

วารสารวิชาการ โรงเรียนนายเรือ

ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และ ศึกษาาสตร์
RTNA Journal of Social Sciences, Humanities and Education

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – ธันวาคม 2564

Vol.8 No.1 January – December 2021

Royal

Thai

Naval

Academy

Approved by TCI 2021 - 2024

ISSN : 2392-5663 (Print)

ISSN : 2370-1427 (Online)

วารสารวิชาการโรงเรียนนายเรือ

ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์
แหล่งเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน
และเป็นประโยชน์ต่อสังคม

วารสารวิชาการโรงเรียนนายเรือด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์

ISSN : 2392-5663 (Print)

ISSN : 2730-1427 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้และผลงานทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ในสาขาการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กฎหมาย การพัฒนาสังคม การบริหาร การจัดการ ปรัชญาและศาสนา หลักสูตรและการสอน การบริหารการศึกษา การวัดและประเมินผลการศึกษา วิจัยการศึกษา สถิติทางการศึกษา อุดมศึกษา และจิตวิทยาการศึกษา
2. เป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นทางวิชาการ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ของคณาจารย์ นักวิชาการภายในและภายนอกสถาบัน
3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ นักวิชาการภายในและภายนอกสถาบันเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพ
4. เพื่อให้บริการทางวิชาการแก่สังคมในรูปแบบของวารสารวิชาการ

คณะที่ปรึกษา

พลเรือโท ไกรศรี	เกษร	ผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือ
พลเรือตรี ชชาติชาย	ทองสะอาด	รองผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือ
พลเรือตรี ประชา	สว่างแจ้ง	รองผู้บัญชาการโรงเรียนนายเรือ
พลเรือตรี ประสงค์	สังข์ทอง	เสนาธิการโรงเรียนนายเรือ
พลเรือตรี กิตติพงษ์	แดงมาศ	หัวหน้าฝ่ายศึกษาโรงเรียนนายเรือ
พลเรือตรี ศาสตราจารย์ วัชรวิทย์	พรสินยศภักดิ์	อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายศึกษาโรงเรียนนายเรือ
นาวาเอก จักรชัย	น้อยห้าวหา	รองเสนาธิการโรงเรียนนายเรือ
นาวาเอก ประจิดร	พิชัยศรทัต	รองหัวหน้าฝ่ายศึกษาโรงเรียนนายเรือ

บรรณาธิการ: นาวาเอก สิริลักษณ์ คำภู

กองบรรณาธิการ (ภายใน)

นาวาเอก สิริลักษณ์ คำภู

นาวาเอกหญิง รองศาสตราจารย์ ขนิษฐา รัตนพลกษ

นาวาเอก รองศาสตราจารย์ อมรเทพ แก้วกลักรกรรม

นาวาเอกหญิง รักชนก เชื้อวงศ์

นาวาเอก ศรัณย์ ชื่นสัมพันธ์

นาวาโทหญิง สุณีพร อมตพร

นาวาโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สันติ งามเสริมฐ

ผู้อำนวยการกองวิชากฎหมายและ
สังคมศาสตร์ ฝ่ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ
อาจารย์ ฝ่ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ
อาจารย์ ฝ่ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ
รองผู้อำนวยการกองวิชามนุษยศาสตร์
รองผู้อำนวยการกองวิชากฎหมายและ
สังคมศาสตร์
หัวหน้าแผนกห้องสมุด ฝ่ายศึกษา
โรงเรียนนายเรือ
อาจารย์ ฝ่ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ

กองบรรณาธิการ (ภายนอก)

ศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ	บำรุงสุข	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พลเรือโท ไชยวุฒิ	นาวิกายจนะ	กรมอุทกศาสตร์
พลเรือตรี รองศาสตราจารย์ ทองใบ อีรำนันทงกูร		มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พลเรือตรี วชิรพร	วงศ์นครสว่าง	ผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพเรือ
พลเรือตรี ปฐมพจน์	แก่นจันทร์	กรมอุทกศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิตต์ศรี	สงวนวงศ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พรณิส	ดาราสว่าง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจวรรณ	กัศุขพันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.นวลจิตต์	เชาว์กิตติพงศ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภมิตร	ปิติพัฒน์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาษิต	สุขวรรณดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา	สุขสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรวิภา	พูนผล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติพร	จตุระวิริยะ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป	ฉัตรสุภางค์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ	น้อยฉิม	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพงษ์	พัฒน์พงษ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กิตติภูมิ	มีประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น.ต.ดร.พงศ์เทพ จิระโร		วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ	เขตจัตุรัส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลชลี	จงเจริญ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ดร.อัจฉราวรรณ	บุรีภาคี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
ดร.จूरรัตน์	นิลจันทิก	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ดร.ภัททิยา	ยมเรวัต	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.จิรวัดน์	วีรังกร	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.จิรณี	ตันติรัตน์วงศ์	ข้าราชการบำนาญ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
ดร.จเร	พันธุ์เป็รื่อง	ข้าราชการบำนาญ สำนักงานนายกรัฐมนตรี
ดร.วิรงรอง	ทิมดี	กรมประมง
นาวาเอก ศักดิ์ดา	วัฒนธรรม	กองเรือยุทธการ
นาวาเอก อิศเรศ	เลิศทางธรรม	กรมยุทธศึกษาทหารเรือ
นาวาตรี หญิง หลุ่ย	อาจปรุ	กรมแพทย์ทหารเรือ
เรือเอก หญิง ดร.จุฬาลักษณ์	โสระพันธ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
นาย ธนรจ	โรจน์มานะวงศ์	กรมเจ้าท่า

เจ้าของ โรงเรียนนายเรือ

สำนักงาน อาคาร 6 ชั้น 1 กองวิชากฎหมายและสังคมศาสตร์ ฝ่ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ
เลขที่ 204 ถ.สุขุมวิท ต.ปากน้ำ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ 10270
โทรศัพท์ 02 - 4753984 โทรสาร 02 - 7565916 E-mail:rtna.edu.ls@gmail.com

กำหนดออก ปีละ 1 ฉบับ (มกราคม – ธันวาคม)

พิมพ์ที่ บริษัท แอดวานซ์ กราฟิ จำกัด

บทความที่ตีพิมพ์ เป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่เป็นข้อคิดเห็นหรือนโยบายของหน่วยงานใดของรัฐ และ
มิได้ผูกพันต่อทางราชการแต่อย่างใด การกล่าวถึงคำสั่ง กฎ ระเบียบต่าง ๆ เป็นเพียงข่าวสารเบื้องต้น
เพื่อประโยชน์แก่การค้นคว้า บรรณาธิการผู้พิมพ์มิได้มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการโรงเรียนนายเรือ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม - ธันวาคม 2564) จัดทำขึ้นด้วยความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของวารสารให้มีความสากล ซึ่งเป็นเจตนารมณ์ที่มีมาโดยตลอด และผลจากความมุ่งมั่นและเจตนารมณ์ดังกล่าว เป็นความน่ายินดีอย่างยิ่งที่ในปี พ.ศ.2564 ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal citation index centre) ได้ประกาศ พร้อมทั้งแจ้งผลการพิจารณาคุณภาพวารสารเพื่อเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI และจัดกลุ่มคุณภาพวารสารประจำปี พ.ศ.2564 เป็นที่เรียบร้อยแล้ว วารสารวิชาการโรงเรียนนายเรือ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ได้รับการจัดให้เป็น วารสารกลุ่มที่ 2 (Tier 2)

การได้รับโอกาสจัดให้วารสารวิชาการโรงเรียนนายเรือ ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ เป็นวารสารกลุ่มที่ 2 (Tier 2) จะยิ่งช่วยส่งเสริมให้การจัดทำวารสารต้องตระหนักถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานให้มากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สูงสุดในการเผยแพร่ความรู้สู่สังคม และการยกระดับคุณภาพวารสารให้อยู่ในกลุ่มวารสารที่มีคุณภาพสูงขึ้นอีก วารสารฉบับนี้ กองบรรณาธิการได้พิจารณาคัดเลือกบทความวิชาการ และบทความวิจัย ที่มีความทันสมัยต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนเป็นประโยชน์ทางวิชาการ มารวบรวมตีพิมพ์เผยแพร่ จำนวน 12 บทความ โดยจัดให้มีเนื้อหาครอบคลุมความรู้ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์

กองบรรณาธิการ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ และงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม หากท่านใดมีข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น ที่เป็นประโยชน์สำหรับการจัดทำวารสารฉบับต่อไป กองบรรณาธิการ มีความยินดีรับข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นดังกล่าวเพื่อนำมาปรับปรุงวารสารให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะให้ความสนใจติดตามวารสารฉบับต่อไปไม่ว่าจะในฐานะผู้อ่าน เจ้าของบทความ หรืออื่น ๆ ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นาวาเอก สิริลักษณ์ คำภู

บรรณาธิการวารสารวิชาการโรงเรียนนายเรือ
ด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์

สารบัญ

บทความวิชาการ

หน้า

Has Appeasement Been the Best Policy towards Dictatorships
in the Past and Will Continue to Be in the Future

1 - 10

Kullmanoch Wanwarn

How effective the LOSC as “Constitution for the Oceans”
deal with maritime issues in Thailand in the case of IUU fishing
and human trafficking

11 - 18

Chaidech Chantarasena

การจัดระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ด้วยการบูรณาการการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณธรรมและ
ความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

19 - 30

เดือนเพ็ญ อนันต์พัฒนกุล

การนิเทศการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19
: กรณีศึกษา การใช้กระบวนการนิเทศแบบ SM³

31 - 42

สุทธิแดน พลวัตจิรวัฒน์

สุวรรณภูมิ : วิเคราะห์มิติทางความเชื่อและศาสนา

43 - 54

มานพ นักการเรือน
บานชื่น นักการเรือน
ฉัฐสุภาวค์ สารมาศ

การเตรียมตัวตายตามแนวพระพุทธศาสนา

55 - 66

พระครูอรุณจริยานุวัตร (สุเทพ ศรีทอง)

สารบัญ

บทความวิจัย

หน้า

การกำหนดเส้นฐานตรงในน่านน้ำไทย

67 - 80

สมาน ไตรารัมย์

การพัฒนารูปแบบการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย
ในการวัดทักษะทางคลินิกของนักเรียนปฏิบัติการฉุกเฉินทางการแพทย์

81 - 94

นุชปียา ทองโชติ

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
โดยการสอนด้วยหนังสือนิทานคุณธรรม

95 - 102

ชลธิชา ชุนสอาด

พงศ์เทพ จิระโร

การศึกษาสภาพและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่าน
สู่การปฏิบัติของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษาอกระบบและ
การศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุบลราชธานี

103 - 120

ยุทธการ สืบแก้ว

ความรู้และการปฏิบัติการณ์เทศทางกรพยาบาลของผู้นิเทศทางกรพยาบาล
โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

121 - 134

ธนพร แยมสุดา

ชนธ์แก้ว ลักขณานุกูล

การพัฒนารูปแบบการดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เป็นงานวิจัย (PLC to R)
ของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออก

135 - 152

พงศ์เทพ จิระโร

Has Appeasement Been the Best Policy towards Dictatorships in the Past and Will Continue to Be in the Future

Kullmanoch Wanwarn ¹

Department of Naval Operations

(Received 9/06/2021, Revised 25/06/2021, Accepted 30/06/2021)

Abstract

The statement “appeasement has been the best policy towards dictatorships in the past and will continue to be in the future” is not convincing based on the historical knowledge. To clarify the contradiction to the statement, this essay will use the case of the rise of Adolf Hitler’s Nazi Germany, which eventually led to World War II.

The maxim “compromise seems better than conflict” appropriately describes the diplomatic relations between European superpowers, particularly Britain, France, and Germany post-World War I. If viewed in detail, World War II could be considered as a string that evolved from the failure of the appeasement policy adopted by British Prime Minister Neville Chamberlain in the 1930s.

What is to be noted here is the legitimacy of the appeasement policy by the British, whether it is a thriving democratic move to postpone the war or something that should not be done because, in the end, there was also World War II. As a result of the British failure to appease Germany, which triggered World War II, this essay argues that appeasement has not been, and might never be, the right strategy and suitable policy against dictatorships.

Keywords: Appeasement Policy, World War II, Treaty of Versailles, Adolf Hitler, Neville Chamberlain

¹ Attached to Department of Naval Operation, Royal Thai Navy, E-mail : wanwarn.k@outlook.com

1. Introduction

The statement “appeasement has been the best policy towards dictatorships in the past and will continue to be in the future” is not convincing based on the historical knowledge. To clarify the contradiction to the statement, this essay will use the case of the rise of Adolf Hitler’s Nazi Germany, which eventually led to World War II.

The maxim “compromise seems better than conflict” appropriately describes the diplomatic relations between European superpowers, particularly Britain, France, and Germany post-World War I. If viewed in detail, World War II could be considered as a string that evolved from the failure of the appeasement policy adopted by British Prime Minister Neville Chamberlain in the 1930s. (Messinger, 1995, pp.716-718) A dispute also emerged in the British government on preventing Adolf Hitler, the leader of Germany’s Nazi Party, from igniting an interstate war in the European region. (Schmidt, 1983, p.101) This unresolved problem seems to reflect the deliberate refusal of the British and its allies, especially France, to address issues and conflicts arising from World War I, mainly from Germany and the Treaty of Versailles.

What is to be noted here is the legitimacy of the appeasement policy by the British, whether it is a thriving democratic move to postpone the war or something that should not be done because, in the end, there was also World War II. As a result of the British failure to appease Germany, which triggered World War II, this article argues that appeasement has not been, and might never be, the right strategy and suitable policy against dictatorships.

2. Content

In the beginning of the 1930s, British Prime Minister Neville Chamberlain adopted an appeasement policy that primarily focuses on settling diplomatic tensions with Germany and the grievances of the Nazi Party leader, Adolf Hitler, through mediation and negotiation. The appeasement policy was initially implemented to avert conflict and interstate war among the European countries, but Germany, in turn, took advantage of it to aggressively expand its territories. As a result, appeasement policy was later seen as a weak strategy and a disappointment by the British government, although it was once popular and seemed to be a proper solution to persuade Germany, which was not well-prepared to fight and wage war at that time. (Abel, 1938, p. 421)

It is also claimed that the appeasement policy facilitated Hitler’s violence and animosity as it accommodating most of his demands, particularly the need to reclaim territories that were once part of Germany and annex significant German-speaking population areas. (Rogers & Thomas, 2010, pp. 122-27) When Hitler’s blatant breach of the Treaty of Versailles

occurred, the aggressive behavior of Hitler's expansion became evident. For example, he violated a provision in the Treaty of Versailles, specifically Article 44, which prohibited Germany from stationing troops along the French border. (Abel, 1938, pp. 431-37)

The German Air Force was established in gross violation of the Treaty of Versailles, at a breakneck pace and under strict, albeit not feasible, confidentiality between 1933 and 1935. It was not until 9 March 1935 that Hitler announced the establishment of the Luftwaffe (German Air Force). (Wark, 1982, p. 629) A week later, on 16 March 1935, Hitler enacted new legislation reintroducing the draft and formally expanding the Wehrmacht (German Army) to 500,000 men. As a result, he reinstated the conscription program to form an approximately 600,000-member army, six times the number authorised under the Treaty of Versailles. (United States Holocaust Memorial Museum, 2019)

Although the allied forces, mainly composed of the British and French, were opposed to Hitler's reformation of the Luftwaffe and the Wehrmacht, they did not take any decisive actions because they strictly adhered to the appeasement policy. Then the following year, on Saturday, March 7, 1936, Hitler deployed the Wehrmacht into the hitherto demilitarised zone on the east and west banks of the Rhineland, in doing so, launching his most arrogant 'Saturday Surprise' to date. (Shore, 1999, p. 5)

However, the British and French continued to tolerate Hitler's unreasonable behaviour as he invaded neighbouring nations and violated the Treaty of Versailles. This was because they believed that if Germany could regain its military power and rationally mobilise German forces on its own land, Germany's resentment of the Treaty of Versailles would be alleviated. Britain also agreed to sign the Anglo-German naval agreement on a maritime development resolution with Germany on June 18, 1935, in order to appease Hitler. This agreement permitted and enabled Germany to develop the Bundesmarine (Federal Navy) and increase the number of its warships, including acquiring a submarine, to one-third the size of the British Navy. (Best, 1981, pp. 68-70)

Furthermore, two years after reclaiming Rhineland, Hitler further demonstrated his determination and animosity by commanding the Wehrmacht to cross the border into Austria with no opposition from Austrian forces in March 1938. The appeasement policy seems to have been meant to facilitate Germany to restore privileges lost due to the Treaty of Versailles' injustices. (Williams, 1979, pp. 139-147)

Cato, the pseudonym of three journalists, condemned Chamberlain for failing to react with military action to the Anschluss with Austria in March 1938. This was a massive mistake on

the part of the British government because it fortified Hitler's expansionist resolve, seeing that neither the French nor the British reacted vigorously to its retaking of Rhineland, and now its Anschluss with Austria. (Cato, 2011, pp. 19-29)

Conversely, it may be argued that the British government's non-aggressive response was reasonable because doing otherwise would have accelerated the war. According to Norman A. Graebner and Edward Bennett, this was a logical action reaction among the British, French, and Germans. As long as Hitler was uncertain whether Britain or France would offensively react or fight, he would try to prevent major conflict. (Graebner & Bennett, 2011, p. 167)

However, while some academics argue that Chamberlain's response in Rhineland and the Anschluss crisis was appropriate, the appeasement policy eventually led to the British government's ineffective deterrence as it made too many compromises. Such can be seen when the Sudeten crisis exploded in Czechoslovakia and the Munich Agreement.

On September 29, 1938, Chamberlain travelled to Munich together with French Prime Minister Edouard Daladier and Italian Prime Minister Benito Mussolini to meet with Hitler to discuss Nazi violence against its neighbors, notably Austria and Czechoslovakia. (Warshauer, 2004, pp. 247-50) During the conference, even though Britain had previously stated that it would support the Czechs in times of crisis, mainly from the looming German invasion of Sudetenland, Chamberlain felt that the only way to proceed was to exclude the matter from the agenda and just to be glad that no war had occurred. Chamberlain also said that he did not want to start a war over such a minor issue. (Adamthwaite, 1977, pp. 68-70)

Hence, this conference produced a resolution, later known as the Munich Agreement, founded on all member states' acceptance of Hitler's demand to enlarge German territories – allowing it to annex the Sudetenland, Czechoslovakia's German-speaking area. (Rogers & Thomas, 2010, pp. 122-27) After regaining control of Sudetenland, the British government may have bolstered Hitler's resolve to conquer Poland, persuaded that his opponents are mere tiny worms. ('Hitler's Speech to the Commanders in Chief (August 22, 1939)')

Rather than keeping a commitment with Czechoslovakia and preserving Sudetenland, which was Czechoslovakia's sovereign territory, the British obliged the Czech government to admit Sudetenland sovereignty in reaction to the 3-million Sudetenland Germans' objections. Chamberlain, Daladier, and Mussolini were arguably forced to compromise with Hitler in Munich because authorising his conquer of the Sudetenland was the only thing that prohibited him from waging war with Czechoslovakia.

Martin Gilbert and Richard Gott also assess that the appeasement policy demonstrated to Hitler that the British government, as a leading European country, was amenable to trade-off some of the privileges of minor states to achieve peace. Although appeasement postponed war, it could not preclude it forever since neither Britain nor France could implement a negotiation with Hitler.

On the one hand, the Munich Agreement was greeted with excitement in certain parts of Britain because it illustrated how appeasement policy persuaded all member states of the Munich Conference to reach an agreement. Appeasement policy was justified in the ideas of appeasers to ensure European security, especially the safety of the British kingdom. Therefore, some European countries praised Chamberlain and sensed the British government's desperate motivation to avert a war in Europe.

The positive attitude of Chamberlain is presented in his "peace for our time" speech following the signing of the Munich Agreement and the Anglo-German Naval Agreement. Chamberlain perceived these resolutions as an overture to a broader compromise in which all the European states could live peacefully, stating that he and Hitler consented to "regard the agreement signed last night and the Anglo-German Naval Agreement as symbolic of the desire of our two peoples never to go to war with one another again." (Overy, 2016, p. 115) Nonetheless, though a cheering audience welcomed Chamberlain as he delivered this address, the crowd did not indicate the general public opinion, as 15,000 people gathered to protest against the Munich Agreement in Trafalgar Square that day. (McDonough, 1998, pp. 124-33)

As Frank McDonough opined, Chamberlain's speech showcased his indiscreetness and heedlessness as he should not have treated Hitler as a reasonable politician. McDonough viewed Hitler as an irrational man, which led to Chamberlain proceeding on an impossible mission to appease him. (McDonough, 1998, pp.157) Moreover, Winston Churchill, who later left the government and became a fervent opponent of the appeasement policy and Hitler in general, viewed the Munich Agreement as an unjustified tragedy. (Messinger, 1995, pp. 716-18) He chastised the appeasement policy for its unwise decisions, claiming that war grew inevitable when the British government refused to take decisive responses toward Hitler. (Churchill, 1986, p. ix-xv) In addition, according to Richard Overy, another aspect that made war unavoidable was Hitler's long-term preparations for his expansionist policies, as evidenced by a summary of the Hossbach Memorandum during a conference between Hitler and his staffs held in Berlin on 5 November 1937. (Overy, 2016, pp. 131) As it seemed, appeasement supporters overlooked the Hossbach Memorandum, claiming that Hitler did not respect the

memorandum as he only acts on the basic intuition. Therefore, accusing the British government of overlooking Hitler's plans is unreasonable given that Hitler himself was unaware of his intentions. (Taylor, 1991, p. 68)

Interestingly, another possible explanation for the British government's appeasement strategy is to buy time to prolong the peace until the British and its principal ally, France, are ready for war. The European countries' situations had not fully recovered from the hardships of World War I. Furthermore, public opinion in Britain and France was spooked by the trauma from World War I, which had been presented as a war to end all wars.

Apart from the war-related factors, economics is also another reason which forces many parties to avoid war. Since enduring the economic pressures that peaked in the early 1930s, or historically known as the Great Depression, resulted in high unemployment rates in many war-torn European countries, Britain and France were not prepared for a full-scale war, unable to re-arm and restore military strength. In this sense, many parties were unable to prepare both in military and financial terms. Even if they would like to oppose Hitler's Germany, financial restrictions made it impossible to do so. This caused the British and French to be unable to deter Germany from any aggressive action effectively.

From a historical context of Hitler's Germany's rise, which eventually led Germany to World War II, we can see that in the beginning, many nations tried to please Hitler and chose the appeasement method to deal with him. Whether they suffered economically or sought peace by remaining neutral, they ended up appeasing a mad dictator. While it seemed peaceful initially, the appeasement eventually uncovered the weaknesses of the Allied powers and, conversely, enhanced Hitler's power. As we are all aware, power tends to corrupt, and Hitler used his power to wage World War II.

Paul Kennedy's argued that appeasement policy was the right strategy to employ against Hitler beginning in 1933 because Britain and France were unprepared, militarily, or economically, for another full-scale war and interstate conflict. (Kennedy, 1981, p. 301) Therefore, the appeasement policy could be considered as a suitable policy against Germany at the time.

Alan John Percivale Taylor FBA (A.J.P. Taylor), a British historian, goes on to argue that Hitler was successful in undermining the Treaty of Versailles due to the lapses of the League of Nations and other European leaders in properly appeasing Germany. Furthermore, some historians claim that appeasement inspired Hitler to pursue the aggressive strategy to preserve his supremacy over Poland while ignoring the threat posed by Britain and France.

Therefore, another failure of appeasement is that Hitler was not effectively deterred by Britain's and France's efforts to declare war on Germany, which he considered insignificant or impossible if he invaded Poland. Therefore, it was too late to stop Germany from invading Poland, which was one of Russia's territories at the time. (Adamthwaite, 1977, pp. 65-67)

As a result, Taylor concludes that Hitler was not much different from previous German dictators, such as Bismarck, who desperately desired to unite German lands and extend authority, but Hitler seems to have been greedier in his desire to broaden his influence and did not compromise to negotiate peace. (Adamthwaite, 1977, pp. 65-67) According to Ian Kershaw, Hitler was a dictator who was adamant about securing regional autonomy and would not make any concessions to Britain. (Kershaw, 2015, p. 109)

It might be argued that Germany, led by Hitler, was more aggressive in dominating other European countries because he assumed that Britain and France could not oppose any action or decision he took. Most notably, many historians believe that Britain's policy, which resulted in the betrayal of Czechoslovakia by appeasing Hitler and allowing German control of Sudetenland at the Munich conference, was a big mistake. Nonetheless, despite Hitler's pledge that after annexing Sudetenland, there would be no more territorial claims in Europe, he breached the Munich Agreement by occupying all of Czechoslovakia in March 1939. Six months later, in September 1939, Hitler continued his plan by invading Poland. As a result, the British, along with France, waged war on Germany. (Adamthwaite, 1977, pp. 65-67)

According to Richard Overy, Chamberlain pursued appeasement deliberately out of concern for the viability of Britain's empire and aimed to build a balance of risks by preventing tensions with Japan, which could undermine the British empire in the East, and Germany, which could threaten European stability. (Overy, 2016, p. 19) Another controversial rationalisation of appeasement is contended by Clement Leibovitz, who claims that a primary cause for appeasement policy was suspicion of Bolshevism among the Conservative elite, who saw Hitler, through his dictatorial characteristic and fascist ideology, as a strategic barrier against the spread of communism from Russia. (Leibovitz & Finkel, 1997, pp. 21-22)

3. Conclusion

In conclusion, Britain's appeasement approach against Germany was seen as a responsible effort to prevent war from breaking out. However, as a result of policies introduced by both Britain and France, Germany and its dictatorial leader, Adolf Hitler, began to benefit avariciously from the expansion of German power. Britain initially agreed and complied with all of Germany's demands, in fact, Hitler's preferences and aspirations, but later realised that Hitler preferred to be battled when attempting to invade Poland, which was then one of Russia's territories. The appeasement policy is seen as if Britain and France, the two European superpowers expected to prevent and discourage Germany from regaining its rights, were purposely failing to do so to allow Germany a fair opportunity to reclaim its rights. This is possibly attributable to Britain's intention to prevent war for the umpteenth time due to its own country's desperate economic crisis.

Appeasement policy was a reasonable solution that sought to postpone war and prolong peacetime, but it failed to acknowledge the inevitability of warfare sanctified by Hitler's belligerent foreign policy and missed to produce adequate preparations for war. Overall, the failure of the appeasement policy, which triggered World War II, should be used as a learning experience and case study to ensure that history could not repeat itself. As long as everything can still be negotiated and settled peacefully, it should be given priority in any challenges that emerge because 'compromise seems better than conflict.'

The greatest mistake of the appeasement policy was not that it was a bad policy in general, but that there was an inappropriate equilibrium, with the accumulating compromises significantly outpacing the opportunity to keep Hitler in place under current agreements, such as the Treaty of Versailles, the Munich Agreement, and the Anglo-German Naval Agreement. Perhaps if some of these agreements had been successfully applied and territorial acquisitions had been more vigorously criticised rather than implicitly welcomed, the appeasement policy would not have been so viciously condemned after the outbreak of World War II. Nonetheless, war was hardly unavoidable as long as Hitler was still in charge, although at the very least, the appeasement policy could postpone war and provide for particular if constrained, arrangements by the European powers.

Bibliography

- Abel, T. (1938). **Why Hitler Came into Power: An Answer Based on the Original Life Stories of Six Hundred of His Followers**, New Jersey, US: Prentice-Hall.
- Adamthwaite, A. P. (1977). **The Making of the Second World War**. London: Allen and Unwin.
- Best, R. A. (1981). The Anglo-German Naval Agreement of 1935: An Aspect of Appeasement. **Naval War College Review**, 34(2), 68-85.
- Cato, pseud. (2011). **Guilty Men**. London, UK: Faber & Faber.
- Churchill, W. (1986). **The Second World War, Volume 1: The Gathering Storm**. New York, US: Mariner Books. Boston : Houghton Mifflin,
- Graebner, N. A., & Bennett, E. M. (2011). **The Versailles Treaty and Its Legacy: The Failure of the Wilsonian Vision**. New York, US: Cambridge University Press.
- Hitler's Speech to the Commanders in Chief (August 22, 1939). **German History in Documents and Images (GHDI)**. Retrived May 20, 2021, from https://ghdi.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=1546
- Kennedy, P. M. (1981). **The Realities behind Diplomacy: Background Influences on British External Policy, 1865-1980**. London, UK: Fontana Press.
- Kershaw, I. (2015). **The Nazi Dictatorship: Problems and Perspectives of Interpretation**. London, UK: Bloomsbury.
- Leibovitz, C., & Finkel, A. (1997). **In Our Time: The Chamberlain-Hitler Collusion**. New York, US: New York University Press.
- McDonough, F. (1998). **Neville Chamberlain, Appeasement, and the British Road to War**. Manchester: Manchester University Press.
- Messinger, G. S. (1995). Reviewed Work: Chamberlain and Appeasement: British Policy and the Coming of the Second World War by R. A. C. Parker, **The Journal of Modern History**, 67(3), 716-718.
- Overy, R. (2016). **The Origins of the Second World War**. (4th ed.). London: Routledge.
- Rogers, K., & Thomas, J. (2010). **History: Causes, Practices and Effects of War - Pearson Baccaularete for IB Diploma Programs**. Harlow, UK: Pearson Education Limited.
- Schmidt, G. (1983). The Domestic Background to British Appeasement Policy. In W. J. Mommsen & L. Kettenacker (Eds.), **The Fascist Challenge and the Policy of Appeasement**. (p.101). London, UK: George Allen & Unwin.
- Shore, Z. (1999). Hitler, Intelligence and the Decision to Remilitarize the Rhine. **Journal of Contemporary History**, 34(1), 5-18.

- Taylor, A. J. P. (1991). **The Origins of the Second World War**. London, UK : Penguin Books.
- United States Holocaust Memorial Museum. (2019). **Timeline of the German Military and the Nazi Regime**. Retrived May 20, 2021, from <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/timeline-of-the-german-military-and-the-nazi-regime>
- Wark, W. (1982). British Intelligence on the German Air Force and Aircraft Industry, 1933–1939, **The Historical Journal**, 25(3), 627-648.
- Warshauer, L. D. (2004). The Munich Pact of 1938: ADR Strategies for our time?. **Journal of Conflict Resolution**, 5(2), 247-278.
- Williams, M. (1979). German Imperialism and Austria, 1938. **Journal of Contemporary History**, 14(1), 139-153.

How effective the *LOSC* as “Constitution for the Oceans” deal with maritime issues in Thailand in the case of IUU fishing and human trafficking

Chaidech Chantarasena¹

Naval Operations Department

(Received 03/12/2020, Revised 25/01/2021, Accepted 22/02/2021)

Abstract

After the 1982 *United Nations Convention on the Law of the Sea Convention (LOSC)* came into force in 1994, it has become the primary international maritime law which has been widely utilized by many countries all over the world. Likewise, Thailand has been one country utilizing the *LOSC* to adopt and revise national laws, particularly fisheries laws and policies. Due to these revised laws, Thailand could deal with IUU fishing more systematically and effectively in the country. By contrast, it seems that the *LOSC* still has loopholes and insufficient consideration in some areas, such as human trafficking, which has been aroused in Thailand for a long time. Nevertheless, it can be argued that the *LOSC* as “the constitution for the oceans” has effectively contributed on the improvement of conservation and administration of living resources. One tangible evidence is that Thailand could successfully lift the EU’s yellow card last year.

Keywords: Law of the Sea Convention, IUU fishing, human trafficking, Constitution for the Oceans

¹ Head of Evaluating Exercises Section, Naval Exercises Division, Naval Operations Department,
E-mail: jobnavyblue@gmail.com

1. Introduction

It has been over two decades since that the *LOSC* came into force on 16 Nov 1994. (United Nations Treaty Collection, 1982) Significantly, *LOSC* has established standardized international maritime law for state parties, covering several aspects such as navigational rights, territorial sea limits, rights to seabed resources and environmental security. (Zacharias, 2014, p.62) Like other state parties, after Thailand ratified the *LOSC* in May 2011, (United Nations Treaty Collection, 1982) Thailand could step more prominently on to the international stage, while further developing its own domestic maritime laws. Notably, Thailand has faced contemporary maritime issues such as Illegal, Unreported and Unregulated (IUU) fishing, and human trafficking, in recent years. This essay will explain the importance of *LOSC* to Thailand concerning IUU fishing and human trafficking, along with an assessment of the ability of the *LOSC* and how well it supports effective national law and policy to meet the challenges of these issues. Finally, it will critically analyze to what extent the *LOSC* operates as a “Constitution for the Oceans”.

2. IUU fishing

IUU fishing has been the most serious problem for globally seafood sustainability and it is considered as a global crime. Prior to the twentieth century, little attention or interest was paid to the issue of fisheries management. This is because marine fisheries were commonly considered as a never-ending resource. Little thought was given to how to allocate and manage sustainable fisheries. (Zacharias, 2014, p.176) This caused complicated and severe problems like overfishing and illegal fishing. Unfortunately, Thailand has been one country afflicted by IUU fishing over recent decades. The situation became worse in April 2015. The European Union (EU) noticed that Thailand was not conducting adequate operations to meet global standards in order to combat IUU fishing, issuing it with a yellow card. (European Commission, 2015) This penalty triggered Thailand to realize the importance of sustainable fisheries management. More importantly, it was a starting point for Thailand to revise legal and policy frameworks to be more up-to-date and comprehensive to handle contemporary IUU fishing. The *Thai Fisheries Act B.E.2490 (1947)* had not regulated fishing activity, such as the amount of fishing gear, number of hooks set, and number of hours trawled in one day. (Thai Fisheries Act B.E.2490./1947./January/14) Also, the *Thai Vessel Act B.E.2481 (1938)* did not contain provisions relating to how to control and register fishing vessels voyaging out to sea. (Thai Vessel Act B.E.2481./1938./April/10) At the time of overhauling the fisheries legal frameworks, the *LOSC* was used as a primary guideline to create national fisheries laws in Thailand. It can be argued that *LOSC* is an international instrument which has made a significant impact on fisheries. This is because it contains many revolutionary provisions relating to fisheries management. (Khemakorn, 2015, p.82) To explain, coastal states have sovereign rights to survey, utilize, conserve and administer living and non-living resources in their Exclusive Economic Zones (EEZs). (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 [*LOSC*], 1982, art 56(1))

Furthermore, in regards to living resources, countries should decide and regulate the allowable catch of living resources in their EEZs (*LOSC*, 1982, art 61(1)) and guarantee suitable management measures to maintain and protect living resources from over-exploitation activities. In order to do this effectively, each state is required to cooperate with international organizations at both regional and international levels. (*LOSC*, 1982, art 61(2)) Besides, each state should enhance the aim of ideal and finest use of living resources in their EEZ. (*LOSC*, 1982, art 62(1)) Related to this, states determine their own capability to gather and collect the living resources of the EEZ, or in the case of not reaching the entire permissible catch, states may permit and make agreement with other states to access their zone for fishing. (*LOSC*, 1982, art 62(2)) More significantly, states have to adopt and utilize laws, orders, and regulations on the administration of living resources, compatible with the *LOSC*. For example, Thailand is obliged to regulate licensing of fishermen, fishing vessels and fishing instruments, (*LOSC*, 1982, art 62(4)(a)) the kinds of fish which could be caught, control of quantity of catch relating to stocks and catch per vessel over a period of time. (*LOSC*, 1982, art 62(4)(b)) Also, the laws should prescribe time of year (seasons) and zones of catching fish, sizes, types and amount of fishing tools, (*LOSC*, 1982, art 62(4)(c)) the age and size of fish that should be harvested (*LOSC*, 1982, art 62(4)(d)) and specific knowledge about fishing vessels such as fishing statistics and ship position. (*LOSC*, 1982, art 62(4)(e)) The *LOSC* requires state parties to manage and organize their fishing activities in countries more systematically and effectively. Therefore, in Thailand, these concepts relating to fisheries management in the *LOSC* have been utilized to formulate the new *Royal Ordinance on Fisheries B.E.2558*, which came into effect in November 2015. This law provides stronger regulations to control fishing gear, limit catch capacity, prohibit fishing methods deemed to be highly destructive, and mete out effective punishment to people who violate the law. (the Royal Ordinance on Fisheries B.E.2558./2015,/November/13) Moreover, it has been a starting point for Thailand to restructure fleet management. A vessel registration database has been established and used to inspect the licensing of all fishing vessels in Thailand. As a result, more than 10,000 vessels were detected to have expired licenses. This is a step toward effectively managing the number of vessels in the country. (Ministry of Foreign Affairs of Thailand, 2018) As well as this, a Monitoring Control and Surveillance (MCS) system was established and strengthened. The new law regulates that fishing vessels weighing over 30 gross tonnages must have a Vessel Monitoring System (VMS) onboard. (The Royal Ordinance on Fisheries, 2015, art 81) Consequently, the Fishery Monitoring Center could conduct MCS operations over all vessels equipped with VMS. All of these significant changes and new laws have enabled Thailand to more successfully address IUU fishing, and the EU's yellow card was lifted in 2019. It can be considered that *LOSC* has played a key role providing guidelines to support and raise the level of standard of national laws in Thailand. In some ways, *LOSC* has enabled Thailand to comply with international standards and laws for management of fisheries resources.

3. Human trafficking

Undeniably, human trafficking happens in almost every country around the world. Human trafficking is the root cause of many different problems such as forced labor and criminal organizations. Likewise, Thailand has been one country which faced human trafficking for a long time. Thailand has become a transit destination exploited by international people smugglers. For example, Asian migrants are often left in Thailand seeking employment opportunities. (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2019, p.149) Existing Thai laws, which are the *Immigration Act of B.E.2522(1979)* (the Immigration Act of B.E.2522./1979,/March/1) and the *Anti-Human Trafficking Act B.E.2551(2008)*, seem to be out of date, unenforceable, and unable to effectively deal with human trafficking. (Anti-Human Trafficking Act B.E.2551./2008,/February/6) Likewise, *LOSC* itself seems to be ineffective in tackling this issue. Firstly, the term, human trafficking does not exist in any provision in the *LOSC*. Secondly, few provisions in the *LOSC* come close to dealing with problem like human trafficking. Under article 99, state parties ought to conduct operations to prevent and penalize the conveyance of slaves in their flagged vessels. (*LOSC*, 1982, art 99) Also, the right of visiting regime on the high seas allows warships which have reasonable grounds to board and investigate vessels doubted of engaging in the slave trade. (*LOSC*, 1982, art 110(1)(b)) However, the implementation of these two articles is limited and ambiguous. The meaning of the term ‘slave trade’ is unclear and not described in more detail in the *LOSC*. Consequently, states are interpreting the meaning and enforcing the law in different ways. Moreover, in regards to inspection after boarding, the *LOSC* does not explicitly indicate what types of document should be checked. (*LOSC*, 1982, art 110(2)) It would be useful if authorities who board the suspect ship can inspect identity cards and working contracts of crew members. (Macfarlane, 2015, pp.119) In brief, the utilization of the right of visiting regime in the *LOSC* is not sufficient to effectively deal with the human trafficking issue. Thailand has needed to find other international legal instruments to adopt in order for existing national laws to become more up-to-date. Thailand’s ratification of the United Nations Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air Protocol which it signed in 2001 is one such example. (United Nations Treaty Collection, 2020)

4. The operation of the *LOSC* as “Constitution for the Oceans”

Moving back to the operation of the *LOSC*, as Tommy T.B. Koh, president of the conference on *LOSC*, stated, *LOSC* is a constitution for the oceans. (Oceans and Law of the Sea United Nations Division for Ocean Affair and the Law of the Sea, 1982) *LOSC* has played a vital role as international maritime law. The *LOSC* institutes an all-encompassing regime of maritime law and order which promotes the tranquil utilization of the oceans, efficient utilization and conservation of living and non-living resources, and protection of maritime environment. (*LOSC*, 1982) Similar to the EEZ regime, states firstly have the responsibility to take necessary measures in their own countries to conserve living resources in the high seas. (*LOSC*, 1982,

art 117) Then, states are required to cooperate to conserve, control and direct living resources on the open oceans (high seas). Whenever similar living resources or unlike living resources are exploited in the same maritime zone, states should take measures to negotiate with others. As well as this, state parties ought to collaborate to inaugurate sub-regional or regional fisheries associations if necessary. (*LOSC*, 1982, art 118) Also, state parties ought to conduct scientific methods to keep or re-establish inhabitants of harvested species at degrees which have ability to generate sustainable yield. At the same time, scientific information such as catch and fishing activity statistics must be collected and exchanged through international organizations, whether at sub regional or regional levels. (*LOSC*, 1982, art 119) This implies that one objective of the *LOSC* is to enhance cooperation between countries to regulate and manage the ocean. Importantly, when considering the number of state parties of *LOSC*, currently 168, (United Nations Treaty Collection, 2020) it can be seen that the operation of the *LOSC* covers the entire world's ocean. Moreover, the *LOSC* is a starting point for the idea of the institution of several Regional Fisheries Management Organizations (RFMOs). For example, the foundation of the Indian Ocean Tuna Commission (IOTC) is formed on the concern for highly migratory species, like tuna, specified in the *LOSC*. (*LOSC*, 1982, art 64) IOTC is an international organization to look after the administration of tuna and tuna-like species in the Indian Ocean. The purpose of the IOTC is to encourage collaboration within state parties to ensure proper administration, conservation and utilization of stocks. More significantly, the function and responsibilities of the IOTC, such as reviewing conditions and trends of stock, collecting statistics and relevant data, encouraging and coordinating research and development activities, and adopting scientific evidence, are all drawn from the *LOSC*. (Indian Ocean Tuna Commission, n.d.) Thailand joined the IOTC in 1997. (Indian Ocean Tuna Commission, 2014) As a consequence, Thailand is now managing Thai fisheries more effectively and legally in accordance with international standards. Furthermore, becoming a part of the IOTC, provides an opportunity for Thailand to cooperate with other nations in the Indian Ocean more efficiently. More importantly, like other RFMOs, IOTC also issued special resolutions to solve contemporary problems such as resolutions concerning the support of the International Plan of Action to Prevent, Deter and Eliminate IUU Fishing (IPOA-IUU). This plan implements methods and operations helping contracting parties to combat IUU Fishing activities. (Indian Ocean Tuna Commission, n.d.) In brief, it can be seen that the *LOSC* is a fundamental law which is utilized and implemented by state parties to establish RFMOs. The role of the RFMOs is then not only to issue mandates based on the *LOSC*, but also to operate more broadly.

5. Conclusion

In conclusion, the *LOSC* is a crucial international maritime law for Thailand. The *LOSC* is utilized as a primary guideline to create national fisheries law. As a result, Thailand has more comprehensive and international standards in regards to management of fisheries resources

which is reflected in success of combating IUU Fishing in the country. On the other hand, the *LOSC* has weaknesses in terms of dealing with human trafficking. Thailand cannot only rely on the utilization of the right of visiting regime in the *LOSC* to solve this problem. Nevertheless, in terms of conservation and administration of living resources, the *LOSC* does operate as a constitution of the oceans. The *LOSC* is not only highly accepted by countries all over the world, but also plays a vital role in enhancing cooperation between countries to regulate and manage the ocean. State parties are utilizing the *LOSC* as fundamental law to adopt their national laws and establish several RFMOs. Despite its shortcomings in some areas, the *LOSC* is a clearly important and largely effective convention.

Bibliography

- Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 Relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, August 4, 1995, **United Nations, Treaty Series**, vol. 2167, p. 3 (entered into force 11 December 2001).
- Ahmed, M. (2007). Overfishing in the Gulf of Thailand: policy challenges and bioeconomic analysis. **Environment and Development Economics**, 12(1), 145.
doi:10.1017/S1355770X06003433
- Anti-Human Trafficking Act B.E.2551./(2008, 6 February)./Ratchakitcha./125/29 A/28-49./Retrieved May 29, 2020, from/(<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2551/A/029/28.PDF>)
- Birnie, P., Boyle, A., & Redgwell, C. (2009). **International Law & the Environment**. Oxford: Oxford University Press.
- European Commission (2015, 21 April). EU acts on illegal fishing: Yellow card issued to Thailand while South Korea & Philippines are cleared. **European Commission**. Retrieved June 1, 2020, from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/%20en/IP_15_4806
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2020). **Illegal, Unreported and Unregulated (IUU) fishing : What is IUU fishing?**. Retrieved May 30, 2020, from <http://www.fao.org/iuu-fishing/%20background/%20what-is-iuu-fishing/en/>
- Indian Ocean Tuna Commission. (2020). **Indian Ocean Tuna Commission, Food and Agricultural Organization of the United Nations**. Retrieved May 30, 2020, from <https://iotc.org/>
- Indian Ocean Tuna Commission. (2020). **Resolution 01/07 Concerning the support of the IPOA-IUU Plan**. Retrieved May 30, 2020, from <https://www.iotc.org/cmm/resolution-0107-concerning-support-ipoa-iuu-plan>

- Khemakorn, P. (2015). **Fishing Capacity Management for Sustainable Fisheries in Thailand.** (Doctor of Philosophy (PhD) thesis). Wollongong: University of Wollongong.
- Macfarlane, D. (2015). The Slave Trade and the Right of Visit Under the Law of the Sea Convention: Exploitation in the Fishing Industry in New Zealand and Thailand. **Asian Journal of International Law**, 7(1), 94. doi:10.1017/S2044251315000235
- Marine Knowledge Management Subcommittee. Maritime Zone. (2020). **Marine Knowledge Hub**. Retrieved May 30, 2020, from <http://www.mkh.in.th/>
- Ministry of Foreign Affairs of Thailand (2018, 24 September). Significant Strides Made in Thailand's Battle against IUU Fishing. **CISION PR Newswire**. Retrieved June 1, 2020, from <https://www.prnewswire.co.uk/news-releases/significant-strides-made-in-thailands-battle-against-iuu-fishing-694112361.html>
- Oceans and Law of the Sea United Nations. Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea. (2020). **United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 Overview and full text, The Convention, history background, A Constitution for the Oceans Remarks by Tommy T.B. Koh, of Singapore, President of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea**. Retrieved May 28, 2020, from https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm
- Rothwell, D.R., & Stephens, T. (2010). **The International Law of the Sea**. London: Hart Publishing.
- Thai fisheries Act B.E.2490./(2490, 14 January)./Ratchakitcha./64/3./81-114.Retrieved May 29, 2020, from/(<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2490/A/003/81.PDF>)
- Thai Vessel Act B.E.2481./(2481, 10 April)./Ratchakitcha./56/230-271.Retrieved May 29, 2020, from/(<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2482/A/230.PDF>)
- The Immigration Act of B.E.2522./(1979, 1 March)./Ratchakitcha./96/28/45-92.Retrieved May 27, 2020, from/(<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2522/A/028/45.PDF>)
- The Royal Ordinance on Fisheries B.E.2558./(2015, 13 November)./Ratchakitcha./132/108 A/1-45.Retrieved May 20, 2020, from/(<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2558/A/108/1.PDF>)
- United Nations Convention on the Law of the Sea 1982 (LOSC)**, December 10, 1982, 1833 UNTS 397 (entered into force 16 November 1994) UN Treaties.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) Regional Office for Southeast Asia and the Pacific. (2019). **Criminalisation of Smuggling of Migrants in ASEAN Member States**. Bangkok: United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC).
- United Nations. (2020). United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 Overview and full text. **Ocean and the Law of the Sea United Nations**. Retrieved May 20, 2020, from <https://bit.ly/3wuWFML>
- United Nations. **United Nations Convention on the Law of the Sea Montego Bay**, 10 December 1982 status as at: 25-05-2020. Retrieved May 25, 2020, from <https://bit.ly/2TQDsaz>

Zacharias, M. (2014). **Marine policy: an introduction to governance and international law of the oceans**. London: London Earthscan from Routledge.

**การจัดระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ด้วยการบูรณาการการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณธรรมและ
ความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ**

**Organization of quality assurance information system within basic education
institutions Integrate the organization of information
system for Integrity and Transparency assessment
in the operations of government agencies**

เดือนเพ็ญ อนันต์พัฒนกุล¹

Dueanpen Ananpattanakul

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี

Suratthani Provincial Education Office

(Received 10/05/2021, Revised 16/06/2021, Accepted 18/06/2021)

บทคัดย่อ

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยหลังจากที่เกิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จนถึงปัจจุบันเกิดขึ้นหลายครั้ง ซึ่งความมุ่งหวังของการปฏิรูปการศึกษาในทุก ๆ ครั้ง ก็เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น และเพื่อแก้วิกฤตทางการศึกษาที่เกิดขึ้น โดยปัจจุบันถือได้ว่าการศึกษาของประเทศไทยกำลังประสบกับวิกฤตด้านเทคโนโลยีและการบริหารจัดการสมัยใหม่ ตลอดจนล่าสุดประสบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการศึกษาที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันมากขึ้น เช่นเดียวกับการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อรองรับการประเมินภายนอกจาก สมศ. ก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนจากการประเมินแบบลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม (Site Visit) มาเป็นระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา หรือ Automated QA เป็นระบบสารสนเทศที่ใช้สนับสนุนการประเมินภายนอกครบทั้งกระบวนการ โดยปรับการดำเนินงานของผู้ประเมินจากรูปแบบ Paper-based EQA ไปสู่ Digital-based EQA ในฐานะที่ผู้เขียนบทความนี้เป็นศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นบุคลากรของหน่วยงานทางการศึกษาขั้นพื้นฐานภาครัฐ ต้องการให้เกิดข้อเสนอเชิงนโยบายที่จะบูรณาการการจัดระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งช่วยแก้วิกฤตการพัฒนาการบริหารจัดการแนวใหม่ที่เน้นคุณภาพเข้ากับการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA online) ซึ่งช่วยแก้วิกฤตการพัฒนาการจัดระบบสารสนเทศ ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมคุณภาพองค์กรที่เหมาะสมกับยุค New Normal

คำสำคัญ: การจัดระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน , การบูรณาการการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

¹ ศึกษานิเทศก์ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี, E-mail: dueanpen868@gmail.com

Abstract

Since the National Education Act 1999 has entered to force, Thailand's education has been reformed several times. Every educational reformation aims to improve the quality of education and solve the educational crisis that arises. It can be considered that the education of Thailand has been facing a crisis of modern technology and management. Because of the latest situation with the coronavirus outbreak (COVID - 19), education management has to be adjusted. That requires more information technology involved in our daily life. Similarly, the quality assurance system for educational institutions should be technologically reformed for external assessments from the Office for National Education Standards and Quality Assessment. For quality assessment outside educational institutions, the Site Visit assessment should be replaced by an information technology system. Alternatively, Automated QA is an information system for supporting the entire external assessment process. For example, the assessor's performance is from the paper-based EQA to the digital-based EQA. Personally, the researcher as the primary educational agency in the government sector would like to propose the policy which will integrate the organization of quality assurance information system within primary schools. The objective of the purposed policy is to develop the new management that emphasizes quality. The organization of information systems for assessing the moral and transparency of the operations of government agencies (ITA online) helps to solve the crisis of development of information systems. Creation of an organizational quality culture is suitable for the New Normal era.

Keywords: Organization of quality assurance information system within basic education, Integrate the organization of information system for Integrity and Transparency Assessment in the operations of government agencies

1. บทนำ

หากกล่าวถึงการแก้วิกฤตการศึกษาของประเทศไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน พบว่ามีการปฏิรูปการศึกษาครั้งยิ่งใหญ่ คือ สมัยรัชการที่ 5 และอีกครั้งที่สำคัญ คือ พ.ศ.2542 สมัยที่เกิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาในอีกหลาย ๆ ครั้ง ซึ่งการแก้ไขปัญหาและวิกฤตการศึกษาไทยจะมุ่งทำให้ดีขึ้นเป็นสำคัญ จรัส สุวรรณเวลา (2557) ได้กล่าวไว้ว่า หากเปรียบวิกฤตการศึกษาที่ประสบเป็นพายุ สามารถแบ่งได้ดังนี้ พายุลูกที่ 1 เกิดจากความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป คือ การมีความรู้ที่เพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัวทุกปี ดังนั้น การสื่อสารจึงเข้ามามีความสำคัญในการกระจายความรู้ได้มากขึ้น นำไปสู่สังคมแห่งความรู้ (Knowledge Society) พายุลูกที่ 2 เกิดจากการเปลี่ยนผ่านจากยุค Baby Boomer ที่เป็นผู้ทำงานมาเป็นผู้เกษียณงาน เกิดการเปลี่ยนยุคสมัยมีผู้สูงอายุมากขึ้น เด็กจบใหม่ไม่ได้เริ่มทำงานทันทีเหมือนสมัยก่อน มีการหาความรู้เพื่อนำมาใช้งานมากขึ้น มุ่งเน้นการศึกษาตลอดชีวิต เกิดการสร้างความรู้หลากหลายของโอกาสทางการศึกษา พายุลูกที่ 3 เกิดจากกระแสทุนนิยม (Capitalism) คือ มุ่งแสวงหากำไรสูงสุด เกิดการแข่งขัน มีการเข้าสู่กลไกตลาด เกิดโฆษณา มองการศึกษาว่า “คุณภาพบริการที่ดี ต้องมีค่าใช้จ่ายและราคา” ดังนั้นการแก้ไขวิกฤตข้อนี้จึงต้องมีการเปิดโอกาสให้เข้าถึงบริการการศึกษาอย่าง

เท่าเทียมกัน เน้นการศึกษานอกระบบและการศึกษาทางไกล เป็นการสนับสนุนการศึกษาอีกทางหนึ่ง พายุลูกที่ 4 โลกาวัดัน เป็นยุคที่มีการบริการและการบริหารจัดการแบบไร้พรมแดน ทำให้เกิดการร่วมมือและการแข่งขันข้ามชาติมากขึ้น เข้าสู่ความเป็นนานาชาติ การเจริญเติบโตของประเทศที่ไม่เท่ากัน ทำให้เกิดช่องว่างมากขึ้น การศึกษาก็เช่นกัน เกิดความเหลื่อมล้ำและช่องว่างทางการศึกษาในแต่ละประเทศ พายุลูกที่ 5 กระแสประชาธิปไตย เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงความเท่าเทียมกัน (Education Equity) และสิทธิทางการศึกษา คือ การให้โอกาสทางการศึกษาและการเข้าถึงการศึกษาในระดับต่าง ๆ ลดสาเหตุของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการบริการ พายุลูกที่ 6 เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) สมัยก่อนความรู้มีลักษณะการผูกขาดโดยนักวิชาการและผู้ดำเนินการทางวิชาชีพ ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่ทุกคนสามารถเข้าถึงบริการและเรียนรู้ได้ตามช่องทางแอปพลิเคชันต่าง ๆ ในโลกอินเทอร์เน็ต พายุลูกที่ 7 การบริหารจัดการสมัยใหม่ เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถทำให้เกิดการแก้ปัญหาวิกฤตการศึกษาไทยได้อย่างน่าสนใจ คือ การบริหารที่มีประสิทธิภาพ โดยนำหลักการสร้างธรรมาภิบาล มาตรฐานคุณภาพ และมาตรฐานประสิทธิภาพมาประยุกต์ใช้ สถาบันการศึกษาต้องเป็นอิสระในการบริหารและมีความรับผิดชอบที่ดียิ่งขึ้น เพื่อจะได้มีโอกาสในการแสดงและผลักดันให้เกิดนวัตกรรมที่น่าสนใจ นอกจากนี้ข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลเพื่อการศึกษาต้องโปร่งใส ข้อมูลต้องเป็นสาธารณะตรวจสอบได้และมีคุณภาพ สิ่งเหล่านี้สามารถผลักดันให้การศึกษา ตลอดจนวิกฤตทางการศึกษามีสภาพที่ดีขึ้น การมองคำว่าวิกฤตจะเปลี่ยนไป กลายเป็นการเฝ้าระวัง ติดตาม และพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ซึ่งผู้เขียนมีความคิดเห็นว่าในยุคปัจจุบันนี้ เรากำลังอยู่ในวิกฤตพายุลูกที่ 6 คือช่วงของเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ที่กำลังมาแรง และรอยต่อช่วงที่ 7 คือ การบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่เน้นการทำงานเชิงคุณภาพ มีความโปร่งใสเป็นสาธารณะมากขึ้น ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในองค์กรและนอกองค์กรหรือสาธารณชนสามารถตรวจสอบคุณภาพที่แท้จริงได้

จากที่กล่าวมานั้น ในฐานะที่ผู้เขียนบทความเป็นศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นบุคลากรของหน่วยงานทางการศึกษาขั้นพื้นฐานภาครัฐ ซึ่งสนใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมุ่งเน้นให้มีการจัดระบบสารสนเทศด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (QAIS: Quality Assurance Information System) และต้องการให้เกิดข้อเสนอเชิงนโยบายที่จะบูรณาการการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชนตามโครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA online: Integrity and Transparency Assessment online) เนื่องจากมองว่าทั้งสองระบบงานนี้ เป็นภารกิจที่สถานศึกษาต้องบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศที่มุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาทั้งระบบตามปกติของสถานศึกษาอยู่แล้ว ถือเป็นการแก้วิกฤตการณ์ทางการศึกษาที่กำลังประสบอยู่ในช่วงพายุลูกที่ 6 และ 7 ตามที่กล่าวมาข้างต้น และเป็นโอกาสในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้แนวคิด 1) การพัฒนาระบบสารสนเทศด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ร่วมกับ 2) การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชน ตามโครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA online) ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมคุณภาพองค์กรที่เหมาะสมกับยุค New Normal ได้ต่อไป

2. เนื้อหา

2.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกับการประกันคุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562 ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษา ดังนี้ มาตรา 7 ให้ยกเลิกความในมาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ของการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง มาตรา 8 ให้ยกเลิกความในมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน “มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์การมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน” จากที่กล่าวมา สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องมีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งในอดีตการพัฒนา ระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นไปตามกฎกระทรวง ระบบ หลักเกณฑ์ ระบบประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2553 และในปัจจุบัน เป็นไปตามกฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ซึ่งสามารถเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างในการดำเนินการ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการดำเนินงานพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ตามกฎกระทรวง ว่าด้วย ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2553 กับกฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2561

กฎกระทรวง ว่าด้วย ว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการ ประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2553	กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2561
ข้อ 14 ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในตามหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (1) กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (2) จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (3) จัดระบบบริหารและสารสนเทศของสถานศึกษา (4) ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา (5) จัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (6) จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (7) จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน (8) จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง	ข้อ 3 ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยการกำหนด มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับและประเภทการศึกษาที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด พร้อมทั้งจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ จัดให้มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาเป็นประจำทุกปี เพื่อให้การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามวรรคหนึ่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษามีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาช่วยเหลือ และแนะนำสถานศึกษา เพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ติดตามผลการดำเนินการ เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง ให้แก่ต้นสังกัด

ที่มา: ปาลิตา แก้วคำ (2561)

จากข้อมูลในตารางที่ 1 พบว่ามีความใกล้เคียงกันในส่วนของขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนาระบบประกันคุณภาพ แต่ที่แตกต่างอย่างชัดเจน คือ ในกฎกระทรวง การประกันคุณภาพ พ.ศ.2561 ไม่ได้กล่าวถึง จัดระบบบริหารและสารสนเทศ ซึ่งในความคิดของผู้เขียนบทความ มองว่า ถึงแม้กฎกระทรวง การประกันคุณภาพ พ.ศ.2561 ไม่ได้กล่าวถึงการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ก็มีใช้ว่าสถานศึกษาไม่จำเป็นต้องจัดระบบสารสนเทศเพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แต่หากวิเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินงานพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จะพบว่าการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศมีอยู่ในทุกขั้นตอนของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบกับในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้การประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งของประเทศไทย ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการประเมินจากการประเมินแบบลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม (Site Visit) มาเป็นระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา หรือ Automated QA ซึ่งเป็นระบบสารสนเทศที่ใช้สนับสนุนการประเมินภายนอกครบทั้งกระบวนการ โดยปรับการดำเนินงานของผู้ประเมินจากรูปแบบ Paper-based EQA ไปสู่ Digital-based EQA

2.2 ผลการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการจัดสารสนเทศเพื่อการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

จากการศึกษางานวิจัยหลาย ๆ เล่ม ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพ เช่น ผลสรุปวิจัยของ อลิศลา ริยะสาร (2558) สรุปตอนหนึ่งว่า เหตุปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพการดำเนินการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ที่เป็นเหตุและปัจจัยจุดรั้งได้แก่ ขาดการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง ครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่เข้าใจในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ ไม่มีทักษะการจัดการสารสนเทศ ระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ยังไม่ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศ์พันธ์ เขียวตา (2559) ที่สรุปไว้ว่า ผลการศึกษาปัญหาการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 ตามขั้นตอนการจัดระบบสารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนขนาดเล็ก คือ 1) การวางแผนเพื่อจัดระบบข้อมูลควรแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ ประชุมวิเคราะห์ปัญหาวางแผนในการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลกำหนดรายการข้อมูลที่ต้องการ กำหนดวิธีการจัดเก็บ สร้างหรือจัดหาเครื่องมือในการจัดเก็บให้สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลและแหล่งข้อมูลตามมาตรฐานและกลุ่มตัวบ่งชี้ 3) การตรวจสอบข้อมูลสถานศึกษาควรแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อมูลเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบข้อมูลก่อนที่จะนำไปประมวลผล 4) การประมวลผลข้อมูลจัดแบ่งกลุ่มข้อมูล จัดเรียงข้อมูล สรุปผล ส่งเสริมการพัฒนาครูเพื่อการประมวลผลข้อมูล 5) การนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศ จัดสร้างระบบที่เหมาะสมตรวจสอบข้อมูลก่อนการนำเสนอสารสนเทศ เน้นการนำเสนอให้เกิดประโยชน์สูงสุด 6) การจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศจัดเก็บข้อมูล 3 ปีย้อนหลัง โดยแยกเป็นข้อมูลและสารสนเทศ นำคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูล ทำสำเนาเผยแพร่และมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

โดยสรุปจากการศึกษางานวิจัยตามตัวอย่างนี้และที่สอดคล้องกันอีกหลาย ๆ งานวิจัย พบว่าครู ผู้บริหารคิดเห็นว่าปัญหาการจัดระบบสารสนเทศและการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ยังคงมีอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก และเป็นสิ่งที่ครูและผู้บริหารทุกระดับยังคงต้องการได้รับการพัฒนา ประกอบกับ

ที่กล่าวมาแล้วว่าทุก ๆ หน่วยงานและหน่วยงานภาครัฐกำลังเข้าสู่วิกฤตพายุลูกที่ 6 วิกฤตเทคโนโลยีสารสนเทศร่วมกับพายุลูกที่ 7 วิกฤตการบริหารจัดการสมัยใหม่ ที่ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมคุณภาพขององค์กรในยุค New Normal ซึ่งจะเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่ข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลต้องมีความโปร่งใสและข้อมูลมีความเป็นสาธารณะมากขึ้น ซึ่งก็เป็นแนวคิดหนึ่งสำหรับการเขียนบทความนี้

2.3 การจัดระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบูรณาการการจัด

สารสนเทศ เพื่อการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

2.3.1 การจัดระบบสารสนเทศเพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามที่กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2561 กำหนดให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา จับประเด็นได้ว่า การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มีขั้นตอนและควรมีการจัดข้อมูลสารสนเทศในแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ 2 ข้อมูลสารสนเทศระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ข้อมูลสารสนเทศที่ต้องจัดให้มีและนำไปบูรณาการการจัดสารสนเทศเพื่อการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชน ตามโครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA online)
1) ขั้นตอนการกำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน	- ประกาศมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงปีปัจจุบัน - ประกาศมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาปีปัจจุบัน - ประกาศค่าเป้าหมายมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาปีปัจจุบัน - ประกาศค่าเป้าหมายการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกประเภท - เอกสารผ่านความเห็นชอบจากประธานคณะกรรมการสถานศึกษา
2) การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา - ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา ได้แก่ ประวัติโรงเรียน ที่ตั้ง ข้อมูลการติดต่อแผนผังโรงเรียน รูปแบบการบริหาร ข้อมูลครู ข้อมูลนักเรียนย้อนหลังสามปี โครงสร้างหลักสูตร ข้อมูลอาคารสถานที่ ชุมชน แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญา บทสรุปผลการประเมินจาก สมศ. รอบที่ผ่านมา บทสรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกประเภทเปรียบเทียบค่าเป้าหมาย (ผลการเรียนรู้ RT/O-NET/NT/คุณลักษณะที่พึงประสงค์/กิจกรรมพัฒนา/สมรรถนะผู้เรียน) - ข้อมูลทิศทางการจัดการศึกษา ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนการศึกษาชาตินโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานต้นสังกัดปรัชญาการศึกษา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ คำขวัญ ตารางแสดงเชื่อมโยงมาตรฐานสู่โครงการ - ข้อมูลแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการนำเสนอแนวทางการดำเนินการตามกลยุทธ์ ซึ่งประกอบด้วย เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด ความสำเร็จโครงการ/กิจกรรม เป้าหมาย งบประมาณ และผู้รับผิดชอบ วิธีการนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินผล - ภาคผนวก เช่น สำเนาคำสั่งคณะทำงาน/คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (ระยะ 5 ปี) บันทึกความเห็นชอบแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น - การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี 1) ข้อมูลสรุปย่อจากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลทิศทางการจัดการศึกษา ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ คำขวัญ ตารางแสดงความเชื่อมโยงมาตรฐานสู่แผนงานโครงการวิสัยทัศน์

ขั้นตอนการพัฒนาแบบประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน	ข้อมูลสารสนเทศที่ต้องจัดให้มีและนำไปบูรณาการการจัดสารสนเทศ เพื่อการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชน ตามโครงการประเมินคุณธรรมและ ความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA online)
	พันธกิจ เป้าหมาย เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ คำขวัญ และตารางแสดงความเชื่อมโยง มาตรฐานสู่แผนงานโครงการ 2) แผนงานโครงการ (ส่วนประกอบตอนต้น: ชื่อโครงการ/ชื่อกิจกรรม/ ลักษณะโครงการ/สนองกลยุทธ์ของ สพฐ.ที่ ... /สนองกลยุทธ์ของสถานศึกษาที่ .../ สอดคล้องมาตรฐานการศึกษาและตัวชี้วัดของสถานศึกษาที่.../ผู้รับผิดชอบโครงการ/ กิจกรรม/ระยะเวลาดำเนินงาน)/(หลักการและเหตุผล/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย (เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ/วิธีดำเนินการ/ขั้นตอนดำเนินงาน กิจกรรม ระยะเวลา ดำเนินงาน/แผนการใช้จ่ายงบประมาณ/ผู้รับผิดชอบ/งบประมาณ (กิจกรรม งบประมาณ เงินนอก งบประมาณ รวม ค่าตอบแทน วัสดุ รวมงบประมาณ) /การประเมินผลตัวชี้วัดความสำเร็จ วิธีการประเมิน เครื่องมือที่ใช้/ผลที่คาดว่าจะ ได้รับ/การกำกับติดตาม ประเมิน และการรายงาน การกำกับ ติดตาม (มีคณะกรรมการ กำกับและติดตาม ขั้นตอน ระยะเวลา วิธีการ และอื่น ๆ อย่างไร/การประเมินแผน/ โครงการ/กิจกรรม (มีคณะกรรมการประเมินผล ระยะเวลา วิธีการ และอื่น ๆ อย่างไร) /ภาคผนวก สำเนาคำสั่งคณะทำงาน/คณะกรรมการจัดทำ บันทึกการให้ ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการของคณะกรรมการสถานศึกษาฯ
3) การดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้	รายงานโครงการ - ข้อมูลสรุปจากแผนงานโครงการ (หลักการเหตุผลสั้น ๆ/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย/ ตัวชี้วัด/การดำเนินการ/งบประมาณ/การวัดและประเมินผล) - ข้อมูลผลการจัดกิจกรรม (ผลการประเมินโครงการ/ผลการประเมินความพึงพอใจ/ รายงานโครงการ) ภาพประกอบ/คลิปวิดีโอ/เอกสารรายงานโครงการ/ Infographic
4) การประเมินผลและตรวจสอบ คุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา	เครื่องมือประเมินตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (ตามมาตรฐาน) - เครื่องมือประเมินคุณภาพผู้เรียน (ปฐมวัย/การศึกษาขั้นพื้นฐาน) - เครื่องมือประเมินคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู - เครื่องมือประเมินคุณภาพการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการประเมินตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (ตามมาตรฐาน) - ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (ปฐมวัย/การศึกษาขั้นพื้นฐาน) - ผลการประเมินคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู - ผลการประเมินคุณภาพการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา
5) การติดตามผลการดำเนินการ	ข้อมูลการติดตามผลการดำเนินการตามแผนงานโครงการ - เครื่องมือนิเทศ กำกับ ติดตาม/เครื่องมือประเมินโครงการ/เครื่องมือ ประเมินความพึงพอใจ - ผลการนิเทศ (ผลการดำเนินงาน/จุดเด่น/จุดควรพัฒนา/ข้อเสนอแนะ) - ผลการประเมินโครงการ/ผลการประเมินความพึงพอใจ
6) การจัดส่งรายงานผลการประเมิน ตนเอง	ข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา - ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษา/ข้อมูลงบประมาณ/ ข้อมูลสภาพชุมชนโดยรวม ข้อมูลที่เป็นผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา - ข้อมูลเกี่ยวกับผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรของสถานศึกษา - ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสถานศึกษา ผลการประเมินสมรรถนะ/

ขั้นตอนการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	ข้อมูลสารสนเทศที่ต้องจัดให้มีและนำไปบูรณาการการสารสนเทศเพื่อการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชน ตามโครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA online)
	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน - ผลการทดสอบระดับชาติของผู้เรียน หรือผลการประเมินผู้เรียนอื่น ๆ - ผลการดำเนินงานในเชิงผลการประเมินจากการดำเนินงานตามแผนงานโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา - ผลการใช้แหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษา - ผลการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา - ผลการจัดกิจกรรมพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคม - สรุปผลการประเมินจากหน่วยงานภายนอก/ข้อเสนอแนะในรอบปีที่ผ่านมา

2.3.2 การจัดระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA online) สำหรับหลักการพื้นฐานของ ITA online ได้กำหนดกรอบแนวทางในการดำเนินงานที่คำนึงถึงการเก็บข้อมูลอย่างรอบด้านและหลากหลายมิติ เพื่อให้ผลการประเมินสามารถสะท้อนสุขภาวะองค์กรในด้านคุณธรรมและความโปร่งใสได้อย่างแท้จริง โดยมีการเก็บข้อมูลจาก 3 ส่วน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2564) ดังนี้ **ส่วนที่ 1** การเก็บข้อมูลจากบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ (Internal Integrity and Transparency Assessment: IIT) โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรภาครัฐทุกระดับที่ปฏิบัติงานมาไม่น้อยกว่า 1 ปี ได้มีโอกาสสะท้อนและแสดงความคิดเห็นต่อคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานตนเอง **ส่วนที่ 2** การเก็บข้อมูลจากผู้รับบริการหรือผู้ติดต่อหน่วยงานภาครัฐ (External Integrity and Transparency Assessment: EIT) โดยเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการหรือผู้ติดต่อหน่วยงานภาครัฐในช่วงปีงบประมาณปัจจุบันได้มีโอกาสสะท้อนและแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ **ส่วนที่ 3** การเปิดเผยข้อมูลทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน (Open Data Integrity and Transparency Assessment: OIT) เป็นการตรวจสอบระดับการเปิดเผยข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐที่เผยแพร่ไว้ทางหน้าเว็บไซต์ หลักของหน่วยงาน โดยมีคณะที่ปรึกษาการประเมิน ITA ในฐานะผู้เชี่ยวชาญและคนกลาง (third party) เป็นผู้ตรวจสอบข้อมูลและให้คะแนน พร้อมข้อเสนอแนะตามหลักเกณฑ์การประเมินที่กำหนด ประกอบกับที่ผู้เขียนบทความได้ศึกษาขั้นตอนและหลักการพื้นฐานการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในส่วนของกรจัดทำรายการการประเมินตนเองของสถานศึกษาแนวใหม่ (Self Study Report: SAR) ระบุไว้ว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) แต่งตั้งคณะกรรมการ 2) รวบรวมข้อมูลสารสนเทศ 3) การเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง 4) นำเสนอคณะกรรมการสถานศึกษาให้ความเห็นชอบ และ 5) รายงานและเปิดเผยข้อมูลต่อผู้เกี่ยวข้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ผู้เขียนบทความจึงเกิดแนวคิดที่จะบูรณาการการจัดระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชน ตามโครงการ ITA online เข้าเป็นงานเดียวกัน โดยผ่านกิจกรรม 1) การสร้างการรับรู้แก่บุคลากรภายในองค์กร ด้านสารสนเทศที่ต้องปฏิบัติร่วมกันเป็นมาตรฐานเดียวกัน และเกิดเป็นจิตสำนึกในการรับรู้ในด้านคุณภาพ คุณธรรม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานก่อนประเมิน/เก็บข้อมูลจากบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ (Internal Integrity and Transparency Assessment: IIT) 2) การสร้างการรับรู้กับบุคลากรหรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง ให้มีความเข้าใจที่ตรงกันก่อนการประเมิน/เก็บข้อมูลจากผู้รับบริการหรือผู้ติดต่อหน่วยงานภาครัฐ (External Integrity and

Transparency Assessment: EIT) แล้วจึงนำข้อมูลสารสนเทศที่เกิดจากการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระบบมาเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะชนร่วมกับการเปิดเผยข้อมูลทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน ตามที่กล่าวมาในส่วนที่ 3 ก่อนการรับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ (ITA online) ดังมีรายละเอียดของการบูรณาการการจัดระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกับการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการประเมิน คุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA online) ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 การจัดระบบสารสนเทศการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน บูรณาการการจัดสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA online)

ที่	ประเด็น	การจัดระบบสารสนเทศเพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานบูรณาการการจัดระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ
การเปิดเผยข้อมูลทางเว็บไซต์ (Open Data Integrity and Transparency Assessment: OIT)		
1) การเปิดเผยข้อมูล		
	1.1 ข้อมูลพื้นฐาน	ข้อมูลสารสนเทศแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา - แสดงแผนผังโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา/รูปแบบการบริหาร/ตำแหน่งที่สำคัญ - แสดงโครงสร้างการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา - แสดงข้อมูล/ภาพ ของผู้บริหารสถานศึกษา/หัวหน้ากลุ่มงานย่อย - แสดงข้อมูลหน้าที่และอำนาจของหน่วยงานตามที่กฎหมายกำหนด - แสดงวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาระยะ 5 ปี - แสดงข้อมูลการติดต่อ (ที่อยู่/โทรศัพท์/โทรสาร/e-mail/แผนที่ตั้งหน่วยงาน) - แสดงกฎหมาย/กฎหมายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสถานศึกษา - แสดงข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในปีปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของหน่วยงาน - แสดงช่องทางที่บุคคลภายนอกสามารถสื่อสารสองทาง (Q&A) เช่น Line, Facebook
	1.2 การบริหารงาน	- ข้อมูลสารสนเทศแผนปฏิบัติการประจำปี - แสดงแผนการดำเนินงานของหน่วยงานที่มีระยะ 1 (แผนปฏิบัติการประจำปีปัจจุบัน) เช่น โครงการ/กิจกรรม/งบประมาณที่ใช้/ระยะเวลาในการดำเนินการ เป็นต้น - แสดงความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ (ระยะเวลา 6 เดือนแรก/หลัง) - แสดงผลการดำเนินงานตามแผนดำเนินงานประจำปี - ข้อมูลสารสนเทศการกำหนดมาตรฐาน/ค่าเป้าหมายมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา - ข้อมูลสารสนเทศการดำเนินการตามแผนงานโครงการ (รายงานโครงการ) - แสดงคู่มือหรือแนวทางการปฏิบัติงานที่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน - แสดงคู่มือหรือแนวทางการปฏิบัติที่ผู้รับบริการใช้เป็นข้อมูลในการขอรับบริการ - แสดงข้อมูลสถิติการให้บริการของหน่วยงานระยะ 6 เดือนแรก/หลัง - แสดงผลสำรวจความพึงพอใจการให้บริการของหน่วยงานของปีที่ผ่านมา - แสดงช่องทางที่บุคคลภายนอกสามารถขอรับบริการกับหน่วยงานผ่านช่องทางออนไลน์
	1.3 การบริหาร เงินงบประมาณ	- แสดงแผนการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานที่มีระยะ 1 ปี - แสดงความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณ (ระยะ 6 เดือนแรก/หลัง) - แสดงผลการดำเนินงานตามแผนการใช้จ่ายงบประมาณ (ผลการใช้จ่ายงบประมาณ ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ ผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย โดยรายงานผลของปีงบประมาณที่ผ่านมา

ที่	ประเด็น	การจัดระบบสารสนเทศเพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานบูรณาการการจัดการสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ
		- แสดงแผนการจัดซื้อจัดจ้าง/แผนการจัดหาพัสดุ โดยดำเนินการตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 ของปีงบประมาณ ปัจจุบัน - แสดงประกาศตามที่หน่วยงานจะต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ.2560 ของปีงบประมาณ ปัจจุบัน - แสดงสรุปผลการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงาน เช่น งบประมาณที่ใช้ในการจัดซื้อ จัดจ้าง ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ เป็นรายงานผลของปีที่ผ่านมา
	1.4 การบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล	- แสดงนโยบาย/แผนการบริหารพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่ยังใช้บังคับในหน่วยงานปัจจุบัน - แสดงการดำเนินการตามนโยบาย/แผนการบริหารพัฒนาทรัพยากรบุคคล เช่น การวางแผนกำลังคน การสรรหาคนดีคนเก่ง การพัฒนาบุคลากร การสร้างทางก้าวหน้าในสายอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การบรรจุและแต่งตั้งบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน การส่งเสริมจริยธรรมและรักษาวินัยของบุคลากรในหน่วยงาน - แสดงหลักเกณฑ์การบริหาร/พัฒนาทรัพยากรบุคคลที่ยังใช้บังคับในหน่วยงานในปัจจุบัน เช่น การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การบรรจุและแต่งตั้งบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร การให้ทุนให้โทษ/การสร้างขวัญกำลังใจ - แสดงผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล/รายงานผลของปีที่ผ่านมา
	1.5 การส่งเสริมความโปร่งใส	- ข้อมูลสารสนเทศการติดตามผลการดำเนินการตามแผนงานโครงการ - แสดงคู่มือหรือแนวทางการดำเนินการต่อเรื่องร้องเรียน - แสดงช่องทางที่บุคคลภายนอกสามารถแจ้งเรื่องร้องเรียนผ่านทางช่องทางออนไลน์ โดยแยกต่างหากจากช่องทางทั่วไป เพื่อเป็นการคุ้มครองข้อมูลของผู้แจ้งเบาะแส - แสดงข้อมูลสถิติเรื่องร้องเรียน / แสดงข้อมูลความก้าวหน้าการจัดการเรื่องร้องเรียน - แสดงช่องทางที่บุคคลภายนอกสามารถแสดงความคิดเห็นทางช่องทางออนไลน์ - แสดงกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของหน่วยงาน - แสดงคู่มือหรือแนวทางการดำเนินการต่อเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน - แสดงช่องทางที่บุคคลภายนอกสามารถแจ้งเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานผ่านทางช่องทางออนไลน์ โดยแยกต่างหากจากช่องทางทั่วไป เพื่อเป็นการคุ้มครองข้อมูลของผู้แจ้งเบาะแส - แสดงข้อมูลสถิติเรื่องร้องเรียน / แสดงข้อมูลความก้าวหน้าการจัดการเรื่องร้องเรียน - แสดงช่องทางที่บุคคลภายนอกสามารถแสดงความคิดเห็นทางช่องทางออนไลน์ - แสดงกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของหน่วยงาน
2) การป้องกันการทุจริต		
	2.1 กาดำเนินการเพื่อป้องกันการทุจริต	- แสดงเนื้อหาเจตนารมณ์หรือค่านิยมที่จะปฏิบัติหน้าที่และบริหารหน่วยงานอย่างซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใสและเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล - แสดงการดำเนินการหรือกิจกรรมที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของผู้บริหารสูงสุดคนปัจจุบัน - แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการปรับปรุงพัฒนา ส่งเสริมด้านคุณธรรมโปร่งใส - ข้อมูลสารสนเทศการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา - แสดงผลการประเมินความเสี่ยงของการดำเนินงาน / การจัดการความเสี่ยง - แสดงกิจกรรมที่แสดงถึงการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เจ้าหน้าที่ที่มีทัศนคติ ค่านิยมในการปฏิบัติงานอย่างซื่อสัตย์สุจริต อย่างชัดเจน - แสดงแผนปฏิบัติการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการทุจริตหรือพัฒนาด้านคุณธรรมและ

ที่	ประเด็น	การจัดระบบสารสนเทศเพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานบูรณาการการจัสสารสนเทศเพื่อประเมินคุณธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ
		ความโปร่งใสของหน่วยงาน - แสดงความก้าวหน้าในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต - แสดงผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต
	2.2 มาตรการ ภายในเพื่อ ป้องกันการทุจริต	- ข้อมูลสารสนเทศการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง - แสดงการวิเคราะห์ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ในปีที่ผ่านมา - แสดงผลการดำเนินการตามมาตรการเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและความโปร่งใสภายในหน่วยงาน ปัจจุบัน

3. ส่วนสรุป

ในการเสนอแนวทางในการจัดระบบสารสนเทศเพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานบูรณาการการจัสสารสนเทศเพื่อการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชน ตามโครงการประเมินคุณธรรมและ
ความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ตามที่กล่าวมาทั้งหมด จะก่อให้เกิดประโยชน์กับ
สถานศึกษาในการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพให้กับองค์กร โดยผู้บริหารต้องสร้างการรับรู้ให้กับบุคลากรภายในองค์กร
ทุกคนเข้าใจและสามารถจัดระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่นำไปสู่การสร้าง
การรับรู้แก่บุคคลและหน่วยงานภายนอกหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดได้เข้าใจในการปฏิบัติงาน ผลการ
ปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นกับสถานศึกษา แล้วสถานศึกษาต้องนำข้อมูลสารสนเทศที่ร่วมกันดำเนินการทั้งระบบ
ไปบูรณาการเข้ากับสารสนเทศในการดำเนินงานเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณชน ตามโครงการประเมินคุณธรรม
และความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งทั้งสองระบบนี้เมื่อบูรณาการเข้าด้วยกัน ย่อมเกิดความชัดเจน
ในการพัฒนางานทั้งระบบขององค์กรในเชิงคุณภาพ ตอบโจทย์สำหรับการแก้วิกฤติพายุลูกที่ 6 และ 7
ได้โดยแท้จริง

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. (2561, 23 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา.
เล่ม 135. ตอนที่ 11 ก. หน้า 3.
- กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2563).
การจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา. กทมฯ: เอ็น.เอ.ร็ดนะเทรตติ้ง.
- จรัส สุวรรณเวลา. (2557). วิกฤตการณ์การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค.
- ปาลิตา แก้วคำ. (2561). เปรียบเทียบกฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา 2553 กับ
กฎกระทรวงว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษา 2561. สืบค้น 7 เมษายน 2564,
จาก <https://sites.google.com/a/crru.ac.th/ban-khunkhru-pa-li-ta-kaew-ka/peri-yb-theiyb-kd-krathrwng-ph-s-2553-kab-ph-s-2561>

- พงศ์พันธ์ เขียวตา. (2559). การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการระบบสารสนเทศเพื่อการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. (การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา (การบริหารการศึกษา)). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 1 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 136. ตอนที่ 57 ก. หน้า 49.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. สำนักประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส. (2564). **คู่มือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564**. สืบค้น 9 เมษายน 2564, จาก <https://itas.nacc.go.th>
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2557). **วัฒนธรรมคุณภาพ : สร้างคน สร้างชาติ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- อลิศา ริยะสาร. (2558). ยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อรองรับการประเมินภายนอกรอบสี่ ของโรงเรียนเชียงแสนวิทยาคม. (การศึกษานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย: เชียงราย.

การนิเทศการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19
: กรณีศึกษา การใช้กระบวนการนิเทศแบบ SM³
Educational Supervision in the Situation of the COVID-19 Epidemic
: A Case Study on A Using SM³ supervisory process

สุทธิแดน พลวัตจิรวัฒน์¹

Sutidan Phonrawatjaradwat

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี

Suratthani Provincial Education Office

(Received 12/04/2021, Revised 30/04/2021, Accepted 6/05/2021)

บทคัดย่อ

การนิเทศการศึกษาแบบดั้งเดิมถูกเร่งให้มีการปฏิรูปโดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้กระบวนการนิเทศการศึกษาที่ผสมผสานกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเกิดขึ้น กระบวนการนิเทศดังกล่าวมีชื่อว่า SM³ โดยที่ SM¹ คือการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ SM² คือการนิเทศแบบพบกลุ่ม และ SM³ คือการนิเทศโดยการเปิดบ้านนวัตกรรมซึ่งกิจกรรมการนิเทศถูกปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามมาตรการการผ่อนปรนจากภาครัฐ ผลการนิเทศการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้จากการวิจัยในชั้นเรียนของครูประถมศึกษา ผู้รับการนิเทศได้รับการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการนิเทศพบกลุ่ม ทำให้ครูมีแนวทางในการในการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการใช้กระบวนการนิเทศการศึกษาดังกล่าวทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ และการเขียนรายงานการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้วัตกรรมการเรียนรู้ของโรงเรียนจำนวน 30 โรงเรียนผ่านการคัดเลือกผลงานด้านนวัตกรรมของโครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

คำสำคัญ : การนิเทศการศึกษา, การพัฒนาครู, การวิจัยในชั้นเรียน

Abstract

Reformation of traditional education supervision was accelerated by the 2019 COVID-19 pandemic, prompting an educational supervision process which is the combination between participatory action research and blended learning concepts. The supervisory process is SM³, where SM¹ is social media supervision, SM² is supervision Meeting, and SM³ is supervisory by opening innovation houses. The supervision activities were adjusted according to the coronavirus outbreak situation following the measure from the government. Supervising

¹ ศึกษาพิเศษ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุราษฎร์ธานี, E-mail: Sutidan.ph@obec.moe.go.th

learning innovation, supervisors via social media, from classroom research of primary school teachers helps teachers to invent teaching innovation. Most teachers strongly believe that the educational supervision process initiates knowledge and understanding to develop learning innovation and to improve writing for an innovation development report. The supervision is strongly supported by that the innovations from 30 schools are qualified as the district quality schools project under the Office of the Basic Education Commission Ministry of Education.

Keywords : Supervision Process, Teacher Development, Classroom Action Research

1. บทนำ

ช่วงต้นปีพุทธศักราช 2563 สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั่วโลก ผลกระทบหนึ่งที่สำคัญคือเกิดการเร่งการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเรียนการสอนในสถานการณ์เดิมในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงของสถานการณ์โรคระบาดดังกล่าวทำให้ทุกหน่วยงานการศึกษาต้องปรับตัว โดยกระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทย ได้ให้แนวทางการจัดการเรียนการสอนในช่วงการระบาดให้โรงเรียนได้ปฏิบัติ ตามบริบทของโรงเรียนเอง อาทิเช่น การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ (Onsite) การจัดการเรียนการสอนผ่านโทรทัศน์ (On-air) การจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Online) เป็นต้น

ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เกิดขึ้นทั่วโลก ระบบการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็เกิดผลกระทบหลายประการ เช่น นักเรียนไม่สามารถเข้าถึงการเชื่อมต่อแบบดิจิทัลเพื่อเรียนออนไลน์ได้ และรายได้ของทางบ้านของนักเรียนลดลง เป็นต้น (Mette, 2020) ซึ่งผลกระทบดังกล่าวทำให้นักการศึกษาต้องปรับตัว เปลี่ยนแปลง ตนเองอย่างฉับพลัน โดยกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 มีภารกิจหลักในการดำเนินการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนไปได้ตามปกติ แม้จะอยู่ในสถานการณ์การแพร่ระบาดดังกล่าว ซึ่งกระบวนการทำงานของผู้นิเทศขณะนั้นเป็นศึกษานิเทศก์ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ต้องแปรเปลี่ยนไป

บทความนี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึง กระบวนการนิเทศการศึกษาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่เป็นกรณีศึกษาการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้จากการวิจัยในชั้นเรียนของครูประถมศึกษาของโครงการพัฒนาการศึกษาโรงเรียนคุณภาพตำบล โดยมีคำถามที่ว่า กระบวนการนิเทศเป็นอย่างไร มีผลการนิเทศอย่างไร

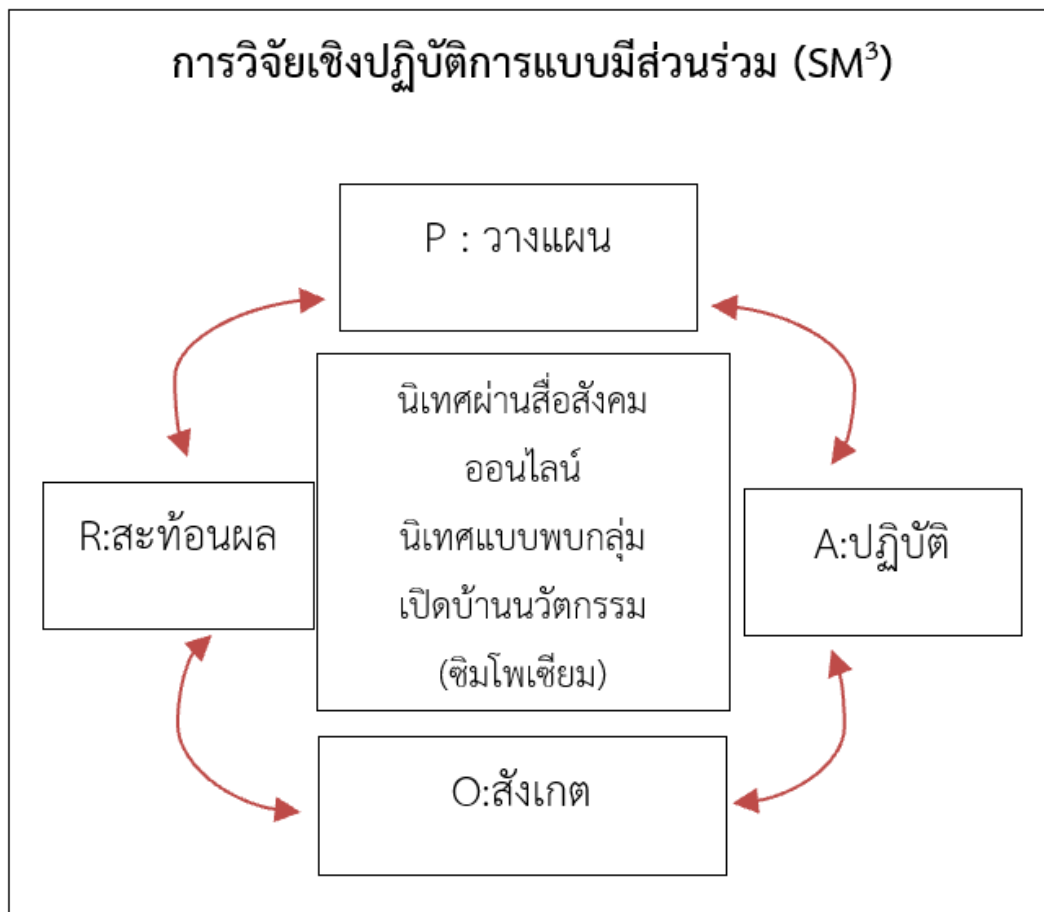
2. เนื้อหา

2.1 กระบวนการนิเทศการศึกษาเพื่อการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา

การดำเนินการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา โดยใช้แนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาครูภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ร่วมกับคณะศึกษานิเทศก์และผู้อำนวยการสถานศึกษาจนได้กระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อศึกษาผลของการใช้กระบวนการนิเทศการศึกษาที่พัฒนาขึ้นในการพัฒนานวัตกรรมการจัด

การเรียนรู้ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล โดยสามารถสรุปขั้นตอนของการดำเนินการ ปรากฏตามรูปที่ 1

รูปที่ 1 กระบวนการนิเทศการศึกษาแบบ SM³

ตารางที่ 1 แสดงกระบวนการนิเทศการศึกษาแบบ SM³

ขั้นตอน	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ผลผลิต
วางแผน (Plan)	ประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาและส่งเสริม การศึกษาตามนโยบาย โรงเรียนคุณภาพประจำ ตำบล	ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนคุณภาพประจำ ตำบล 57 โรงเรียน	- นำเสนอผลการวิจัย ความต้องการจำเป็น ในการพัฒนาครูด้าน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ - ความเข้าใจใน การดำเนินงานในการสร้าง นวัตกรรม 1 โรงเรียน 1 นวัตกรรมการจัด การเรียนรู้
ปฏิบัติตามแผน (Act)	ประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนานวัตกรรม การศึกษา (1 โรงเรียน 1 นวัตกรรม) ภายใต้ สถานการณ์โควิด-19	ครูโรงเรียนคุณภาพประจำ ตำบลจำนวน 57 คน	ความรู้ความเข้าใจร่วมกัน เกี่ยวกับการใช้ กระบวนการวิจัย เชิงปฏิบัติการใน การพัฒนานวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ภายใต้ สถานการณ์โควิด-19
สังเกตผล (Observe) Social Media Supervision Meeting	- การนิเทศติดตามแบบ พบกลุ่ม - การนิเทศและ ให้คำปรึกษาทางสื่อ สังคมออนไลน์ - การสัมภาษณ์เชิงลึก	- ครูโรงเรียนคุณภาพ ประจำตำบลจำนวน 57 คน - ครูโรงเรียนคุณภาพ จำนวน 8 คน และ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน จากอำเภอ ไชยา ท่าชนะ ศิริรัฐนิคม บ้านตาขุน พนม ท่าฉาง พุนพิน และวิภาวดี	- ความก้าวหน้าของ การดำเนินงานสร้างและ พัฒนานวัตกรรม จัดการเรียนรู้โรงเรียน คุณภาพประจำตำบล - ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้
สะท้อนผล (Reflect) : Symposium	ประชุมเชิงปฏิบัติการ นำเสนอการพัฒนา นวัตกรรมการศึกษา (1 โรงเรียน 1 นวัตกรรม) ภายใต้สถานการณ์โควิด- 19	- ครูโรงเรียนคุณภาพ ประจำตำบลจำนวน 171 คน - ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 57 คน	- ครูนำเสนอแลกเปลี่ยน เรียนรู้รูปแบบนวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ภายใต้ สถานการณ์โควิด- 19 - นวัตกรรมจัด การเรียนรู้อย่างน้อย โรงเรียนละ 1 ชิ้นงาน

ที่มา : (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2, 2563)

กระบวนการนิเทศการศึกษาแบบ SM³ ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนการวางแผน (Plan) ประกอบไปด้วยกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาและส่งเสริมการศึกษาตามนโยบายโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ในขั้นตอนนี้มีความมุ่งหวังสร้างความเข้าใจเบื้องต้นให้กับผู้อำนวยการสถานศึกษา รวมถึงนำเสนอผลการสำรวจความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ในวันที่ 23 มิถุนายน 2563 รวมทั้งเสริมความเข้าใจในการดำเนินงานในการสร้างและพัฒนานวัตกรรม 1 โรงเรียน 1 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ผู้อำนวยการสถานศึกษาร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล

ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Act) ประกอบไปด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (1 โรงเรียน 1 นวัตกรรม) ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ในขั้นตอนนี้ คณะผู้วิจัยให้โรงเรียนกำหนดผู้เข้ารับการอบรม โรงเรียนละ 1 คน รวมผู้เข้าอบรมทั้งสิ้น 57 คน จาก 57 โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความรู้เข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ในวันที่ 26 มิถุนายน 2563

ขั้นสังเกตผล (Observe) ในขั้นตอนนี้ เมื่อจบการประชุมเชิงปฏิบัติการในขั้นการปฏิบัติตามแผน (Act) แล้วนั้น คณะผู้วิจัยได้สร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารเพื่อทำกรณีศึกษาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) และดำเนินการนิเทศติดตามแบบพบกลุ่ม (Supervision Meeting) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินการสร้างและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกครูและผู้บริหารสถานศึกษาในประเด็นการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ในวันที่ 29, 30 และ 31 กรกฎาคม 2563

ขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflect) ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการเปิดบ้านนวัตกรรมการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล (Symposium) โดยกลุ่มเป้าหมายเป็นครูผู้พัฒนานวัตกรรมโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล จำนวน 57 คน และผู้เข้าร่วมการประชุมจำนวน 171 คน รวมทั้งสิ้น 228 คน โดยการจัดกิจกรรมดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงานการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และรับการวิพากษ์จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อสะท้อนความคิดเห็นในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาในวันที่ 24 สิงหาคม 2563

2.2 ผลที่เกิดจากการนิเทศการศึกษา

กรณีศึกษาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ผลการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบการนิเทศทั้งหมด 50 ครั้ง โดยดำเนินการนิเทศตั้งแต่วันที่ 27 มิถุนายน 2563 – 27 กรกฎาคม 2563 โดยมีตัวอย่างภาพประกอบดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงประเด็นการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ประเด็น	จำนวน (ครั้ง)
การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย	6
การนิยามตัวแปรการวิจัย	7
การเขียนรายงานการวิจัย	14
การใช้สถิติทดสอบ	16
การสรุปตัวอย่างการวิจัย	7
รวม	50

จากตารางที่ 2 แสดงประเด็นการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ พบว่า ประเด็นที่ให้คำปรึกษาครูมากที่สุด คือ การใช้สถิติทดสอบ จำนวน 16 คน รองลงมาคือ การเขียนรายงานการวิจัย จำนวน 14 ครั้ง และที่น้อยที่สุด คือ การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย จำนวน 6 ครั้ง

ภาพที่ 2 แสดงการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ภาพที่ 3 แสดงการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

ตารางที่ 3 ผลการนิเทศการวิจัยปฏิบัติการเพื่อสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ด้วยการนิเทศแบบพบกลุ่ม (Supervision Meeting)

ประเด็น	ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)
การกำหนดประเด็นปัญหาในการสร้างนวัตกรรม	โรงเรียนทั้ง 57 โรงเรียนสามารถกำหนดประเด็นปัญหาในการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาได้โดยหัวข้อส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ กับปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียน
กระบวนการสร้างและพัฒนานวัตกรรม	โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาและการวิจัยเชิงทดลอง ส่วนใหญ่เป็นงานที่มีขอบข่ายในชั้นเรียน
การตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรม (โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยประชุมกลุ่ม หรืออื่น ๆ)	การตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมที่โรงเรียนสร้างขึ้น ส่วนใหญ่ นิยมตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และประเมินความเหมาะสมของนวัตกรรมเป็นส่วนมาก
ความเป็นไปได้ในการสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้หรือการบริหารภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	นวัตกรรมที่โรงเรียนสร้างและพัฒนาขึ้นส่วนใหญ่ มีความสอดคล้องกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โดยมีการเว้นระยะห่างทางสังคม
ผลการทดลองใช้นวัตกรรม	การทดลองใช้นวัตกรรม มีทั้งทดลองใช้นวัตกรรมกลุ่มเล็ก และกลุ่มกลางรวมไปถึงกลุ่มทดลอง
จุดเด่นของนวัตกรรม	นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้และนวัตกรรมการบริหาร การศึกษาที่โรงเรียนพัฒนาขึ้นมีจุดเด่นหลายประการ ดังนี้ - ผนวกเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของนวัตกรรม - มีการปรับเปลี่ยนการสอนจากกระบวนการกลุ่มเป็นการใช้ชุดการสอนหรือบทเรียนสำเร็จรูปแทน
จุดที่ควรพัฒนาและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา	การสุ่มตัวอย่าง และความเข้าใจระหว่างคำว่าประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง การหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย ยังมีบางประเด็นที่ยังต้องปรับปรุง เช่น การหาความตรงและความเที่ยงของแบบสอบ

ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของครูผู้เข้าร่วม หลังสิ้นสุดการนิเทศการศึกษา

หัวข้อ	ก่อน		หลัง		t
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	
ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนานวัตกรรม การจัดการเรียนรู้โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล	2.46	0.68	4.07	0.73	21.28*
ความรู้ความเข้าใจในการเขียนรายงาน นวัตกรรมโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล	2.33	0.76	4.04	0.73	20.27*
ท่านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ นวัตกรรมการจัดการศึกษา	2.44	0.69	4.13	0.74	20.54*
ความรู้ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	2.47	0.69	4.30	0.74	24.98*
รูปแบบการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้	2.42	0.69	4.04	0.73	20.57*
ระยะเวลาในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	2.38	0.71	4.09	0.71	21.71*
รวม	2.42	0.66	4.11	0.55	25.52*

df=171, * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง ที่ 4 พบว่า ครูมีความคิดเห็นว่าคุณค่าที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความเห็นเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ องค์ความรู้ด้านการจัดการศึกษา ระยะเวลาในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ความรู้ความเข้าใจในการเขียนรายงานโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล และรูปแบบการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ซึ่งในภาพรวม พบว่า ความคิดเห็นของครูผู้เข้าร่วมมีค่าเฉลี่ยก่อนการพัฒนาเท่ากับ 2.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.66 หลังการพัฒนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.55 แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า ครูคิดว่าตนเองมีการพัฒนาความรู้ที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความเห็นเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ องค์ความรู้ด้านการจัดการศึกษา ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้โรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ความรู้ความเข้าใจในการเขียนรายงานโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะงานวิจัยในชั้นเรียนจำแนกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้	ความถี่	ร้อยละ
ภาษาไทย	17	29.82
คณิตศาสตร์	6	10.52
วิทยาศาสตร์	3	5.26
ภาษาต่างประเทศ	6	10.52
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	5	8.77
การงานอาชีพ	2	3.50
สุขศึกษาและพลศึกษา	3	5.26
บูรณาการ	14	24.56
ศิลปะ	2	3.50

จากตารางที่ 5 พบว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีจำนวน เท่ากับ 17 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 29.82 รองลงมาได้แก่ บูรณาการ จำนวน 14 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 24.56 และที่น้อยสุด คือ กลุ่มสาระการงานอาชีพ จำนวน 2 เล่ม และกลุ่มสาระศิลปะ จำนวน 2 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 3.50

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะงานวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย	ความถี่	ร้อยละ
การพัฒนาหลักสูตร	-	-
การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้	8	14.03
การพัฒนาแบบฝึก/สื่อ	40	70.17
การพัฒนากิจกรรม	3	5.26
การพัฒนารูปแบบ/กระบวนการ	6	10.52

จากตาราง ที่ 6 พบว่า คุณลักษณะงานวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์การวิจัย การพัฒนาแบบฝึก/สื่อ มีจำนวนมากที่สุด เท่ากับ 40 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 70.17 รองลงมาได้แก่ การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 เล่ม และที่น้อยสุด คือ การพัฒนากิจกรรม จำนวน 3 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 5.26

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของคุณลักษณะงานวิจัยจำแนกตามความเหมาะสมของนวัตกรรมและ
ความมีประโยชน์ของนวัตกรรมในสถานการณ์โควิด-19

ประเด็น	ความถี่	ร้อยละ
ปฏิบัติตามการเว้นระยะห่างทางสังคม	57	100*
ปฏิบัติตามแนวปฏิบัติตามความปกติใหม่	57	100*
บูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสารในการจัดทำนวัตกรรม	11	19.29*

จากตารางที่ 7 พบว่า คุณลักษณะงานวิจัยจำแนกตามความเหมาะสมของนวัตกรรมและ
ความมีประโยชน์ของนวัตกรรมในสถานการณ์โควิด-19 ประเด็นการปฏิบัติตามการเว้นระยะห่างทางสังคม
และปฏิบัติตามแนวปฏิบัติตามความปกติใหม่ มีจำนวน 57 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนการบูรณาการ
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการจัดทำนวัตกรรม มีจำนวน 11 เล่ม คิดเป็นร้อยละ 19.29

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของงานวิจัยของโรงเรียนที่ผ่านการคัดเลือก ผ่านการคัดเลือกผลงาน
ดำนนวัตกรรมของโครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน (ระดับประเทศ)

จำนวนโรงเรียน	จำนวนโรงเรียน ที่ผ่านการคัดเลือก	ร้อยละ
57	30	52.63

จากตารางที่ 8 พบว่าโรงเรียนที่ผ่านการคัดเลือก ผ่านการคัดเลือกผลงานด้านนวัตกรรมของโครงการ
โรงเรียนคุณภาพประจำตำบลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ระดับประเทศ)
จำนวน 30 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 52.63

3. ส่วนสรุป

กระบวนการนิเทศการศึกษาแบบ SM³ ที่สร้างขึ้นโดยคณะศึกษานิเทศก์ นำแนวทางกระบวนการของวิจัยปฏิบัติการของ Kemmis, McTaggart, and Nixon (2014) และกิจกรรมต่าง ๆ มากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan) โดยขั้นตอนแรก คือ การวางแผน (Plan) เป็นการนำเสนอความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล ในวันที่ 23 มิถุนายน 2563 ใช้หลักการการมีส่วนร่วม (Participation) ในการรับรู้เข้าใจร่วมกัน ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อำนวยการสถานศึกษาทำให้เกิดการรับรู้และเข้าใจ และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำงาน

ขั้นการปฏิบัติการตามแผน (Act) ประกอบไปด้วยกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมการศึกษา (1 โรงเรียน 1 นวัตกรรม) ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ในขั้นตอนนี้ คณะผู้วิจัยให้โรงเรียนกำหนดผู้เข้ารับการอบรม โรงเรียนละ 1 คน รวมผู้เข้าอบรมทั้งสิ้น 57 คน จาก 57 โรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความรู้เข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ในวันที่ 26 มิถุนายน 2563 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธนี ยุธชัย และคณะ (2552) พบว่า ในกิจกรรมของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ครูทาวิจัยในชั้นเรียนนั้น ประกอบด้วย กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ ด้านการวิจัยในชั้นเรียน มาเป็นผู้บรรยายให้ความรู้ และฝึกปฏิบัติกับครู

ขั้นสังเกตผล (Observe) เมื่อจบกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการที่จัดประชุมในขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน (Act) แล้วนั้น คณะผู้วิจัย ได้สร้างช่องทางการติดต่อสื่อสารเพื่อทำกรณีศึกษาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ผ่านแอปพลิเคชันไลน์ ซึ่งมีจำนวนกรณีศึกษาให้คำปรึกษา ในประเด็นต่าง ๆ ทั้งหมด 50 ครั้ง พบว่า ประเด็นที่ครูเข้ารับคำปรึกษามากที่สุด คือ การใช้สถิติทดสอบ ซึ่งกรณีศึกษาทางไกลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ นั้นจะต้องประกอบไปด้วย ข้อสังเกต จุดเน้น คำสั่ง คำถาม (Augustsson & Jaldemark, 2014) ยิ่งไปกว่านั้นการที่ศึกษานิเทศก์ในฐานะผู้ให้คำปรึกษาและครูติดต่อสื่อสารกันทำให้เกิดพลังอำนาจในการขับเคลื่อน ดังนั้น ผู้ให้คำปรึกษาเอง ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองต่อผู้รับคำปรึกษา ในหลากหลายมิติ เช่น ให้ความรู้ด้านการเขียนรายงานทางวิทยาศาสตร์ (รายงานการวิจัย) เพื่อเป็นหนทางที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงปรารถนาทางวิชาการ (Anderson, Day, & McLaughlin, 2006)

กิจกรรมการนิเทศแบบพบกลุ่ม (Supervision by Meeting) ภาพความสำเร็จของการนิเทศแบบพบกลุ่ม คือ ครูที่เป็นตัวแทนจากทั้ง 57 โรงเรียน แยกเป็นแต่ละอำเภอทั้ง 8 อำเภอนั้น ได้นำเสนอโครงร่างการวิจัย และพัฒนานวัตกรรมของครูนั้น ครูทั้ง 57 โรงเรียน สามารถนำเสนองานเป็นรายบุคคลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เกี่ยวกับประเด็นที่จะต้องพัฒนาเพิ่มเติมการดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับที่ ไวลส์ และบอนโด (Wiles & Bondi, 2004) ที่กล่าวถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่ว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีขึ้นถ้ามีส่วนร่วม และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยอิสระ และผู้ใหญ่ชอบเรียนเป็นกลุ่มและเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติควบคู่กับวิธีอื่น ๆ อีกทั้งการนิเทศแบบพบกลุ่มเองยังเปิดโอกาสให้ครูได้คิด ได้เลือก ได้พูดอย่างเสรี แล้วยังช่วยให้เข้าใจความคิดที่มีต่อตัวครูให้ครูได้ทราบเช่นกัน (A Freeing Effect) (วัชรรา เล่าเรียนดี, 2556)

ขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflect) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการที่สร้างขึ้น ประกอบด้วย กิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการเปิดบ้านนวัตกรรมโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล พบว่า ทุกโรงเรียนมีนวัตกรรม และรายงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรม อย่างน้อย 1 เรื่อง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 100 การดำเนินการดังกล่าวของโรงเรียน สอดคล้องกับ R2R หรือ Research to Routine ที่วิจารณ์ พานิช (2551) ได้กล่าวไว้ถึงจุดมุ่งหมายของ R2R คือ เป็นการใช้องค์ความรู้และประสบการณ์จากหน้างาน ที่เป็นประจำธรรมดาทั่วไป ในการสร้างความรู้ การแสวงหาความรู้ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ของผู้ปฏิบัติงานประจำในการแก้ไขปัญหา

และยกระดับการพัฒนาที่รับผิดชอบดำเนินการอยู่ตามปกติ อีกทั้งยังสอดคล้องกับประทีป ทองด้วง และ จุติพร ขวามะลิ (2561) ได้ทำวิจัยเรื่องการจัดการความรู้ในการสร้างรูปแบบนิเทศการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 ที่มีตัวแปรการใช้วิจัยเป็นฐาน ในการปฏิบัติงานทุกระดับ ซึ่งจากการขับเคลื่อนกระบวนการนิเทศ การศึกษาดังกล่าว ส่งผลให้โรงเรียนผ่านการคัดเลือกผลงานด้านนวัตกรรมของโครงการโรงเรียนคุณภาพ ประจำตำบลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ระดับประเทศ) จำนวน 30 โรงเรียน คิดเป็น ร้อยละ 52.63

กระบวนการนิเทศการศึกษาที่พัฒนาขึ้นหากพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้ว เป็นการประยุกต์ใช้กระบวนการ ของวิจัยปฏิบัติการและการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blend Learning) ในการกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ของ การนิเทศ โดยประกอบไปด้วย SM¹ คือการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ที่คอยช่วยให้คำปรึกษาครูเกี่ยวกับการ พัฒนานวัตกรรมการศึกษา เปิดโอกาสให้ผู้นิเทศเองสามารถติดต่อสื่อสาร ให้คำปรึกษาแก่ผู้รับการนิเทศ ได้ตลอดเวลา SM² คือการนิเทศแบบพบกลุ่ม ที่ปรับจากการนำคนมารวมกันจำนวนมาก เป็นคนกลุ่มเล็ก ตามมาตรการที่กรมควบคุมโรคกำหนดไว้ และ SM³ คือการนิเทศโดยการเปิดบ้านนวัตกรรม

บรรณานุกรม

- ประทีป ทองด้วง และจุติพร ขวามะลิ. (2562). การจัดการความรู้ในการสร้างรูปแบบนิเทศการศึกษาที่ เหมาะสมสำหรับสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. สุราษฎร์ธานี: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2.
- พัชนี ยूरชัย และคณะ. (2552). การพัฒนาครูด้านการทำวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนภัทรดล อำเภอยะรัง จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 3(3), 129-142
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2556). ศาสตร์การนิเทศการสอน และการโค้ช การพัฒนาวิชาชีพ : **ทฤษฎีกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 12. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขต พระราชวังสนามจันทร์นครปฐม.
- วิจารณ์ พานิช. (2551). การจัดการความรู้จากงานประจำสู่งานวิจัย. **หมอนามัย**, 18(1), 25-28.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. (2563). การวิจัยเชิงผสมผสานเพื่อพัฒนา นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (SM³) และการประยุกต์ใช้ ทฤษฎีฐานราก (Grounded theory) ในการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้โรงเรียน คุณภาพประจำตำบลภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 2.
- Anderson, C., Day K., & McLaughlin, P. (2006). Mastering the dissertation: Lecturers' representations of the purposes and process of master's level dissertation supervision. **Studies in Higher Education**, 31(2), 149-168.

- Augustsson, G., & Jaldemark, J. (2014). Online supervision: A theory of supervisors' strategic communicative influence on student dissertations. **Higher Education**, 67(1), 19-33.
- Mette, I. (2020). Reflections on Supervision in the Time of COVID-19. **Journal of Educational Supervision**, 3(3). <https://doi.org/10.31045/jes.3.3.1>
- Kemmis, S., McTaggart, R. & Nixon, R. (2014). **The Action Research Planner: Doing Critical Participatory Action Research**. Singapore: Springer Singapore.
<https://doi.org/10.1007/978-981-4560-67-2>
- Wiles, J., & Bondi, J. (2004). **Supervision: A Guide to Practice**. (6Th ed.) New Jersey: Pearson. Prentice-Hall.

สุวรรณภูมิ : วิเคราะห์มิติทางความเชื่อและศาสนา Suwannaphum : An Analysis of Belief and Religious Dimension

มานพ นักการเรียน¹

Manop Nakkanrian

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Sirindhornrajavidyalaya Campus

บานชื่น นักการเรียน²

Banchuen Nakkanrian

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Sirindhornrajavidyalaya Campus

ฉัฐภาณุ สรรมาศ³

Chatsuphang Saramart

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Sirindhornrajavidyalaya Campus

(Received 25/01/2021, Revised 3/03/2021, Accepted 12/03/2021)

บทคัดย่อ

สุวรรณภูมิเป็นดินแดนซึ่งรู้จักกันแพร่หลายในหมู่ชาวอินเดีย ชาวลังกา ชาวจีน และชาวตะวันตก ซึ่งแต่ละชาติเรียกชื่อดินแดนแห่งนี้แตกต่างกันออกไป แต่ล้วนมีความหมายเช่นเดียวกันว่าเป็น “แผ่นดินทอง” ซึ่งหมายถึง “ดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์” ในพุทธศตวรรษที่ 3 สุวรรณภูมิเป็นดินแดนที่มีการเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา สายที่ 8 นำโดยพระโสณเถระและพระอุตตรเถระ ได้นำคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอารยธรรมทางปัญญาที่มีคุณค่าควรแก่การนำไปปฏิบัติ เป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้แก่คนพื้นเมือง ทำให้เกิดการผสมผสานดัดแปลงทั้งความเชื่อดั้งเดิม ศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนาให้กลมกลืนกัน

คำสำคัญ : สุวรรณภูมิ, อารยธรรมทางปัญญา, การผสมผสานดัดแปลง

Abstract

Suwannaphum was a land known to the Indians, Lankans, Chinese and Western peoples, each of which called it a different name. But, it had the same meaning as “golden land” which implies for “fertile land”. In the 3rd century, Suwannaphum was a land where Buddhism was spreading at the 8th line, led by Phrasonathera and Phra uttarathara. They have brought the teaching of Buddhism which was an intellectual civilization worthy of implementation as an alternative to the local people. It resulted in modified mix of traditional beliefs, Brahmanism and Buddhism.

Keywords : Suwannaphum, Intellectual Civilization, Modified Mix

¹ อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, E-mail : mnakkarreyn@gmail.com

² อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, E-mail : banchuennakkanrian@gmail.com

³ อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, E-mail : banchuennakkanrian@gmail.com

1. บทนำ

สุวรรณภูมิเป็นดินแดนซึ่งรับรู้กันโดยทั่วไปในโลกยุคโบราณ โดยตั้งอยู่ระหว่างจีนและอินเดีย ในฐานะเป็นสะพานเชื่อมโลก เต็มไปด้วยของดีมีค่าหายาก เช่น ทองคำ เงิน หินมีค่า แร่โลหะบางชนิด ไม้หอม เป็นชุมทางการค้าสำคัญของโลก ซึ่งสินค้าที่คนในดินแดนสุวรรณภูมิต้องการ คือ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยโลหะ เช่น มีด พริก หอก ภาชนะต่าง ๆ เช่น ตะเกียง หม้อ ชัน พาน ฯลฯ ตลอดจนเสื้อผ้า รูปเคารพทางศาสนา เครื่องประดับ เช่น ลูกปัด และอื่น ๆ เป็นดินแดนที่มีการแลกเปลี่ยนวิทยาการและเทคโนโลยี เป็นแหล่งผลิตผลจากป่า เช่น งาช้าง นอแรด หนังสัตว์ต่าง ๆ และผลิตผลทางการเกษตร เช่น ข้าว และเป็นอีกหนึ่งอารยธรรมของโลก ซึ่งนอกเหนือไปจากจีนและอินเดีย

สุวรรณภูมิเป็นชื่อเรียกดินแดนที่มีการกล่าวถึงในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ส่วนมากปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาชาดก แต่มีปรากฏในคัมภีร์อื่น ๆ ด้วย และทั้งปรากฏในหลักฐานต่าง ๆ ทั้งของชาวอินเดีย ชาวลังกา ชาวตะวันตก ชาวอาหรับ และชาวจีน มานานนับพันปี ซึ่งแต่ละชาติเรียกชื่อดินแดนแห่งนี้แตกต่างกันออกไป แต่ล้วนมีความหมายไปในทางเดียวกันว่าเป็น “แผ่นดินทอง” บทความนี้ ศึกษาสุวรรณภูมิในมิติทางความเชื่อและศาสนา โดยเชื่อมโยงกับประเด็นต่าง ๆ คือ สถานที่ตั้งของสุวรรณภูมิ สุวรรณภูมิในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิในพุทธศตวรรษที่ 3 และเนื้อหาสาระของพระสูตรที่คณะพระสมณทูตทั้ง 9 สาย ได้เลือกนำมาแสดงแก่คนพื้นเมือง

2. สถานที่ตั้งของสุวรรณภูมิ

สุวรรณภูมิเป็นชื่อดินแดนซึ่งปรากฏอยู่ในหลักฐานต่าง ๆ มานานนับพันปี แต่ละชาติเรียกชื่อดินแดนแห่งนี้แตกต่างกันออกไป แต่ล้วนมีความหมายเช่นเดียวกันว่าเป็น “แผ่นดินทอง” ซึ่งหมายถึง “ดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์” เป็นดินแดนซึ่งเต็มไปด้วยของดีมีค่าหายาก แหล่งผลิตผลจากป่า และผลิตผลทางการเกษตร (ประทุม ชุมเพ็งพันธุ์, 2546 : 94-97)

สุวรรณภูมิมีจริงหรือไม่ ตั้งอยู่ที่ไหน มีลักษณะเป็นอย่างไร มีหลักฐานต่าง ๆ ที่สนับสนุนดังนี้

จากเอกสารชาวตะวันตก ในหนังสือ The Silk and Spice Routes, Inventions and Trade ของนักวิชาการชาวตะวันตก Struan Reid ในตอนหนึ่งได้เขียนถึงเกาะทอง เกาะเงิน สรุปได้ว่า “ถัดต่อไปจากอินเดีย...มีเกาะอยู่ 2 เกาะ ซึ่งขึ้นชื่อลือชามากว่ามีแร่ธาตุมากมาย แต่ผลผลิตที่สำคัญได้แก่ แร่ทองคำและแร่เงิน ซึ่งเป็นเหตุให้ได้ชื่อเรียกเกาะนั้นตามนั้น เกาะหนึ่งเรียกว่า ไคร้เซ่ (Chryse) เกาะทอง และอีกเกาะหนึ่งเรียกว่า อาเกีเร่ (Argyre) เกาะเงิน” (Reid, 1994)

ในหนังสือ Descriptio orbis terrae ของ Rufius Festus Avienus ในตอนหนึ่ง ได้เขียนถึงสุวรรณภูมิว่ามีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “สุวรรณทวีป” แปลว่า เกาะทอง (Avienus, 2012, pp. 750-779)

ในหนังสือ The Golden Khersonese ของ Paul Wheatley ได้เขียนถึงแผนที่ ชื่อแผนที่โปโตเลมี ในแผนที่นี้ได้บอกถึงดินแดนที่อยู่ถัดจากอินเดียไป เรียกว่า สุวรรณภูมิ ดังมีข้อความว่า “เมือง Alosygni นอกจากเป็นศูนย์กลางตลาดการค้าแล้ว...ยังเป็นที่เรือหรือสถานที่สำหรับพ่อค้าเดินทางทั้งหลายมาลงเรือเพื่อเดินทางต่อไปยังคาบสมุทรทอง (Golden Khersonese) ของสุวรรณภูมิ...” (Wheatley, 1961, pp. 139-140)

จากเอกสารอาหรับ ในนิทานตุรกีเรื่องนิทานปาลา ได้เรียกสุวรรณภูมิว่า “อาณาจักรสุฟฟรา” ดังมีข้อความตอนหนึ่ง ดังนี้

ในนิทานเรื่องนั้น ขุนนางตุรกีตำแหน่งปาชาพยายามจะเลียนแบบพระเจ้าฮารุน-อรรอซิด ในนิทานอาหรับราตรี จึงปลอมตัวออกสังเกตความเป็นอยู่ของชาวเมือง เมื่ออยากจะรู้เรื่องใดก็ให้เรียกตัวผู้เกี่ยวข้องมาเล่าเป็นเรื่องจริงบ้าง เป็นนิทานบ้าง แล้วให้จดจารไว้เช่นเดียวกับที่กาหลิบฮารุนทรงมีบัญชาให้ทำ

นักเล่านิทานคนหนึ่งชื่อเมนูนิเข้ามาเล่านิทานเรื่อง “คู่รักมีตำหนิ” ให้ปาชาฟัง แต่ก่อนจะเล่า เมนูนิบอกปาชาว่า “อาศัยเหตุจะต้องชิมทราบต่อประเทศต่าง ๆ อันเกี่ยวกับเรื่องนิยายที่เล่าสืบต่อกันมา ข้าพเจ้าคิดว่าจำเป็นต้องมีความรู้ภูมิศาสตร์ด้วย”

แล้วจึงเริ่มต้นนิทานว่าดังนี้ “ในด้านทิศอีสานของคาบสมุทรภารตวรรษอันไพศาล เดิมมีราชอาณาจักรมหิมาปุบลูญ์พุนเจริญ ภูมิประเทศเลื่องชื่อลือนามว่าเป็นประเทศงดงามยิ่งนัก เนื้อดินอุดมด้วยธัญชาติ ผลาหาร และอากาศก็สดชื่นปราศจากสิ่งร้ายอันเป็นภัยต่อความสุข

ราชอาณาจักรนี้ ด้านตะวันออกจดประเทศมลายู ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือที่สุดของฝั่งแม่น้ำโขง เหตุเพราะฤดูหนาวร้อนจัด ทิศใต้ติดแผ่นดินอันหนึ่งจะชื่อใดข้าพเจ้าลืม จำได้แต่ว่าตกทะเลต่อกับอาณาจักรชาติลาวพุงดำ ทิศตะวันตกติดอาณาจักรชื่ออะไรข้าพเจ้าจำไม่ได้เหมือนกัน และทิศเหนือจดประเทศหนึ่งชื่อ ข้าพเจ้าลืมอีก

เมื่อได้กราบเรียนอธิบายมาถึงเพียงนี้ ข้าพเจ้าหวังอยู่ด้วยความรู้อันกว้างขวางของพระเดชพระคุณ ซึ่งจะเปรียบกับท่านปราชญ์โลกมัน (Luqman เป็นชื่อนักปราชญ์ในตำนาน) ก็เสมอเมล็ดแตงกับผลแตง

เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องอธิบายต่อไปอีกว่า ราชอาณาจักรที่กล่าวนี้มีนามตามปุราณว่า อาณาจักรสุฟรา” (กุสุมา รักษมณี, 2547)

จากเอกสารจีนในหนังสือชื่อสถานที่ในเอกสารจีนโบราณที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยของหวัง เหว่ยหมิน ได้เรียกสุวรรณภูมิว่า “จินหลิน” มีข้อความตอนหนึ่งว่า “พื้นมัน เป็นพระมหากษัตริย์ของประเทศผุหนาน (พวนาน) พระองค์ได้ทรงมีพระราชปรารภให้ประชาชนจัดสร้างเรือใหญ่แล้วไปบุกรุกอาณาจักรชวีตุน จิวจื่อเตียนซุน และอาณาจักรอื่น ๆ 10 กว่าประเทศ ได้ขยายพื้นที่ของประเทศกว้างถึง 6 พันกว่าลี้ ต่อมา เมื่อต้องปราบปรามอาณาจักรจินหลินต่อไปนั้น พระองค์ทรงประชวรเสียก่อน และมีพระราชโองการสั่งให้พระโอรสเสด็จแทนพระองค์...ห่างจากประเทศผุหนานประมาณ 2 พันกว่าลี้ มีอาณาจักรชื่อจินหลิน และภายในอาณาจักรนี้ มีแร่เงินและมีพลเมืองอันมากมาย ชาวจินหลินชอบล่าช้าง เมื่อได้ช้างเป็น ก็นำมาซี ถ้าได้ช้างตาย ก็เอาแต่งาของมัน” (หวัง เหว่ยหมิน, 2535: 85)

ดังนั้น สุวรรณภูมิเป็นดินแดนที่เป็นแผ่นดินใหญ่ ส่วนสุวรรณทวีป คือ เกาะที่อยู่ติดกับสุวรรณภูมิ และเนื่องจากในอรรถกถาชาดกกล่าวว่า สุวรรณภูมิอยู่ทางทิศตะวันออกของอินเดีย จากแผนที่โลก สุวรรณภูมิในส่วนที่เป็นแผ่นดิน ได้แก่ ประเทศพม่า ลาว ไทย กัมพูชา ส่วนสุวรรณทวีปซึ่งเป็นเกาะ น่าจะได้แก่ เกาะชวา สุมาตราหรืออินโดนีเซีย ตลอดทั้งฟิลิปปินส์ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2563) สุวรรณภูมิเป็นดินแดนอยู่ในภูมิภาคอุษาคเนย์ หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นดินแดนที่ขนานด้วยมหาสมุทร 2 แห่ง ได้แก่ มหาสมุทรแปซิฟิก เป็นเส้นทางติดต่อถึงจีน และมหาสมุทรอินเดีย เป็นเส้นทางติดต่อถึงอินเดีย และดินแดนตะวันออกกลาง เชื้อโยถึงอาหรับ เปอร์เซีย และกรีก-โรมัน ฯลฯ ภายหลังต่อมาไปถึงยุโรปด้วย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2546, น. 72)

สรุปได้ว่า สุวรรณภูมิเป็นดินแดนซึ่งรู้จักกันแพร่หลายในหมู่ชาวอินเดีย ชาวลังกา ชาวจีน ชาวตะวันตก และชาวตุรกี ซึ่งแต่ละชาติเรียกชื่อดินแดนแห่งนี้แตกต่างกันออกไป แต่ล้วนมีความหมายเช่นเดียวกันว่าเป็น “แผ่นดินทอง” ซึ่งหมายถึง “ดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์” ในภาษาสันสกฤต ใช้สุวรรณภูมิในภาษาบาลี ใช้สุวรรณภูมิ ในภาษาจีนโบราณ คือ จินหลิน ในภาษากรีกโบราณ ใช้ไครไซ (Chryse) ในอาหรับเรียกสุวรรณภูมิว่า อาณาจักรสุฟรา สุวรรณภูมิเป็นดินแดนอยู่ในภูมิภาคอุษาคเนย์ หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นดินแดนที่ขนานด้วยมหาสมุทร 2 แห่ง ได้แก่ มหาสมุทรแปซิฟิก เป็นเส้นทางติดต่อถึงจีน และมหาสมุทรอินเดีย เป็นเส้นทางติดต่อถึงอินเดียและดินแดนอื่น ๆ ทั่วโลก

3. สุวรรณภูมิในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา

สุวรรณภูมิเป็นชื่อเรียกดินแดนที่มีการกล่าวถึงในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ส่วนมากปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาชาดก แต่มีปรากฏในคัมภีร์อื่น ๆ ได้แก่ คัมภีร์มิลินทปัญหา คัมภีร์สมันตปาสาทิกา ซึ่งเป็นอรรถกถาของพระวินัยปิฎก คัมภีร์ปรมัตถทีปนี ซึ่งเป็นอรรถกถาขุททกนิกาย เปตวัตถุ ซึ่งแต่งโดยพระธัมมปาละ และคัมภีร์ปัญญาสชาดก ซึ่งเป็นชาดกนอกนิบาตที่พระภิกษุชาวเชียงใหม่แต่งขึ้นด้วยเช่นกัน

3.1 สุวรรณภูมิในคัมภีร์มิลินทปัญหา

คัมภีร์มิลินทปัญหา เป็นคัมภีร์ที่พระปิฎกจูฬภักยเถระ แต่งขึ้น ในราว พ.ศ.500 เป็นบทบันทึกการสนทนาระหว่างพระนาคเสนกับพระยามิลินท์ หรือพระเจ้าเมณันเดอร์ที่ 1 แห่งแบ็กเตรีย กษัตริย์ชาวโยนก (ชาวกรีก) ผู้ครองกรุงสาละ

ในตอนที่ยกเรื่องปัญหา วรรคที่ 9 รุติปัญญา ซึ่งพระนาคเสนอธิบายอุปมาจุดดคคุณ 13 ให้พระยามิลินท์ฟัง ได้มีการกล่าวถึงเมืองท่าต่าง ๆ จำนวน 8 เมือง รวมทั้งดักโกละ (เมืองตรงในปัจจุบัน) และสุวรรณภูมิไว้ด้วย ดังนี้ “ท่านผู้มีปัญญา ย่อมได้สามัญคุณทั้งสี่ด้วยจุดดคคุณ 13 เหล่านี้ ซึ่งท่านได้เสพมาแล้ว เสพเนื่อง ๆ แล้ว สัมผัสแล้ว ประพติแล้ว ให้บริบูรณ์แล้วในปางก่อนแล สมบัติเป็นของนำความสุขมาเป็นของประณีตทั้งสิ้น เป็นเครื่องประกาศแห่งท่านนั้น เปรียบเหมือนนายเรือผู้มีทรัพย์ เสียภาษีที่ท่าเรือด้วยดีแล้ว เข้าไปสู่มหาสมุทร ถึงวังคนคร ตักโกลนคร จินนคร โสวีรนคร สุรัฏฐนคร อลสันทนนคร โกลปัญญนคร และสุวัณณภูมินคร แล้วไปสู่ประเทศที่เกี่ยวไปด้วยเรือ ประเทศใดประเทศหนึ่งแม้อื่น ฉะนั้น” (พระปิฎกจูฬภักยเถระ, 2536: 503)

3.2 สุวรรณภูมิในคัมภีร์ปรมัตถทีปนี อรรถกถาขุททกนิกาย เปตวัตถุ มหาวรรคที่ 4

ในปาฐสัพตเตตวัตถุ ได้กล่าวถึงดินแดนที่มีชื่อว่าสุวรรณภูมิ ไว้ดังนี้

พ่อค้าชาวกรุงสาวตติและชาวกรุงปาฐสัพตตรเป็นอันมาก เล่นเรือไปยังสุวรรณภูมิ พ่อค้าคนหนึ่งเป็นอุบาสก เกิดป่วยไข้ มีจิตปฏิพัทธ์ในมาตุคามได้สิ้นชีวิตแล้ว แม้เขาได้ทำกุศลไว้ ก็ไม่เข้าถึงเทวโลกเกิดเป็นเปรตอยู่ในวิมานกลางมหาสมุทร เพราะเป็นผู้มีจิตปฏิพัทธ์ในหญิง ส่วนหญิงที่เขามีจิตปฏิพัทธ์นั้น ขึ้นเรือไปยังสุวรรณภูมิ เปรตนั้นประสงค์จะจับหญิงนั้น จึงปิดกั้นไม่ให้เรือไป พ่อค้าทั้งหลายพิจารณากันว่า เพราะเหตุอะไรหนอ เรือนี้จึงไม่แล่นไป จึงให้จับสลากคนกาฬิกณี สลากได้ถึงหญิงนั้นถึง 3 ครั้ง โดยความสำเร็จของอมนุษย์ พวกพ่อค้าเห็นหญิงที่เขามีจิตปฏิพัทธ์นั้น จึงให้หย่อนแพไม้ไผ่ลงในสมุทร ให้หญิงนั้นลงไปอยู่บนแพไม้ไผ่นั้น พอหญิงนั้นลงไป เรือก็แล่นบ่ายหน้าไปยังสุวรรณภูมิโดยเร็ว อมนุษย์พาหญิงนั้นไปพักที่วิมานของตน อภิรมย์กับหญิงนั้น ครั้นล่วงไป 1 ปี หญิงนั้นเกิดเบื่อหน่าย เมื่อจะขอร้องเปรตนั้น จึงกล่าวว่า ดิฉันอยู่ในที่นี่ ก็ไม่ได้เพื่อจะสร้างประโยชน์ในสัมปรายภพ ขอท่านจงนำข้าพเจ้าไปเมืองปาฐสัพตตร

เปรตนั้นถูกหญิงนั้นอ่อนวอน จึงกล่าวว่า สัตว์นรกบางพวกท่านก็เห็นแล้ว สัตว์เดียรัจฉาน เปรต อสุรกาย มนุษย์หรือเทวดาบางพวก ท่านก็เห็นแล้ว ผลกรรมของตน ท่านก็เห็นประจักษ์ด้วยตนเองแล้ว เราจะนำท่านไปส่งยังเมืองปาฐสัพตตร ท่านไปถึงเมืองปาฐสัพตตรแล้วจงทำกุศลกรรมให้มาก (ขุ.เปต.อ. 25/291-292)

3.3 สุวรรณภูมิในคัมภีร์อรรถกถาชาดก

คัมภีร์อรรถกถาชาดก แต่งโดยพระพุทธโฆสะ เมื่อราว พ.ศ.1,000 ตามคำอาราธนาของพระอัทธทสสี พระพุทธมิตตะ และพระพุทธปิยะ ในชาดกบางเรื่องได้กล่าวถึงดินแดนสุวรรณภูมิไว้ดังนี้

ในมหาชนกชาดก (ลำดับที่ 539) ได้กล่าวถึงดินแดนสุวรรณภูมิไว้ว่า พระเจ้าอริราชชนกแห่งมิลินทรถูกอนุชาสังหารและชิงราชย์ไป มเหสีของพระเจ้าอริราชชนกจึงต้องหนีออกจากเมืองไปอยู่ที่จัมปกันคร ต่อมาได้ประสูติโอรสชื่อมหาชนก เมื่อมหาชนกพระชนมได้ 16 พรรษา มหาชนกก็ดำริจะเดินทางไปยังมิลินทราเพื่อทวงราชสมบัติของพระบิดาคืนมา ก่อนไปมิลินทรา มหาชนกต้องการแสวงหาความมั่งคั่งได้โภกทรัพย์มีค่า

มหาศาลเพื่อเป็นทุนกอบกู้ราชบัลลังก์ จึงได้ร่วมกับคณะพ่อค้าเสี่ยงโชค เดินทางไปยังดินแดนไกลตะวันออก เพื่อไปยังสุวรรณภูมิ ดังมีข้อความว่า “พระองค์ทรงคิดว่า เราจักเอาราชสมบัติซึ่งเป็นของพระบิดา จึงทูลถามพระมารดาว่า ข้าแต่พระมารดา ทรัพย์อะไร ๆ ที่พระมารดาได้มามีบ้างหรือไม่ ฉันทจักค้าขายให้ทรัพย์เกิดขึ้นแล้ว จักเอาราชสมบัติซึ่งเป็นของพระบิดา พระนางตรัสตอบว่า ลูกรัก แม่ไม่ได้มามีมือเปล่า สิ่งอันเป็นแก่นสารของเรามีอยู่ 3 อย่าง คือ แก้วมณี แก้วมุกดา แก้ววิเชียร ใน 3 อย่างนั้น แต่ละอย่างพอจะเป็นกำลังเอาราชสมบัติได้ พ่อจงรับแก้ว 3 อย่างนั้น คิดอ่านเอาราชสมบัติเถิด อย่าทำการค้าขายเลย พระกุมารทูลว่า ข้าแต่พระมารดา ขอพระมารดาจงประทานทรัพย์นั้นกึ่งหนึ่งแก่ม่อมฉัน จะเอาไปเมืองสุวรรณภูมิ นำทรัพย์เป็นอันมากมาแล้วเอาราชสมบัติ ซึ่งเป็นของพระบิดา ทูลแล้ว ให้พระมารดาประทานทรัพย์กึ่งหนึ่ง จำหน่ายออกเป็นสินค้าแล้วให้ขึ้นเรือ พร้อมกับพวกพาวนิชที่จะเดินทางไปสุวรรณภูมิ แล้วกลับมาถวายบังคมลาพระมารดา ทูลว่า ข้าแต่พระมารดา ม่อมฉันจักไปเมืองสุวรรณภูมิ พระนางตรัสห้ามว่า ลูกรัก ขึ้นชื่อว่ามหาสมุทรสำเร็จประโยชน์น้อย มีอันตรายมาก อย่าไปเลย ทรัพย์ของพ่อมีมากพอประโยชน์ เอาราชสมบัติแล้ว พระกุมารทูลว่า ม่อมฉันจักไปแท้จริง ทูลลาพระมารดาถวายบังคม กระทำประทักษิณ แล้วออกไปขึ้นเรือ” (ขุ.ชา.อ. 35/54)

ในสังฆชาดก (ลำดับที่ 442) ได้กล่าวถึงดินแดนสุวรรณภูมิ ไว้ดังนี้

ในอดีตกาล พระนครพาราณสีนี้มีนามว่าโมลินี พระเจ้าพรหมทัตครองราชสมบัติอยู่ในกรุงโมลินี มีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อสังฆะ เป็นผู้มั่งคั่ง มีโภคทรัพย์มาก มีเครื่องที่ทำให้ปลื้มใจ เช่น ทรัพย์ ข้าวเปลือกและเงินทองมากมาย ให้สร้างโรงทาน 6 แห่ง ประกอบด้วยประตูเมือง 4 ประตู ที่กลางเมืองและที่ประตูเรือนสลະทรัพย์วันละ 6 แสน ให้ทานเป็นการใหญ่แก่คนกำพร้าและคนเดินทาง เป็นต้น ทุกวัน

วันหนึ่ง เขาคิดว่า เมื่อทรัพย์ในเรือนสิ้นแล้ว เราจักไม่อาจให้ทานได้ เมื่อทรัพย์ยังไม่สิ้นไปนี้ เราจักลงเรือไปสุวรรณภูมิ นำทรัพย์มา (ขุ.ชา.อ. 31/385)

ในสุสันธิชาดก (ลำดับที่ 360) ได้กล่าวถึงสุวรรณภูมิ ไว้ดังนี้

ในอดีตกาล พระราชาพระนามว่าตัมพราช ครองราชสมบัติอยู่ในนครพาราณสี พระอัคมรเสสีของพระเจ้าตัมพราชนั้น พระนามว่าสุสันธิ ทรงพระรูปโฉมอันล้ำเลิศ ครั้งนั้น พระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นพญาครุฑอาศัยอยู่ที่เกาะนาคชื่อว่า เสรมทวีป พระโพธิสัตว์ไปยังนครพาราณสี แปลงเพศเป็นมาณพ เล่นสกากับพระเจ้าตัมพราช พระนางสุสันธิทรงเลื่อมใสในพญานั้น ฝ่ายมาณพนั้นก็เลศดูพระเทวี ต่างมีจิตปฏิพัทธ์ต่อกัน พระยาสุบรรณได้ทำให้พายุเกิดขึ้นในนคร มนุษย์ทั้งหลายพากันออกจากพระราชนิเวศน์ เพราะกลัวเรือนพัง พระยาสุบรรณนั้นกระทำความผิดมณด้วยอาญาของตนแล้ว พาพระเทวีมาทางอากาศ แล้วเข้าไปยังพิภพของตน ณ เกาะนาคทวีป

ไม่มีคนรู้สถานที่ที่พระนางสุสันธิเสด็จไป พระยาสุบรรณนั้นอภิมมัยอยู่กับพระนางสุสันธิ แล้วไปเล่นสกากับพระราชา พระราชานั้นมีคนธรรพ์ชื่อว่าอัคคะ ท้าวเธอไม่ทรงทราบสถานที่ที่พระเทวีเสด็จไป จึงตรัสเรียกคนธรรพ์นั้นมา แล้วตรัสสั่งให้ไปเที่ยวไปตามหาทั้งทางบกและทางน้ำให้ทั่ว คนธรรพ์นั้นถือเอาเสบียงทางแล้วค้นหาไปตั้งแต่บ้านใกล้ประตูจนถึงท่าภารุกัจฉา

ครั้งนั้น พ่อค้าชาวภารุกัจฉาจะแล่นเรือไปยังสุวรรณภูมิ คนธรรพ์นั้นจึงเข้าไปหาพ่อค้า แล้วกล่าวว่า ข้าพเจ้าเป็นคนธรรพ์นักขับร้อง จักทำการขับร้องให้แก่พวกท่าน โดยหักเป็นค่าเรือ ขอท่านทั้งหลายจงพาข้าพเจ้าไปด้วย พ่อค้าเหล่านั้นรับว่าได้ แล้วให้เขาขึ้นเรือ แล้วออกเรือไป เมื่อเรือแล่นไปแล้ว พ่อค้าเหล่านั้นจึงเรียกคนธรรพ์นั้นมาแล้วกล่าวว่า จงทำการขับร้องให้แก่พวกเรา คนธรรพ์กล่าวว่า ถ้าข้าพเจ้าจะทำการขับร้องฝูงปลาทั้งหลายจักเคลื่อนไหว เรือของท่านทั้งหลายจักแตก พวกพ่อค้ากล่าวว่า เมื่อกระทำการขับร้องอยู่ในทางของมนุษย์ พวกปลาจะไม่มีการเคลื่อนไหว ท่านจงขับร้องเถอะ คนธรรพ์จึงกล่าวว่า ถ้าอย่างนั้น

ท่านทั้งหลายอย่าโกรธข้าพเจ้า แล้วแก้พันออก ทำการขบรวงให้เสียงติดพันเข้ากับเสียงขับและให้เสียงขับเข้ากับเสียงติดพัน ปลาทั้งหลายเคลิบเคลิ้มเพราะเสียงนั้นจึงพากันเคลื่อนไหว

ครั้งนั้น ปลามังกรตัวหนึ่งกระโดดตกลงไปในเรือ ทำให้เรือแตก นายอัคคะนอนอยู่บนแผ่นกระดานลอยไปตามลมจนถึงแหล่งของต้นไทรอันเป็นสุพรรณพิภพ ณ เกาะนาคทวีป ฝ่ายพระนางสุสนธิเทวี ในเวลาที่พระยาสุพรรณไปเล่นสากับพระราชา ก็ลงจากวิมานเดินเที่ยวไปที่ชายฝั่ง เห็นคนธรรพ์ชื่อว่าอัคคะนั้นทรงจำได้ จึงถามว่า ท่านมาได้อย่างไร คนธรรพ์นั้นจึงทูลให้ทราบทั้งหมด

พระยาสุพรรณไป ก่อกรรมด้วยอำนาจกิเลสกับคนธรรพ์นั้น จากนั้นล่องไปได้กึ่งเดือน พ่อค้าชาวเมืองพาราณสีมาถึงที่โคนต้นไทร ในเกาะนั้น เพื่อต้องการจะเอาพินและน้ำ นายอัคคะนั้นนั่งเรือกลับไปยังนครพาราณสี ได้เฝ้าพระราชา

ในที่สุด พระยาสุพรรณ จึงนำพระนางมาถวายคืนพระราชาแล้วหลีกไป ตั้งแต่นั้น ก็ไม่ได้มาอีกเลย (ขุ.ชา.อ. 30/403-406)

ในปัญญาสาตก ซึ่งเป็นชาดกนอกนิบาตที่พระภิกษุชาวเชียงใหม่แต่งขึ้น มีเรื่องนรชิวกรฐินทานชาดก (ลำดับที่ 37) ซึ่งกล่าวถึงพ่อค้าคนหนึ่งเดินทางออกจากหมู่บ้านไปค้าขายสินค้ายังเมืองสุวรรณภูมิ ใช้เวลาเดินทางรอนแรมอยู่หลายวัน ไปทางสามแพร่งแห่งหนึ่งในป่าหิมวันต์ ทางสายหนึ่งไปเมืองพาราณสี สายหนึ่งไปภูเขาคันธมาทน์ และอีกสายหนึ่งไปเมืองสุวรรณภูมิ (พระเถระนักปราชญ์ชาวเชียงใหม่, 2549 : 478-479)

สรุปได้ว่า คัมภีร์มิลินทปัญหา คัมภีร์อรรถกถาพุทธทศกนิยาย เปตวัตถุ คัมภีร์อรรถกถาชาดก และคัมภีร์ปัญญาสาตก ได้กล่าวถึงเมืองสุวรรณภูมิว่าเป็นดินแดนที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย เป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความมั่งคั่ง มีสินค้าที่มีค่าหายาก ซึ่งมีผู้คนเดินทางไปทำการค้าขายโดยนำสินค้าที่คนในสุวรรณภูมิต้องการ คือ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ทำด้วยโลหะ เช่น มีด พร้า หอก ภาชนะต่าง ๆ เช่น ตะเกียง หม้อ ชัน พาน ฯลฯ ตลอดจนเสื้อผ้า รูปเคารพทางศาสนา เครื่องประดับ เช่น ลูกปัด และอื่น ๆ ไปแลกเปลี่ยนสินค้า ซึ่งเป็นผลผลิตจากป่า และผลิตผลทางการเกษตร หรือเดินทางออกมาเสี่ยงโชค ด้วยหวังว่า จะร่ำรวยได้ทรัพย์สินสมบัติของดีมีค่าหายาก เช่น ทองคำ เงิน หินมีค่า กลับไป โดยเดินทางทั้งทางน้ำและทางบก แม้ว่าจะเสี่ยงต่อภัยอันตรายอย่างมากไม่ว่าจะเป็นพายุหรือสัตว์ร้ายในระหว่างการเดินทางไปก็ตาม

4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิในพุทธศตวรรษที่ 3

ในแง่ความจริงแล้ว คนพื้นเมืองของดินแดนสุวรรณภูมิมีอารยธรรมอยู่ในระดับหนึ่งอยู่ก่อนแล้ว มีระบบเครือญาติ มีระบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ไม่ใช่คนป่าเถื่อน ศาสนาดั้งเดิมของคนพื้นเมืองเป็นการนับถือบรรพบุรุษ เคารพเทวดาหลายองค์ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามธรรมชาติ ภูตผีปิศาจ ผีเสื้อน้ำ ซึ่งจะต้องมีการประจบเอาใจต่อสิ่งเหล่านั้น ต่อมาศาสนาพราหมณ์ได้เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนที่เรียกว่า “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อนุชานเญย์ หรือ เอเชียอาคเนย์” ตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลแล้ว ซึ่งก็คือสุวรรณภูมิ ดังปรากฏในมหาชนกชาดกว่า อินเดียได้มีการติดต่อค้าขายกับสุวรรณภูมิมาตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว ศาสนาพราหมณ์ก็คงเข้ามาพร้อม ๆ กับชาวอินเดีย ซึ่งส่วนใหญ่ก็นับถือศาสนาพราหมณ์ (จันทงค์ ทองประเสริฐ, 2542: น. 6294)

ในพุทธศตวรรษที่ 3 เมื่อศึกษาจากศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระองค์ กลับไม่ปรากฏเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอุปถัมภ์การทำสังคายนาครั้งที่ 3 และการอุปถัมภ์การส่งคณะสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ แต่อย่างใด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552, น. 123-199) แต่ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้กล่าวถึงการทำสังคายนาครั้งที่ 3 เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ.234 ที่โอศการาม กรุงปาฏลิบุตร แคว้นมคธ ประเทศอินเดีย โดยมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ เป็นประธาน การทำสังคายนาครั้งนี้มีพระสงฆ์มาประชุมร่วมกัน 1,000 รูป ดำเนินการอยู่เป็นเวลา 9 เดือน จึงเสร็จสิ้น

ข้อปรารถนาในการทำสังคายนาครั้งนี้เกิดขึ้นเมื่อพวกเดียรถีย์ หรือนักบวชศาสนาอื่นมาปลอมบวช แล้วแสดงลัทธิศาสนาและความเห็นของตนว่าเป็นพระพุทธศาสนา พระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระ จึงได้ขอความอุปถัมภ์จากพระเจ้าอโศกมหาราชสังคายนาพระธรรมวินัยเพื่อกำจัดความเห็นของพวกเดียรถีย์ออกไป ในการทำสังคายนาครั้งนี้ พระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระ ได้แต่งคัมภีร์กถาวัตถุ ซึ่งเป็นคัมภีร์หนึ่งในพระอภิธรรมปิฎกไว้ด้วย เมื่อทำสังคายนาเสร็จแล้ว ก็มีการส่งคณะสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ รวม 9 สาย ดังนี้

สายที่ 1 พระมัลลิกงกเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่แคว้นกัษมีระและแคว้นคันธาระ ท่านได้แสดงฤทธิ์ปราบพญานาคชื่ออราวพ จนทำให้พญานาคนั้นและบริวารเกิดความเลื่อมใส ทำให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์และเบญจศีล และได้แสดงอลัทธิพุมสูตรแก่ชาวแคว้นเหล่านั้น ปัจจุบัน คือแคชเมียร์ อยู่ในประเทศอินเดีย และแคว้นคันธาระ ปัจจุบันอยู่ในประเทศปากีสถานและประเทศอัฟกานิสถาน

สายที่ 2 พระมหาเทวเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่มทิสกมณฑล ได้แสดงเทวทูตสูตรแก่ชาวมทิสกมณฑล ปัจจุบัน คือ แคว้นไมซอร์และดินแดนลุ่มแม่น้ำโคธาวารี ประเทศอินเดีย

สายที่ 3 พระรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่วนวาสีชนบท ได้แสดงอนมัตตคสังยุตต์ แก่ชาววนวาสีชนบท คือ แคว้นบอมเบย์ในปัจจุบัน

สายที่ 4 พระโยนกธรรมรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่อปรินตกชนบท ได้แสดงอัคคิขันธุปมสูตรแก่ชาวอปรินตกชนบท คือ แลบทะเลอาหรับทางเหนือของบอมเบย์ในปัจจุบัน

สายที่ 5 พระมหาธรรมรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่มหารัฐชนบท ได้แสดงมหานารทกัสสปชาดกแก่ชาวมหารัฐชนบท ปัจจุบันเป็นรัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย

สายที่ 6 พระมหารักขิตเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่รัฐโยนก ได้แสดงกาฬการามสูตรแก่ชาวรัฐโยนก ปัจจุบัน ได้แก่ ดินแดนที่เป็นประเทศอิหร่านและตุรกี

สายที่ 7 พระมัชฌิมเถระ พร้อมด้วยคณะ ประกอบด้วยพระกัสสปโคตรเถระ พระอฬกเถวเถระ พระทุนทุสิสเถระ และพระสหัสสเถวเถระ ไปประกาศศาสนาที่หิมาวันตประเทศ ได้แสดงธัมมจักขุปวัตตนสูตรแก่ชาวหิมาวันตประเทศ ปัจจุบัน ได้แก่ ดินแดนแถบภูเขาหิมาลัย ประเทศเนปาล

สายที่ 8 พระโสณเถระ และพระอุตตรเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่สุวรรณภูมิ ซึ่งปัจจุบันได้แก่ประเทศในคาบสมุทรอินโดจีน เช่น พม่า ไทย ลาว เขมร เป็นต้น ท่านได้แสดงฤทธิ์ปราบนางรากษสหรือผีเสื้อน้ำ ที่ขึ้นมาจากสมุทรเพื่อเคี้ยวกินพวกทารกที่เกิดในราชตระกูล จนทำให้นางรากษสและบริวารหนีไปแล้วได้ตั้งอารักขาไว้โดยรอบเกาะ ได้แสดงพรหมชาลสูตรแก่ชาวสุวรรณภูมิ ทำให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์และเบญจศีล ประชาชนประมาณ 60,000 คน ได้บรรลุนิพพาน พวกเด็กในตระกูลประมาณ 3,500 คน บวชแล้วกุลธิดาประมาณ 1,500 นาง ก็บวชแล้ว

ในคัมภีร์มหาวงศ์ เป็นคัมภีร์พงศาวดารลังกา ว่าด้วยเหตุการณ์บ้านเมืองของประเทศศรีลังกา ซึ่งแต่งโดยพระมหานามเถระและคณะบัณฑิต ได้บันทึกไว้ดังนี้ เมื่อสังคายนาครั้งที่ 3 ในชมพูทวีปสิ้นสุดลงเหมือนกันกับในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ขยายความเฉพาะสายที่ 8 คือ พระโสณกับพระอุตตรได้ไปยังสุวรรณภูมิ สมัยนั้น นางผีเสื้อน้ำผู้ร้ายไหลขึ้นจากสมุทรไปจับเด็กที่เกิดในพระราชวังกินเป็นอาหาร ในช่วงเวลานั้น มีพระกุมารประสูติในพระราชวัง มนุษย์ทั้งหลายเห็นพระเถระ จึงคิดว่า เป็นสหายของนางผีเสื้อน้ำ จึงพากันฉวยอาวุธเข้าไปจะฆ่า ฝ่ายพระเถระจึงถามว่า นี่เรื่องอะไรกัน แล้วได้กล่าวกับชนเหล่านั้นว่า พวกอาตมาเป็นสมณะ มีศีล ไม่ใช่สหายของผีเสื้อน้ำ ในขณะนั้นเอง นางผีเสื้อน้ำนั้นพร้อมบริวารไหลขึ้นมาจากทะเล มหาชนเห็นนางผีเสื้อน้ำ ต่างพากันหวีดร้องเสียงดัง พระเถระจึงเณรมิตเป็นผีเสื้อน้ำซึ่งน่าสะพิงกลัวเป็น 2 เท่า เข้าโอบล้อมนางผีเสื้อน้ำนั้นพร้อมทั้งบริวารไว้ทุกด้าน นางผีเสื้อน้ำนั้นรู้ว่า สถานที่นี่ พวกผีเสื้อน้ำ

เหล่านั้นได้ยึดครองไว้แล้ว จึงกลัวพากันหนีไป พระเถระจัดวางการอารักขาประเทศนั้นโดยรอบ แสดงพรหมชาลสูตร

ชนเป็นอันมากได้ดำรงอยู่ในสภาวะและศีล ส่วนชน 60,000 คน ได้บรรลุธรรม เด็กชายในตระกูล 3,500 คน ได้บรรพชา ส่วนเด็กหญิงในตระกูล 1,500 คน ก็ได้บรรพชา

ตั้งแต่นั้นมา พระราชาได้ขนานนามพระกุมารที่ประสูติในพระราชวังให้มีพระนามว่า โสณะ (เจ้าทอง) และอุตตระ (เจ้าอุตร)” (พระมหานามเถระ, 2553, น. 114-116)

ยุคของพระพุทธศาสนาที่พระโสณเถระและพระอุตตระเถระ ได้ไปประกาศในดินแดนสุวรรณภูมิ จัดเป็นยุคที่ 1 ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เรียกว่า ยุคเถรวาทแบบสมัยอโศก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555, น. 143) เนื่องจากพระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ 3 และได้ทรงอุปถัมภ์การส่งพระสงฆ์ไปประกาศพระศาสนาในดินแดนต่าง ๆ รวม 9 สายนั้น

สายที่ 9 พระมหินทเถระ โอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช ไปประกาศศาสนาที่เกาะดัมพปณิทวีป ในรัชสมัยของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ พร้อมกับพระอิฎฐิยเถระ พระอุตตยเถระ พระภททสาเถระ พระสัมพลเถระ สมณสามเณร และภิกษุอุบาสก ได้แสดงจุฬหัตถิปโทปมสูตร แก่ชาวเกาะดัมพปณิทวีป ทำให้พระราชาและข้าราชการบริวาร ประมาณ 40,000 คน ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์และเบญจศีล ปัจจุบัน คือ ประเทศศรีลังกา (วิมหา.อ. 1/58-70)

สรุปได้ว่า เมื่อทำสังคายนาครั้งที่ 3 เสร็จแล้ว พระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระก็มีการส่งคณะพระสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ รวม 9 สาย โดยเฉพาะดินแดนสุวรรณภูมิเป็น สายที่ 8 นำโดยพระโสณเถระ และพระอุตตระเถระ ซึ่งได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ คือ เนรมิตเป็นผีเสื้อน้ำให้ใหญ่โต เพื่อทำให้เหนือกว่า จึงได้ปราบนางรากษสหรือผีเสื้อน้ำได้ และได้แสดงพรหมชาลสูตร ซึ่งเกี่ยวกับทิลก 62 ประการ อันเป็นมิจฉาทิฐิ ซึ่งแตกต่างจากคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ทางให้พ้นทุกข์ได้เลย

พระโสณเถระและพระอุตตระเถระในฐานะเป็นพระสมณทูตได้แสดงคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอารยธรรมทางปัญญาที่มีคุณค่าควรแก่การนำไปปฏิบัติอีกทางเลือกหนึ่งแก่คนพื้นเมือง ถ้าผู้ปกครองในท้องถิ่นยอมรับคำสอนทางพระพุทธศาสนา คนพื้นเมืองที่อยู่ใต้ปกครอง ย่อมนับถือตามไปด้วย ต่อมาเมื่อได้รับศรัทธาความเชื่อจากพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว ทำให้เกิดการผสมผสานดัดแปลงความเชื่อเหล่านั้นให้กลมกลืนกัน

5. เนื้อหาสาระของพระสูตรที่คณะพระสมณทูตทั้ง 9 สายได้เลือกนำมาแสดงแก่คนพื้นเมือง

พระสูตรที่คณะพระสมณทูตเลือกแสดงแก่คนพื้นเมืองในดินแดนต่าง ๆ มี 8 สูตร และอนมัตตคสังยุตต์ เป็นประมวลพระสูตรที่เกี่ยวกับสงสารวัฏ ซึ่งผ่านกระบวนการคัดเลือกไปตั้งแต่แรกแล้ว เพื่อให้เหมาะสมกับบริบททางความเชื่อถือของคนพื้นเมือง ซึ่งมีการนับถือภูติผีปีศาจ ภู ครุฑ ผีเสื้อน้ำ อันเป็นความเชื่อถือที่ผิดจากหลักการทางพระพุทธศาสนา ให้มาเชื่อมโยงเพื่อจะได้ต่อกันติดกับคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอารยธรรมทางปัญญา ที่มีคุณค่าควรแก่การนำไปปฏิบัติอีกทางเลือกหนึ่ง

อลคัทพูปมสูตร ซึ่งพระมัชฌันติกเถระ สายที่ 1 ได้แสดงแก่ชาวแคว้นกัษมีระและแคว้นคันธาระ เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยอุปมาด้วยงูพิษ มีใจความสำคัญเกี่ยวกับผู้เรียนธรรมบางคนไม่พิจารณาไตรตรองความหมายของธรรม (นวัจนคตฤคาสัน) ด้วยปัญญา ธรรมของคนพวกนั้นจึงไม่ประจักษ์ และคนพวกนั้นเรียนธรรมเพื่อจะข่มขู่เพื่อปลดปล่อยตนให้พ้นจากคำนิทานว่าร้าย จึงไม่ได้รับประโยชน์จากการเรียนธรรม กลับให้โทษแก่ผู้เรียนเหมือนคนจับงูพิษผิดที่ โดยไปจับที่ขดหางหรือที่หาง งูจึงแว้งกัดเอาได้ ส่วนคนที่เรียนธรรมถูกวิธี ย่อมได้รับประโยชน์ ไม่มีโทษ เหมือนคนจับงูพิษถูกวิธี (ม.ม. 12/238/252-253)

แต่ในคัมภีร์มหาวงศ์ ได้เขียนไว้ว่า พระมโหสถได้แสดงอาสวิโสฬสมสูตร เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยอุปมาด้วยงูพิษ ซึ่งเป็นสัตว์ชนิดเดียวกัน แก่ชาวแคว้นเหล่านั้น มีใจความสำคัญเกี่ยวกับการยกบุรุษคนหนึ่งขึ้นแสดงเป็นตัวอย่างว่า เขาหนึ่งงูพิษ 4 จำพวก ข้าศึกผู้เป็นศัตรู 5 จำพวก ข้าศึกผู้เป็นสายลับไปพบหมู่บ้านร้าง และหนีโจรผู้ฆ่าชาวบ้านไปพบแม่น้ำ จึงข้ามฝั่งนี้ไปยังฝั่งโน้นด้วยแพ โดยใช้มือและเท้าพาแพไป โดยงูพิษ 4 จำพวกเปรียบเหมือนมหาภูตรูป 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม ข้าศึกผู้เป็นศัตรู 5 จำพวก ได้แก่ ชนธ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ข้าศึกผู้เป็นสายลับ ได้แก่ นันทิราคะ หมายถึง ความกำหนดด้วยอำนาจความยินดี หมู่บ้านร้าง ได้แก่ อายุตนะภายใน 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โจรผู้ฆ่าชาวบ้าน หมายถึง อายุตนะภายนอก 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ (ส.สพ. 18/238/236-239)

เมื่อทำให้พญานาคนั้นและบริวารเกิดความเลื่อมใส คนพื้นเมืองซึ่งนับถือพญานาค ย่อมเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาไปด้วย เป็นการเลือกพระสูตรมาแสดงให้เหมาะสมกับบริบทของชาวแคว้น

เทวทูตสูตร ซึ่งพระมหาเทวเถระ สายที่ 2 ได้แสดงแก่ชาวมหิสกมณฑล เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยเทวทูต มีใจความสำคัญเกี่ยวกับ สัตว์ที่ทำการมั่วสุม ตายแล้วไปเกิดในนรก ถูกพญายมสอบสวน ชักไล่เสียถึงเทวทูต 5 คือ เด็ก คนชรา คนเจ็บ คนที่ทำความผิดแล้วถูกลงอาญา และคนตาย ว่า รู้จักไหม ต่างตอบว่า ไม่รู้จัก เพราะมัวประมาทอยู่ สัตว์เหล่านั้นจึงถูกลงโทษด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น เอาตะปูเหล็กตอกมือ เท้า และกลางอก เอาขวานถาก เอามีดเฉือน จับเทียมรถให้วิ่งไปมาบนแผ่นดินร้อน บังคับให้ขึ้นลงภูเขาถ้ำถ้ำเพลิง ถูกจับตีระห่มลงในกระทะทองแดง แล้วต้มให้เดือดจนตัวพอง ถูกจับทุบลงในมหาสมุทรและนรกอื่น ๆ อีก

ผู้ที่ถูกเทวทูตตักเตือนแล้ว แต่ยังประมาทอยู่ ย่อมเศร้าโศกตลอดกาลนาน ส่วนผู้ถูกเทวทูตตักเตือนแล้วไม่ประมาท ย่อมมีความสุข สิ้นทุกข์ทั้งปวงได้ (ม.อ. 14/262-270/310-317)

อนมตคสังยุตต์ ซึ่งพระรักขิตเถระ สายที่ 3 ได้แสดงแก่ชาวนวาสีชนบท เป็นประมวลพระสูตร รวม 10 พระสูตร ที่เกี่ยวกับสงสารวิญ หรือความเวียนว่ายตายเกิด มีเบื้องต้นและที่สุดอันตามไม่พบ จึงควรที่จะเตือนนาย คลายกำหนดในสังขาร ควรที่จะหลุดพ้นไป (ส.นิ. 16/124-143/215-233)

อัคคิขันธอุปมาสูตร ซึ่งพระโยนกธรรมรักขิตเถระ สายที่ 4 ได้แสดงแก่ชาวอปรินตกชนบท เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยอุปมาด้วยกองไฟ ซึ่งเป็นข้อเปรียบเทียบการกระทำของผู้ที่ติดกับการถูกลงโทษทางกาย เป็นคู่ ๆ มี 7 คู่ คือ 1. การที่ผู้ทุศีลเข้าไปนั่งกอดสตรีกับการเข้าไปนั่งกอดกองไฟ 2. การที่ผู้ทุศีลยินดีการกราบไหว้กับการใช้เชือกหนังถึงที่แข็ง 3. การที่ผู้ทุศีลยินดีการกราบไหว้กับการใช้หอกขลุมน้ำมันร้อนทิ่มแทงที่อก 4. การที่ผู้ทุศีลใช้จีวรที่เขาถวายเป็นศรัทธากับการใช้แผ่นเหล็กร้อนมีไฟลุกโชนนาคาย 5. การที่ผู้ทุศีลฉันทินชบาตที่เขาถวายเป็นศรัทธากับการใช้ตะขอเหล็กร้อนมีไฟลุกโชนง้างปากแล้วใส่ก้อนเหล็กร้อนเข้าไปให้ไหม้คอและลำไส้ 6. การที่ผู้ทุศีลใช้สอยเตียงตั้งที่เขาถวายเป็นศรัทธากับการถูกคนแข็งแรงจับตีระห่มและคอยให้นั่งทับเตียงเหล็กร้อนมีไฟลุกโชน 7. การที่ผู้ทุศีลใช้สอยวิหารที่เขาถวายเป็นศรัทธากับการถูกคนแข็งแรงจับทำร้ายขึ้นให้ตีระห่มห้อยลงแล้วโยนลงในหม้อเหล็กมีไฟลุกโชน

ข้ออุปมาทั้ง 7 ข้อนั้นยังดีกว่าความทุกข์ เพราะแม้จะได้รับทุกข์เจ็บปวด ก็ได้รับเพียงในชาตินี้เท่านั้น แต่ความทุกข์นั้น ทำให้ต้องไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก แล้วจึงให้ใช้สอยปัจจัย 4 แล้วปฏิบัติตนให้เกิดผลอันสงส์แก่ผู้ถวายเป็นศรัทธา ทำประโยชน์ตนเองและผู้อื่นให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท (อง.สตตก. 23/72/158)

มหานารทกัศสปชาดก ซึ่งพระมหาธรรมรักขิตเถระ สายที่ 5 ได้แสดงแก่ชาวมหารัฐชนบท เป็นชาดก ซึ่งเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นท้าวมหาพรหมชื่อนารทะ เห็นพระราชธิดาพระนามว่า รุจา ของพระเจ้าอังคิตที่ทรงพยายามเปลื้องพระราชบิดาให้พ้นจากความเหินผิด เพราะพระเจ้าอังคิตทรงเชื่อถือคำสอนของคุณาสวีก ที่ว่า นรกไม่มี สวรรค์ไม่มี โลกหน้าไม่มี บิดามารดาไม่มี บุญบาปไม่มี สัตว์จะดีจะชั่ว ก็ดีเอง ชั่วเอง

จากนั้น พระองค์ทรงละเว้นการปฏิบัติพระราชกรณียกิจ แล้วหันมาเสวยสุราเมรัยและบริโภคกามคุณอย่างเดียว พระราชาธิราชทรงพยายามสอนให้เห็นว่า ความเชื่อเช่นนั้นเป็นความเชื่อที่ผิด เพราะนรกมี สวรรค์มี โลกนี้มี โลกหน้ามี บิฑามารดา มี บุญบาปมี เป็นต้น เพราะพระองค์เคยประสบมาแล้ว เมื่อพระเจ้าอังคิตทรงสดับแล้ว พอพระทัยในคำสอนของพระธิดา แต่ยังไม่คลายทิฐิไม่ พระราชาธิราชจึงทรงตั้งสัตยาธิฐานให้สมณพราหมณ์หรือเทวดา พระอินทร์ พระพรหมมาช่วย เมื่อทำมหาพรหมทราบสัตยาธิฐานแล้ว จึงลงมาแสดงโทษแห่งความเห็นผิดให้พระเจ้าอังคิตสดับ ทำให้พระองค์ทรงคลายจากมิจฉาทิฐิ แล้วทรงบำเพ็ญกุศล มีการให้ทาน เป็นต้น และเมื่อสวรรคตแล้ว จึงไปเกิดในสวรรค์ (ขุ.ชา. 28/1153-1342/363-390)

กาฬการามสูตร ซึ่งพระมหารัทธิธเถระ สายที่ 6 ได้แสดง แก่ชาวรัฐโยนก เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยพุทธรูป ในกาฬการาม มีใจความสำคัญเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติ 4 ประการ ในอารมณทั้ง 6 คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ มีวิธีปฏิบัติ เช่น เมื่อเห็นรูป ก็มีวิธีปฏิบัติดังนี้ 1. ไม่สำคัญว่าได้เห็น 2. ไม่สำคัญว่าไม่ได้เห็น 3. ไม่สำคัญว่าต้องได้เห็น 4. ไม่สำคัญว่าเป็นผู้เห็น (อง.จตุกก. 21/24/39-40)

ธัมมจปวัตตสูตร ซึ่งพระมัชฌิมเถระ สายที่ 7 ได้แสดง แก่ชาวหิมวันตประเทศ เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยการประกาศพระธรรมจักร มีใจความสำคัญเกี่ยวกับที่สุด 2 ประการ บรรพชิตไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง คือ กามสุขัลลิกานุโยค (การพัวพันในกาม) และอัตตคิลมถานุโยค (การทรมานตนเอง) แสดงมัชฌิมปาฏิภทา ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 ว่าควรเข้าไปเกี่ยวข้อง แสดงอริยสัจ 4 และญาณทัสสนะมีวน 3 รอบ มีอาการ 12 ประการ ในอริยสัจ 4 นี้หมดจดดีแล้ว เป็นการยืนยันการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า (วิ.ม. 4/13-17/20-25)

พรหมชาลสูตร ซึ่งพระโสณเถระกับพระอุตตระเถระ สายที่ 8 ได้แสดง แก่ชาวสุวรรณภูมิ เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยข่ายอันประเสริฐ มีใจความสำคัญเกี่ยวกับ วิธีปฏิบัติเมื่อมีผู้ตำหนิและสรรเสริญสาเหตุที่ทำให้คนสรรเสริญพระองค์ ได้แก่ ศีล 3 ชั้น คือ 1. จุฬศีล ได้แก่ ศีลอย่างเล็กน้อย 26 ข้อ 2. มัชฌิมศีล ได้แก่ ศีลอย่างกลาง 10 ข้อ และ 3. มหาศีล ศีลอย่างใหญ่ 7 ข้อ รวม 43 ข้อ แต่การสรรเสริญศีลเป็นเรื่องเล็กน้อย การสรรเสริญที่ถูกต้อง หมายถึง การสรรเสริญพระสัพพัญญุตญาณ ซึ่งเป็นการรู้แจ้งธรรมะที่ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก ประณีต คัดค้านเอาด้วยเหตุผลไม่ได้ ละเอียต รู้ได้เฉพาะตน และแสดงถึงทิฐิหรือลัทธิต่าง ๆ ซึ่งแพร่หลายอยู่ในสมัยนั้น ได้แก่ 1. ปุพพัตถกัปปิกวาทะ ได้แก่ ลัทธิโดยปรารภขั้นส่วนของอดีต มี 18 ลัทธิ ประกอบไปด้วยลัทธิที่ถือว่า อดีตและโลกเที่ยง มี 4 ลัทธิ ลัทธิที่ถือว่า บางอย่างเที่ยง มี 4 ลัทธิ ลัทธิที่ถือว่า โลกมีที่สุด โลกไม่มีที่สุด มี 4 ลัทธิ ลัทธิที่พูดหลบลี้เลี่ยง ไม่แน่นอนตายตัว มี 4 ลัทธิ ลัทธิที่ถือว่า อดีตและโลกเกิดขึ้นเอง ไม่มีเหตุปัจจัย มี 2 ลัทธิ และ 2. อปรินตกัปปิกวาทะ ได้แก่ ลัทธิโดยปรารภขั้นส่วนอนาคตและปัจจุบัน มี 44 ลัทธิ ประกอบไปด้วย ลัทธิที่ถือว่า หลังจากตายแล้ว อตตามีสัญญา มี 16 ลัทธิ ลัทธิที่ถือว่า หลังจากตายแล้ว อตตไม่มีสัญญา มี 8 ลัทธิ ลัทธิที่ถือว่า หลังจากตายแล้ว อตตามีสัญญาก็มีใช่ ไม่มีสัญญาก็มีใช่ มี 8 ลัทธิ ลัทธิที่ถือว่า หลังจากตายแล้ว อตตาสอดสูญ มี 7 ลัทธิ ลัทธิที่ถือว่า มีสภาวะบางอย่างเป็นนิพพานในปัจจุบัน มี 5 ลัทธิ

สรุปในตอนท้ายว่า ทิฐิหรือลัทธิต่าง ๆ เหล่านี้เป็นมิจฉาทิฐิ ไม่ใช่ทางให้พ้นทุกข์ได้เลย แต่กลับทำให้ผู้เชื่อถือต้องประสบทุกข์เหมือนปลาติดตาข่าย ทิฐิในพรหมชาลสูตรจะมีถึง 62 ทิฐิก็ตาม แต่ก็สรุปได้เป็น 2 ทิฐิ คือ 1. สัสสตทิฐิ ความเห็นว่าเที่ยง และ 2. อจฺเณททิฐิ ความเห็นว่าขาดสูญ (ที.สี. 9/1-146/1-46)

จุฬหัตถิปโทปมสูตร ซึ่งพระมหินทเถระ สายที่ 9 ได้แสดง แก่ชาวเกาะตัมปปณณทวิป เป็นพระสูตรที่ว่าด้วยอุปมาด้วยรอยเท้าช้างสูตรเล็ก มีใจความสำคัญเกี่ยวกับร่องรอยของพระตถาคตเหมือนกับร่องรอยเท้าช้าง ธรรมะที่พระตถาคตสั่งเสพเหมือนกับที่ที่ช้างเสียดสี ธรรมะฝ่ายชั่วที่พระตถาคตหักรานเหมือนกับกิ่งไม้ที่ช้างเอางาระ (ม.ม. 12/288/317)

สรุปได้ว่า คณะพระสมณทูตที่ไปประกาศพระพุทธศาสนาในพุทธศตวรรษที่ 3 ได้เลือกแสดงพระสูตร โดยเป็นการสอนให้ตรงกับความต้องการหรือความเชื่อถือของคนพื้นเมือง ซึ่งนับถือโดยมีความกลัวต่ออูญพิช

ต่อสิ่งสสารสัตว์หรือมนุษย์ ผิเสือน้ำที่มีส่วนสำคัญมากในเรื่องของศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาสนา
ยุคบรรพกาล หรือศาสนาระดับต่ำ ได้สอนให้คนพื้นเมืองมีการสำรวมระวังอายตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น
กาย ใจ ในเมื่อไปเกี่ยวกับอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ ได้สอนคน
พื้นเมืองบางกลุ่มซึ่งไม่เชื่อนรก สวรรค์ ความเวียนว่ายตายเกิด โลกหน้า บิถัมมารดาภิเษกคุณ บุญบาปมีจริง
จึงได้ทำความชั่ว ทำให้ได้รับผล เป็นความเดือดร้อนทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ให้เกิดความเชื่อที่ถูกต้อง
ส่วนพระโศภนเถระกับพระอุตตระเถระที่ไปประกาศศาสนาในสุวรรณภูมิ ได้สอนคนพื้นเมืองให้ทราบถึง
สัสสตทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นว่าเที่ยง และ อุกฺเขตทิฏฐิ ซึ่งหมายถึง ความเห็นว่าขาดสูญ ว่าไม่ทำให้พ้น
จากทุกข์ได้ แต่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าทำให้พ้นทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง

6. บทสรุป

สุวรรณภูมิเป็นดินแดนซึ่งรู้จักกันแพร่หลายในหมู่ชาวอินเดีย ชาวลังกา ชาวจีน ชาวตะวันตก และชาวตุรกี
ซึ่งแต่ละชาติเรียกชื่อดินแดนแห่งนี้แตกต่างกันออกไป แต่ล้วนมีความหมายเช่นเดียวกันว่าเป็น “แผ่นดินทอง”
ซึ่งหมายถึง “ดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์” สุวรรณภูมิเป็นดินแดนอยู่ในภูมิภาคอุษาคเนย์ หรือเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นดินแดนที่ขนานด้วยมหาสมุทร 2 แห่ง ได้แก่ มหาสมุทรแปซิฟิก เป็นเส้นทางติดต่อ
ถึงจีนและมหาสมุทรอินเดีย เป็นเส้นทางติดต่อถึงอินเดียและดินแดนอื่น ๆ ทั่วโลก

คัมภีร์มิลินทปปัญหา คัมภีร์อรรถกถาขุททกนิกาย เปตวัตถุ คัมภีร์อรรถกถาชาดก และคัมภีร์ปัญญาสาตก
ได้กล่าวถึงสุวรรณภูมิว่าเป็นดินแดนที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย เป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความมั่งคั่ง
มีสินค้าที่มีค่าหายาก ซึ่งมีผู้คนเดินทางไปทำการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า หรือเดินทางออกมาเสี่ยงโชค

คณะพระสมณทูตที่ไปประกาศพระพุทธศาสนาในพุทธศตวรรษที่ 3 ได้เลือกแสดงพระสูตร โดยเป็น
การสอนให้ตรงกับความต้องการหรือความเชื่อถือของคนพื้นเมือง ซึ่งนับถือโดยมีความกลัวต่อภูพิช
ต่อสิ่งสสารสัตว์หรือมนุษย์ ผิเสือน้ำที่มีส่วนสำคัญมากในเรื่องของศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาสนา
ยุคบรรพกาล หรือศาสนาระดับต่ำ ดินแดนสุวรรณภูมิ เป็นสายที่ 8 ซึ่งนำโดย พระโศภนเถระ และพระอุตตระเถระ
ได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ คือ เนรมิตเป็นผิเสือน้ำให้ใหญ่โต เพื่อทำให้เหนือกว่านางรากษสหรือผิเสือน้ำเจ้าถิ่น
จึงทำให้ปราบได้ และได้แสดงพรหมชาลสูตร ซึ่งเกี่ยวกับทิฏฐิ 62 ประการ อันเป็นมิจฉาทิฏฐิ ไม่ใช่ทางให้พ้น
ทุกข์ได้เลย ซึ่งแตกต่างจากคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นอารยธรรมทางปัญญา ที่มีคุณค่าควรแก่การนำไป
ปฏิบัติอีกทางเลือกหนึ่งแก่คนพื้นเมือง ต่อมาเมื่อได้รับคติความเชื่อจากพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และ
ความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว ทำให้เกิดการผสมผสานดัดแปลงความเชื่อเหล่านั้นให้กลมกลืนกัน

บรรณานุกรม

- กุสุมา รัชชมนี. (2547). “สุวรรณภูมิ” ในนิทานนานาชาติ ทำไมสถานที่ในเรื่องมักคือชมพูทวีป-ไม่บอกเวลา. **ศิลปวัฒนธรรม**, 25(5). สืบค้น 24 กันยายน 2563, จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_7919
- ประทุม ชุมเพ็งพันธ์. (2546). **สุวรรณภูมิ ดินแดนทองแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระเถระนักปราชญ์ชาวเชียงใหม่. (2549). **ปัญญาสชาดก เล่ม 1**. (2549). กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). **จารึกอโศก**. กรุงเทพฯ: พลิตัมม.
- พระมหานามเถระ และคณะบัณฑิต. (2553). **คัมภีร์มหาวงศ์ ภาค 1** (สุเทพ พรหมเลิศ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2532). **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิญญูญาณ.
- วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. (2563). **สุวรรณภูมิ**. สืบค้น 24 กันยายน 2563, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/สุวรรณภูมิ>
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2546, 31 ตุลาคม). สนามบินสุวรรณภูมิ สะท้อนความเป็นมา 3 พันปี ของ "สยามประเทศไทย" ในสุวรรณภูมิ. **มติชนสุดสัปดาห์**, 24(1211), 72.
- หวัง เหว่ยหมิน. (2535). **สถานที่ในเอกสารจีนโบราณที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย**. พระนคร: โอเดียนสโตร์.
- Avienus, R. F. (2012). **Descriptio orbis terrae. III**. United States : Nabu Press.
- Reid, S. (1994). **The Silk and Spice Routes : Inventions and Trade**. Paris : Belita Press.
- Wheatley, P. (1961). **The Golden Khersonese**. Kuala Lumpur : University of Malaya Press.

การเตรียมตัวตายตามแนวพระพุทธศาสนา Death preparation based on Buddhist concepts

พระครูอรรถจริยานุวัตร (สุเทพ ศรีทอง)¹

Suthep Sritong

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Sirindhornvidyalaya Campus

(Received 25/01/2021, Revised 7/07/2021, Accepted 14/07/2021)

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องความตายมีข้อจำกัดและยังคงเป็นเรื่องลึกลับสำหรับมนุษย์ โดยหลักพระพุทธศาสนาเห็นว่า การตายเป็นสภาวะธรรมดาที่อยู่คู่กับการเกิด โดยมีอาการ 3 ประการเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอยู่ในระหว่างชีวิตและความตาย ได้แก่ อนิจจตา ทุกขตา และอนัตตตา ที่ส่งผลต่อความสุขและความทุกข์ของสรรพสัตว์ การตายในทางพระพุทธศาสนาจึงมี 2 ลักษณะคือ การตายแล้วเกิด กับการตายแล้วดับสูญ กล่าวคือ การตายของปุถุชนคนมีกิเลส เมื่อตายไปจะยังคงต้องกลับเกิดใหม่อีกในภพภูมิต่าง ๆ ตามวิบากกรรม แต่การตายของพระอรหันต์ผู้หมดกิเลสแล้วย่อมดับสูญไม่กลับมาเกิดอีก

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาจึงมีวิธีปฏิบัติต่อความตาย โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการไม่กลับมาเกิดอีก จึงจะถือได้ว่าเป็นความตายที่สมบูรณ์แท้จริง โดยต้องเรียนรู้ฝึกฝนอบรมกายและจิตเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง จากระดับโลกียะไปสู่โลกุตระ โดยมีมรรควิธีคือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแกนหลัก ส่วนท่าทีต่อความตายและวิธีปฏิบัติต่อความตายนั้น เห็นว่า ยิ่งพิจารณาเห็นความตายให้เป็นความธรรมดาได้มากเท่าไร ก็จะลดความทุกข์ที่เกิดจากความตายได้มากเท่านั้น การทำความคุ้นเคยกับความตายเพื่อเผชิญกับความตายอย่างมีสติจึงจะเป็นการตายดีที่มีคุณภาพตามแนวพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : กระบวนทัศน์พระพุทธศาสนา, การเตรียมตัวตาย, พุทธวิธีในการเตรียมตัวตาย, ชีวิตและความตาย

Abstract

The study of death is limited and remains a mystery to humans. According to the Buddhist principles, death is a common condition associated with birth, regarding with three interrelated symptoms between life and death. These are Aniccata (impermanence), Dukkhatta (the state of being subject to suffering) and Anattata (soullessness) that affect the happiness and suffering of all beings.

There are two aspects of death in Buddhism: death and birth, and death and cessation. The first death is the death of the mortal people, upon death, it still has to be reborn in various realms according to karmic fruits, but the second death, death and cessation, is the death of Arahant, who has none of all desires and will not be born again.

¹ อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, E – mail: suthep.suw@mbu.ac.th

The concept of Buddhism therefore is the way of treating death with the ultimate goal of never being born again, so it can be regarded as true death. The Buddhists have to learn, practice, and train their body and mind in order to lead to the transformation of themselves from the mundane level to the supramundane level, with the main methods which are the Sila (precepts), Samadhi (meditation) and Panna (wisdom).

As for the attitude towards death and the way of dealing with it, the more people consider death to be normal, it will only greatly reduce the suffering caused by death. Acquaintance with death to face it consciously is a good quality death according to Buddhism.

Keywords : Buddhist paradigm, Death preparation, Buddhist healthy death, Life and death

1. บทนำ

บทความนี้ต้องการนำเสนอสถานะองค์ความรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวตายด้วยการสังเคราะห์จากแนวคิด (Concept) และวิธีการ (Practice) ทางพระพุทธศาสนา โดยต้องการนำเสนอประเด็น ดังต่อไปนี้ คือ 1. องค์ความรู้เกี่ยวกับความตายและการเตรียมตัวตาย 2. เสนอวิธีคิดและพุทธวิธีการในเตรียมตัวตายตามแนวทางพระพุทธศาสนา อาจกล่าวได้ว่า แม้ความตายจะเป็นสัจธรรมของชีวิตที่ไม่มีใครหนีได้พ้น แต่ก็มีน้อยคนที่จะพูดได้อย่างมั่นใจว่ามีความพร้อมในการจะเผชิญกับความตายได้อย่างไม่หวั่นไหว ความตายจึงยังคงเป็นปริศนาที่เราไม่รู้จักและไม่เข้าใจ และยังคงความเป็นจริงอันยิ่งใหญ่ที่มนุษย์ผู้וףหังการที่สุดก็ยังต้องยอมจำนนรับต่อชะตากรรมนี้ ยิ่งไปกว่านั้น ความตายไม่เพียงแต่ทำให้เรายอมสยบ แต่ยังอาจมีอำนาจเปลี่ยนแปลงมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง การเผชิญกับความตายอย่างใกล้ชิดและซึ่งหน้า มักทำให้เราต้องกลับมาทบทวนเป้าหมายชีวิต หลายคนมีประสบการณ์เฉียดตาย จึงเปลี่ยนเป็นคนใหม่ที่ใช้ชีวิตอย่างเห็นคุณค่าและใช้เวลาอย่างระมัดระวัง เราจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ความตาย เพราะเราทุกคนต้องตายไม่ช้าก็เร็ว และทุกคนล้วนตายได้ครั้งเดียวในชีวิตนี้ การตื่นตัวในเรื่องการตายอย่างสันติ เกิดขึ้นพร้อมกับความตระหนักถึงข้อจำกัดของกระบวนการทัศน์สุขภาพกระแสหลักที่เน้นการใช้วิทยาศาสตร์ในการเอาชนะธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องปรับกระบวนการทัศน์ในการทำความเข้าใจความตายในมิติต่าง ๆ ทั้งสังคมวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ ได้กลับมีความสำคัญขึ้นมา ดังนั้นการปรับกระบวนการทัศน์เรื่องความตายจึงเป็นส่วนหนึ่งของการปรับเปลี่ยนวิธีคิดด้านสุขภาพที่มองชีวิตและสุขภาพเชื่อมโยงไปสู่ปัญญาทางศาสนธรรมหรือมิติทางจิตวิญญาณ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2550: III-5)

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับความตายและการเตรียมตัวตาย

ในต่างประเทศมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับความตายและการเตรียมตัวตายอย่างเป็นระบบทั้งในระดับประกาศนียบัตร ไปจนถึงระดับปริญญาโท เช่นที่ Hood University ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการศึกษาหลักสูตร มรณวิทยา ที่เรียกว่า Thanatology ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความตายในมิติและบริบทต่าง ๆ หรือในบางแห่งเรียกว่ามรณศึกษา (Death Education) ซึ่งผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องมักจะเป็นผู้ที่ทำงานในองค์กรด้านการฉาปนกิจ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ผู้ทำงานด้านการให้คำปรึกษา และผู้ดูแลคนป่วยระยะสุดท้าย เป็นต้น โดยมีวิชาเรียน เช่น THAN 523 : Dying and Care of the Dying (วิชาภาวะใกล้ตายและการดูแลผู้ป่วยใกล้ตาย) วิชา THAN 521 Mourning and Principles of Counseling the Bereaved (วิชาการไว้ทุกข์และหลักการให้คำปรึกษาในการคลายทุกข์) ที่มหาวิทยาลัย Marian University มีการเรียนการสอนระดับประกาศนียบัตรและระดับปริญญาโท แบบออนไลน์ ในสาขาวิชามรณวิทยานี้ เช่นกัน โดยมีวิชา

TH 615 Bereavement theory and practice (วิชาทฤษฎีและการปฏิบัติเกี่ยวกับโศกเศร้าที่เกิดจากการตาย)
THA 640 Applied Ethics and end of life (วิชาจริยศาสตร์ประยุกต์และวาระสุดท้ายของชีวิต) อย่างไรก็ตาม กระบวนทัศน์ด้านการศึกษาเกี่ยวกับความตาย ในยุคแรกเริ่มนั้น จะพบว่า ในปี 1903 Elie. Metchnikoff นักวิทยาศาสตร์ชาวรัสเซียเรียกร้องให้มีการศึกษาด้านความตายโดยเห็นว่า หากไม่ศึกษาเรื่องความตายแล้ว วิชาวิทยาศาสตร์ก็จักไม่สมบูรณ์ได้ จนกระทั่งนำไปสู่การจัดตั้งศูนย์มรณะศึกษาขึ้นมาในที่สุด (วรรณน โฆษะวิวัฒน์, 2559) กระบวนทัศน์การศึกษาในยุคนี้จึงเป็นการพยายามศึกษากระบวนการตาย (Death Process) และพัฒนามาสู่การเยียวยาความโศกเศร้าจากการตาย ในหนังสือ Death and Dying ซึ่งพิมพ์เผยแพร่ปี 1969 ของ Kubler-Ross หรืองานของ Glaser and Strauss ซึ่งได้เผยแพร่หนังสือ Awareness of Dying ปี 1965 ก็ได้พยายามศึกษา เกี่ยวกับการตายและการยืดความตายของผู้ป่วยในโรงพยาบาล และพบว่า การตายเกือบทั้งหมดในโรงพยาบาลเป็นเวลาแห่งความเลวร้ายทั้งนำไปสู่ภาวะความยุ่งยากทั้งของญาติและคณะแพทย์พยาบาลที่ดูแล และเคลื่อนตัวมาสู่ยุคของการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย จนมาถึงยุคปัจจุบันนี้ พบว่า การศึกษาเรื่องความตายในประเทศต่าง ๆ มีตัวแปรแทรกซ้อนเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการที่ประชากรเข้าสู่ยุคสูงวัยและมีอายุยืนขึ้น ทำให้การรักษาทางการแพทย์และการจัดการความตาย ก็ยิ่งจะมีความยุ่งยากและซับซ้อนมากขึ้น เพราะไม่ได้เกี่ยวข้องกับ การรักษาพยาบาลแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับจริยธรรมวิชาชีพและกฎหมายต่าง ๆ อีกด้วย (Meagher, D. K., & Balk, D. E., 2013)

สำหรับในประเทศไทย ก็มีการศึกษาด้านมรณวิทยา เช่น ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการสอนวิชา Beautiful death (การตายอย่างมีคุณภาพ) อยู่ในวิชาเลือกในหมวดสหศึกษา ขณะเดียวกัน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ก็มีการเรียนการสอนวิชามรณวิทยา (Thanatology) สำหรับนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 3 เพื่อให้นักศึกษาแพทย์ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และอภิปรายถึงความตายในลักษณะเป็นสภาวะแบบองค์รวม การปฏิบัติหน้าที่ของแพทย์เพื่อให้ผู้ป่วยใกล้ตายได้คลายความทุกข์และตายอย่างมีคุณภาพ (Healthy death) (สกล สิงหะ, 2559) รวมทั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก็เปิดการเรียนการสอนระดับปริญญาโท ในสาขาวิชาชีวิตและความตาย เพื่อให้ผู้สนใจได้ศึกษาเป็นวิชาหลักอีกด้วย

3. ทศณะและแนวทางปฏิบัติต่อความตายแนวพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนานั้น มีหลักคำสอนเกี่ยวกับความตายและการเตรียมตัวตายไว้อย่างมากมาย ในพระไตรปิฎกซึ่งสอนให้เชื่อในเรื่องการกระทำหรือกรรม ด้วยเหตุผลที่ว่า หากบุคคลทำกรรมดีไว้เป็นเหตุเบื้องต้นแล้ว ผลในเบื้องปลายก็คือการได้รับกรรมดี ให้รับชวณชวายเป็นกรรมดี การแก้ไขกรรมในทางพระพุทธศาสนาจึงไม่มีทางลัดแบบสำเร็จรูป หากแต่ต้องเร่งประกอบกรรมดีในปัจจุบัน เพื่อให้เพิ่มขึ้นและบรรเทากรรมที่เป็นอกุศล มีตนเป็นที่พึ่ง โดยให้ปฏิบัติกรรมดีในปัจจุบันทั้งทางกาย วาจา และใจ มีพุทธภาษิตที่เกี่ยวข้องกับความตายมากมาย เช่น สัตว์ทั้งหลายย่อมกลัวต่อความตาย พระพุทธศาสนา มองชีวิตทั้งการเกิดและการตายเป็นสิ่งสามัญที่มนุษย์ทุกคนจะต้องเผชิญ ความตายจึงเป็นความพลัดพราก และเป็นเหตุให้คนเกิดทุกข์ ผู้ที่ยังมีชีวิตก็ประสบทุกข์ ญาติผู้ตายก็ประสบความทุกข์ การเตรียมตัวตายและการมีเรียนรู้ความตายอย่างมีสติย่อมจะทำให้เกิดการบรรเทาทุกข์ทั้งแก่ผู้ตายและญาติผู้ตายได้ ทั้งนี้ งานวิจัยต่าง ๆ ยังพบว่า ผู้ป่วยมีความวิตกกังวลต่อความตาย ญาติของผู้ป่วยเองต่างก็มีภาวะความเครียดเมื่อต้องเผชิญกับความตายของผู้คนรอบข้าง หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนานั้น สอนให้พิจารณาให้ยอมรับความตายว่าเป็นเรื่องธรรมดา เพื่อให้ยอมรับว่าเมื่อมีเกิด มีแก่ มีเจ็บ ต้องมีตาย ดังมีปรากฏในพระไตรปิฎก เล่มที่ 25 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 17 ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ-ธรรมบท-อุทาน-อิตติวุตตะก-สุตตนิบาต ว่า “ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้

ไม่มีเครื่องหมาย ใคร ๆ รู้ไม่ได้ ทั้งลำบาก ทั้งน้อยและประกอบด้วยทุกข์....แม้อยู่ได้ถึงชราก็ต้องตายเพราะสัตว์ทั้งหลาย มีอย่างนี้เป็นธรรมดา... ทั้งเด็ก ทั้งผู้ใหญ่ ทั้งคนเขลา ทั้งคนฉลาด ล้วนไปสู่อำนาจของมฤตยู ...ด้วยกันทั้งหมด ...ฉะนี้แล ฯ

ข้อความจากพระไตรปิฎก ดังกล่าวทำให้อธิบายได้ว่า กระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อการอธิบายการสลายชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้เห็นไปในลักษณะที่ว่า ชีวิตนั้นทุกเพศและทุกวัย และทุกคุณสมบัติ ก็ต้องเผชิญกับความตายในที่สุดของชีวิต เป็นสามัญลักษณะได้สิทธิเสมอเท่าเทียมกันด้วยความตายแน่นอนว่าจะต้องเผชิญกับความตายในที่สุด มีความเกิดขึ้นในเบื้องต้น เปลี่ยนแปลงไปในท่ามกลาง และล้วนดับสลายไปในที่สุด การเห็นชีวิตในลักษณะนี้จึงเป็นการมองตามความเป็นจริงของชีวิต ว่าการตายคู่กับการเกิด เป็นสังขาร ที่ต้องเผชิญในที่สุดของชีวิต การเตรียมตัวตายในทางพระพุทธศาสนาคือการใคร่ครวญพิจารณาให้เห็นความจริงของชีวิต และความตายในลักษณะธรรมดา ยิ่งพิจารณาเห็นว่า ความตายเป็นเรื่องธรรมดาของชีวิตมากได้เท่าไร ก็จะเป็นการเตรียมตัวตายที่พร้อมและทุกข์น้อยที่สุดเท่านั้น เนื่องจากพระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ปฏิบัติหรือยอมรับตามกฎธรรมชาติที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาแล้วต้องตาย พระพุทธศาสนาสอนให้รู้และยอมรับกฎธรรมชาติหรือความจริงที่เรียกว่า สังขารในเรื่องการตายที่พึงประสงค์ของปุถุชนนั้น มนุษย์ส่วนมากมักไม่ยอคิดถึงความตายเพราะสัญชาตญาณการมีชีวิตสรรพสัตว์ย่อมกลัวต่อความตาย แต่เมื่อต้องประสบกับเหตุการณ์ที่ใกล้ความตาย ก็มีเวลาทำความรู้จักและเตรียมพร้อมสำหรับความตายน้อย ความวิตกกังวลจึงเกิดขึ้นทั้งกับผู้ป่วยและญาติผู้ป่วย การตายที่พึงประสงค์จึงมีความจำเป็นที่ต้องคนป่วยและยังไม่ป่วยรวมทั้งญาติ ได้เห็นประโยชน์ถึงการเตรียมพร้อมเพื่อเผชิญมรณภัย เมื่อถึงเวลาเจ็บป่วยไข้ใกล้ตายจะได้คลายกังวล คลายความผูกพัน จนเป็นอิสระจากกันทั้งฝ่าย 2 ฝ่าย กล่าวคือคนตายก็เผชิญความตายอย่างมีสติ ยอมรับได้ในความตาย ญาติผู้ตายก็คลายความโศกเศร้าในการพลัดพรากสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักลงได้ เป็นการจากกันไปด้วยดีไม่มีสิ่งติดค้างในใจ การเตรียมอารมณ์จิตสุดท้ายของผู้ที่จะอำลาโลกนี้ที่ดีที่สุด คือจิตคลายกังวลลงได้ ไม่อวรณ์มีสติพร้อมที่จะจากไปหรือน้อย ๆ ก็ทำได้เพียงขั้นนึกถึงความดีที่เป็นบุญเป็นกุศลที่ตนได้เคยกระทำไว้ หรือแม้แต่สวตมมัต บริกรรม พุทโธ เป็นต้น พระพุทธศาสนาเชื่อว่า การตายที่ดีนั้นคือการตายอย่างมีสติ คือ ไม่หลงตาย การตายที่ดีกว่านั้นคือการตายที่ใจมีความรู้เท่าทันชีวิต สามารถเข้าถึงความเป็นอนิจจังได้ โดยที่ผู้ใกล้ตายมีจิตยึดเหนี่ยวอยู่กับบุญกุศล คุณความดี เมื่อจิตมีความรู้เท่าทัน เข้าถึงความหมายของชีวิตและความไม่เที่ยงแท้ของชีวิตได้ ก็คือผู้รู้เท่าทันความจริงแห่งสังขารชีวิต จิตนั้นก็จะสว่างไสวไม่เกาะเกี่ยว ไม่มีความยึดติดแม้แต่บุญกุศลเป็นจิตที่โปร่งใสเป็นอิสระที่แท้

นอกจากนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม พบว่า มี 2 ระยะ คือ การเตรียมตัวตายระยะยาว ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา และการเตรียมตัวตายระยะสั้น คือ การระลึกถึงพระรัตนตรัย เมื่อต้องเผชิญกับความตายที่ใกล้ตัวเข้ามา (รัตนพงษ์ กองตา, 2548)

1) การเตรียมตัวตายระยะยาว หมายถึง การปฏิบัติตามหลักทาน ศีล ภาวนา ให้สม่ำเสมอเนื่องจากแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเชื่อในเรื่อง การเวียนว่าย ตาย เกิด หรือที่เรียกว่า สังสารวัฏ ฉะนั้นชีวิตในทัศนะของพระพุทธศาสนา ความตายจึงไม่ใช่การสิ้นสุดวงจรชีวิตที่แท้จริง เพราะพระพุทธศาสนาเชื่อว่าความตายของปุถุชนหรือคนที่ยังไม่หมดกิเลส นั้น จะยังคงกลับมาเกิดมีชีวิตรอบใหม่อีกหลายต่อหลายภพชาติ เครื่องมือในการปฏิบัติต่อชีวิต และความตายที่ชาวพุทธยึดถือ ดังนี้

1.1) ทาน ได้แก่ การเสียสละ เป็นจิตอาสา แบ่งปัน สิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นให้กับผู้อื่น เพื่อเป็นขั้วเกลาคความตระหนี่ของตนเอง ในขณะเดียวกัน ผลจากการขัดเขลาความเห็นแก่ตัวและความตระหนี่นั้น ก็ยังจะเป็นการสะสม ทานบารมี หากตัวเองต้องตายไป ก็จักถือเป็นความดีและบุญที่จะเกื้อหนุนให้ไปเกิด

ในภพชาติที่ดี ทศนทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า การให้ย่อมจะมีผลมากขึ้นอยู่กับผู้ให้ที่เรียกว่า “ทายก” วัตถุที่ให้ เรียกว่า “วัตถุทาน” และผู้รับเรียกว่า “ปฎิภาทก” บริสุทธ์ทั้ง 3 ฝ่าย จะมีอันนิสงส์มาก ก่อนตายจะเป็นผู้มีความสุข เมื่อใกล้จะตายย่อมจะรู้สึกชุ่มชื่นเป็นสุขเมื่อนึกถึงทานที่ตัวเองได้ให้ และเวลาตายไปแล้ว ย่อมจะไปเกิดในภพภูมิที่ไม่อดอยาก เป็นต้น

1.2) ศิล เป็นการอบรมตัวเอง เพื่อจะสำรวมระวังไม่ให้ทำบาป หรือ ความชั่ว ที่จะเกิดขึ้นทางกาย เรียกว่า “กายพุทริ” ทศนคติการสมาทานศีลของทางพระพุทธศาสนา ไม่ได้มุ่งหมายแค่พิธีกรรม หากแต่ยังสอนเรื่องของ ศิล 5 ว่าเป็นคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เบื้องต้น เพราะศิลป 5 ข้อนั้น สรุปลงได้ว่าเมื่อบุคคลสมาทานศิลป 5 แล้ว ย่อมจะต้องพึงสำรวมและสำรวมระวังไม่ให้ตัวเองบกพร่องในศิลป ศิลย่อมจะคุ้มครองบุคคลไม่ให้ทำบาปทางกายและวาจา อันเป็นทางมาแห่งบาปกรรม ฉะนั้น ผู้รักษาศิลทั้ง 5 ข้อ ได้สมบูรณ์ดี ก็ย่อมจะคาดหวังได้ว่า เมื่อจะต้องตายจากโลกนี้ไป ย่อมจะได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้ง

1.3) ภาวนา เป็นการอบรมขัดเกลาภายในจิตใจ ในทศนทางพระพุทธศาสนา มีทั้งสองระดับ กล่าวคือ เครื่องมือและวิธีในการทำใจให้สงบ เพื่อให้พบความสันติเบื้องต้น เรียกว่า สมถภาวนา เครื่องมือและวิธีในการทำใจให้เห็นแจ้งและเกิดปัญญาญาณในชีวิตและสังสารวัฏอย่างแจ่มแจ้งท่องแท้เรียกว่า “วิปัสสนาภาวนา” ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า การภาวนา คือ เครื่องมือที่ดีที่สุดในการเตรียมตัวตาย เพราะถือว่าเป็นเครื่องมือสุดท้ายที่จะสามารถข้ามพ้นความตายไปได้ กล่าวคือ เป็นแนวทางที่จะนำไปถึงการดับทุกข์สิ้นเชิงที่ไม่ต้องกลับมาเกิดอีกเลย เพราะในทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า ความเกิดนำมาซึ่งความตาย การเกิดจึงเป็นเหตุแห่งความทุกข์ การเตรียมตัวตายที่ดีที่สุดก็คือ การเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะไม่กลับมาเกิดอีก ที่เรียกว่า การบรรลุอรหัตผลนั่นเอง การเตรียมตัวตายในระยะยาว จึงหมายถึง การเป็นผู้รู้จักให้ทาน รักษา ศิลสม่ำเสมอ และปฏิบัติภาวนา เพื่อจำใจให้สงบและเกิดปัญญาแจ้งในชีวิต ซึ่งจะต้องชวนชวนและปฏิบัติไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะถึงวันตาย

2) การเตรียมตัวตายระยะสั้น คือ การทำใจให้สงบในช่วงใกล้ตายหรือกำลังเผชิญความตาย ด้วยการน้อมใจให้ระลึกนึกถึงคุณงามความดีของตนเองที่ได้เคยกระทำมาแล้ว การเตรียมตัวตายระยะสั้นจึงหมายถึง การมีความพร้อมในการเผชิญกับความตายในระยะสุดท้าย ก่อนสิ้นใจนั่นเอง เพราะในทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า ชีวิตนี้ประกอบด้วยกายกับจิต (Body and Mind) แต่ทางพระพุทธศาสนาถือว่าการตายนั่น ทำให้กายแตกสลายไปเท่านั้น แต่จิตจะยังคงไม่ดับสลายไปตามกาย จิตจะยังแสวงหาการเกิดอีกต่อไปไม่จบสิ้น ฉะนั้น ช่วงเวลาที่ทองของชีวิต จึงหมายถึงระยะสั้น ๆ ที่คนเรากำลังเผชิญอยู่ตรงกลางระหว่างความเป็นและความตาย หากผู้ใกล้จะตายมีสติรู้ทั่วตัวพร้อม เผชิญความตายได้อย่างสงบและมีสติ เมื่อขณะใกล้จะตาย ทศนทางพระพุทธศาสนาเชื่อว่า บุคคลนั้นจะไปเกิดในภพชาติที่ดีคือ สุขคติภพนั่นเอง

นอกจากนี้ การเตรียมตัวตายระยะสั้น ยังหมายรวมถึงการให้ครอบครัว ญาติ ผู้ใกล้ชิด หรือพระสงฆ์ และบุคลากรทางการแพทย์ได้ช่วยปลอบใจและให้สติและคำแนะนำแก่ผู้ที่กำลังเผชิญความตายให้กลับได้สติ เพื่อเผชิญความตายอย่างสงบได้ และเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้วจักเกิดใหม่ได้ในสุคติภพ (รัตนพงษ์ ก่องตา, 2548) นอกจากนี้ การเตรียมตัวตายตามหลักมรณานุสติในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท พบว่า การเผชิญความตายที่ดีประกอบด้วย การมีสติ ระลึกถึงความตาย เกิดความสังเวชใจ และรีบชวนชวนใน ทาน ศิล ภาวนา เมื่อบุคคลพิจารณาความตายอยู่บ่อย ๆ จะทำให้ได้สติ ไม่ประมาทและเร่งรีบทำความดี (พระมหาบัวพันธ์ ฉนทโสภโณ, 2553) จะเห็นได้ว่า การเตรียมตัวตายในทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งเน้นไปที่การเตรียมตนเองเป็นสำคัญ นั่นคือ มุ่งเน้นไปยังการฝึกหัดขัดเกลาเตรียมตัวตายในระดับมโนกรรม เพราะในทางพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญยิ่งว่าจิตเป็นบ่อเกิดของกรรมทั้งหมด เมื่อบุคคลอบรมจิตฝึกฝนจิตดีแล้ว ในเวลาเผชิญความตายก็ย่อมจะมีสติและตายไปอย่างมีคุณภาพจิตที่ดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง การบูรณาการในการเตรียมตัวตาย

แบบเกรวาทและวัชรยาน ที่พบว่า พุทธเกรวาท สอนเน้นให้พิจารณาที่ตัวทุกข์ ความไม่เที่ยงแท้ในสังขารและความไม่แน่นอนของชีวิต ต้องเตรียมตัวตายโดยเริ่มที่ไตรสิกขาและหมั่นภาวนาให้เกิดเป็นอุปนิสัยทั้งขณะที่มีชีวิตอยู่และขณะใกล้ตาย (กาญจนา จิตต์วัฒน์, 2554) การเตรียมตัวตายระยะสั้น ก็คือ การเผชิญความตายได้อย่างมีสติ ลดความหวาดกลัว วิตกกังวลลงได้ แต่อย่างไรก็ตาม การจะเป็นคนที่สามารถเผชิญความตายอย่างมีสติได้นั้น ทศนทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า บุคคลนั้นจะต้องมีการฝึกฝนและเตรียมตัวในการเผชิญความตายมาก่อนจึงจะทำได้สำเร็จ ฉะนั้น การฝึกฝนหมั่นเจริญภาวนา พิจารณาความตายด้วยมรณานุสติจึงมีความสำคัญยิ่งในการเตรียมตัวตายแนวพระพุทธศาสนา สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเตรียมตัวตายแนวพระพุทธศาสนา

รายการ	ผู้เตรียมตัวตาย	กิจกรรม	เป้าหมาย	วาระสุดท้าย
การเตรียมตัวตายระยะยาว	ตัวเราเองเตรียมความพร้อมทั้งด้านกาย และใจตลอดช่วงวัยในชีวิต	- ทาน แบ่งปัน สละจิตอาสา - ศิล สำนวณระวังไม่ประพฤติชั่วทางกายและวาจา - ภาวนาเจริญวิปัสสนาภาวนา	- กำจัดความตระหนี่เอื้อเพื่อแบ่งปัน - เครื่องป้องกันตนเองจากทุจริตทางกายและวาจา - อบรมจิตเพื่อมีสติที่จะเผชิญความตาย	เผชิญความตายได้อย่างมีสติ สุกตักพ
การเตรียมตัวตายระยะสั้น	- ตัวเราเอง - ครอบครัว ญาติบุคคลที่เคารพรัก	- การนึกถึงพระรัตนตรัย นึกถึง ทาน ศิล ที่ได้ทำมา - การเจริญภาวนาเพื่อพิจารณาความตาย - พุทศยให้อภัยและกำลังใจผู้ใกล้ตายในภาวะวิกฤติ	- ครอบครัวและญาติมีโอกาสเรียนรู้การตายร่วมกันทั้งผู้ใกล้ตายและครอบครัวผู้ตาย	- คนตายจากไปอย่างสงบ - คนเป็นมีความทุกข์น้อยบรรเทาความเศร้าโศกลงได้

ทั้งนี้เพราะทางพระพุทธศาสนา เชื่อว่า การตายของปุถุชนที่ยังคงมีกิเลส มีโลภ โกรธ หลงอยู่ในเมื่อตายไปแล้ว ย่อมสลายไปแต่เพียงกายเท่านั้น แต่ดวงจิตยังคงไม่ดับสลายไปพร้อมกับกายก็ย่อมจะยังคงเกิดอีกในสังสารวัฏอยู่ตลอดนั่นเอง หลักการของพระพุทธศาสนาจึงเห็นว่า ชีวิตหลังความตายของปุถุชนนั้นจะยังคงอยู่ไม่ได้สูญไปและภาวะหลังความตายก็เป็นไปตามเหตุปัจจัยหรือกฎแห่งกรรม ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า กระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนานั้นเชื่อว่าผู้ตายแล้วเกิดอีกก็มี กล่าวคือ ผู้เป็นปุถุชนที่ยังคงละโลภ ละโกรธ ละหลง ไม่ได้ เมื่อตายไปแล้ว ย่อมจะกลับมาเกิดอีกอันนี้เรียกว่า ความตายของโลกียบุคคล ส่วนผู้ตายแล้วไม่เกิดอีกก็มี เรียกว่าความตายของโลกุตระบุคคล หรือผู้ได้บรรลอรหัตผล ซึ่งละโลกโกรธหลงได้แล้ว เมื่อตายไปย่อมจะไม่กลับมาเกิดอีก ดังปรากฏในยมกสูตร พระไตรปิฎก เล่มที่ 17 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 9 สังยุตตนิกาย ชันธรวรรค ว่า ...พระอริยสาวกผู้สดับแล้ว ได้เห็นพระอริยะทั้งหลาย ฉลาดในอริยธรรม ...ย่อมรู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เขาย่อมไม่เข้าไปถือมั่น.....ว่า เป็นตัวตนของเรา พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงแล้วว่า พระชินาสพเมื่อตายไปแล้ว ย่อมขาดสูญ ย่อมพินาศ ย่อมไม่เกิดอีก.... ทศนของพระพุทธศาสนาจึงเห็นว่า อากาของจิตของแต่ละบุคคลนั้น ณ ขณะที่ตายย่อมจะมีผลต่อการไปเกิดใหม่อีกด้วย กล่าวคือ ขณะที่คนใกล้จะตาย หากจิตที่ได้รับการฝึกฝนมีพลังเพียงพอก็จะก่อให้เกิดสติใน

การระลึกถึงไม่เศร้าหมอง ก็ย่อมจะไปเกิดในภพชาติใหม่ที่ดี แต่หากว่าจิตเศร้าหมอง ขณะใกล้จะตาย ก็ย่อมจะได้ไปเกิดในภพชาติที่ไม่ดี ดังมีปรากฏในหัวข้อธรรม อุปกิเลส 16 พระไตรปิฎก เล่มที่ 12 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 4 มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสกัไว้ว่า “...เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้ว สุขดีเป็นอันหวังได้ ฉันทใด เมื่อจิตเศร้าหมองแล้ว ทุกข์เป็นอันหวังได้..” ดังนั้น ความเป็นและความตายในทางพระพุทธศาสนาจึงถือว่า สภาวะจิตของผู้ใกล้ตาย ณ ขณะกำลังจะสิ้นลมหายใจนั้น มีผลต่อการไปเกิดในภพภูมิอื่น ๆ ด้วย ดังนั้น การตายจึงส่งผลต่อการเกิด และการเกิดก็ส่งผลต่อการตายหมุนเวียนเป็นวัฏจักรแห่งเหตุและผลในสังสารวัฏอันหาที่สิ้นสุดได้ยาก

4. การเตรียมตัวตายตามแนวพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้านการเตรียมตัวตายนั้กระบวนทัศน์ในการเตรียมตัวตายกระแสหลัก (Positivism) คือ การพยายามเอาชนะความตาย การยื้อความตาย และการยอมตายอย่างมีศักดิ์ศรี (Death with Dignity) ซึ่งสรุปลงได้หลายมิติ เช่น การเตรียมตัวมิติทางด้านจิตใจ (Psychological Preparation) การเตรียมตัวด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Preparation) การเตรียมตัวด้านสังคม (Social Preparation) และการเตรียมตัวตายทางด้านศาสนาต่าง ๆ เป็นต้น (ลดาวัลย์ สาภินันท์, 2545) อย่างไรก็ตาม หากมองในมิติทางพระพุทธศาสนาแล้ว การเตรียมตัวตายอาจสรุปได้เป็น 2 มิติ กล่าวคือ 1) การเตรียมตัวตายภายใน และ 2) การเตรียมตัวตายภายนอก ซึ่งมีกรอบในการวิเคราะห์และนำเสนอ ได้แก่ ผู้เตรียมตัวตาย กิจกรรมเรียนรู้ เป้าหมาย และ วาระสุดท้าย

1) การเตรียมตัวตายภายใน หมายถึง การเตรียมตัวเองทั้งด้านร่างกาย และสภาพจิตใจ ที่จะต้องยอมรับสัจธรรมของชีวิตว่า ความตายเป็นความธรรมดาของชีวิต ความตายเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอนที่ทุกคนจะต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเตรียมตัวตายในลักษณะนี้ **ผู้เตรียมตัวตาย** จึงเป็นผู้ตัวเราเอง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การที่ต้องเตรียมการภายในจิตใจนั่นเอง เป็นการเตรียมตัวตายด้านจิตใจ (Psychological Preparation) (ลดาวัลย์ สาภินันท์, 2545: 31-35) หมายถึง การวางแผนและการจัดการเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกของตนไว้ล่วงหน้าสำหรับการเผชิญกับภาวะใกล้ตายและเข้าถึงความตายของตนเองอย่างมีสติ กล่าวคือ การทำความเข้าใจและยอมรับตนเองให้ได้ในเบื้องต้นว่า “เรามีความตายเป็นธรรมดา” เพื่อจะเตรียมพร้อมต่อการจากลา และการสูญเสียทั้งในแง่ของชีวิตตนเองและบุคคลอันเป็นที่รัก เพื่อให้สามารถตายอย่างสงบและสมศักดิ์ศรี เพื่อให้เกิดความตระหนักว่าความตายเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทุกขณะ การประเมินความระลึกของตนว่าพร้อมที่จะเผชิญกับความตายแล้วหรือหรือไม่ รวมทั้งการประเมินว่าตนว่าได้ให้ความหมายของความตายว่าเป็นอย่างไร การทำใจยอมรับได้ต่อความตายของตนว่าความตายเป็นสิ่งที่ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงได้ และพร้อมที่จะตายอย่างมีศักดิ์ศรี โดยอาจจะเลือก **กิจกรรมในการเรียนรู้** คือ การอบรมเจริญวิปัสสนากาวนา การสวดมนต์บทมรณานุสติ หรือ การเขียนพินัยกรรม และการเขียนจดหมายเบาใจ ซึ่งเป็นจดหมายลักษณะพินัยกรรมก่อนตายและการจัดการศพ หรือแม้กระทั่งการเลือกผู้ให้การดูแลตนในภาวะใกล้ตายไว้ในอนาคต การไปเยี่ยมเยียนและปลอบโยนผู้ที่อยู่ในภาวะใกล้ตายและญาติหรือเพื่อนของผู้ที่อยู่ในภาวะใกล้ตาย การเข้าร่วมพิธีศพของผู้อื่นและระลึกอยู่เสมอว่าความตายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การสนทนากับผู้ที่อยู่ในภาวะใกล้ตายว่ามีปรัชญาในการดำเนินชีวิตและความพร้อมที่จะเผชิญกับความตายอย่างไร การมีประสบการณ์ในการพบเห็นการตายของผู้อื่น และการตายของสัตว์ต่าง ๆ การปลอบโยนและให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีความเศร้าโศก เนื่องจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก (Atehley, 1997; Hoffinan, Paris, Hall & Schell, 1988; Hayslip & Panek, 1989; Kagawa-Singer, 1998; Lueckenotte, 1996; Thorson, 1995; Wilson, 2000 อ้างถึงในลดาวัลย์ สาภินันท์, 2545) จะเห็นว่ากิจกรรมเหล่านี้ คือเครื่องมือในการเรียนรู้ชีวิตและความตาย รวมถึงเป็นบทเรียนสู่การเตรียมตัวตายภายในทั้งสิ้น นอกจากนี้การเตรียมตัว

ตายภายในยังหมายถึง การเตรียมตัวด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Preparation) (ลตารัตน์ สาภินันท์, 2545: 31-35) หมายถึง การวางแผนและการจัดการเกี่ยวกับการดำรงชีวิตในเวลาที่เหลืออยู่อย่างมีความหมายและมีเป้าหมาย มีความหวัง และกำลังใจ โดยมีสิ่งยึดเหนี่ยวของจิตใจ ได้แก่ การอ่านหนังสือเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย ตามความเชื่อทางศาสนา หรืออ่านหนังสือเกี่ยวกับความตายและภาวะใกล้ตาย การเดินทางไปยังสถานที่ที่มีความสำคัญต่อตนเอง การตั้งความหวังไว้ว่าตนจะพบกับความตายที่ปราศจากความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน การตั้งความหวังว่าตนจะสามารถมีชีวิตอยู่ได้นานตามที่ตนปรารถนา เช่น การดำรงชีวิตอยู่จนถึงพิธีแต่งงานของหลาน เป็นต้น การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนาและความศรัทธาของแต่ละบุคคล เช่น การสวดมนต์ การเล่าเรื่องราวในอดีตของตนให้ผู้อื่นฟัง การเขียนอัตชีวประวัติเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ในชีวิตของตนให้ผู้อื่น การบันทึกเสียงหรือเขียนจดหมาย เกี่ยวกับการกล่าวคำอำลาแก่บุคคลอันเป็นที่รัก การสนทนากับสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการจัดพิธีในการเผาศพหรือฝังศพ การมอบสิ่งของที่เป็นของรักของตนให้ผู้อื่น เช่น ผลงานทางศิลปะ มีการระลึกถึงความหลังและทบทวนชีวิต เพื่อให้มีความเข้าใจชีวิตของตนในอดีตว่าทำไมชีวิตจึงเป็นเช่นนั้น และเพื่อเป็นการลบล้างความรู้สึกที่ขมขื่นในชีวิตของตนที่ผ่านมา ซึ่งก่อให้เกิดความสงบในจิตใจ (Bee, 1998; Brant, 1998; Christensen & Kockrow, 1999; Hoffman, Paris, Hall & Schell, 1988; Hermann, 2001; Lueckenotte, 1996; Monahan, Drake & Neighbors, 1994; Risen, 1999; Taylor, 1997 อ้างถึงใน ลตารัตน์ สาภินันท์, 2545) ทั้งนี้ กิจกรรมดังที่กล่าวมาแล้ว ก็เพื่อ **เป้าหมาย** คือ ลดความกังวล บรรเทาความเครียด ความกดดันที่จะเกิดจากการพลัดพรากและการตาย เป็นการฝึกตายก่อนตายอย่างที่ท่านพุทธทาสเคยกล่าวไว้ อันจะเป็นการลดความตระหนก แต่ให้ตระหนักถึงความความตายและการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ทั้งนี้ ก็เพื่อ **วาระสุดท้ายของชีวิต** คือเพื่อจะตายหรือจากไปด้วยลมหายใจสุดท้ายอย่างมีสติกับการเผชิญความตายนั่นเอง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า เมื่อตายอย่างมีสติ จิตไม่เศร้าหมองย่อมจะได้ไปเกิดในสุคติภพอีกด้วย

อาจกล่าวได้ว่า มิติการเตรียมตัวตายทั้งด้านจิตใจ (Psychological Preparation) ซึ่งหมายถึง การดูแลจัดการกับอารมณ์ ความรู้สึกภายใน และการทำใจยอมรับ และการเตรียมตัวด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Preparation) ซึ่งเป็นการจัดการกับระบบวิถีชีวิตและกิจกรรมของตนเองในการที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีเป้าหมาย ซึ่งเป็นการจัดการด้วยกระบวนการทัศน์ของวิทยาศาสตร์ตะวันตก แต่ในทางพระพุทธศาสนา มิติทั้งสองด้านนี้ สามารถรวมเป็นมิติการจัดการด้านภายในได้ กล่าวคือ การจัดการที่จิตใจตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่เน้นย้ำให้ความสำคัญกับจิตใจภายในมากกว่ากิจกรรมภายนอก การปฏิบัติเพื่อการแก้ทุกข์หรือพ้นจากทุกข์ได้ก็คือ การแก้ไขที่จิตใจโดยอาศัยกายเป็นเครื่องมือที่เกื้อกูลกันไป ทั้งนี้ทางพระพุทธศาสนา จึงเน้นที่การดูแลจิตใจ โดยการฝึกหัดขัดเกลาดนเอง เพื่อยอมรับความจริงของความตาย และเผชิญกับความตายได้อย่างมีสติ

2) การเตรียมตัวตายภายนอก หมายถึง การปฏิบัติตัวต่อภาระหน้าที่และบทบาทของตนเอง ให้ถูกต้องเหมาะสมกับวิถีชีวิต หน้าที่การงาน การพูดคุย มอบหมายให้กับครอบครัว และญาติพี่น้อง เมื่อตนเองจะต้องตาย ซึ่งรวมหมายถึง การเตรียมตัวด้านสังคม (Social preparation) (ลตารัตน์ สาภินันท์, 2545) กล่าวคือ **ผู้เตรียมตัวตาย** ในมิตินี้ยังรวมหมายถึง ครอบครัว ญาติพี่น้อง คนใกล้ชิด และคนรักและบุคคลที่เคารพนับถือ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้เรียนรู้เตรียมใจต่อการพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก เพื่อให้คนในครอบครัวและญาติลดความทุกข์และความเศร้าโศกจากการสูญเสีย โดยมี **กิจกรรมการเรียนรู้** กล่าวคือ การวางแผนและจัดการด้านพินัยกรรม ธรรมเนียมประเพณีชีวิต มรดกของรัก ของสะสม และค่าใช้จ่ายในพิธีศพ เป็นต้น ทั้งนี้ รวมทั้งเกี่ยวกับการวางแผนจัดการด้านสัมพันธภาพที่มีต่อผู้อื่นในขณะที่ตนมีชีวิตอยู่และการดำเนินชีวิตของผู้อื่นหลังจากการตายของตน ได้แก่ การสนทนาเรื่องสุขภาพของตนและความตายของตน

ที่ต้องเกิดขึ้นในอนาคตกับสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดอย่างเปิดเผย การปรึกษาหารือกับสมาชิกของครอบครัว เกี่ยวกับผู้รับผิดชอบค่าดูแลรักษาในภาวะใกล้ตาย การเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพของตนและครอบครัว หรือบุคคลอันเป็นที่รักให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น (Strengthening-relationships)

โดยมีการปรับความเข้าใจซึ่งกันและกัน หรือให้อภัยต่อกันในความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในอดีต การสนทนากับสมาชิกในครอบครัวเรื่องชีวิตและความหมายของความตาย การพบปะสังสรรค์กับสมาชิกในครอบครัว และเพื่อน การจัดการธุรกิจที่ค้างค้างให้เสร็จเรียบร้อยและการมอบหมายงานให้ผู้อื่นเป็นผู้รับผิดชอบ การทำพินัยกรรม การทำประกันชีวิต การจัดการเรื่องการเงิน การไตร่ตรอง เรื่องผลกระทบของการตายของตน ต่อบุตรหลาน การวางแผนร่วมกับสมาชิกในครอบครัวหรือบุคคลใกล้ชิดเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ (Barkauskas, Baumann, Darling-Fisher & Stoltenberg-Allen, 1994; Bee, 1998; Martin, Emanuel & Singer, 2000; Wilson, 2000) คาลิช และเรย์โนลด์ (Kalish & Reynolds, 1981 cited in Atchley, 1997 อ้างถึงใน ลดาร์ตัน สาภินันท์, 2545) ทั้งนี้ ก็เพื่อ **เป้าหมาย** การวางแผนและทำความเข้าใจโศกกรรมและให้อภัยต่อกัน ก่อนจะตายจากกันไป เพื่อให้ไม่ให้เกิดความขัดแย้งกันและกัน จะเห็นว่าการเตรียมตัวตายในลักษณะนี้ หมายรวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทำประกันชีวิต การมอบหมายให้ผู้อื่นเป็นตัวแทนในการจัดการธุรกิจต่าง ๆ เมื่อตนถึงแก่กรรม การทำพินัยกรรม เป็นต้นด้วย ซึ่งถือเป็นการปรับตัวให้เข้ากับบริบททางสังคมและความสัมพันธ์ระดับบุคคลต่อญาติและผู้ใกล้ชิด เพื่อให้ **วาระสุดท้าย** ครอบครัวและญาติผู้ตายมีความทุกข์และความเศร้าโศกให้น้อยที่สุด คนรักคลายความทุกข์ใจ คนตายจากไปอย่างมีสติ ซึ่งปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเตรียมตัวตายภายในและการเตรียมตัวตายภายนอก

รายการ	ผู้เตรียมตัวตาย	กิจกรรม	เป้าหมาย	วาระสุดท้าย
การเตรียมตัวตายภายใน	ตัวเราเอง เตรียมจิตใจที่พร้อม จะยอมรับกับความ พลัดพรากและ ความตาย	เจริญวิปัสสนาภาวนา สวดมนต์บทมนานุสติ เป็นจิตอาสาเข้าร่วม พิธีศพ นึกถึงความตาย ฝึกตายก่อนตาย	จิตไม่เศร้าหมอง ลดความกังวล บรรเทาความทุกข์ เตรียมพร้อมกับการ พลัดพรากจากลา	เผชิญความตาย ได้อย่างมีสติ สุขคติภพ
การเตรียมตัวตายภายนอก	ตัวเราเอง ครอบครัว ญาติ บุคคลที่เคารพรัก	การพูดคุยวางแผน จัดการเกี่ยวกับความ ตายและการพลัด พรากจากลา เตรียมพินัยกรรม กรมธรรม์ประกันชีวิต มรดกของรักของ ค่าใช้จ่ายในพิธีศพ	ครอบครัวและญาติ มีโอกาสดูโอโศกกรรม เพื่อการให้อภัยต่อกัน ด้วยเมตตาจิต ไม่ค้างคา ไม่พยาบาทกัน	ครอบครัวและญาติ มีความทุกข์เศร้าโศก จากการสูญเสีย ลดน้อยลง ไม่ทุกข์ทรมานจาก การสูญเสียบุคคล อันเป็นที่รัก

นอกจากนี้แล้ว เจื่อนไขที่สำคัญสำหรับการเตรียมตัวตายนั้น ยังพบว่า ประเด็นความเชื่อทางศาสนา หรือทัศนคติทางศาสนามีผลต่อการเตรียมตัวตายอีกด้วย เพราะความเชื่อทางด้านศาสนาจะทำให้บุคคลมีความเข้าใจเรื่องประสบการณ์ของภาวะใกล้ตาย ความตาย และชีวิตหลังความตายมากขึ้น จึงมีผลให้บุคคลสามารถยอมรับได้ต่อความตาย (Corr, Nabe & Corr, 1997; Daaleman & Creek, 2000 อ้างถึงใน ลดาร์ตัน สาภินันท์, 2545) สำหรับในทางพระพุทธศาสนามีความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดที่วามนุษย์ทุกคน

เมื่อตายไปแล้วจะต้องมีการเกิดใหม่ในภพภูมิต่าง ๆ ตามแรงบุญหรือบาปที่บุคคลนั้นได้กระทำ โดยมีการตายแล้วเกิด เกิดแล้วตายอีก โดยหมุนเวียนอยู่เรื่อยไป ซึ่งเรียกว่า สังสารวัฏ โดยเป็นไปตามกระแสของกิเลสกรรมวิบากของแต่ละคน จนกว่าบุคคลบรรลุถึงพระนิพพาน จึงจะดับสูญไม่กลับมาเกิดอีก ทั้งนี้จุดเชื่อมต่อระหว่างความตายกับการเกิดใหม่ที่สำคัญที่สุด หลักทางพระพุทธศาสนา จึงสอนให้บุคคลเตรียมพร้อมกับความตายด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อจะได้บรรเทาความเจ็บปวดในการเผชิญกับความตาย ด้วยวิธีการทำฝึกจิตให้สงบเพื่อการยอมรับและทำความเข้าใจกับความตาย ได้แก่ การระลึกถึงความตายบ่อย ๆ การหัดตายก่อนตายจริง การมีสติสำนึกถึงความเปลี่ยนแปลงไม่เที่ยงของชีวิต (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2540; ญญา วาสิงหน, 2541 อ้างถึงใน ลดาเรตน์ สาภินันท์, 2545)

งานวิจัยอื่น ๆ ยังพบว่าผู้ที่มีหลักพระพุทธศาสนายึดเหนี่ยวจะมีทัศนคติที่มองว่า ความตายเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมตัวตายโดยการสะสมบุญ ด้วยการทำความดี และเชื่อว่าการกระทำของตนเองจะส่งผลในชาติหน้าอีกด้วย รวมทั้งมีการเตรียมค่าใช้จ่ายสำหรับงานศพของตนเอง แต่ไม่ประสงค์จะยื้อชีวิตหรือความตายออกไปหากตนเองจะต้องตาย (เปรมใจ หวังสิริไพศาล, 2545) นอกจากนี้ ความตายในมุมมองของอิสลาม พิจารณาตามหลักการของศาสนาอิสลามแล้ว ความตายไม่ใช่จุดสิ้นสุด แต่เป็นจุดเริ่มต้นของโลกใหม่ และเป็นโลกที่ไม่มีจุดจบของการเวลา เป็นการเปลี่ยนถ่าย (Transition) จากโลกนี้ไปสู่โลกใหม่ที่ดีและถาวรกว่า เมื่อวาระความตายของพวกเขามาถึง เขาจะไม่สามารถเลื่อนเวลาออกไปแม้สักชั่วโมเมนต์เดียว หรือรีบเร่งให้มาถึงก่อนก็ตาม ความเชื่อของอิสลามจึงส่งเสริมให้มนุษย์สร้างความผูกพันกับความตายด้วยหนี้ระลึกถึงและเตรียมพร้อมเสมอสำหรับความตาย และเมื่อชีวิตหลังความตายมาถึงแล้ว เขาจะไม่มีโอกาสกลับสู่โลกนี้เพื่อแก้ไขความผิดพลาดต่าง ๆ ได้อีก เมื่อมนุษย์ตายไปดวงวิญญาณของเขาจะพำนักอยู่ชั่วคราวในโลกที่คั่นกลางจนถึงวันปรโลก เป็นวันที่ทุกชีวิตจะถูกทำให้ฟื้นขึ้นมาเพื่อการพิพากษาอีกครั้งหนึ่ง (หลวงตาหมอ, 2555) โดยสรุปแล้ว ในมิติการตายและชีวิตหลังการตายตามคำอธิบายทางศาสนาแล้วจะพบว่า ศาสนาสอนให้ยอมรับความตายไม่ได้สอนให้ปฏิเสธการตาย เพื่อให้ศาสนิกมองเห็นความตายว่าเป็นความธรรมดาและเป็นความจริงของชีวิตที่ต้องเผชิญด้วยสติที่ต้องผ่านการขัดเกลาสะสมมาพอสมควร จึงจะสามารถเผชิญความตายได้อย่างมีสติ

5. บทสรุป

กระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนาเห็นว่าชีวิตประกอบด้วยกายกับจิต และมีฐานคิดเรื่องความตายที่ผูกโยงกับการเวียนว่ายตายเกิด ความตายจึงไม่ใช่การสิ้นสุด ปุถุชนเมื่อตายแล้วจะต้องเกิดอีกวนเวียนอยู่ในสังสารวัฏ เมื่อตายไปกายแตกสลายและจิตยังคงมีการเวียนมาเกิดอีกเป็นวัฏจักร จนกว่าจะหมดกิเลส วิธีปฏิบัติต่อความตาย จึงต้องสั่งสมเรียนรู้ฝึกปฏิบัติด้วยหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และ ปัญญา ด้วยการฝึกหัดขัดเกลาอบรมจิตใจด้วยการพิจารณามรณสติ ผ่านการปฏิบัติอบรมกรรมฐาน เพื่ออบรมกาย วาจา และใจ ในการปรับแก้ไขพฤติกรรมในการทำความดีที่เป็นกุศลกรรม เพื่อจักเกิดปัญญารู้แจ้งไม่สงสัยในภพชาติ และไม่ประมาทในชีวิต แนวคิดทางพระพุทธศาสนาจึงสอนให้พิจารณาถึงความตายเพื่อเตือนสติตนเองไม่ให้ประมาทและรีบชวนหาความดีสะสมให้มาก การเตรียมตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนาจึงเน้นไปที่การแก้ไขระดับลึก คือ มโนกรรมเป็นสำคัญ เป็นการเตรียมตนภายใน ซึ่งแตกต่างจากกระบวนทัศน์แบบวิทยาศาสตร์ (Positivism) ที่มุ่งจะเอาชนะโรค และพยายามเอาชนะความตาย แต่กระบวนทัศน์ทางพระพุทธศาสนา กลับสอนให้มองเห็นความตายว่าเป็นเรื่องธรรมดา ให้ยอมรับความตายและปรับมุ่งสอนให้ขัดเกลาจิตใจ เพื่อปรับทัศนภายในให้เอาชนะสัญชาตญาณตนเอง โดยยอมรับความเป็นจริงของความตาย และการดับสลายของชีวิต การเตรียมตัวตายแนวพุทธจึงเน้นที่การเตรียมตน (Self- preparation) แต่กระบวน

ทัศน์แนววิทยาศาสตร์นอกจากจะมุ่งเอาชนะความตายแล้ว ก็ยังมุ่งเน้นไปในเรื่องการเลือกตายอย่างมีศักดิ์ศรี และมุ่งศึกษาการดูแลระยะใกล้ตาย (Palliative Care) และการเตรียมญาติของผู้ป่วยมากกว่าการเตรียมการภายในระดับมโนกรรมอย่างกระบวนทัศน์ของพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

- กาญจนา จิตต์วัฒน์. (2554). การบูรณาการการเตรียมตัวตายแบบเถรวาทกับวัชรยาน (ปริญญาพุทธศาสนา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. นครปฐม.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2550). วัฒนธรรมความตายกับวารสุดท้ายของชีวิต คู่มือ เรียนรู้มิติสังคมของการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย. นนทบุรี: สำนักวิจัยและสุขภาพ.
- พระครูอุทัยปริยัติโกศล (เสถียร ยอดสังวาลย์). (2554). ปริศนาธรรมเกี่ยวกับประเพณีการตายของภาคอีสาน (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. นครปฐม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- พระมหาบัวพันธ์ ธนโสภโณ. (2553). ศึกษาการเตรียมตัวตายตามหลักมรณานุสติในคัมภีร์ฝ่ายเถรวาท การเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เปรมใจ หวังสิริไพศาล. (2545). ความตายและการเตรียมตัวตายของผู้สูงอายุ กรณีศึกษาพื้นที่เขตคลองเตย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนพงษ์ ก่องตา. (2548). การเตรียมตัวตายอย่างสงบตามหลักพุทธธรรม. (สารนิพนธ์ศาสนศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย. นครปฐม.
- ลดารัตน์ สาภินันท์. (2545). ภาวะธรรมทัศน์ในผู้สูงอายุและการเตรียมตัวเกี่ยวกับความตาย (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- วรรณมน ไชยะวิวัฒน์. (2559). มรณศึกษา : วิชาที่ศึกษาความตายเพื่อให้เราเข้าใจการมีชีวิต, สืบค้น 31 มีนาคม 2564 จาก <https://thematter.co/social/what-is-death-education/12989>
- ศิริมา เทพสุภา. (2551). ความเข้าใจเกี่ยวกับความตายในพระพุทธศาสนากับจริยธรรมทางพยาบาล. (วิทยานิพนธ์จิตวิทยา). มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ.
- สกล สิงหะ. (2559). จิตตปัญญาเวชศึกษา 227: มรณวิทยา (Thanatology). สืบค้น 31 มีนาคม 2564, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/588247>
- หลวงตาหมอ. (2555). ถึงอย่างไรก็ต้องตาย มารู้อีกความตายกันดีกว่าแต่ยังไม่ต้องรีบตายนะโยม. สมุทรปราการ: โรงพิมพ์ล้านคำ.
- Cole, T. R. and others. (2001). **Thanatology as moral philosophy**. University of Texas, (5-8).
- Luciana, M. (2001). Emergence of Thanatology and Practice in Death Education. **Journal of death and dying**, 64(2), 159-162.
- Meagher, D. K., & Balk, D. E. (Eds.). (2013). **Handbook of thanatology : The essential body of knowledge for the study of death, dying, and bereavement**. (2nd ed.). London: Routledge.
- Tuten, M. (2011). **Death with dignity in Oregon**. *Oncology forum*, (58-64).

การกำหนดเส้นฐานตรงในน่านน้ำไทย Straight Baselines in Thai Water

สมาน ไตรารัมย์¹
Samharn Dairairam¹

โรงเรียนนายเรือ
Royal Thai Naval Academy

(Received 23/12/2020, Revised 3/03/2021, Accepted 12/03/2021)

บทคัดย่อ

ปัจจุบันประเทศไทยยังมิได้ประกาศเส้นฐานตรงครอบคลุมน่านน้ำไทยทั้งหมด ทำให้ต้องใช้เส้นฐานปกติซึ่งเป็นเส้นฐานประเภทหนึ่งที่ใช้แนวน้ำลงต่ำเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดความกว้างของเขตทางทะเลบริเวณชายฝั่งที่ยังมิได้ประกาศเส้นฐานตรง การนำเส้นฐานปกติมาใช้กำหนดจุดเริ่มต้นเขตทางทะเลก่อให้เกิดปัญหาในการนำไปใช้งานด้านต่าง ๆ เช่น การระบุตำบลที่เกิดเหตุในทะเลบริเวณคาบเกี่ยวระหว่างทะเลอาณาเขตกับเขตต่อเนื่องที่มีการบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกันตามอำนาจและสิทธิอธิปไตย ทั้งนี้เนื่องจากเส้นฐานปกติมีลักษณะโค้งเว้าไปตามลักษณะทางกายภาพของชายฝั่งและมีการเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่ง ทั้งการร่นเข้าไปในแผ่นดินและการขยายตัวออกไปในทะเล ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดแนวทางในการสร้างเส้นฐานตรงให้ครอบคลุมน่านน้ำไทยทั้งหมดด้วยการปรับแต่งเส้นฐานปกติที่มีความโค้งเว้าให้เป็นเส้นฐานตรงและการปรับแต่งเส้นฐานตรงบริเวณเส้นฐานตรงที่มีอยู่เดิมให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับเส้นฐานตรงที่สร้างขึ้นใหม่ ผลการศึกษาจะได้ร่างแผนที่แสดงอาณาเขตทางทะเลของประเทศไทยที่มีเส้นฐานตรงครอบคลุมตลอดแนวชายฝั่ง มีค่าพิกัดชัดเจน และง่ายต่อการนำไปใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดเขตต่าง ๆ ออกไปในทะเล เนื่องจากเส้นฐานตรงจะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่ง นอกจากนี้ยังพบว่าประเทศไทยจะมีน่านน้ำที่เป็นอำนาจอธิปไตยในส่วนของน่านน้ำภายในและทะเลอาณาเขตเพิ่มขึ้น 5,437.80 ตารางกิโลเมตร

คำสำคัญ : เส้นฐานตรง เส้นฐานปกติ พื้นที่ที่อยู่เหนือน้ำขณะน้ำลด

¹ รองผู้อำนวยการกองวิชาวิศวกรรมอุทกศาสตร์ ฝายศึกษา โรงเรียนนายเรือ, E-mail: samharn92@yahoo.com

Abstract

Thailand has claimed straight baselines for measuring maritime zones. For maritime zone delineation along the shorelines without claimed straight baseline, normal baselines will be the starting points. Normal baselines are low water lines marked on nautical charts. Measuring maritime zones from normal baselines or low water lines is very difficult especially the transitional zones between territorial sea and contiguous zone that causes territorial water and contiguous zones overlapping. Law enforcement in territorial sea, sovereignty zone, is different from contiguous zones, sovereign right zone. Shape of normal baselines will follow geography of the coastline topographically. The erosion shortens whereas the deposition extends the maritime zones. This research is to transform normal baselines to be straight baselines because straight baselines can make maritime zones stable and easy for identifying the exact position of any incident. The other result is the increasing of sovereignty area of Thai Water, internal water and territorial sea, about 5,437.80 sq.km.

Keywords: Straight baselines, Normal baselines, Low tide elevation

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ.1982 (United Nations Convention on the Law of the Sea 1982: UNCLOS 1982) ได้บัญญัติจุดเริ่มต้นการวัดความกว้างของเขตทางทะเลไว้ 3 ชนิด คือ เส้นฐานปกติ เส้นฐานตรง และเส้นฐานรัฐหมู่เกาะ ประเทศไทยได้ใช้บทบัญญัติตาม UNCLOS 1982 ประกาศเส้นฐานตรงจำนวน 4 บริเวณ และเส้นปิดอ่าวไทยตอนใน ซึ่งถือเป็นเส้นฐานตรงประเภทหนึ่ง จำนวน 1 บริเวณ รวมเป็น 5 บริเวณ โดยเส้นฐานตรงทั้ง 5 บริเวณของไทยนั้นมีบัญชีค่าพิกัดที่ชัดเจน แสดงพร้อมแผนที่แนบท้ายที่จัดทำโดยกรมอุทกศาสตร์ สำหรับบริเวณที่มีได้มีการประกาศเส้นฐานตรง UNCLOS 1982 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 5 เกี่ยวกับการใช้เส้นฐานปกติเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดความกว้างของเขตทางทะเลต่าง ๆ นอกจากนี้สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ UNCLOS 1982 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 13 ว่า หากปรากฏว่าพื้นที่ที่อยู่เหนือน้ำขณะน้ำลด (Low Tide Elevation: LTE) ทั้งหมดหรือบางส่วนอยู่ในบริเวณทะเลอาณาเขต ก็สามารถใช้น้ำลงต่ำสุดของพื้นที่ที่อยู่เหนือน้ำขณะน้ำลดเป็นเส้นฐานหรือจุดเริ่มต้นในการวัดอาณาเขตทางทะเลก็ได้ ทั้งนี้บริเวณเส้นฐานปกติของประเทศไทยมีเกาะ หิน และพื้นที่ที่อยู่เหนือน้ำขณะน้ำลด เรียงรายอยู่ตามแนวชายฝั่งอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถนำมาขยายอาณาเขตทางทะเลในส่วน ของทะเลอาณาเขตเพิ่มเติมได้ สำหรับการสร้างเส้นฐานตรงนั้นไม่สามารถทำการเชื่อมต่อเส้นฐานตรงไปหรือจากพื้นที่ที่อยู่เหนือน้ำขณะน้ำลดได้ เว้นแต่มีการสร้างประภาคาร กระโจมไฟ หรือสิ่งปลูกสร้างถาวรที่อยู่เหนือน้ำตลอดเวลาไว้บนพื้นที่ที่อยู่เหนือน้ำขณะน้ำลดดังกล่าว (UNCLOS 1982, Art.7) แต่ปัญหาและอุปสรรคของการใช้เกาะ หิน หรือพื้นที่ที่อยู่เหนือน้ำขณะน้ำลดเป็นเส้นฐานปกติหรือจุดเริ่มต้นในการกำหนดอาณาเขตทางทะเล สามารถจำแนกได้ 2 ประการ คือ การเปลี่ยนแปลงของชายฝั่งที่มีอยู่ตลอดเวลา ได้แก่ การกัดเซาะการทับถมของตะกอน และการเชื่อมต่อทะเลอาณาเขตที่เกิดจากเส้นฐานปกติจากแผ่นดินกับทะเลอาณาเขตที่เกิดจากเส้นฐานปกติของเกาะ หิน หรือพื้นที่ที่อยู่เหนือน้ำขณะน้ำลด ที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญและชำนาญด้านอุทกศาสตร์อย่างมากในการดำเนินการ เนื่องจากต้องอาศัยการตีความบทบัญญัติใน UNCLOS 1982 และถ่ายทอดสู่การปฏิบัติเชิงเทคนิคด้านอุทกศาสตร์ เช่น การกำหนดแนวน้ำลงต่ำสุด ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น

ของเส้นฐานปกติว่าอยู่ ณ บริเวณใดในพื้นที่จริงและทำการถ่ายทอดลงบนแผนที่อย่างเหมาะสมและถูกต้อง นอกจากนี้ สิ่งสำคัญประการหนึ่งของเส้นฐานปกติและเส้นฐานตรงตามที่ได้มีการกำหนดไว้ใน มาตรา 15 และ มาตรา 57 ของ UNCLOS 1982 คือ การใช้เป็นจุดฐานในการกำหนดเขตแดนทางทะเลระหว่างรัฐ อีกทั้ง การบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณเขตทางทะเลที่คาบเกี่ยวระหว่างทะเลอาณาเขตและ เขตต่อเนื่อง ที่เกิดจากความไม่ชัดเจนในการวัดระยะจากเส้นฐานปกติที่เปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของ ชายฝั่ง หากเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่รักษากฎหมาย และผู้กระทำความผิด มีความเข้าใจพื้นฐานด้านการวัดอาณาเขต ทางทะเลจากเส้นฐานปกติไม่ตรงกัน เช่น การเลือกใช้แผนที่มาตราส่วนต่างกัน หรือแผนที่ที่มีบรรณานุกรมต่างกัน จะส่งผลให้เจ้าหน้าที่รัฐขาดความมั่นใจในการบังคับใช้กฎหมาย หรือ ผู้กระทำความผิดอาศัยช่องว่างดังกล่าวในการกระทำความผิดกฎหมาย ดังนั้น การกำหนดเส้นฐานตรงที่มีการระบุพิภพ ชัดเจน ให้ครอบคลุมชายฝั่งของประเทศไทยทั้งหมดย่อมช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้ เนื่องจากผู้นำไปใช้งาน สามารถถ่ายทอดค่าพิภพเส้นฐานตรงลงบนแผนที่ใด ๆ ได้โดยไม่จำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวลำน้ำต่าง นอกจากนั้น การประกาศเส้นฐานตรงให้ครอบคลุมน่านน้ำไทย ยังเป็นการเตรียมความพร้อมในการเจรจา ด้านเขตแดนทางทะเลกับประเทศเพื่อนบ้านในกรณีการใช้เส้นฐานตรงเป็นจุดควบคุมในการสร้างเส้นมัธยศ หรือเส้นเขตแดนทางทะเลระหว่างกัน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัญหาในการใช้เส้นฐานปกติเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดเขตทางทะเล
- 2.2 เพื่อกำหนดแนวทางในการสร้างเส้นฐานตรงให้ครอบคลุมน่านน้ำไทยทั้งหมด
- 2.3 เพื่อจัดทำร่างแผนที่อาณาเขตทางทะเลของไทยที่มีจุดเริ่มต้นจากเส้นฐานตรง

3. ขอบเขตงานวิจัย

ทั้งนี้การศึกษาวิจัยจะดำเนินการวิจัยเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งทะเลของไทยที่ยังมิได้ประกาศกำหนดเป็นเส้นฐานตรง รายละเอียดพื้นที่การศึกษาวิจัย ตามภาพที่ 1 และยึดถือว่าเกาะหลาม เกาะคัน และเกาะชันก ด้านทะเลอันดามัน อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยหรือเป็นของไทย โดยผลจากงานวิจัยจะไม่ส่งผลกระทบต่อเขตแดนทางทะเลระหว่าง ไทยและประเทศเพื่อน ทั้งที่ได้มีการตกลงไว้เรียบร้อยแล้ว และส่วนที่อยู่ระหว่างการเจรจา และเพื่อเป็นการ ป้องกันมิให้งานวิจัยนี้ส่งผลกระทบต่อท่าทีของไทย และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศเมียนมา เกี่ยวกับการเจรจาปัญหาเขตแดนทางทะเลในส่วนที่ยังไม่มีข้อตกลงระหว่างกันและการอ้างอำนาจอธิปไตย เหนือเกาะหลาม เกาะคัน และเกาะชันก เอกสารฉบับนี้จึงขอไม่นำเสนอผลการวิจัยในบริเวณดังกล่าว

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

- 4.1 เส้นฐาน (baseline) คือ เส้นที่ใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดอาณาเขตทางทะเลจากชายฝั่งออกไปใน ทะเลมี 3 ชนิด คือ เส้นฐานปกติ เส้นฐานตรง และเส้นฐานรัฐหมู่เกาะ (ABLOS, 2020)
- 4.2 เส้นฐานปกติ (normal baseline) คือ เส้นฐานประเภทหนึ่ง ใช้สำหรับชายฝั่งที่มีความราบเรียบ และ ไม่มีเกาะเรียงรายตามชายฝั่ง การวัดเขตทางทะเลจากเส้นฐานปกติจะวัดจากแนวลำน้ำต่ำ (ABLOS, 2020)
- 4.3 เส้นฐานตรง (straight baseline) คือ เส้นฐานประเภทหนึ่ง ใช้สำหรับชายฝั่งที่มีความคดเคี้ยว ไม่ราบเรียบ และมีเกาะหรือหินเรียงรายตามแนวชายฝั่ง การสร้างเส้นฐานตรงโดยการเชื่อมต่อชายฝั่งจาก จุดหนึ่งไปยังจุดหนึ่ง ทั้งบนชายฝั่งเดียวกัน เกาะ หรือหิน เพื่อให้จุดเริ่มต้นในการวัดอาณาเขตทางทะเล ดังกล่าวมีลักษณะเป็นเส้นตรงมากที่สุด (กรมอุทกศาสตร์, 2555)

4.4 แนวน้ำลงต่ำ (low water line) คือ แนวน้ำลงต่ำที่แสดงบนแผนที่เดินเรือเป็นจุดบรรจบระหว่างบกและทะเล โดย UNCLOS 1982 บัญญัติให้ใช้เป็นจุดเริ่มต้นในการวัดความกว้างของเขตทางทะเลต่าง ๆ โดยแนวน้ำลงต่ำมีหลายชนิด เช่น แนวน้ำลงต่ำสุด (lowest low water: LLW) แนวน้ำลงต่ำทางดาราศาสตร์ (Lowest Astronomical Tide: LAT) และรัฐชายฝั่งส่วนใหญ่จะเลือกแนวน้ำลงต่ำประเภทที่อยู่ออกไปในทะเลมากที่สุด เพื่อประโยชน์ในการวัดอาณาเขตทางทะเลที่มากขึ้น (กรมอุทกศาสตร์, 2555)

4.5 พื้นที่ที่อยู่เหนือน้ำขณะน้ำลด (low tide elevation: LTE) คือ บริเวณที่ดินที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งล้อมด้วยน้ำและไหลพ้นน้ำขณะน้ำลด แต่จมใต้น้ำขณะน้ำขึ้น (กรมอุทกศาสตร์, 2555)

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ชายฝั่งประเทศไทยที่ยังไม่ได้มีการประกาศเส้นฐานตรงจำนวน 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ 1 ตั้งแต่แหลมสิงห์หรือจุดที่ 1 ของเส้นฐานตรงบริเวณที่ 1 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือจนบรรจบกับเส้นปิดอ่าวไทยตอนในจุดที่ 1 บริเวณบ้านช่องแสมสาร พื้นที่ 2 ตั้งแต่จุดที่ 2 ของเส้นปิดอ่าวไทยตอนในลงมาทางใต้จนถึงแหลมใหญ่หรือจุดที่ 1 ของเส้นฐานตรงบริเวณที่ 2 และพื้นที่ 3 จากปากแม่น้ำกระบุรีลงมาทางทิศใต้จนบรรจบกับจุดที่ 1 ของเส้นฐานตรงบริเวณที่ 3 หรือตอนใต้ของเกาะภูเก็ต ความแตกต่างระหว่างเส้นฐานปกติและเส้นฐานตรงประการหนึ่ง คือ เส้นฐานปกติไม่จำเป็นต้องมีการประกาศกำหนด แต่เส้นฐานตรงจำเป็นต้องมีการประกาศกำหนด ซึ่งเป็นไปตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ใน มาตรา 16 ของ UNCLOS 1982 โดยผลการศึกษาวิจัยจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเฉพาะพื้นที่อำนาจอธิปไตยทางทะเลของไทยที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากการใช้เส้นฐานตรงที่เชื่อมต่อระหว่างหินหรือเกาะนอกฝั่ง แทนการใช้แนวน้ำลงต่ำสุดตามชายฝั่งเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดเขตทางทะเลของไทย การศึกษาวิจัยจะมุ่งเน้นอาณาเขตทางทะเลในส่วนของน่านน้ำภายใน ทะเลอาณาเขต และเขตต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงในการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของขนาดพื้นที่จากการเปลี่ยนแปลงจากเส้นฐานปกติมาเป็นเส้นฐานตรง โดยการศึกษาวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

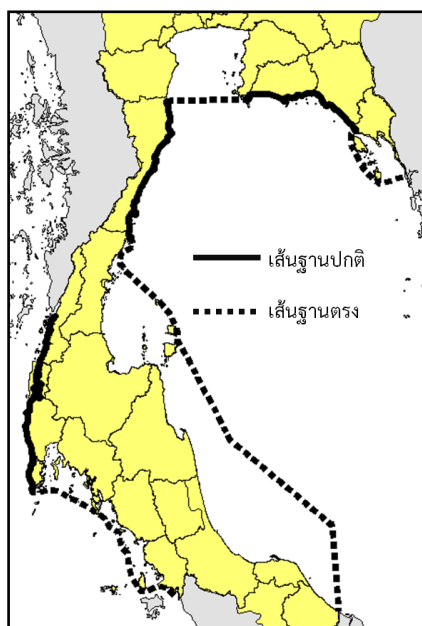
5.1 ศึกษาเทคนิคการสร้างเส้นฐานตรง และการกำหนดอาณาเขตทางทะเลจากคู่มือเทคนิคกฎหมายทะเล (A Manual of Technical Aspects of the United Nations Convention on the Law of the Sea – 1982: TALOS) ของคณะที่ปรึกษาด้านกฎหมายทะเล (Advisory Board for the Law of the Sea: ABLOS) ซึ่งเป็นคณะทำงานภายใต้องค์การอุทกศาสตร์สากล (International Hydrographic Organization: IHO)

5.2 รวบรวมข้อมูลการประกาศเส้นฐานตรง และการประกาศอาณาเขตทางทะเลของประเทศไทย จากราชกิจจานุเบกษา ข้อตกลงเรื่องเขตทางทะเลของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน และการประกาศเขตทางทะเลอื่น ๆ ของไทย เช่น ประกาศเขตทะเลชายฝั่งของกรมประมง

5.3 รวบรวมข้อมูลและศึกษาอุปสรรคข้อขัดข้องเกี่ยวกับการกำหนดเขตทางทะเลด้วยเส้นฐานปกติ หรือเปรียบเทียบการกำหนดเขตทางทะเลที่สร้างจากเส้นฐานตรงกับเส้นฐานปกติ

5.4 พิจารณาดำเนินการสร้างเส้นฐานตรงเบื้องต้นให้ครอบคลุมน่านน้ำไทยทั้งหมด โดยหากพื้นที่ใดหรือเกาะที่อำนาจอธิปไตยยังอยู่ระหว่างการเจรจากับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เกาะลพบุรี เกาะคัน และเกาะขึ้นก เพื่อประโยชน์สูงสุดของไทย จะยึดถือว่าพื้นที่หรือเกาะดังกล่าวอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยหรือเป็นของไทย จากนั้นดำเนินการสร้างแผนที่แสดงอาณาเขตทางทะเลของไทยจากเส้นฐานตรงที่ได้ทำการศึกษาวิจัยให้ครอบคลุมน่านน้ำไทยทั้งหมด โดยใช้โปรแกรมด้านภูมิสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการวิจัยเพื่อหาค่าพิกัดของตำบลสำหรับการสร้างเส้นฐานตรง

5.5 ทำการปรับแต่งเส้นฐานตรงให้เกิดความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยเมื่อทำการสร้างเส้นฐานตรงเบื้องต้น ตามข้อ 5.4 แล้ว จะพิจารณาแนวทางการเชื่อมต่อเส้นฐานตรงที่ได้สร้างขึ้นใหม่กับเส้นฐานตรงที่มีอยู่เดิมว่าควรมีการปรับแต่งเพื่อให้เกิดความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นในบริเวณใดบ้าง โดยความเหมาะสมจะพิจารณาจากแนวทางการเชื่อมต่อเส้นฐานตรงบริเวณที่ 2 และบริเวณที่ 4 ที่การเชื่อมต่อจะยึดถือบริเวณที่อยู่ด้านนอกหรือส่วนที่ออกไปในทะเลของเส้นฐานตรง ซึ่งการเชื่อมต่อเส้นฐานตรงบริเวณที่ 2 และบริเวณที่ 4 นั้น ส่งผลให้ค่าพิกัดเส้นฐานตรงบริเวณที่ 2 เดิมบางส่วนไม่ส่งผลต่อการกำหนดเขตทางทะเลแต่อย่างใด เนื่องจากมิได้อยู่ด้านนอกสุด เมื่อทำการเชื่อมต่อเส้นฐานตรงเข้าด้วยกัน สำหรับการเชื่อมต่อเส้นฐานตรงที่ได้จากงานวิจัยและเส้นฐานตรงเดิม นอกจากจะยึดถือแนวทางตามที่ได้กล่าวมาแล้วก็ยังคงยึดถือการสร้างเส้นฐานตรงตามที่ยกย่องไว้ในมาตรา 7 ของ UNCLOS 1982 ด้วยเช่นกัน

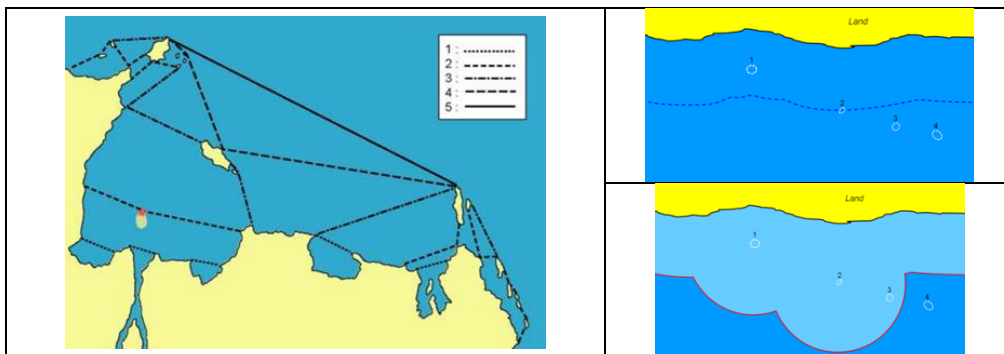
ภาพที่ 1 เส้นทึบ คือ เส้นฐานปกติ (พื้นที่ทำการศึกษาวิจัย) เส้นปะ คือเส้นฐานตรงที่มีอยู่เดิมตามประกาศของประเทศไทย

6. สรุปผลการวิจัย

6.1 ปัญหาในการใช้เส้นฐานปกติเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดเขตทางทะเล

6.1.1 การกำหนดอาณาเขตทางทะเลของไทย ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการขยายอาณาเขตทางทะเลออกไปในทะเลคือการนำเกาะ หิน ที่อยู่ตามแนวชายฝั่งมาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดเป็นเส้นฐานตรงสำหรับประเทศไทยได้มีการใช้หินและเกาะต่าง ๆ ที่เรียงรายตามแนวชายฝั่งเป็นส่วนหนึ่งของการประกาศเส้นฐานตรง ดังรายละเอียดของประกาศเส้นฐานตรงบริเวณที่ 1-3 แต่ที่ปรากฏอย่างชัดเจนคือการประกาศเส้นฐานตรงบริเวณที่ 4 โดยใช้เกาะโลซิน ซึ่งอยู่ห่างจากชายฝั่งที่ใกล้ที่สุดประมาณ 54 ไมล์ทะเล จากชายฝั่งจ.นราธิวาส เป็นส่วนหนึ่งของเส้นฐานตรง ทั้งนี้การใช้เกาะโลซินเป็นส่วนหนึ่งของเส้นฐานตรงยังคงเป็นไปตามบทบัญญัติตามมาตรา 7 ของ UNCLOS 1982 ที่กำหนดให้นำ หิน หรือเกาะ ในบริเวณใกล้เคียง เรียงรายตามชายฝั่งมากำหนดเป็นเส้นฐานตรงได้ (Art.7, pp.24) นอกจากนี้เกาะโลซิน ยังเป็นที่ตั้งของกระโจมไฟสำหรับใช้เป็นเครื่องหมายช่วยการเดินเรือ โดยมีกรมอุทกศาสตร์ มีหน้าที่รับผิดชอบในการบำรุงรักษาให้สามารถ

ใช้งานได้อยู่ตลอดเวลา สำหรับการสร้างเส้นฐานตรงโดยใช้หินหรือเกาะ หรือการขยายอาณาเขตทางทะเล โดยใช้แนวน้ำลงต่ำสุดของพื้นที่ที่อยู่เหนือน้ำขณะน้ำลด นั้นมีทางเลือกได้หลากหลายรูปแบบตามภาพที่ 2 เพื่อประโยชน์ทางทะเลสูงสุดของประเทศไทยการวิจัยนี้จะใช้หินหรือเกาะที่อยู่ไกลจากฝั่งมากที่สุด

ภาพที่ 2 การสร้างเขตทางทะเลและการสร้างเส้นฐานตรงจากเกาะ หิน หรือจาก LTE: (ABLOS, 2020)

ซ้าย การสร้างเส้นฐานตรงแบบต่าง ๆ กรณีมีหินหรือเกาะเรียงรายตามแนวชายฝั่ง

ขวา การขยายอาณาเขตทางทะเลกรณีมี หิน เกาะ หรือ LTE อยู่ในบริเวณทะเลอาณาเขต

6.1.2 การเปลี่ยนแปลงของชายฝั่งทั้งที่เกิดจากการกัดเซาะทำให้เส้นแนวน้ำลงต่ำสุดถอยร่นเข้าไปในแผ่นดิน ในขณะที่การทับถมส่งผลให้แนวน้ำลงต่ำสุดขยายออกไปในทะเล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเส้นฐานปกติ และส่งผลให้เขตทางทะเลต่าง ๆ ที่ใช้เส้นฐานปกติเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดความกว้างของเขตทางทะเลมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงบริเวณชายฝั่งที่ถูกใช้เป็นเส้นฐานปกติ นอกจากจะเกิดจากการกัดเซาะและการทับถมตามธรรมชาติแล้ว ยังมีอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เส้นฐานปกติเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการกระทำของมนุษย์ได้แก่การก่อสร้างต่าง ๆ ตามแนวชายฝั่ง เช่น การสร้างท่าเรือ การสร้างเขื่อนป้องกันการพังทลายของชายฝั่ง การสร้างเขื่อนดักตะกอน ตามภาพที่ 3 เป็นต้น โดยสรุปแล้ว การเปลี่ยนแปลงใด ๆ นั้นจะส่งผลกับแนวชายฝั่งในสองลักษณะ คือ การถอยร่นหรือขยายออก และทำให้เส้นฐานปกติเกิดการเปลี่ยนแปลงค่าลบที่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้พื้นที่ในการบังคับใช้กฎหมายมีความไม่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่บริเวณคาบเกี่ยวระหว่างทะเลอาณาเขตและเขตต่อเนื่อง ในเวลาหนึ่งมีการกระทำผิดในบริเวณทะเลอาณาเขต การบังคับใช้กฎหมายจะเสมือนกรณีการกระทำผิดบนแผ่นดิน แต่เมื่อชายฝั่งเกิดการพังทลายทำให้ จุดเริ่มต้นในการวัดความกว้างทะเลอาณาเขตเกิดการถอยร่นเข้าไปในแผ่นดินตามระยะทางที่เกิดการกัดเซาะ ค่าลบที่เดิมที่เคยเป็นทะเลอาณาเขตกลายเป็นเขตต่อเนื่อง การบังคับใช้กฎหมายจะแตกต่างไปจากเดิม แม้ว่าจะเป็นการกระทำผิดกรณีเดียวกัน เนื่องจากรัฐชายฝั่งจะบังคับใช้กฎหมายได้เพียง 4 ฉบับ ได้แก่ ศุลกากร การคลัง การเข้าเมือง และการสุขาภิบาล (UNCLOS 1982, Art.33)

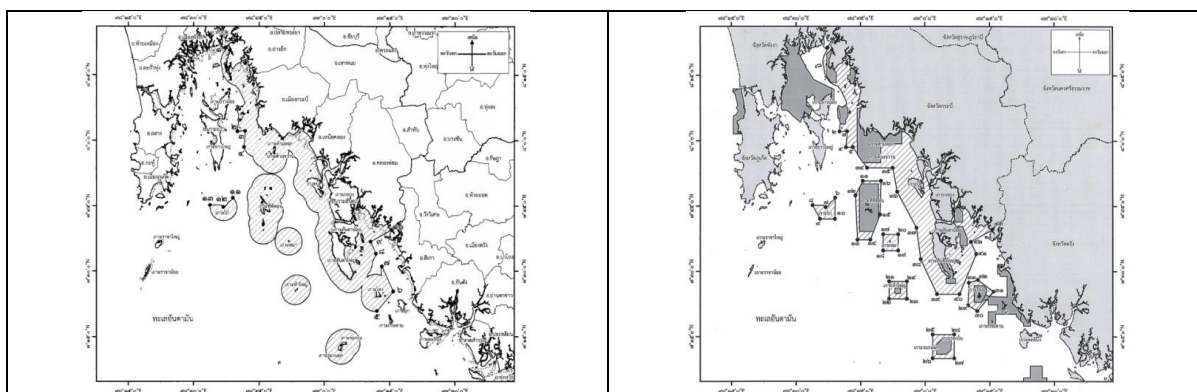
ภาพที่ 3 การเปลี่ยนแปลงชายฝั่งที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเส้นฐานปกติ

ซ้าย การพังทลายของชายฝั่ง (Nil Dronen, 2018)

กลาง การทับถมของชายฝั่ง (Job Dronkers, 2018)

ขวา การเปลี่ยนแปลงชายฝั่งจากการกระทำของมนุษย์ (Dylan McNamara, 2015)

6.1.3 บริเวณชายฝั่งที่มีลักษณะโค้งเว้า ส่งผลให้การกำหนดอาณาเขตทางทะเลจากเส้นฐานปกติมีความโค้งเว้าไปตามลักษณะของชายฝั่งด้วย ก่อให้เกิดปัญหาการระบุค่าพิกัดที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากความโค้งของเส้นแสดงเขตทางทะเล ปัญหาดังกล่าวได้แสดงผลอย่างชัดเจน จากการแก้ไขปัญหาการทำการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม เมื่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีประกาศ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบของคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดในเขตทะเลชายฝั่ง พ.ศ.2559 เมื่อ 18 สิงหาคม 2559 เพื่อกำหนดเขตทะเลชายฝั่งสำหรับประมงพื้นบ้านที่ระยะ 3 ไมล์ทะเล จากแนวน้ำลงต่ำสุด ซึ่งการใช้แนวน้ำลงต่ำสุดก็คือเส้นฐานปกติชนิดหนึ่ง โดยเป็นการกำหนดตามลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อทั้งชาวประมงและเจ้าหน้าที่รัฐในการระบุตำแหน่งที่ชัดเจนในบริเวณเขตทางทะเลที่เป็นรอยต่อระหว่างเขตทะเลชายฝั่งสำหรับประมงพื้นบ้านที่ระยะ 3 ไมล์ทะเลกับเขตประมงพาณิชย์ที่มีระยะเกิน 3 ไมล์จากแนวน้ำลงต่ำสุด เนื่องจากรอยต่อระหว่างเขตประมงมีความโค้งเว้าตามแนวน้ำลงต่ำสุด เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้มีการปรับปรุงเขตทะเลชายฝั่งในส่วนที่ติดต่อกับเขตประมงพาณิชย์ ให้มีลักษณะเป็นเส้นตรงโดยการออกกฎกระทรวง กำหนดเขตทะเลชายฝั่ง พ.ศ.2560 เมื่อ 30 พฤษภาคม 2560 โดยภาพที่ 4 เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการปรับพื้นที่ทะเลชายฝั่งให้มีลักษณะเป็นเส้นตรง เพื่อลดปัญหาความไม่ชัดเจนในการระบุตำบลที่

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบแผนที่แนบท้ายประกาศเขตทะเลชายฝั่ง

ซ้าย เขตทะเลชายฝั่งที่มีลักษณะโค้งตามแนวน้ำลงต่ำสุด

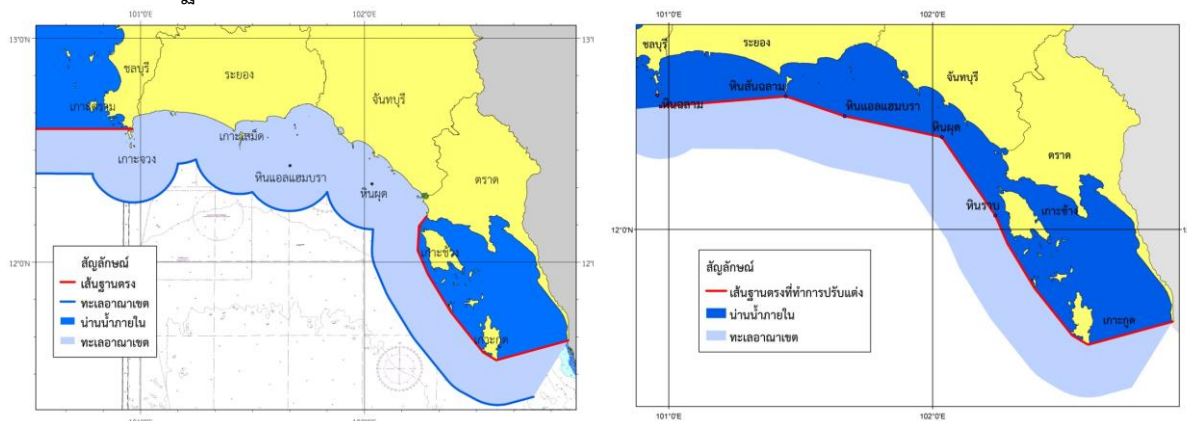
ขวา เขตทะเลชายฝั่งที่มีการปรับขอบเขตเป็นเส้นตรง

ที่มา: ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

6.2 แนวทางในการสร้างเส้นฐานตรงให้ครอบคลุมน่านน้ำไทยทั้งหมด

6.2.1 การปรับแต่งเส้นฐานปกติที่มีความโค้งงอให้เป็นเส้นฐานตรง ในบริเวณทะเลอาณาเขตของประเทศไทยที่มีลักษณะโค้งงอแบ่งได้ 2 กรณีคือ ความโค้งงอเกิดจากความโค้งงอของชายฝั่งตามธรรมชาติ และความโค้งงอที่เกิดจากการขยายพื้นที่ทางทะเลในส่วนของทะเลอาณาเขตออกไปในทะเลเนื่องจากบริเวณดังกล่าวมี หินหรือเกาะ อยู่ในพื้นที่ทะเลอาณาเขต โดยทำการสร้างเส้นฐานตรงจากหินหรือเกาะที่อยู่ด้านนอกสุดของเส้นฐานปกติแล้วทำการเชื่อมต่อกับเส้นฐานตรงที่มีอยู่เดิม และดำเนินการปรับแต่งเส้นฐานปกติให้เป็นเส้นฐานตรงในพื้นที่ศึกษาทั้งสามพื้นที่ตามรายละเอียดดังนี้คือ

6.2.1.1 บริเวณที่ 1 ตั้งแต่ แหลมสิงห์ หรือจุดที่ 1 ของเส้นฐานตรงบริเวณที่ 1 ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือจนบรรจบกับเส้นปิดอ่าวไทยตอนจุดที่ 1 บริเวณบ้านช่องแสมสาร โดยบริเวณดังกล่าวสามารถขยายระยะออกไปในทะเลได้เนื่องจากมีหินหรือเกาะ จากซ้ายไปขวาได้แก่หินฉลาม หินสันฉลาม หินแอลแสมบรา และหินผุด ซึ่งอยู่ภายในทะเลอาณาเขต การขยายระยะทะเลอาณาเขตจากหินหรือเกาะดังกล่าวทำให้พื้นที่ทางทะเลในบริเวณดังกล่าวมีลักษณะโค้ง หลังจากสร้างเส้นฐานตรงโดยการเชื่อมต่อเส้นตรงระหว่าง หินฉลาม หินสันฉลาม หินแอลแสมบรา และหินผุด เข้าด้วยกัน จากนั้นทำการเชื่อมต่อเส้นฐานตรงจากหินผุดกับจุดด้านนอกสุดของเส้นฐานตรงบริเวณที่ 1 คือ หินราบ โดยมีผลเปรียบเทียบกับก่อนและหลังการสร้างเส้นฐานตรงผลตามภาพที่ 5

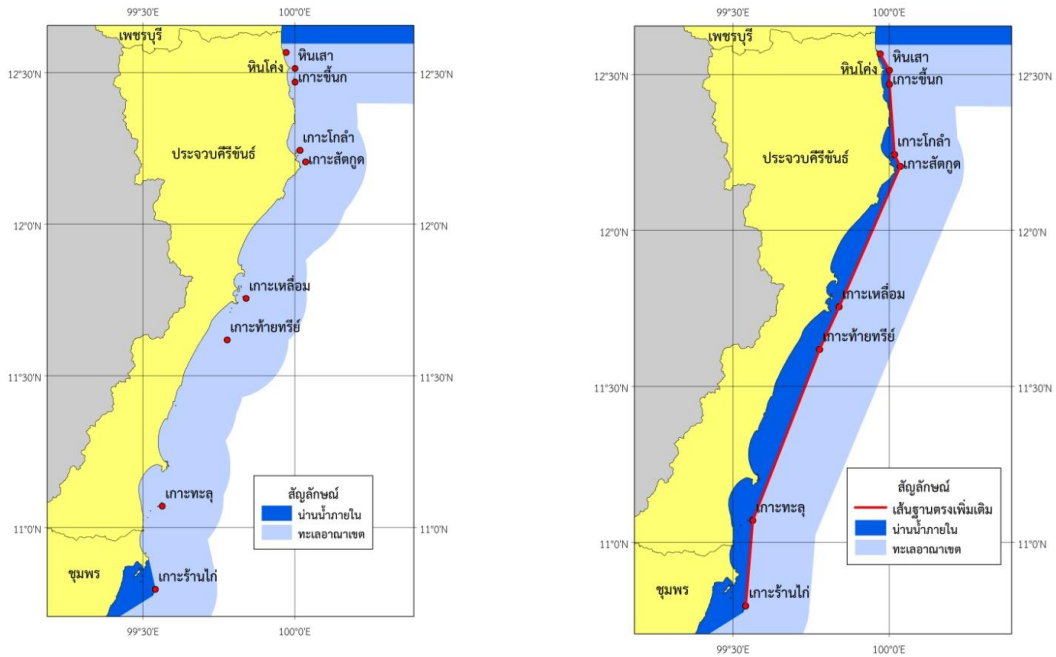

ภาพที่ 5 แสดงการปรับเส้นฐานปกติเป็นเส้นฐานตรงบริเวณพื้นที่ศึกษาที่ 1

ซ้าย อาณาเขตทางทะเลกรณีใช้เส้นฐานปกติ

ขวา อาณาเขตทางทะเลกรณีใช้เส้นฐานตรง

6.2.1.2 บริเวณที่ 2 ตั้งแต่จุดที่ 2 ของเส้นปิดอ่าวไทยตอนในลงมาทางใต้จนถึงเกาะร้านไก่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเส้นฐานตรงบริเวณที่ 2 จากเดิมที่เป็นเส้นฐานปกติ บริเวณดังกล่าวจะไม่มีน่านน้ำภายในเมื่อทำการสร้างเส้นฐานตรงโดยการเชื่อมต่อเกาะต่างๆ ที่อยู่นอกสุดของฝั่งในบริเวณดังกล่าวทำให้เกิดน่านน้ำภายใน และทะเลอาณาเขตที่ขอบนอกมีลักษณะเป็นเส้นตรง ตามการเปรียบเทียบของภาพที่ 6

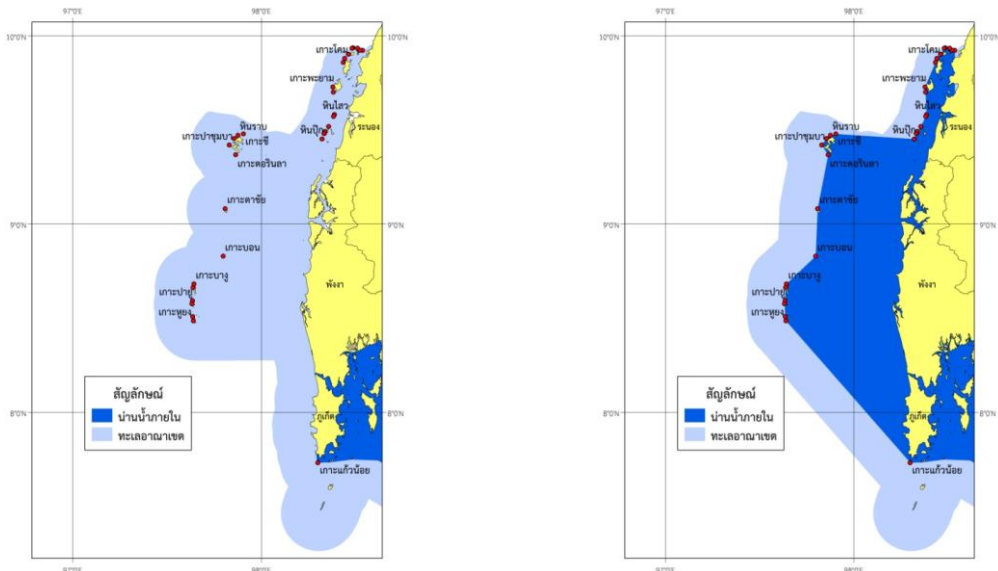

ภาพที่ 6 แสดงการปรับเส้นฐานปกติเป็นเส้นฐานตรงบริเวณพื้นที่ศึกษาที่ 2

ซ้าย อาณาเขตทางทะเลกรณีใช้เส้นฐานปกติ

ขวา อาณาเขตทางทะเลกรณีใช้เส้นฐานตรง

6.2.1.3 บริเวณที่ 3 ตั้งแต่เกาะแก้วน้อยขึ้นไปทางเหนือจนถึงปากแม่น้ำกระบือ ในพื้นที่ศึกษา บริเวณที่ 3 บริเวณดังกล่าวจะไม่มีน่านน้ำภายใน แต่เมื่อทำการสร้างเส้นฐานตรงโดยใช้หินหรือเกาะต่าง ๆ ที่อยู่ด้านนอกสุดออกไปในทะเลเป็นจุดฐาน ส่งผลให้บริเวณดังกล่าวมีความโค้งเว้าของพื้นที่ด้านนอกลดลง ง่ายต่อการระบุตำบลที่ และมีน่านน้ำภายในเพิ่มขึ้น โดยมีผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้เส้นฐานตรง ตามภาพที่ 7

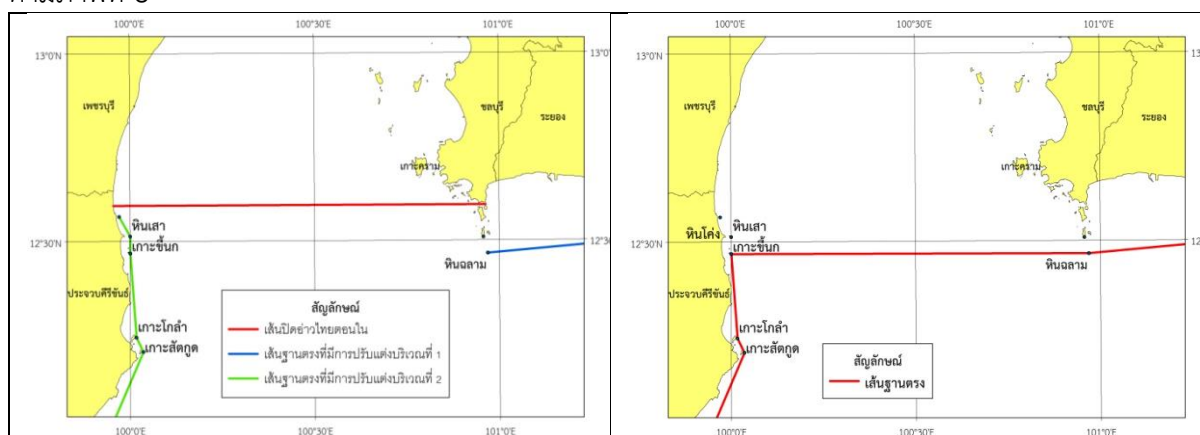
ภาพที่ 7 แสดงการปรับเส้นฐานปกติเป็นเส้นฐานตรงบริเวณพื้นที่ศึกษาที่ 3

ซ้าย อาณาเขตทางทะเลกรณีใช้เส้นฐานปกติ

ขวา อาณาเขตทางทะเลกรณีใช้เส้นฐานตรง

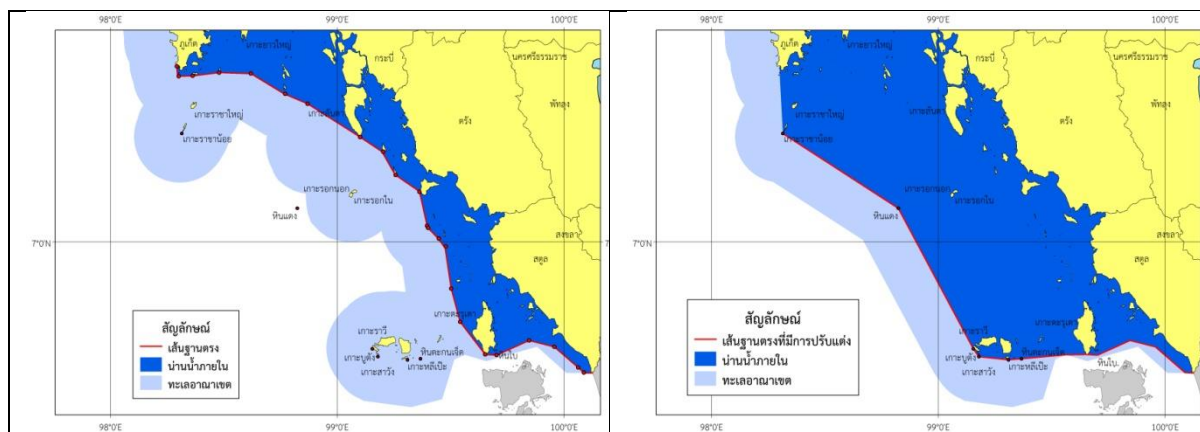
6.2.2 การปรับแต่งเส้นฐานตรงบริเวณเส้นฐานตรงที่มีอยู่เดิม จากการพิจารณาข้อมูลเพิ่มเติมพบว่า ควรมีการปรับปรุงเส้นฐานตรงเพิ่มเติมในบริเวณที่มีการประกาศเส้นฐานตรงไว้เดิมเพื่อให้เส้นฐานตรงที่สร้างใหม่และที่มีอยู่เดิม มีการเชื่อมต่อกันอย่างเหมาะสมเช่นเดียวกับการเชื่อมต่อเส้นฐานตรงบริเวณที่ 2 กับเส้นฐานตรงบริเวณที่ 4 ตามประกาศเส้นฐานตรงของประเทศไทย และเกิดความชัดเจนในการกำหนดเขตทางทะเล โดยมีการปรับปรุงเส้นฐานตรงเพิ่มเติม 2 บริเวณคือ

6.2.2.1 จากการปรับปรุงเส้นฐานตรงบริเวณที่ 1 ตามข้อ 6.2.1.1 และเส้นฐานตรงบริเวณที่ 2 ตามข้อ 6.2.1.2 พบความไม่ต่อเนื่องของเส้นฐานตรงในบริเวณที่เป็นรอยต่อระหว่างเส้นฐานตรง 2 บริเวณ โดยบริเวณที่ 1 ได้แก่บริเวณที่กำหนดให้หินฉลามเป็นจุดฐานหนึ่งของเส้นฐานตรงที่สร้างขึ้นใหม่กับจุดที่ 1 ของเส้นปิดอ่าวไทยตอนในบริเวณแหลมบ้านช่องแสมสาร และบริเวณที่ 2 ได้แก่บริเวณจุดที่ 2 ของเส้นปิดอ่าวไทยตอนในกับเส้นฐานตรงบริเวณที่ 2 ที่สร้างขึ้นใหม่ เพื่อเชื่อมต่อเส้นฐานตรงเป็นเส้นเดียวกันโดยยังคงไว้ซึ่งอ่าวไทยตอนในด้วยนั้นจึงพิจารณาดำเนินการเชื่อมต่อจุดบริเวณหินฉลามกับเกาะช้าง ทั้งนี้จุดทั้งสองอยู่ในแนวที่เกือบจะเป็นละติจูดเดียวกัน โดยหินฉลามมีค่าพิกัดละติจูดคือ $12^{\circ} - 27.948'$ องศาเหนือ และเกาะช้างมีค่าพิกัดละติจูดคือ $12^{\circ} - 28.097'$ องศาเหนือ ซึ่งมีความต่างกันแนวเหนือใต้คือ $0.149'$ หรือเชิงระยะประมาณ 275.94 เมตร โดยผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการเชื่อมต่อเส้นฐานมีรายละเอียดตามภาพที่ 8

ภาพที่ 8 เส้นฐานตรงบริเวณที่ 1 บริเวณที่ 2 ที่มีการปรับแต่ง และเส้นปิดอ่าวไทยตอนใน
ซ้าย ก่อนทำการเชื่อมต่อเส้นฐานตรง ขวา หลังทำการเชื่อมต่อเส้นฐานตรง

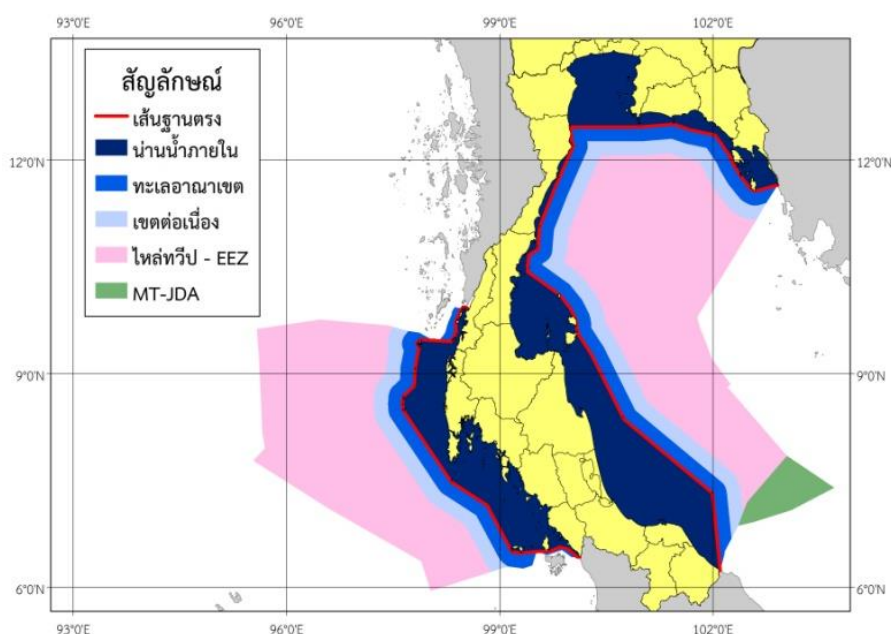
6.2.2.2 บริเวณเส้นฐานตรงบริเวณที่ 3 แม้จะมีการประกาศเส้นฐานตรงไว้แล้วแต่เนื่องจากในบริเวณดังกล่าวมีเกาะที่อยู่นอกฝั่งซึ่งสามารถใช้เป็นเส้นฐานตรงได้เช่นกันคือ เกาะราชน้อย มีระยะห่างจากชายฝั่งด้านใต้ของเกาะภูเก็ตประมาณ 14.12 ไมล์ทะเล หินแดงห่างจากชายฝั่ง จว.ตรัง ประมาณ 33.67 ไมล์ทะเล เกาะบูตัง ห่างจากชายฝั่ง จว.สตูล ประมาณ 40.06 ไมล์ทะเล เกาะสาละห่างจากชายฝั่ง จว.สตูล ประมาณ 41.12 ไมล์ทะเล และหินตะกนเจ็ด ห่างจากชายฝั่ง จว.สตูล ประมาณ 31.61 ไมล์ทะเล โดยหินและเกาะนอกฝั่งดังกล่าว มีระยะห่างจากชายฝั่งน้อยกว่าระยะห่างระหว่างเกาะโลซินกับแผ่นดิน ที่ไทยใช้เป็นส่วนหนึ่งของการประกาศเส้นฐานตรงบริเวณที่ 4 เมื่อทำการปรับแต่งเส้นฐานตรงบริเวณที่ 3 โดยใช้เกาะนอกสุดตามที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเปรียบเทียบอาณาเขตทางทะเลกับเส้นฐานตรงก่อนการปรับแต่งได้ตามภาพที่ 9

ภาพที่ 9 เปรียบเทียบพื้นที่ทางทะเลก่อนและหลังการปรับแต่งเส้นฐานตรงบริเวณที่ 3
ซ้าย เส้นฐานตรงบริเวณที่ 3 ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา
ขวา เส้นฐานตรงบริเวณที่ 3 ที่ทำการปรับแต่งโดยใช้หินหรือเกาะที่อยู่นอกสุด

6.3 ร่างแผนที่อาณาเขตทางทะเลของไทย

ผลการศึกษาที่ได้คือร่างแผนที่แสดงอาณาเขตทางทะเลของประเทศไทยที่มีเส้นฐานตรงครอบคลุมตลอดแนวชายฝั่ง และมีค่าพิกัดที่ชัดเจน ง่ายต่อการใช้เป็นจุดเริ่มต้นในกำหนดอาณาเขตทางทะเลต่างๆ ออกไปในทะเล เนื่องจากเส้นฐานตรงจะไม่เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่งโดยมีแผนที่แสดงอาณาเขตทางทะเลตามภาพที่ 10

ภาพที่ 10 อาณาเขตทางทะเลจากการกำหนดเส้นฐานตรงให้ครอบคลุมชายฝั่งทั้งหมดของประเทศไทย

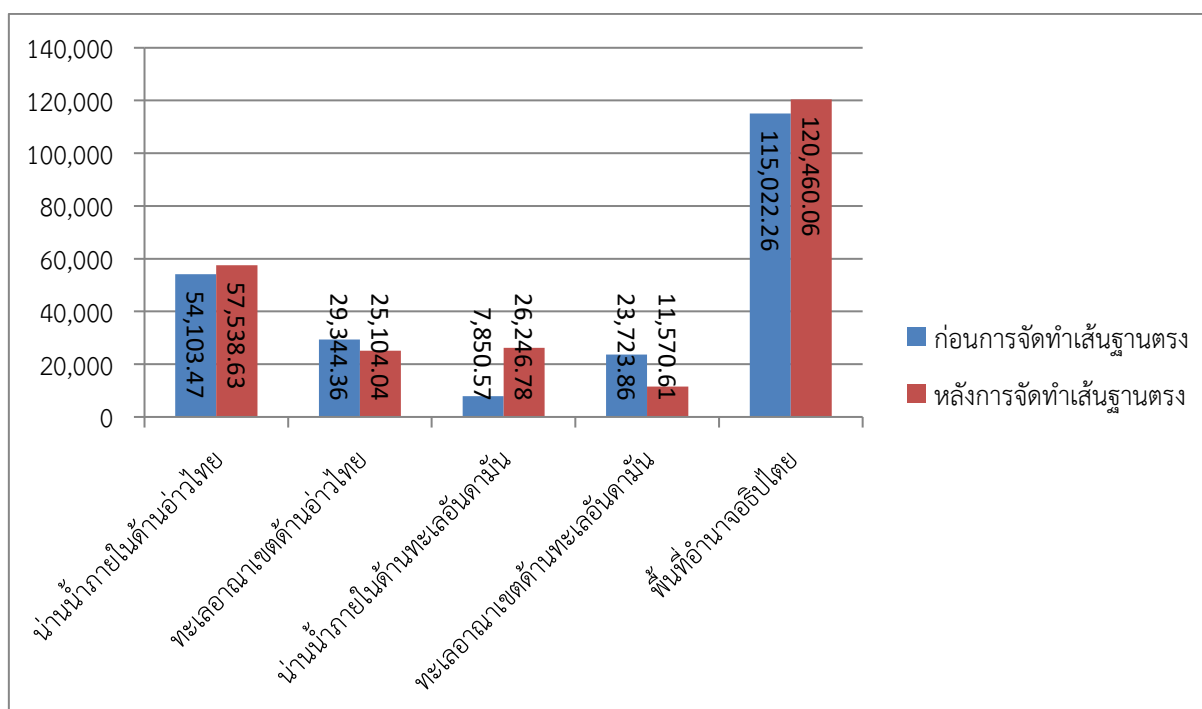

7. การอภิปรายผลการวิจัย

7.1 จากการปรับเส้นฐานปกติให้เป็นเส้นฐานตรง และปรับเส้นฐานตรงเดิมให้สอดคล้องกับเส้นฐานตรงที่สร้างขึ้นใหม่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ของน่านน้ำภายในและทะเลอาณาเขตตามตารางเปรียบเทียบพื้นที่ทางทะเลก่อน (กรมอุทกศาสตร์, 2555, น.99) และหลังการใช้เส้นฐานตรงตลอดแนวชายฝั่งประเทศไทย โดยรวมแล้วประเทศไทยจะมีน่านน้ำที่ถือเป็นอำนาจอธิปไตยหรือเปรียบเสมือนกับแผ่นดินของประเทศไทยทั้งในส่วนของน่านน้ำภายในและทะเลอาณาเขตเพิ่มขึ้น 5,437.80 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 4.73 โดยการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ทางทะเลของทั้งสองฝั่งทะเลจะอยู่ในส่วนของน่านน้ำภายใน เกิดจากการกำหนดเส้นฐานตรงในบริเวณที่เป็นเส้นฐานปกติเดิม และส่งผลให้พื้นที่ส่วนที่อยู่ระหว่างเส้นฐานตรงกับแผ่นดินกลายเป็นน่านน้ำภายในโดยอัตโนมัติ สำหรับพื้นที่ทางทะเลที่ลดลงทั้งสองฝั่งทะเลได้แก่บริเวณที่เป็นทะเลอาณาเขต เนื่องจากการปรับแต่งเส้นฐานตรงและการกำหนดใช้เส้นฐานตรงในบริเวณที่เป็นเส้นฐานปกติเดิม

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบพื้นที่ทางทะเลก่อนและหลังการใช้เส้นฐานตรงตลอดแนวชายฝั่งประเทศไทย

ฝั่งทะเล	บริเวณ	พื้นที่ (ตร.กม.)		เพิ่ม/ลด (+/-)
		ก่อน	หลัง	
อ่าวไทย	น่านน้ำภายใน	54,103.47	57,538.63	+3,435.16
	ทะเลอาณาเขต	29,344.36	25,104.04	-4,240.32
อันดามัน	น่านน้ำภายใน	7,850.57	26,246.78	+18,396.21
	ทะเลอาณาเขต	23,723.86	11,570.61	-12,153.25
รวม		115,022.26	120,460.06	+5,437.80

กราฟเปรียบเทียบอำนาจอธิปไตยทางทะเลของไทยที่เพิ่มขึ้น จากการกำหนดเส้นฐานตรงครอบคลุมน่านน้ำไทย

7.2 ผลจากการศึกษาวิจัยถือเป็นการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตทางทะเลของราชอาณาจักรไทย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลดีในการเพิ่มพื้นที่อำนาจอธิปไตยทางทะเลของไทย โดยไม่กระทบต่อเส้นเขตแดนทางทะเลที่ไทยได้มีข้อตกลงหรืออยู่ระหว่างการเจรจากับประเทศเพื่อนบ้านแต่อย่างใด ทั้งนี้การนำเกาะหรือหินซึ่งมีความเหมาะสมในการเป็นส่วนหนึ่งของเส้นฐานตรงทั้งที่สร้างขึ้นใหม่ และปรับปรุงให้เป็นประโยชน์สูงสุดต่อประเทศไทยและสอดคล้องกับบทบัญญัติของ UNCLOS 1982 โดยมีรายละเอียดจุดเส้นฐานตรงที่สร้างขึ้นใหม่ตามผลการศึกษาวิจัยคือ

7.2.1 บริเวณอ่าวไทยฝั่งตะวันออกได้แก่ หินฉลาม หินสันฉลาม หินแอลแฮมบรา และหินผด

7.2.2 บริเวณอ่าวไทยฝั่งตะวันตกได้แก่ หินโค้ง หินเสา เกาะขี้นก เกาะโกล่า เกาะสัดกูด เกาะเหลื่อม เกาะท้ายทรีย์ และเกาะทะเลลู

7.2.3 บริเวณด้านทะเลอันดามันได้แก่ เกาะหม้อ เกาะตาครุฑ เกาะคันเกาะขี้นก เกาะหลาม เกาะภูมิ เกาะโคม เกาะต้นไม้ เกาะพะยาม หินไสว เกาะค้ำควา เกาะลูกกำตก เกาะกำใหญ่ หินปึก เกาะซี หินราบ เกาะสุรินทร์เหนือ เกาะปาชุมบา เกาะตอรินลา เกาะตาชัย เกาะบอนเกาะบาง เกาะสิมิลัน เกาะปายู เกาะเมียง เกาะปายัง เกาะหุยง เกาะราชาน้อย หินแดง เกาะบูตัง เกาะสาลัง และหินตะกนเจ็ด

8. ข้อเสนอแนะ

ผลจากการเปลี่ยนแปลงอาณาเขตทางทะเลของราชอาณาจักรไทยไปในทางที่เพิ่มขึ้นโดยไม่กระทบต่อข้อตกลงเรื่องเขตทางทะเลกับประเทศเพื่อนบ้าน การประกาศกำหนดจุดเส้นฐานตรงใหม่จำเป็นต้องมีการเสนอผ่านคณะรัฐมนตรีในการอนุมัติ อย่างไรก็ตามการศึกษาวินิจฉัยดังกล่าวเป็นการศึกษาวิจัยในมิติของเขตแดนทางทะเล แม้ว่าผลการวิจัยไม่ส่งผลกระทบต่อเขตแดนทางทะเลระหว่างประเทศ แต่การวิจัยมีได้นำปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมาพิจารณาด้วย ดังนั้นเพื่อให้เกิดความรอบคอบ เหมาะสม และเป็นการเตรียมความพร้อมดังกล่าวเห็นควรต้องมีการปรึกษากับกระทรวงการต่างประเทศ และกรมแผนที่ทหาร ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของประเทศที่มีหน้าที่หลักในการรับผิดชอบเขตแดนของประเทศไทย และกรมอุทกศาสตร์ ในฐานะเจ้าหน้าที่เทคนิคด้านเขตแดนทางทะเล เพื่อตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมและถูกต้อง ก่อนนำไปใช้งานจริง

9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากผลการศึกษาพบว่า การกำหนดให้ชายฝั่งของประเทศไทยทั้งหมดใช้เส้นฐานตรงเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดอาณาเขตทางทะเลจะส่งผลดังนี้คือ

9.1 อาณาเขตทางทะเลมีความชัดเจนไม่เปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่ง

9.2 การกำหนดอาณาเขตทางทะเลสามารถกระทำได้สะดวกขึ้นเนื่องจากมีการกำหนดจุดเริ่มต้นที่ชัดเจน ไม่ต้องใช้การตีความใดๆ

9.3 สามารถใช้เป็นแผนที่ฐาน (Base map) สำหรับการปฏิบัติการต่างๆ ของหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบทางทะเลร่วมกัน

9.4 การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจาก เจ้าหน้าที่รัฐมีความมั่นใจเกี่ยวกับตำบลที่เกิดเหตุว่าอยู่ในเขตอำนาจอธิปไตย หรือเขตสิทธิอธิปไตยของไทย เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน

บรรณานุกรม

- กฎกระทรวงกำหนดเขตทะเลชายฝั่ง พ.ศ.2560. (2560, 31 พฤษภาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134 ตอนที่ 59 ก. หน้า 16-17. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/059/16.PDF>
- กรมอุทกศาสตร์. (2555). **คู่มือเทคนิคกฎหมายทะเลสำหรับนายทหารอุทกศาสตร์: ที่ระลึกวันคล้ายวันสถาปนากรมอุทกศาสตร์ ครบรอบปีที่ 91 วันที่ 16 มกราคม 2555**. กรุงเทพฯ: กรมอุทกศาสตร์ กองทัพเรือ.
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง อ่าวไทยตอนใน. (2502, 26 กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 76 ตอนที่ 91 ฉบับพิเศษ หน้า 1. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2502/A/091/1.PDF>
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง เส้นฐานตรงและน่านน้ำภายในของประเทศไทย. (2513, 12 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 87 ตอนที่ 52 ฉบับพิเศษ หน้า 4-7. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2513/D/052/4.PDF>
- ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง เส้นฐานตรงและน่านน้ำภายในของประเทศไทยบริเวณที่สี่. (2535, 19 สิงหาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 109 ตอนที่ 89 หน้า 1. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2535/A/089/1.PDF>
- ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบของคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดในเขตทะเลชายฝั่ง พ.ศ.2559. (2560, 5 มกราคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134 ตอนที่ 3 ง. หน้า 5. สืบค้นจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/E/003/5.PDF>
- Dronen, N. (2018). How technology is helping professionals manage coastal erosion successfully. Retrieved November 23, 2020, from <https://blog.dhigroup.com/2018/01/22/technology-helping-professionals-manage-coastal-erosion-successfully/>
- International Hydrographic Organization (IHO), Advisory Board for the Law of the Sea (ABLOS) (2020). **A Manual on Technical Aspects of the United Nations Convention on the Law of the Sea – 1982**. (C-51 Edition 6.0.0). Monaco: International Hydrographic Organization. Retrieved November 20, 2020, from https://iho.int/uploads/user/pubs/cb/c-51/C_51_Ed600_052020.pdf
- Job Dronkers (2018). **Shoreface profile**. World Register of Introduced Marine Species. Retrieved November 24, 2020, from http://www.marinespecies.org/introduced/wiki/Shoreface_profile
- McNamara, D. (2015). Coastal Values Could Plummet if Beach Nourishment Subsidies End. Retrieved November 24, 2020, from <https://nicholas.duke.edu/news/coastal-values-could-plummet-if-beach-nourishment-subsidies-end>
- United Nations, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, Office of Legal Affairs. (2001). **United Nations Convention on the Law of the Sea**. New York.

การพัฒนารูปแบบการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัยในการวัดทักษะทางคลินิก ของนักเรียนปฏิบัติการฉุกเฉินทางการแพทย์

A development of an objective structured clinical examination in
performance assessment for Advance emergency medical technician

นุชปียา ทองโชติ¹

Nuchpiya Thongchot

กรมแพทย์ทหารเรือ

Naval Medical Department

(Received 12/04/2021, Revised 1/06/2021, Accepted 4/06/2021)

บทคัดย่อ

การสร้างและพัฒนารูปแบบการประเมินผลภาคปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดทักษะทางคลินิก โดยการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างผังข้อสอบ 2) การพัฒนาโจทย์สถานการณ์ 3) การฝึกอบรมครูผู้ประเมิน 4) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จัดสอบจำนวน 3 สถานการณ์ สถานะ 10 นาที กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนโรงเรียนนาวิกเวชกิจ จำนวน 20 คน สุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีจับสลาก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวัดทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย ผลการวิจัยมีดังนี้ 1. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือรายข้อ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์หาดัชนีความยากของงาน พบว่า ผู้ตรวจคนที่ 1 มีค่าดัชนีความยากของสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 0.69, 0.71 และ 0.69 ตามลำดับ และ ผู้ตรวจคนที่ 2 ค่าดัชนีความยากของสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 0.70, 0.73 และ 0.69 ตามลำดับ 2) ค่าดัชนีอำนาจจำแนกของผู้ตรวจคนที่ 1 ในสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 0.74, 0.26 และ 0.74 ตามลำดับ ค่าดัชนีอำนาจจำแนกของผู้ตรวจคนที่ 2 ในสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 0.74, 0 และ 0.38 ตามลำดับ 2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือทั้งฉบับ ได้แก่ 1) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง เท่ากับ 0.66 2) ความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันในสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 0.88, 0.98 และ 0.97 ตามลำดับ และหาค่าสัมประสิทธิ์การสรุปอ้างอิงความน่าเชื่อถือของผลการวัด PXSR design พบว่า ค่าความน่าเชื่อถือของการวัดสำหรับการตัดสินใจเชิงสัมพัทธ์ ($\rho^{\wedge}r^2$) มีค่าเท่ากับ 0.49 และความน่าเชื่อถือของการวัดสำหรับการตัดสินใจเชิงสัมบูรณ์ ($\rho^{\wedge}a^2$) มีค่าเท่ากับ 0.48 ถ้าต้องการความเที่ยงอย่างน้อย 0.70 ในการทดสอบควรมีผู้ประเมิน จำนวน 5 คน

คำสำคัญ : การประเมินผลภาคปฏิบัติ, การสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย, นักเรียนเวชกิจฉุกเฉิน

¹ ผู้ช่วยครูแผนกศึกษา โรงเรียนนาวิกเวชกิจ ศูนย์วิทยาการ กรมแพทย์ทหารเรือ, E-mail: nuchpiya29@yahoo.com

Abstract

The performance development aims at clinical skill qualification for advance emergency medical technician (AEMT) students. The objective of this study is to develop and validate objective structured clinical examination (OSCE). Regarding the study, the logical development steps are modified for experiment with the following four steps which are 1) blueprints and mapping, 2) scenario development, 3) examiner training and 4) validity and reliability testing. For an OSCE, there are 3 situations and each situation has 10 minutes. 20 AEMT students from Naval operational medical school are target group. The results were summarized as following.

For item-level analysis focus on task difficulty index, the first rater has difficulty index 0.69 for the first situation, 0.71 for the second situation and 0.69 for the third situation whereas the second rater has difficulty index 0.70 for the first situation, 0.73 for the second situation and 0.69 for the third situation. For item-level analysis focus on discrimination index, the first rater has difficulty index 0.74 for the first situation, 0.26 for the second situation and 0.74 for the third situation whereas the second rater has index 0.74 for the first situation, 0.00 for the second situation and 0.38 for the third situation

Test level analysis focus on item objective congruence (IOC) is 0.66. Focusing on inter-rater reliability, the Pearson product-moment correlation coefficient of situation shows the result as 0.88 for the first situation, 0.98 for the second situation and 0.97 for the third situation. Generalizability Coefficient (G-coefficient) PXSXR design is applied for relative decision. The results show that (ρ^2) is about 0.49 and G-coefficient for absolute decision (ρ^2) is 0.48. For reliability less than 0.7, it is recommended five persons for target group.

Key words: Performance assessment, objective structured clinical examination, Advance emergency medical technician student

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติการฉุกเฉินทางการแพทย์นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับความต้องการผู้ใช้งานจริงและมีสมรรถนะตามที่สถาบันการแพทย์ฉุกเฉิน (สพฉ.) กำหนด นอกเหนือจากสิ่งที่องค์กรวิชาชีพได้กำหนดมาตรฐานของนักเรียนหลักสูตรผู้ปฏิบัติการฉุกเฉินทางการแพทย์ (Advance emergency medical technician: AEMT) การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพจะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ป่วย การคงไว้ซึ่งทักษะการปฏิบัติ อันจะนำมาสู่คุณค่าของวิชาชีพนั้น ๆ จากการศึกษาพบว่า การประเมินทักษะภาคปฏิบัติด้วยการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย (Objective structured clinical examination: OSCE) จะสามารถทำนายการคงไว้ซึ่งทักษะที่ประเมินในระยะเวลา 1 ปี (Lee, Ho, Yu, & Chao, 2020) นอกจากนี้ยังพบว่า การวิเคราะห์เวลาที่ใช้ในการปฏิบัติการจะช่วยลดผลกระทบจากการทำงานที่ล่าช้า เช่น เวลาที่เริ่มต้นทำการกดหน้าอก (Time to First Compression) เวลาที่เริ่มช็อกไฟฟ้า (time to first shock) ในการปฏิบัติการกู้ชีพตามแนวทางการกู้ชีพ (AmericanHeartAssociation, 2017) การคัดกรองและปฏิบัติงานตามแนวทางการดูแลผู้ป่วยโรคหัวใจ เช่น

เวลาที่ใช้ในการประเมินผู้ป่วยที่ห้องตรวจโรคฉุกเฉินจนกระทั่งส่งไปทำหัตถการสวนหัวใจ (Door to Balloon) การดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง เช่น เวลาเริ่มต้นในการให้ยา (Door to Drug) (Shinnick & Woo, 2018)

การพัฒนาและประเมินความสามารถทางคลินิกนับว่าเป็นกิจกรรมที่มีความท้าทายอย่างยิ่งในการจัดองค์ประกอบของการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานขององค์การวิชาชีพ แม้ว่าปัจจุบันจะมีวิธีการประเมินผลความสามารถทางคลินิกหลายวิธี เช่น การสอบปากเปล่า (Oral Examination) การสังเกตจากการปฏิบัติจริง (Direction Observer) แต่วิธีดังกล่าวอาจมีข้อจำกัด ได้แก่ การสอบปากเปล่าใช้เวลานานและอาจไม่ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมด การประเมินโดยการสังเกตอาจเกิดความลำเอียงจากผู้ประเมินแต่ละคน ส่วนการประเมินความสามารถทางคลินิกด้วย (OSCE) เป็นวิธีการจำลองสถานการณ์ทางคลินิกที่ถูกนำมาใช้เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของนักเรียน เป็นวิธีการประเมินผลรูปแบบหนึ่ง ที่ช่วยให้การประเมินทางคลินิกมีความน่าเชื่อถือสูง และครอบคลุมทักษะทางคลินิกที่สำคัญและได้กลายเป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง (รุ่งนภา นาคะภาร, 2540)

การจัดสอบ OSCE ตามมาตรฐาน มีจุดเด่นดังนี้ 1) ลดความแปรปรวนของผู้ป่วยและผู้ประเมิน เนื่องจากใช้ผู้ป่วยและผู้ประเมินคนเดียวกัน 2) รูปแบบการประเมินมีความเที่ยง (Reliability) เนื่องจากมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างมีหลักเกณฑ์แน่นอน โดยการสร้าง Checklist สำหรับการให้คะแนนในสถานการณ์จำลอง 3) รูปแบบการประเมินมีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) เนื่องจากมีการออกข้อสอบที่มีเนื้อหาครอบคลุม แบ่งข้อสอบออกเป็นข้อย่อย ๆ และมีเกณฑ์การให้คะแนนที่ชัดเจน 4) สามารถใช้การประเมินทักษะและการตัดสินใจทางคลินิกที่มีความสำคัญในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน แต่อาจไม่พบบ่อยในการฝึกปฏิบัติงานจริง รวมถึงสามารถประเมินความรู้ขั้นสูงด้วยการประยุกต์ใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจทางคลินิก 5) การประเมิน OSCE ทำให้ผู้สอนสามารถบอกจุดอ่อนของนักเรียนได้ 6) การสอบ OSCE สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพและประสิทธิภาพการสอนของผู้สอน ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป 7) ประเมินความรู้ความสามารถที่ไม่สามารถประเมินด้วยวิธีอื่น ๆ เช่น ทักษะการให้คำแนะนำแก่ผู้ป่วย ทักษะในการสื่อสารกับผู้ป่วย (ศิริวรรณ ชูกำเนิด และสุระพร บุษะเจริญ, 2560) แม้ว่าจุดเด่นของการประเมินแบบ OSCE จะมีจุดเด่นจำนวนมากแต่มีข้อจำกัดในการประเมินเช่นกัน เช่น การประเมินอยู่ในระดับ Knows How เท่านั้น (Miller, 1990) และการประเมินแบ่งความสามารถทางคลินิกออกเป็นส่วนย่อย ๆ ซึ่งไม่ตรงกับชีวิตจริงที่ผู้ปฏิบัติการฉุกเฉินทางการแพทย์จะต้องผสมผสานความสามารถทางคลินิกหลาย ๆ อย่างร่วมกันในการดูแลผู้ป่วย

โรงเรียนนาวิกเวชกิจเป็นสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงกลาโหม มีภารกิจในการผลิตบุคลากรด้านการแพทย์ฉุกเฉินในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาปฏิบัติการฉุกเฉินทางการแพทย์ให้มีความรู้ความสามารถตามขอบเขต บทบาท หน้าที่ ตามที่สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินกำหนด เพื่อตอบสนองกรมแพทย์ทหารเรือ โดยมีปรัชญาในการจัดการศึกษาให้นักเรียนสามารถปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ ในการแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณ ให้การดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินอย่างมีศาสตร์และศิลป์อย่างเป็นองค์รวม (Holistic Care) ในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการพัฒนาพัฒนาการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัยในการวัดทักษะทางคลินิกในรายวิชาการดูแลรักษาผู้บาดเจ็บฉุกเฉิน (Emergency Medical Care of Trauma Patients) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินผู้บาดเจ็บฉุกเฉินที่มีความผิดปกติในสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนให้การดูแลรักษา ณ จุดเกิดเหตุ และระหว่างนำส่งโรงพยาบาลได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ตามขอบเขตของเจ้าพนักงานฉุกเฉินทางการแพทย์ โดยใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการตัดสินใจทางคลินิก รวมถึงตระหนักถึงความสำคัญ มีเจตคติที่ดี และคุณธรรมจริยธรรมในการดูแลรักษาผู้บาดเจ็บฉุกเฉิน จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการทดสอบแบบ OSCE

ในรายวิชาดังกล่าว ในส่วนของการพัฒนาด้านกระบวนการ ผู้วิจัยได้นำแนวทางกระบวนการสืบเสาะความจริง (Validity Inquiry process) (Conn, Bohan, Pieper, & Musumeci, 2020) มาใช้ในการประชุมครู ผู้ประเมิน เพื่อตรวจสอบการประเมินภาคปฏิบัติและสร้างการอ้างอิงอย่างสมเหตุสมผล ประกอบด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) รูปแบบการสืบเสาะความจริง (Validity Inquiry Form) เมตารูบรีค (Meta Rubric) การสำรวจนักเรียน (Student Survey) ดำเนินการทบทวนความเที่ยง (Conducting Review) รวมถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดสถานการณ์ OSCE เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางในการประเมินที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด อันจะนำไปสู่การประเมินทักษะผู้เรียนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินที่มีคุณภาพมาตรฐาน มีความสอดคล้องกับการทดสอบในระดับประเทศของสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัยในรายวิชาการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน
- 2.2 เพื่อศึกษาคุณภาพของแบบสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัยในรายวิชาการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

- 3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)
- 3.2 ประชากร คือ นักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โรงเรียนนาวิกเวชกิจ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 60 คน ที่เคยผ่านการเรียนรายวิชาการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน
- 3.3 กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง โรงเรียนนาวิกเวชกิจ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 20 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีจับสลาก
- 3.4 เนื้อหาวิชาที่ใช้ในการสร้างแบบสอบเป็นการประเมินทักษะปฏิบัติทางคลินิกในรายวิชาการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน ประกอบด้วย ผู้บาดเจ็บฉุกเฉินที่มีความผิดปกติในสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนให้การดูแลรักษา จุดเกิดเหตุ และระหว่างนำส่งโรงพยาบาลได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ตามความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานฉุกเฉินทางการแพทย์
- 3.5 การวิจัยครั้งนี้ใช้ขั้นตอนในการพัฒนาของ Kamran Khan et al. (2013) มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างผังข้อสอบ (Blueprint and Mapping) 2) การพัฒนาโจทย์สถานการณ์ 3) การฝึกอบรมครูผู้ประเมิน 4) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (Kamran Khan, Kathryn Gaunt, Sankaranarayanan Ramachandran, & Pushkar, 2013) โดยกำหนดองค์ประกอบในการจัดสถานการณ์ โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การพัฒนาแบบวัดทักษะทางคลินิกโดยการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะทางคลินิกโดยการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงองค์ประกอบในการจัดสถานการณ์

ประเภท	เนื้อเรื่อง
งานของนักเรียน	สถานการณ์โรคของผู้ป่วย, ข้อคำถามในการประเมิน, เวลาที่ใช้ในการประเมิน
แนวทางปฏิบัติของผู้ป่วยมาตรฐาน	คำถามที่ใช้ในการประเมิน, การตอบสนองต่อคำถามและการปฏิบัติของนักเรียน
แนวทางสำหรับครูผู้ประเมิน	คำถามในการประเมิน, การแก้ไขปัญหาเมื่อเกิดสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด
มาตรฐานสำหรับการประเมิน	มาตรฐานการใช้มาตรวัด, คำนิยามของความสำเร็จอย่างสมบูรณ์, ความสำเร็จเป็นบางส่วนและการตกอย่างสมบูรณ์
แบบตรวจสอบรายการ	ข้อคำถามในแบบตรวจสอบรายการและการตัดสินผล
การเตรียมอุปกรณ์	อุปกรณ์และจำนวนคนที่ใช้ในการประเมิน

ระยะที่ 1 การพัฒนาวัดทักษะทางคลินิกโดยการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย

1. การพัฒนาผังข้อสอบภาคปฏิบัติ (Table Specification) โดยการตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหา ความเป็นตัวแทน ของโจทย์สถานการณ์ พบว่า ยังไม่ครอบคลุมเนื้อหาในการจัดการเรียนการสอน โดยก่อนการสร้างเครื่องมือมีความครอบคลุมใน 6 เนื้อเรื่อง และหลังสร้างเครื่องมือมีความครอบคลุม 10 เนื้อเรื่อง โดยโจทย์เดิมมีความซ้ำซ้อนวัดทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินที่มีความคล้ายคลึงกันทั้ง 3 สถานการณ์ จะทำให้เกิดการวัดเนื้อหาในเชิงลึกแต่ขาดความกว้างที่ครอบคลุมองค์ความรู้ในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน นอกจากนี้พบว่า การระบุโรคไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำหนดไว้ในโจทย์ เช่น ระบุโรคที่มีกระดูกหัก แต่เนื้อหาไม่มีสถานการณ์ที่เป็นกระดูกหักจะทำให้ขาดการประเมินเนื้อหาในส่วนดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัย จึงสร้างโจทย์ใหม่ที่มีสถานการณ์ที่มีความครอบคลุมทุกหัวข้อ เพื่อให้การประเมินทักษะการปฏิบัติมีความครอบคลุมองค์ความรู้และตรงตามจุดมุ่งหมายของการจัดการเรียนการสอน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผังข้อสอบภาคปฏิบัติ

เนื้อเรื่อง	วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม	OSCE 1		OSCE 2		OSCE 3	
		ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1. Trauma overview	2.2.2						
2. Bleeding Traumatic shock & Resuscitation	2.3.2	✓	✓				✓
	2.4.1						
3. Soft tissue Injury	3.3	✓	✓	✓	✓	✓	
4. Orthopedic trauma	4.1		✓				
5. Head, Facial, neck & spinal trauma	4.5				✓		
6. Nervous system				✓	✓		
7. Chest trauma				✓	✓	✓	
8. Abdominal& Genitourinary						✓	✓
9. Special consideration in Trauma							✓
10. Mechanism of injury		✓	✓	✓	✓	✓	✓
11. Environmental emergency					✓		

2. ดำเนินการประชุม ในส่วนของการพัฒนาด้านกระบวนการ ผู้วิจัยได้นำแนวทางกระบวนการสืบเสาะความจริง (Validity Inquiry Process) (Conn et al., 2020) มาใช้ในการประชุมครูผู้สอน เพื่อตรวจสอบการประเมินภาคปฏิบัติและสร้างการอ้างอิงอย่างสมเหตุสมผล ประกอบด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) รูปแบบการสืบเสาะความจริง (Validity Inquiry Form) เมตารูบรีค (Meta Rubric) การสำรวจนักเรียน (Student Survey) ดำเนินการทบทวนความเที่ยง (Conducting review) รวมถึงการวิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดสถานการณ์ OSCE เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการสนทนากลุ่มเพื่อหาแนวทางในการประเมินที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด อันจะนำไปสู่การประเมินทักษะผู้เรียนในการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินที่มีคุณภาพมาตรฐาน มีความสอดคล้องกับการทดสอบในระดับประเทศของสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ จากมติที่ประชุมสรุปผลการประชุมได้ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) กำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินเพื่อประเมินทักษะการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินของนักเรียนจำหนวเรือชั้นปีที่ 1 ว่าสามารถดูแลผู้ป่วยได้ถูกต้องตามหลักการการดูแลรักษาผู้ป่วยตั้งแต่ก่อนจนถึงโรงพยาบาล (Pre-Hospital Trauma

Life Support: PHTLS) ตามเกณฑ์มาตรฐานของสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ นำโจทย์ที่สร้างขึ้นมา ประชุมกับครูผู้สอนหลังจากนั้นนำไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่องกับผู้เชี่ยวชาญ

2.2 รูปแบบการสืบเสาะความตรง (Validity Inquiry Form) กำหนดกรอบการประเมินการดูแล ผู้บาดเจ็บ (Emergency Care of Trauma Patient) สำหรับนักเรียนหลักสูตรปฏิบัติการฉุกเฉินทางการแพทย์ ชั้นปีที่ 1 แบ่งออกเป็น 8 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นรูปแบบมาตรฐานของของสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ ที่ใช้ในการปฏิบัติงานและการสอบเพื่อขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ 1) การประเมิน สถานการณ์ (Scene size-up) 2) การประเมินสภาพผู้บาดเจ็บและผู้ป่วยฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุ (Initial assessment) 3) การประเมินการบาดเจ็บอย่างรวดเร็ว (Rapid Scan) 4) การประเมินซ้ำระหว่างนำส่ง (Reassessment) 5) การวัดสัญญาณชีพ การประเมินระดับความรู้สึกตัวผู้บาดเจ็บทางสมองและระดับน้ำตาล ในเลือด (V/S & GCS & DTX) 6) การซักประวัติตามหลัก SAMPLE 7) ประเมินแบบละเอียด Detailed Physical Assessment 8) การส่งมอบผู้บาดเจ็บ MIST กำหนดเกณฑ์ผ่านการประเมินทั้งหมด คือ นักเรียน จะต้องได้คะแนนทักษะการดูแลผู้บาดเจ็บ ไม่น้อยกว่า 17 คะแนน (ร้อยละ 60) ในการสอบผู้ป่วยจำลอง ทั้งหมด 3 สถานการณ์

2.3 เมตารูบริก (Meta Rubric) ทบทวนการใช้เกณฑ์รูบริกที่ใช้ในการทดสอบของประเทศไทย พบว่า สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของประเทศจัดการทดสอบใช้เกณฑ์รูบริก ดังนั้น ในการ จัดการเรียนการสอนควรมีการพัฒนาเกณฑ์ในรายวิชาการดูแลผู้บาดเจ็บฉุกเฉินให้เป็นเกณฑ์รูบริก และ กำหนดประเด็นที่ต้องการประเมินทักษะการดูแลผู้บาดเจ็บ เน้นกระบวนการปฏิบัติงาน (Process) และ ผลงาน (Process) กล่าวคือ มีการประเมินคุณภาพของการประเมินสถานการณ์และการให้การรักษา ทุกขั้นตอนและคุณภาพของการดูแลผู้บาดเจ็บเชิงปริมาณ คือ จำนวนการดูแลผู้บาดเจ็บที่ผ่านเกณฑ์ การประเมินทักษะการดูแลผู้บาดเจ็บ

2.4 การสำรวจนักเรียน (Student Survey) กำหนดงานและสถานการณ์ที่ให้ผู้รับการประเมิน ปฏิบัติเป็นงานที่เป็นเหตุการณ์ (Event Tasks) โดยมีผู้ป่วยมาตรฐานจำนวน 3 ราย เพื่อให้ นักเรียนหลักสูตร ปฏิบัติการฉุกเฉินทางการแพทย์ให้การดูแลผู้บาดเจ็บโดยมีภาพเหตุการณ์สถานการณ์จริงโดยประยุกต์ใช้กับ โปรแกรม Power Point โดยอาจารย์ผู้สอนร่วมกันพิจารณาโดยใช้เกณฑ์การประเมินทักษะการดูแลผู้บาดเจ็บ 3 ระดับ รวมถึงพิจารณาความยากง่ายให้สอดคล้องกับระดับการศึกษาในชั้นปีที่ 1

2.5 ดำเนินการทบทวนความเที่ยง (Conducting Review) การจัดการเรียนการสอนในรายวิชา ผู้บาดเจ็บฉุกเฉินยังไม่เคยตรวจสอบความเที่ยง และยังไม่มีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการประเมิน ภาควิชาปฏิบัติ

2.6 ตรวจสอบความตรงของเกณฑ์การประเมิน โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้องของ วัตถุประสงค์กับแบบประเมินภาควิชาปฏิบัติการดูแลผู้บาดเจ็บฉุกเฉินโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ผศ.อภรณ์ศรีประเสริฐและผศ.อภรณ์ศรีประเสริฐ

2.7 อธิบายแนวทางการประเมินและมอบหมายให้นักเรียนทำแบบฝึกทักษะการดูแลผู้บาดเจ็บ ฉุกเฉินโดยใช้แผนการสอน

2.8 จัดสอบเพื่อประเมินทักษะการดูแลผู้บาดเจ็บฉุกเฉินและนำเกณฑ์ไปใช้ประเมินภาระงาน โดยผู้ประเมินจำนวน 2 คน ที่เป็นอิสระต่อกัน สถานีละ 10 นาที จำนวน 3 สถานการณ์

ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะทางคลินิก โดยการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือรายข้อ ได้แก่ ดัชนีความยากของงาน ดัชนีอำนาจจำแนก การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือทั้งฉบับ ได้แก่ ความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินทักษะภาคปฏิบัติวิชาการดูแลผู้บาดเจ็บฉุกเฉิน จำนวน 3 สถานการณ์ ใช้เกณฑ์รูบริก 3 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ ให้ 2 คะแนน เมื่อปฏิบัติได้ถูกต้องครบถ้วน, ให้ 1 คะแนน เมื่อปฏิบัติได้ถูกต้องบางส่วน, ให้ 0 คะแนน เมื่อปฏิบัติไม่ถูกต้องตามที่กำหนดหรือไม่ปฏิบัติ

รูปที่ 1 การประเมินโดยครูคนที่ 1

รูปที่ 2 การประเมินโดยครูคนที่ 2

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบประเมินทักษะภาคปฏิบัติในวิชาการดูแลผู้บาดเจ็บฉุกเฉิน จำนวน 3 สถานการณ์ สามารถนำเสนอเป็น 2 ระยะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาวัดทักษะทางคลินิกโดยการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย

1. การวิเคราะห์ความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity) การตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่องในการปรับเกณฑ์รูบริก โดยการนำเสนองานในชั้นเรียนกับอาจารย์ผู้สอนและนิสิตภายในชั้นเรียนรายวิชา การประเมินภาคปฏิบัติ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่องกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน จากนั้นนำคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างมิติหรือองค์ประกอบของเครื่องมือวัด (IOC) เท่ากับ 0.66

ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดทักษะทางคลินิกโดยการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัย

1. การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน การประเมินการปฏิบัติในสถานการณ์การทดสอบทั้งหมด 3 สถานการณ์ ของผู้สอบจำนวน 20 คน ที่ให้คะแนนโดยผู้ประเมินจำนวน 2 คน สามารถแสดงรายละเอียดผลคะแนนได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสถิติพื้นฐานที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าสถิติ	คะแนนผู้ประเมินคนที่ 1			คะแนนผู้ประเมินคนที่ 2		
	สถานการณ์ที่ 1	สถานการณ์ที่ 2	สถานการณ์ที่ 3	สถานการณ์ที่ 1	สถานการณ์ที่ 2	สถานการณ์ที่ 3
คะแนนสูงสุด	23	23	23	22	23	22
คะแนนต่ำสุด	14	16	14	16	17	15
คะแนนเฉลี่ย	19.27	19.90	19.27	19.55	20.30	19.45
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	2.41	2.12	2.41	2.02	1.77	1.90
ความแปรปรวน	5.82	4.49	5.83	4.08	3.14	3.63

จากตาราง 3 พบว่า ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนในการประเมินการปฏิบัติจากผู้ประเมินคนที่ 1 พบว่า ในสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 23 เช่นเดียวกัน คะแนนต่ำสุดเท่ากับ 14, 16 และ 14 ตามลำดับ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.27, 19.90 และ 19.27 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.41, 2.12 และ 2.41 ตามลำดับ ค่าความแปรปรวนเท่ากับ 5.82, 4.49 และ 5.83 ตามลำดับ และเมื่อทำการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนในการประเมินการปฏิบัติ จากผู้ประเมินคนที่ 2 พบว่า ในสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีคะแนนสูงสุดเท่ากับ 22, 23 และ 22 ตามลำดับ คะแนนต่ำสุดเท่ากับ 16, 17 และ 15 ตามลำดับ คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.27, 19.90 และ 19.27 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.02, 1.77 และ 1.90 ตามลำดับ ค่าความแปรปรวนเท่ากับ 4.08, 3.14 และ 3.63 ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือวิจัย

2.1 ดัชนีความยากของงาน (Task Difficulty Index) โดยคำนวณจากสัดส่วนของค่าเฉลี่ยของคะแนนรายข้อหรืองานแต่ละงานของผู้รับการประเมินกับคะแนนที่เป็นไปได้สูงสุดในแต่ละข้อ สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงดัชนีความยากของงานของผู้ตรวจคนที่ 1 และผู้ตรวจคนที่ 2

สถานการณ์	ผู้ประเมินคนที่ 1			ผู้ประเมินคนที่ 2		
	คะแนนเฉลี่ยแต่ละงาน	คะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้	ดัชนีความยากของงาน	คะแนนเฉลี่ยแต่ละงาน	คะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้	ดัชนีความยากของงาน
สถานการณ์ที่ 1	19.27	28	0.69	19.55	28	0.70
สถานการณ์ที่ 2	19.90	28	0.71	20.30	28	0.73
สถานการณ์ที่ 3	19.27	28	0.69	19.45	28	0.69

จากตารางที่ 4 พบว่า ข้อมูลจากผู้ประเมินคนที่ 1 จะได้ค่าดัชนีความยากของสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 0.69, 0.71 และ 0.69 ตามลำดับ และข้อมูลจากผู้ประเมินคนที่ 2 จะได้ค่าดัชนีความยากของสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 0.70, 0.73 และ 0.69 ตามลำดับ โดยค่าดัชนีความยากควรมีค่าอยู่ระหว่าง 0.3 ถึง 0.9 (กมลวรรณ ตังธนากานนท์, 2563) แสดงว่าค่าดัชนีความยากนี้อยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้

2.2 ดัชนีอำนาจจำแนก (Discrimination Index) โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพอยต์ไปซีเรียล (Point Biserial Correlation Coefficient) ในสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 ของผู้ตรวจคนที่ 1 และผู้ตรวจคนที่ 2 สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ดัชนีอำนาจจำแนก (Discrimination index)

ผู้ตรวจ	ดัชนีอำนาจจำแนก		
	สถานการณ์ที่ 1	สถานการณ์ที่ 2	สถานการณ์ที่ 3
คนที่ 1	0.74	0.26	0.74
คนที่ 2	0.74	0	0.38

จากตารางที่ 5 ค่าดัชนีอำนาจจำแนกของผู้ประเมินคนที่ 1 ในสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 0.74, 0.26 และ 0.74 ตามลำดับ ค่าดัชนีอำนาจจำแนกของผู้ประเมินคนที่ 2 ในสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 0.74, 0 และ 0.38 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นว่าสถานการณ์การทดสอบที่ 1, 3 มีค่าอำนาจจำแนกมากกว่า 0.40 แสดงว่าการประเมินการปฏิบัติในสถานการณ์ที่ 1 และสถานการณ์ที่ 3 มีอำนาจจำแนกดีมาก ในขณะที่สถานการณ์ที่ 2 มีค่าอำนาจจำแนกเท่ากับ 0.26 จากผู้ตรวจคนที่ 1 แสดงว่ามีอำนาจจำแนกพอใช้ได้ ในขณะที่มีอำนาจจำแนกเท่ากับ 0 จากผู้ตรวจคนที่ 2 แสดงว่าควรมีการปรับปรุง

3. การตรวจคุณภาพเครื่องมือทั้งฉบับ

การตรวจคุณภาพเครื่องมือทั้งฉบับ ได้แก่ ความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater Reliability) โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันและความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์การสรุปอ้างอิงความน่าเชื่อถือของผลการวัด (Generalizability Coefficient)

3.1 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันในแต่ละสถานการณ์สามารถแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน

สถานการณ์	สัมประสิทธิ์ความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน
สถานการณ์ที่ 1	0.88
สถานการณ์ที่ 2	0.98
สถานการณ์ที่ 3	0.97

จากตาราง 6 ค่าความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินในสถานการณ์ที่ 1, 2 และ 3 มีค่าเท่ากับ 0.88, 0.98 และ 0.97 ตามลำดับ ซึ่งค่าที่ได้มีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่ามีความสัมพันธ์กันสูง นั่นคือ มีความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินค่อนข้างมาก

3.2 การหาความเที่ยงระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์การสรุปอ้างอิงความน่าเชื่อถือของผลการวัด (Generalizability Coefficient) PXSXR design นั่นคือ ผู้เรียนจำนวน 20 คน (Person: P) เข้ารับการทดสอบคนละ 3 สถานการณ์ (Situation: S) และมีผู้ประเมินให้คะแนนแต่ละสถานการณ์ (Rater: R) จำนวน 2 คน ด้วยโปรแกรม EduG สามารถทำการวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนและองค์ประกอบความแปรปรวนในการศึกษา G
สำหรับการออกแบบ PXSXR

Source of Variation	Sum of Square	df	Mean Square	Estimated Error Component	Percentage of Error Variance
P	59.12500	19	3.11184	1.39583	13.7
S	4.36250	2	2.18125	0.04989	0.5
R	0.00833	1	0.00833	0.03838	0.4
PS	112.88750	38	2.97072	-2.87697	0.0
PR	9.32500	19	0.49079	-2.74463	0.0
SR	11.87917	2	5.93958	-0.13925	0.0
PSR	331.53750	38	8.72467	8.72467	85.5
Total	529.12500	119			100

เมื่อ P แทน ผู้สอบ S แทน สถานการณ์ที่ประเมิน R แทน ผู้ประเมิน
 PS แทน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอบและสถานการณ์ทดสอบ
 PR แทน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอบและผู้ประเมิน
 IR แทน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์ทดสอบและผู้ประเมิน
 PSR แทน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอบ สถานการณ์ทดสอบ และผู้ประเมิน

จากตารางที่ 7 นำเสนอผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนขององค์ประกอบจากแหล่งความแปรปรวน 7 แหล่ง พบว่า ความแปรปรวนของคะแนนจริง (σ_p^2) มีค่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.7 นอกนั้นเป็นความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนจากแหล่งอื่น ๆ จำนวน 6 แหล่ง ได้แก่ ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยระหว่างสถานการณ์สอบ (σ_s^2) คิดเป็นร้อยละ 0.5 ความแปรปรวนของคะแนนเฉลี่ยระหว่างผู้ประเมิน (σ_r^2) คิดเป็นร้อยละ 0.4 ความแปรปรวนของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอบและสถานการณ์ทดสอบ จริง (σ_{ps}^2) คิดเป็นร้อยละ 0.0 ความแปรปรวนของปฏิสัมพันธ์ระหว่างระหว่างผู้สอบและผู้ประเมิน (σ_{pr}^2) คิดเป็นร้อยละ 0.0 ความแปรปรวนของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถานการณ์การสอบและผู้ประเมิน (σ_{sr}^2) คิดเป็นร้อยละ 0.0 จะเห็นได้ว่าความแปรปรวนของปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอบ ข้อสอบ และผู้ประเมิน คิดเป็นร้อยละ 85.5 แสดงให้เห็นว่ามีความคลาดเคลื่อนที่ยังไม่สามารถวัดได้ค่อนข้างมาก

เมื่อทำการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของผลการวัดในการศึกษา D หรือ D Study สำหรับการออกแบบ (PXSXR) เมื่อผู้ตรวจมีจำนวนเท่ากับ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของผลการวัดในการศึกษา D สำหรับการออกแบบ PXSXR เมื่อ R เท่ากับ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 ตามลำดับ

	n_s'	3	3	3	3	3	3
	n_r'	1	2	3	4	5	6
Error Variance	$\sigma^{\wedge} \delta^2$	2.90822	1.45411	0.96941	0.72706	0.58164	0.48470
	$\sigma^{\wedge} \Delta^2$	2.96323	1.48993	0.99883	0.75328	0.60595	0.50773
G-Coefficient	$\rho^{\wedge} \delta^2$	0.32431	0.48978	0.59014	0.65752	0.70587	0.74225
	$\rho^{\wedge} \Delta^2$	0.32021	0.48370	0.58289	0.64949	0.697259	0.73327

จากตารางที่ 8 พบว่า ในการทดสอบที่มีจำนวนผู้สอบ 20 คน ผู้สอบแต่ละคนเข้ารับการทดสอบทั้งหมด 3 สถานการณ์ และในแต่ละสถานการณ์มีผู้ประเมิน 2 คน จะได้ค่าความน่าเชื่อถือของการวัดสำหรับการตัดสินใจเชิงสัมพัทธ์ ($\rho^{\wedge s^2}$) มีค่าเท่ากับ 0.48978 และความน่าเชื่อถือของการวัดสำหรับการตัดสินใจเชิงสัมบูรณ์ ($\rho^{\wedge \Delta^2}$) มีค่าเท่ากับ 0.48370 ซึ่งหากมีการจัดการทดสอบที่ต้องการความน่าเชื่อถือไม่ต่ำกว่า 0.7 ทั้งในการตัดสินใจเชิงสัมพัทธ์ และการตัดสินใจเชิงสัมบูรณ์ ควรมีการจัดการทดสอบสำหรับผู้สอบจำนวน 20 คน ที่ทำการทดสอบจำนวน 3 สถานการณ์ ที่มีผู้ประเมินจำนวน 5 คน จึงได้ความน่าเชื่อถือตามที่ต้องการ

ตารางที่ 9 แสดงผลการประเมินการปฏิบัติในแต่ละสถานการณ์

ผู้สอบ (คนที่)	คะแนนของผู้ประเมินคนที่ 1			คะแนนของผู้ประเมินคนที่ 2		
	สถานการณ์ที่ 1	สถานการณ์ที่ 2	สถานการณ์ที่ 3	สถานการณ์ที่ 1	สถานการณ์ที่ 2	สถานการณ์ที่ 3
1	21.5	21	18.5	20.5	21.5	18
2	19.5	23	18.5	21	23	19
3	22	17.5	19	21.5	18	19
4	21.5	21.5	18	20.5	21.5	18.5
5	16.5	21	21.5	16	21	21
6	19	17.5	20.5	20.5	18	20.5
7	20	20.5	17	21	21	17.5
8	14	21	21	16	21.5	21
9	21	16	23	21.5	17	22
10	19	20.5	14.5	19	20.5	15
11	14.5	20.5	19	16	21	19
12	23	16	21	22	17	21
13	21	20	14	20.5	21	16
14	17	20.5	20	17.5	21	21
15	20.5	17.5	19	20.5	19	19.5
16	21.5	21	16.5	21	21	17.5
17	18	21.5	21.5	17.5	21.5	20.5
18	19	17.5	22	18	18	21.5
19	18.5	23	19.5	21.5	22	20.5
20	18.5	21	21.5	19	21.5	21

จากตารางที่ 9 คะแนนเต็มในแต่ละสถานการณ์มีค่าเท่ากับ 28 คะแนน ซึ่งในการประเมินการปฏิบัตินี้มีการกำหนดเกณฑ์การผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำอยู่ที่ร้อยละ 60 นั่นคือ ผู้เรียนจะต้องได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 17 คะแนน จึงจะผ่านเกณฑ์การทดสอบ เมื่อทำการวิเคราะห์คะแนนที่ได้จากผู้ประเมินคนที่ 1 พบว่าในสถานการณ์ที่ 1 มีผู้ผ่านเกณฑ์จำนวน 17 คน และมีผู้ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้สอบคนที่ 5, 8 และ 11 ตามลำดับ ในสถานการณ์ที่ 2 มีผู้ผ่านเกณฑ์จำนวน 18 คน และมีผู้ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้สอบคนที่ 9 และ 12 และในสถานการณ์ที่ 3 มีผู้ผ่านเกณฑ์จำนวน 17 คน และมีผู้ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้สอบคนที่ 10, 13 และ 16 ตามลำดับ ดังนั้น หากพิจารณาผู้ผ่านการประเมินการปฏิบัติทั้งหมด 3 สถานการณ์ จากคะแนนของผู้ตรวจคนที่ 1 พบว่า มีผู้ผ่านการประเมินทุกสถานการณ์ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ของผู้เข้ารับการประเมินการปฏิบัติทั้งหมด

เมื่อทำการวิเคราะห์คะแนนที่ได้จากผู้ประเมินคนที่ 2 พบว่าในสถานการณ์ที่ 1 มีผู้ผ่านเกณฑ์จำนวน 17 คนและมีผู้ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้สอบคนที่ 5, 8 และ 11 ตามลำดับ ในสถานการณ์ที่ 2 ผู้สอบผ่านเกณฑ์การทดสอบทุกคน ในขณะที่ในสถานการณ์ที่ 3 มีผู้ผ่านเกณฑ์จำนวน 18 คนและมีผู้ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 2 คน ได้แก่ ผู้สอบคนที่ 10 และ 13 ดังนั้น หากพิจารณาผู้ผ่านการประเมินการปฏิบัติทั้งหมด 3 สถานการณ์ จากคะแนนของผู้ประเมินคนที่ 2 พบว่า มีผู้ผ่านการประเมินทุกสถานการณ์จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 75 ของผู้เข้ารับการประเมินการปฏิบัติทั้งหมด

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติควรมีการทบทวนองค์ประกอบในการฝึกประสบการณ์และการวัดและประเมินผลให้มีความครอบคลุม เนื่องจากการดูแลผู้บาดเจ็บฉุกเฉินมีความซับซ้อนและต้องการความรวดเร็วที่คำนึงถึงความปลอดภัย โจทย์สถานการณ์ที่มีการฝึกทักษะที่ซ้ำกันอาจทำให้นักเรียนมีทักษะในเชิงลึกเฉพาะเรื่องนั้น ๆ แต่ถ้าหากครูไม่ได้ประเมินโดยใช้ผังข้อสอบจะทำให้การวัดและประเมินผลมีจุดอ่อนโดยขาดความเป็นตัวแทนของทักษะที่ต้องการวัดที่กำหนดไว้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร นอกจากนี้ การตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง ควรเพิ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ใช้บัณฑิตเพื่อให้ได้สถานการณ์ที่มีความสอดคล้องกับสถานการณ์จริง หรือสถานการณ์ที่ต้องการทักษะที่จำเป็นแต่อาจไม่พบบ่อย การตรวจให้คะแนนที่มีความสอดคล้องกับสถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ จะทำให้มีความเป็นมาตรฐานและสามารถทราบถึงสมรรถนะภาคปฏิบัติเมื่อนักเรียนต้องเข้ารับการทดสอบเพื่อขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพจาก สพด.

จากการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จะเห็นว่าในส่วนของดัชนีความยาก อำนาจจำแนก ความตรง และความเที่ยงระหว่างผู้ประเมินในภาพรวมของรายงานนี้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ เนื่องจากครูผู้สอนและผู้ประเมินมีความเชี่ยวชาญในด้านการดูแลผู้บาดเจ็บฉุกเฉิน สอดคล้องกับการพัฒนาแบบสอบแบบมีโครงสร้างเชิงปรนัยในการจัดการทดสอบสมรรถนะทางคลินิกของนักเรียนพยาบาลก่อนสำเร็จการศึกษาของประเทศได้หวั่น พบว่า การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง และควรกำหนดประสบการณ์การสอนทางคลินิกของผู้ประเมินไม่ควรต่ำกว่า 5 ปี ส่วนครูผู้จัดการทดสอบ ควรมีประสบการณ์การสอนทางคลินิกไม่ควรต่ำกว่า 2 ปี (Lee et al., 2020) ในส่วนของกระบวนการสืบเสาะความตรง (Validity Inquiry Process) ในการประเมินภาคปฏิบัติในครั้งนี้ ยังไม่ได้เชิญผู้ใช้บัณฑิตและครูพี่เลี้ยงมาร่วมประชุม จึงอาจทำให้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบกับวัตถุประสงค์ไม่สูงมากซึ่งเป็นโอกาสในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไป และดำเนินการติดตามผลหลังนักเรียนสำเร็จการศึกษาเพื่อหาความตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) ซึ่งเวลาเป็นข้อจำกัดในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มจำนวนผู้ประเมินในแต่ละสถานการณ์ให้มากขึ้น และควรตรวจสอบความลำเอียงจากผู้ประเมิน เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของเครื่องมือวัดและประเมินทักษะปฏิบัติ (กมลวรรณ ตังธกานนท์, 2563)

การวัดและประเมินผลทางการศึกษาเป็นการวัดทางสังคมศาสตร์ ซึ่งในทุก ๆ ครั้งที่มีการวัดผลจะมีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้น สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ได้นำเครื่องมือไปใช้ทำการวิเคราะห์ความเที่ยงด้วยทฤษฎีการสุปรออ้างอิงความน่าเชื่อถือของผลการวัด ซึ่งมีความแตกต่างจากการทดสอบแบบดั้งเดิม โดยการวิเคราะห์แยกส่วนความแปรปรวนของคะแนนความคลาดเคลื่อนออกเป็นความคลาดเคลื่อนอย่างเป็นระบบ อันเนื่องมาจากเงื่อนไขต่าง ๆ ของการวัด กับความคลาดเคลื่อนสุ่มจึงทำให้ทราบแหล่งความคลาดเคลื่อนที่สำคัญทำให้สามารถควบคุมความคลาดเคลื่อนได้ตรงประเด็น อันจะนำไปสู่การตัดสินใจในการเลือกใช้เงื่อนไขหรือสถานการณ์การวัดในระดับที่ต้องการ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2555) พบว่า หากมีการจัดการทดสอบที่ต้องการ

ความน่าเชื่อถือไม่ต่ำกว่า 0.7 ทั้งในการตัดสินใจเชิงสัมพัทธ์ และการตัดสินใจเชิงสัมบูรณ์ ควรมีการจัดการทดสอบสำหรับผู้สอบจำนวน 20 คน ที่ทำการทดสอบจำนวน 3 สถานการณ์ ที่มีผู้ตรวจจำนวน 5 คน จึงได้ความน่าเชื่อถือตามที่ต้องการ

6. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

- 6.1 เป็นแนวทางในการวัดและประเมินผลภาคปฏิบัติของโรงเรียนนาวิกเวทีก
- 6.2 ครูผู้สอนทราบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินภาคปฏิบัติ

บรรณานุกรม

- กมลวรรณ ตังธนากานนท์. (2563). **การวัดและประเมินทักษะการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งนภา นาคะภากร. (2540). **การพัฒนาการสอบทางคลินิกเชิงโครงสร้างแบบปรนัยในการวัดทักษะทางคลินิกสำหรับนักศึกษาพยาบาล**. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2555). **ทฤษฎีการทดสอบแนวใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ ชูกำเนิด และสุระพร ปู่เจริญ. (2560). The use of Objective Structured Clinical Examination in Nursing Education. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 4(3), 240.
- American Heart Association. (2017). **Get with the guidelines-resuscitation overview**. Retrieved 14 December 2020, from <https://www.heart.org/en/professional/quality-improvement/get-with-the-guidelines/get-with-the-guidelines-resuscitation/get-with-the-guidelines-resuscitation-overview#.WPefZ4jyv6Q>.
- Conn, C. A., Bohan, K. J., Pieper, S. L., & Musumeci, M. (2020). Validity inquiry process: Practical guidance for examining performance assessments and building a validity argument. **Studies in Educational Evaluation**, 65. doi:10.1016/j.stueduc.2020.100843.
- Kamran Khan, Kathryn Gaunt, Sankaranarayanan Ramachandran, & Pushkar, P. (2013). The Objective Structured Clinical Examination (OSCE) AMEE Guide No.81. Part2: Organisation & Administration. **Medical Teacher**, 35,e1447-e1463. doi:<https://doi.org/10.3109/0142159X.2013.818635>.
- Lee, K. C., Ho, C. H., Yu, C. C., & Chao, Y. F. (2020). The development of a six-station OSCE for evaluating the clinical competency of the student nurses before graduation: A validity and reliability analysis. **Nurse Educ Today**, 84, 104247. doi:10.1016/j.nedt.2019.104247

Miller, G. (1990). The assessment of clinical skill/competence/performance. **Academic Medical education**, 65, S63-S67.

Shinnick, M. A., & Woo, M. A. (2018). Validation of time to task performance assessment method in simulation: A comparative design study. **Nurse Educ Today**, 64, 108-114. doi:10.1016/j.nedt.2018.02.011.

การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
โดยการสอนด้วยหนังสือนิทานคุณธรรม
The Development of Reading Comprehension Skills for
Grade-5 students using Moral book Stories.

ชลธิชา ชุนสาธิต¹

Chonticha Chunsard

พงศ์เทพ จิระไร²

Pongthep Jiraro

วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา

St. Theresa International College

(Received 24/04/2021, Revised 1/07/2021, Accepted 11/07/2021)

บทคัดย่อ

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรม 2) เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความ และ 3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการอ่านระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน โดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีแผนการสอน 3 แผน แบบวัดความรู้ปรนัย จำนวน 30 ข้อ และแบบสังเกตการสอน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คะแนนก่อนเรียน (Pre-test) มีนักเรียนจำนวน 18 คน มีผลประเมินไม่ผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 60 และนักเรียนจำนวน 12 คน มีผลประเมินผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 40 พิจารณาคะแนน Post-test รายบุคคล พบว่า หลังเรียนใช้หนังสือนิทานคุณธรรมในการสอน มีนักเรียนจำนวนทั้งหมด 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีผลประเมินผ่านเกณฑ์ ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียนด้วยวิธีการใช้หนังสือนิทานคุณธรรมในการเรียนการสอนภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการทดสอบค่าที (Dependent t-test) พบว่า การสอบก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 9.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.23 และการสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.34 คะแนน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($t = 27.094, p = .000$) การนำแผนการเรียนโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมมาปรับใช้ในการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการอ่านผ่านหนังสือในรูปแบบนิทานมากกว่าเดิม อีกทั้งนักเรียนยังได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน และได้ความรู้จากหนังสือนิทานคุณธรรมที่มีคุณธรรมด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ เข้ามาสอดแทรกคุณธรรม ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความสูงขึ้น

คำสำคัญ: ทักษะการอ่านจับใจความ, การสอนด้วยหนังสือนิทานคุณธรรม

¹ นิสิตประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา, E-mail: chontichachunsard@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นาวาตรี ดร. คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา, E-Mail: pongthep@stic.ac.th

Abstract

This research aims to develop a teaching style for improving reading comprehension by moral storybooks. The comparison between pre reading comprehension with non-moral storybooks and post reading comprehension with moral storybooks will prove that the moral storybooks is suitable for improving reading comprehension. Grad 5 student 30 persons are target group. The methods of research are 30 multiple-choice knowledge measurements and teaching observations. Without moral storybooks, 18 students, 60 percent, are not qualified the criteria whereas with moral storybooks, all students are qualified for reading comprehension. By applying t-dependent, the research shows 9.36 about mean and 2.23 about standard deviation for pretest and 16.16 about mean and 1.34 about standard deviation for posttest. The posttest scores indicate higher significantly statistical implication than pretest scores at 0.001 level ($t = 27.094$, $p = .000$). Apparently, students' reading comprehension can be improved by moral story books. In addition, the moral story books not only are fun but also contain knowledge which is various in different field such as honesty and sacrifice. These make students better for reading comprehension.

Keyword: Reading Comprehension, Moral book Stories

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทย ภาษาชาติ ควรรักษาให้คงไว้ ถ้าคนไทยไม่รู้จักภาษาไทยใช้ภาษาไทยในทางที่ผิด ภาษาไทยก็คงสิ้นความเป็นเอกลักษณ์ของภาษาชาติ หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันเกี่ยวกับภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษา มีการจัดให้นักเรียนได้เรียนทั้งการอ่าน การเขียน การฟัง การพูด และการดู เพื่อให้ นักเรียนมีพื้นฐานในการต่อยอดการเรียนรู้ในระดับอื่น ๆ

ทั้งนี้พบว่าทักษะการอ่านจับใจความ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ต่ำกว่าเกณฑ์ จากการสังเกตพบว่า การเรียนการสอนแบบเดิมมีการใช้สื่อการสอนที่ไม่ดึงดูดความสนใจและเน้นให้นักเรียนทำตามรูปแบบแผนภาพโครงเรื่องเดิม ๆ ซึ่งเกิดปัญหาในการถ่ายทอดเรื่องราวที่ได้รับมา ผิดแปลกไปจากโครงเรื่องเดิมหรือสรุปเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การแก้ปัญหาควรแก้ที่รูปแบบการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย โดยให้นักเรียนได้สนุกและเกิดความสนใจกับการอ่านจึงจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรม เพื่อให้ นักเรียนรู้สึกดีต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย โดยเฉพาะการอ่านจับใจความมากขึ้น และได้ความรู้ที่สอดคล้องกับคุณธรรม จริยธรรม และ คำสอนต่าง ๆ จากการอ่านนิทานคุณธรรมแล้วนำความรู้ที่ได้นั้นมาถ่ายทอดโดยเขียนสรุปความได้ถูกต้อง ซึ่งคาดหวังว่าจะส่งผลให้ทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนมีเกณฑ์สูงขึ้น

2. คำถามวิจัย

- 2.1 การสอนอ่านจับใจความในวิชาภาษาไทยโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมเป็นอย่างไร
- 2.2 ทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาคิตวิทยาเป็นอย่างไร
- 2.3 การสอนวิชาภาษาไทยโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมช่วยในการอ่านจับใจความมีผลการเรียนก่อน และ หลังเรียนต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 3.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรม
- 3.2 เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาศดิตถ์วิทยา
- 3.3 เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนวิชาภาษาไทยเรื่องการอ่านจับใจความโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรม

4. สมมติฐานการวิจัย

ทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาศดิตถ์วิทยา หลังเรียน โดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมสูงกว่าก่อนเรียน

5. ขอบเขตประชากร

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาศดิตถ์วิทยา จังหวัดกรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน

6. ขอบเขตเนื้อหา (ตัวแปร)

ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ วิธีสอนโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรม

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ทักษะการอ่านจับใจความในวิชาภาษาไทยของนักเรียน

7. นิยามศัพท์

7.1 หนังสือนิทานคุณธรรม หมายถึง หนังสือนิทานที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม และคำสอนต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ซึ่งปัจจุบันนิยมนำมาใช้ในกระบวนการเรียนรู้ตั้งแต่ปฐมวัย แต่เนื้อหาจะปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมของช่วงวัยของผู้อ่าน เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตมากขึ้น

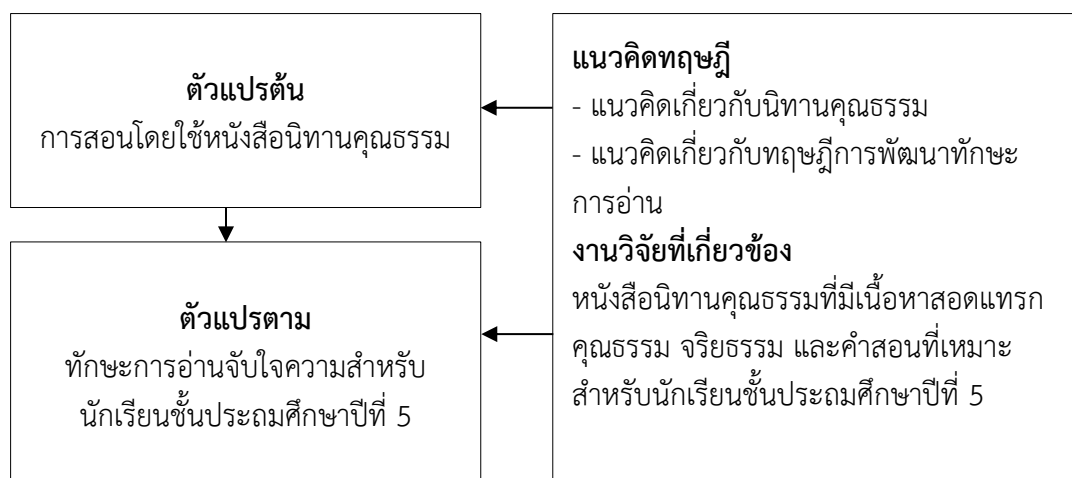
7.2 ทักษะการอ่านจับใจความ หมายถึง ทักษะในการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับ และฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ การฝึกฝนให้นักเรียนได้อ่านหนังสือที่มีเนื้อหาน่าสนใจหรือมีภาพช่วยกระตุ้นความจำบ่อย ๆ จะทำให้นักเรียนสามารถจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้มากขึ้นแล้วนำมาสู่ทักษะในการอ่านที่ดีขึ้น

8. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้บูรณาการทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องรูปแบบการสอน โดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรม นำมาผสมผสานในการคัดเลือกหนังสือนิทานคุณธรรมที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาศดิตถ์วิทยา ดังนั้น ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ปรากฏดังแผนภาพที่ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

9. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรม เป็นงานวิจัยประเภทวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยพัฒนาทักษะการสอนของครูที่สอนเน้นการใช้สื่อหนังสือนิทานคุณธรรม และพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของผู้เรียน มีวิธีการดำเนินการดังนี้

9.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ (แผนการสอน) จำนวน 3 แผน ที่มีกิจกรรมการสอนเน้นสื่อการสอนเป็นหนังสือนิทานคุณธรรม
2. แบบวัดความรู้ปรนัย จำนวน 30 ข้อ วัดทักษะการอ่านจับใจความ
3. แบบสังเกตการณ์สอน SIT MAP E ประกอบด้วย การสังเกตปฏิกริยาของผู้เรียน (เด็ก) กระบวนการสอน วิธีสอน วัสดุอุปกรณ์ บรรยากาศชั้นเรียน จุดเน้นจุดเด่น และการประเมินหลังเรียน

การหาคุณภาพเครื่องมือ

- ความตรง (Validity) การวิจัยครั้งนี้หาคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence) (พงศเทพ จิระโร, 2562) ตรวจสอบค่าความสอดคล้องระหว่างแบบประเมินกับจุดมุ่งหมาย (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยพิจารณาตามแบบประเมินความเหมาะสม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 3 ระดับ ได้แก่ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ ไม่สอดคล้อง โดยใช้สูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ดัชนีความสอดคล้อง

R คือ คะแนนความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

N คือ จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคน นำมาแปลงเป็นคะแนนได้ดังนี้

สอดคล้อง ให้คะแนน 1

ไม่แน่ใจ ให้คะแนน 0

ไม่สอดคล้อง ให้คะแนน -1

เกณฑ์ ค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 มีค่าความตรงตามเนื้อหา

ค่า IOC ต่ำกว่า 0.50 ต้องปรับปรุง

แบบวัดความรู้ชุดนี้หลังจากผ่านการตรวจสอบค่าความสอดคล้องระหว่างข้อประเมินกับจุดมุ่งหมาย (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่านแล้ว ได้ค่าตรงความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ทุกข้อ หมายความว่า แบบวัดความรู้ชุดนี้มีค่าความตรงตามเนื้อหา

- การหาความเที่ยง (Reliability) โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson (พงศเทพ จิระโร, 2562)

จากสูตร KR-20
$$r_{tt} = \frac{k}{K-1} \left| 1 - \frac{\sum pq}{S^2} \right|$$
 ได้ค่าความเที่ยง $r_{tt} = 0.78$

- ระดับความยากของข้อสอบ (P)

$$P = \frac{H+L}{N}$$

- อำนาจจำแนกของข้อสอบ (r)

$$r = \frac{H-L}{\frac{N}{2}}$$

- เกณฑ์การแปลผลคะแนนจากข้อสอบ ปรนัย 30 ข้อ มีเกณฑ์การประเมินผ่านร้อยละ 60 (15 คะแนน) ถือว่าผ่านเกณฑ์

9.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

- 1) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความรู้
- 2) การเปรียบเทียบระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการทดสอบค่าที (t-dependent)

10. สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการสอนโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมโดยสรุปเป็นรูปธรรมจากแผนการสอนจำนวน 3 แผน พบว่า เป็นแผนการสอนที่พัฒนาจากแผนการสอนปกติ ต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิมที่มีการใช้สื่อการเรียนที่ไม่ดึงดูดใจและเน้นการท่องจำเป็นหลัก ทำให้นักเรียนไม่สนใจในการเรียนวิชาภาษาไทย ส่งผลให้ทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำแผนการเรียนโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมมาปรับใช้ในการเรียนการสอน 3 แผน ซึ่งในแต่ละแผนจะเน้นการบูรณาการในเรื่องของคุณธรรมที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหานิทาน ตัวอย่างเช่น นิทานคุณธรรมเรื่องชายตัดไม้กับเทพารักษ์ จะสอนให้นักเรียนรู้จักคุณธรรมในเรื่องความซื่อสัตย์ และเรื่องพญาช้างผู้เสียสละ จะสอนให้นักเรียนรู้จักการเสียสละ นักเรียนสามารถอ่านนิทานแล้วจับใจความได้จากคุณธรรมที่นิทานเรื่องนั้นต้องการสื่อสาร ทำให้นักเรียนสนใจและรักในการอ่านมากขึ้น

ทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาศวิทย

คะแนนก่อนเรียน (Pre-test) จำแนกตามรายบุคคล พบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาศวิทย ก่อนเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องการอ่านจับใจความ มีนักเรียนจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60 มีผลประเมินไม่ผ่านเกณฑ์ และมีนักเรียนจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40 มีผลประเมินผ่านเกณฑ์

คะแนนข้อสอบหลังเรียน (Post-test) จำแนกตามรายบุคคล พบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาคิตวิทยา หลังเรียนวิชาภาษาไทย โดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมในการเรียนการสอน มีนักเรียนจำนวนทั้งหมด 30 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีผลประเมินผ่านเกณฑ์

คะแนนพัฒนาการของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาคิตวิทยา พบว่า นักเรียนมีคะแนนการพัฒนาทั้งหมด 30 คน หลังจากใช้หนังสือนิทานคุณธรรมในการเรียนการสอนการอ่านจับใจความรายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนพัฒนาการของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาคิตวิทยา (คะแนนเต็ม 30)

เลขที่	ชื่อ-นามสกุล	Pre - test	Post - test	D	D ²
1		13	17	4	16
2		14	18	4	16
3		8	16	8	64
4		9	15	6	36
5		10	16	6	36
6		10	15	5	25
7		10	16	6	36
8		7	15	8	64
9		8	15	7	49
10		14	19	5	25
11		10	16	6	36
12		8	15	7	49
13		8	15	7	49
14		7	15	8	64
15		8	16	8	64
16		6	15	9	81
17		14	20	6	36
18		8	16	8	64
19		9	15	6	36
20		8	16	8	64
21		7	15	8	64
22		7	15	8	64
23		13	18	5	25
24		9	16	7	49
25		11	18	7	49
26		7	16	9	81
27		9	17	8	64
28		10	18	8	64
29		10	16	6	36
30		9	15	6	36
				ΣD=204	ΣD ² = 1442

จากตารางที่ 1 คะแนนพัฒนาการของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาคิตวิทยาพบว่า นักเรียนมีคะแนนการพัฒนาทั้งหมด 30 คน หลังจากใช้หนังสือนิทานคุณธรรมในการเรียนการสอนอ่านจับใจความ

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียน ด้วยวิธีการใช้หนังสือนิทานคุณธรรมในการเรียนการสอนภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาคิตวิทยา โดยการทดสอบค่าที (t-dependent)

การสอบ	N	M	SD	ΣD	ΣD^2	t	df	P value (2 - tailed)
ก่อนเรียน	30	9.36	2.23	204	1442	-27.094***	29	.000
หลังเรียน	30	16.16	1.34					

*** $P < .001$

เปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียน ด้วยวิธีการใช้หนังสือนิทานคุณธรรมในการเรียนการสอนภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาคิตวิทยา โดยการทดสอบค่าที (t-dependent) พบว่า นักเรียนทั้งหมด 30 คน การสอบก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 9.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.23 และการสอบหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 16.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.34 ซึ่งจากการเปรียบเทียบการสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($t = 27.094, p = .000$)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการเก็บข้อมูลโดยการสังเกตจากแบบสังเกตการสอนจำนวน 3 แผน พบว่า มีผลการสอนที่ต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิม มีการใช้สื่อการเรียนที่ไม่ดึงดูดใจและเน้นการท่องจำเป็นหลักทำให้นักเรียนไม่สนใจในการเรียนวิชาภาษาไทย ส่งผลให้ทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำแผนการเรียนโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมมาปรับใช้ในการเรียนการสอน 3 แผน ซึ่งในแต่ละแผนจะเน้นในเรื่องของคุณธรรมที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อหาบทเรียน ตัวอย่างเช่น นิทานคุณธรรมเรื่องชายตัดไม้กับเทพารักษ์ จะสอนให้นักเรียนรู้จักคุณธรรมในเรื่องความซื่อสัตย์ และเรื่องพญาช้างผู้เสียสละ จะสอนให้นักเรียนรู้จักการเสียสละ นักเรียนสามารถอ่านนิทานแล้วจับใจความได้จากคุณธรรมที่นิทานเรื่องนั้นต้องการจะสื่อ ทำให้นักเรียนสนใจและรักในการอ่านมากขึ้น จากการที่นักเรียนได้เรียนรู้การอ่านจับใจความผ่านรูปแบบนิทานนั้นสรุปได้ว่านักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความสูงขึ้นกว่าการเรียนรู้โดยทั่วไปที่เน้นการท่องจำ อีกทั้งนักเรียนยังสนุก เพลิดเพลิน และได้ความรู้จากหนังสือนิทานคุณธรรมที่มีคุณธรรมด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความมีน้ำใจ และความรัก ฯลฯ ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความสูงขึ้น

11. อภิปรายผลวิจัย

ทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาคิตวิทยา จากการเปรียบเทียบการสอบก่อนเรียนและหลังเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องการอ่านจับใจความ พบว่า ทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาคิตวิทยา นักเรียนมีคะแนนสอบไม่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 18 คน และผลคะแนนจากการพัฒนาโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรม นักเรียนสามารถทำข้อสอบผ่านเกณฑ์ได้ทั้งหมด 30 คน แสดงว่านักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีมากขึ้นในการใช้หนังสือนิทานคุณธรรมเป็นสื่อการเรียนการสอน เรื่องการอ่านจับใจความ

จากการเรียนการสอนแบบเดิมมีการใช้สื่อการเรียนที่ไม่ดึงดูดใจและเน้นการท่องจำเป็นหลักทำให้นักเรียนไม่สนใจในเรียนวิชาภาษาไทย ส่งผลให้ทักษะในการอ่านจับใจความต่ำกว่าเกณฑ์ ซึ่งการที่ผู้อ่านจะเข้าใจสารได้มากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความสามารถในการใช้ความคิด (อมรรัตน์ ชำนาญรักษา, 2555) ผู้วิจัยได้นำแผนการเรียนโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมมาปรับใช้ในการเรียนการสอนทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการอ่านผ่านหนังสือในรูปแบบนิทานมากกว่าการเรียนโดยทั่วไปที่เน้นการท่องจำ อีกทั้งนักเรียนยังสนุก เพลิดเพลิน และได้ความรู้จากหนังสือนิทานคุณธรรมที่มีคุณธรรมด้านต่าง ๆ เช่น ด้านความซื่อสัตย์ ความเสียสละเข้ามาสอดแทรกคุณธรรม ส่งผลให้นักเรียนมีทักษะการอ่านจับใจความสูงขึ้น

12. ข้อเสนอแนะจากผลวิจัย

12.1 โรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบหนังสือที่สอดแทรกคุณธรรมในรายวิชาอื่น ๆ

12.2 โรงเรียนควรจัดทำสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบที่สามารถดึงดูดให้นักเรียนเกิดความสนใจมากยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะทางการเรียนของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

13. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

13.1 ควรศึกษาการเรียนการสอนด้วยหนังสือคุณธรรมบูรณาการกับการสอนรูปแบบอื่น ๆ เพื่อพัฒนาการสอนให้มีความเป็นเชิงรุกมากขึ้นในการยกระดับผลสัมฤทธิ์นักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

13.2 ควรศึกษาวิจัยกับระดับชั้นอื่น ๆ หรือเป็นการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างของโรงเรียนอื่นๆในพื้นที่ข้างเคียงให้กว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อให้ความเป็นตัวแทนที่ดี

14. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

14.1 ทำให้ได้รูปแบบการสอนโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรมและนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาอื่น ๆ

14.2 ทำให้ทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมาศวิทยาสว่างสูงขึ้น

14.3 ทำให้ทราบผลต่างของการเรียนโดยใช้หนังสือนิทานคุณธรรม และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้

บรรณานุกรม

- จิระประภา บุญญินิตย์ และคณะ. (2551). วิธีช่วยให้เด็กรักการอ่าน. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- ชนาธิป บุบผามาศ. (2553). การคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นตามประกอบคำถาม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. กรุงเทพฯ.
- ชุดิมา ประจวบสุข. (2556). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กปฐมวัยโดยใช้นิทาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.
- พงศ์เทพ จิระโร. (2562). หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 9. ชลบุรี: ร้านบัณฑิตเอกสาร.
- ศรียูดา เทียมหมอก. (2558). การพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยแบบฝึกการอ่านจับใจความโดยใช้สาระท้องถิ่นร่วมกับแผนที่ความคิด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.
- สุกัญญา อินทร์นุรักษ์. (2553). ผลการจัดกิจกรรมการเล่นตามประกอบการเล่นที่สื่อความสามารถในการใช้กล้านเนื้อเล็กของเด็กปฐมวัย สถานเลี้ยงเด็กมาดโฮมเดย์แคร์เนอสเซอรี่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. กรุงเทพฯ.
- สุพรรณิ วราทร. (2545). การอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**การศึกษาสภาพและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านสู่การปฏิบัติ
ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
จังหวัดอุบลราชธานี**

**A study of the conditions and making recommendations for reading policies
into practice of educational institutions affiliated with the office
of the Non – formal and informal Education Ubon Ratchathani Province**

ยุทธการ สืบแก้ว¹

Yutthakarn Suebkeaw

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุบลราชธานี
Ubon Ratchathani the Non-Formal and Informal education

(Received 4/11/2020, Revised 5/01/2021, Accepted 12/01/2021)

บทคัดย่อ

การศึกษาสภาพและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี และ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านให้กับสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรในการวิจัย จำนวน 4 กลุ่ม คือ ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ครู กศน.ตำบล และนักศึกษา รวมทั้งสิ้น 803 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา มี 3 แบบ คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. สภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน โดยรวมมีการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติราชการที่กำหนดไว้อยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ได้แก่ นโยบาย กระบวนการ/วิธีการ การกำกับดูแล/นิเทศติดตามละประเมิณผล การสนับสนุนทรัพยากร กิจกรรม ด้านครูและบุคลากร นักศึกษา และชุมชน/ภาคีเครือข่าย

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่าน ดังนี้

3.1 ด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ หน่วยงานต้นสังกัดควรมีนโยบายที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และทำความเข้าใจกับสถานศึกษา ให้เห็นความสำคัญกับการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

¹ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ระดับชำนาญการ สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุบลราชธานี,

E-mail : lomatat@gmail.com

3.2 ด้านการบริหารการดำเนินงาน ควรจัดสรรงบประมาณ และทรัพยากรสนับสนุน เป็นการเฉพาะ โดยควรแยกจากงบประมาณส่วนอื่น และจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานให้เหมาะสมกับจำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่

3.3 ด้านบุคลากร ควรจัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบด้านการส่งเสริมการอ่านโดยตรง ครอบคลุมครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานร่วมกัน

3.4 ด้านการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการอ่าน ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนทุกประเภท หลากหลายรูปแบบให้กระจายไปสู่ชุมชน เพื่อกระตุ้นและจูงใจให้ประชาชนสนใจการอ่านมากขึ้น

3.5 ด้านภาคีเครือข่าย ควรจัดประชุมชี้แจงภาคีเครือข่ายให้เข้าใจนโยบาย และประโยชน์ที่จะได้รับ ควรเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายร่วมวิเคราะห์ กำหนดนโยบาย และร่วมวางแผนการดำเนินงาน

คำสำคัญ: การอ่าน, นโยบายการส่งเสริมการอ่าน

Abstract

A study of the conditions is for making recommendations regarding to reading policies which will be implemented for educational institutions affiliated with the office of the Non - formal and informal Education Ubon Ratchathani Province. There are 3 purposes of the study. The first is to study the state and results of reading promotion activities of the District, the second is to analyze the factors affecting to the success of reading policy implementation, and the last is to purpose reading policy to the office of the Non – formal and informal Education Ubon Ratchathani Province.

This research is mix method of research. The research population consist of 4 groups which are a non-formal education director, a district office director, district teachers, and 803 students. The three tools for study are questionnaires, structured interview and focus group. The quantitative data were analyzed by mean, standard deviation and percentage. The qualitative data is for content analysis. The results of the research are as follows:

1. Operating conditions for implementing reading policies overall, the result is at the high level.

2. The factors affecting to the success of implementing reading policies into practice are policies, Processes/Methods, Supervision, Monitoring and Evaluation, Support for resources of teacher and personnel activities, Students and community networking partners.

3. The reading policies proposal is as follows:

3.1 For Implementation of the policy, the policy from the higher agency should be clear and concrete. The higher agency should understand the educational institution. The importance of policy implementation should be the first priority.

3.2 An Operational management, budgets and resources should be allocated specifically, be separated from other budgets and be appropriated for the population in each area.

3.3 For personnel management, assigned persons should be responsible for reading policies. Teachers and persons in educational institutions should be assigned to share roles and responsibilities of operations.

3.4 The public relations reading policies, there should be publicity through the media.

3.5 The network parties should clearly understand the reading policies because the network parties can help to analysis, scrutinize, formulate the policies and can help for planning the implementation. This can be accomplished by meeting.

Keywords: Reading, Implementing Reading Policies

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอ่านเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้และการพัฒนาสติปัญญาของคนในสังคม การอ่านทำให้เกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ พฤติกรรม และค่านิยมต่าง ๆ รวมทั้งช่วยในการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิต พัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต การอ่านจึงมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์อย่างยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2549, น. 1-2) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน จำเป็นต้องใช้การอ่านเป็นพื้นฐานของการแสวงหาความรู้ เพื่อให้สามารถนำความรู้จากการอ่านไปใช้ในชีวิตจริงได้ ซึ่งทุกคนสามารถเลือกการอ่านได้จากหนังสือ สื่อออนไลน์ หรือสื่ออื่น ๆ ตามความสะดวกของตนเอง เพราะเนื้อหาสาระที่ได้จากการอ่านมีความสำคัญต่อการสร้างพฤติกรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าการอ่านมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิต แต่จากการศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ พบว่า คนไทยอ่านหนังสือน้อยมาก เช่น จากการสำรวจพฤติกรรมการอ่านของคนไทยที่มีอายุตั้งแต่ 6 ขวบขึ้นไป พบว่า คนไทยอ่านหนังสือลดลง โดยปี 2548 คนไทยอ่าน ร้อยละ 69.1 แต่ปี 2551 มีการอ่านเพียง ร้อยละ 66.5 ซึ่งสถิติการอ่านลดลง และมีแนวโน้มว่าจะลดลงไปอีก ประกอบกับอุทยานการเรียนรู้ (TK Park) ได้ศึกษานโยบายส่งเสริมการอ่านของไทย โดยเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สวีเดน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เวียดนาม และไทย พบว่า ประเทศไทยมีสถิติการอ่านที่ต่ำอย่างน่าตกใจ (สุมาลี สังข์ศรี, 2555, น. 6-7) ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการรณรงค์เพื่อส่งเสริมการอ่าน

เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 กระทรวงศึกษาธิการนำเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อให้กำหนดวันที่ 2 เมษายน ของทุกปีเป็น “วันหนังสือเด็กแห่งชาติ” เนื่องจากวันที่ 2 เมษายน ตรงกับวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ผู้ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านอักษรศาสตร์ ทรงประพันธ์บทพระราชนิพนธ์สำหรับเด็กไว้หลายเล่ม และทรงสนพระราชหฤทัยด้านการส่งเสริมการอ่านในเด็กและเยาวชนตลอดมา และกระทรวงศึกษาธิการจะพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีทักษะที่สำคัญคือ ทักษะด้านการอ่าน การใช้ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ที่เป็นประจักษ์ความสำเร็จในการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ ควบคู่ไปกับการวางรากฐานและบ่มเพาะความเป็นคนดีมีคุณธรรม โดยเน้นให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน บูรณาการการอ่านกับการเรียนการสอน การอ่านกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นการเฉพาะ (สุมาลี สังข์ศรี, 2555, น. 2-3) และเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทุกภาคส่วน จะต้องเร่งขับเคลื่อนการส่งเสริมการอ่านให้คนในชาติ คือ การที่รัฐบาลประกาศให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ (สำนักงานโครงการส่งเสริมการอ่าน สำนักงาน กศน., 2552) โดยเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2552 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี มีมติเกี่ยวกับการอ่าน คือ กำหนดให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ พร้อมทั้งกำหนดให้วันที่ 2 เมษายน ของทุกปี เป็นวันรัก

การอ่าน และกำหนดให้ปี 2552 – 2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่าน โดยให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการอ่าน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นกลไกขับเคลื่อนการส่งเสริมการอ่านให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุบลราชธานี (สำนักงาน กศน. จังหวัดอุบลราชธานี) เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีบทบาทหน้าที่ส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนได้เรียนรู้ทั้งในรูปแบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ สถานศึกษาในสังกัด เป็นหน่วยปฏิบัติจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของประชาชนในแต่ละพื้นที่ และได้ดำเนินนโยบายส่งเสริมการอ่าน ที่ถือเป็นนโยบายสำคัญสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพ ผลการดำเนินงานนโยบายสู่การปฏิบัติ และนโยบายด้านการส่งเสริมการอ่านของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ในฐานะผู้ทำการศึกษาค้นคว้าเป็นหัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และการพัฒนา ของสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีขอบข่ายงานรับผิดชอบเรื่องการติดตามประเมินผลและวิจัย พิจารณาเห็นว่าเรื่องการส่งเสริมการอ่านเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาและประชาชนโดยตรง จึงได้ทำการศึกษาสภาพ และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดอุบลราชธานี

2. คำถามวิจัย

2.1 สภาพและผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอย่างไร

2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วยอะไรบ้าง

2.3 ข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านของ สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ควรเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี

3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี

3.3 เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านให้กับสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาลักษณะและผลการดำเนินงานนโยบายการส่งเสริมการอ่านสู่การปฏิบัติของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ใช้วิธีการศึกษาวิจัยสำรวจความคิดเห็นทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยการสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย

4.1 การกำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง แยกตามประเด็นวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน

1) ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาสภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน คือ ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 25 คน โดยใช้ประชากรทุกคนเป็นกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากประชากรมีจำนวนไม่มากและเก็บข้อมูลได้สะดวก

2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ
กลุ่มที่ 1 ประชากร คือ ผู้อำนวยการ กศน. อำเภอนายเรือในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 25 คน และ
กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้อำนวยการ กศน. ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 25 คน โดยเก็บข้อมูลคืนได้ครบทุกคน
คิดเป็นร้อยละ 100

กลุ่มที่ 2 ประชากร คือ ครู กศน.ตำบลของ กศน.อำเภอ จำนวน 232 คน กำหนดขนาดกลุ่ม
ตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 43) ได้กลุ่มตัวอย่าง 144 คน วิธีการ
ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบง่าย รวมกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 จำนวน 169 คน
เก็บรวบรวมข้อมูลได้ 155 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.71

กลุ่มที่ 3 ประชากร คือ นักศึกษาการศึกษาหลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ของศูนย์ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ทุกอำเภอ ภาคเรียนที่ 2
ปีการศึกษา 2558 จำนวน 40,429 คน และกลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie
and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 43) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 381 คน แต่เพื่อให้ได้ข้อมูลกระจาย
อย่างเท่าเทียมกันทุกพื้นที่ จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง กศน.อำเภอ ละ 25 คน รวมได้กลุ่ม ตัวอย่าง 650 คน
ซึ่งมากกว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางที่กำหนด วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบง่าย
เก็บรวบรวมข้อมูลคืนได้ 612 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 97.92

4.1.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษา/วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน
ส่งเสริมการอ่าน คือ ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 25 คน ใช้ประชากรทุกคน
เป็นกลุ่มเป้าหมาย

4.1.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านให้กับสำนักงาน
กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ประชากร คือ บุคลากรกลุ่มยุทธศาสตร์และการพัฒนา กลุ่มการศึกษาตามอัธยาศัย
และกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษา จำนวน 9 คน ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ 25 คน โดยใช้
ประชากรทุกคนเป็นกลุ่มตัวอย่าง รวม 34 คน

4.2 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล จำแนกตามวัตถุประสงค์ มี 4 ชุด ประกอบด้วย

4.2.1 เพื่อศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน
กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ชุดที่ 1 แบบสอบถาม สำหรับผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ
สภาพการดำเนินการส่งเสริมการอ่าน มี 3 ตอน ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลสภาพการดำเนินการส่งเสริม
การอ่าน และปัญหาอุปสรรค

4.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของ กศน.อำเภอ
ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ และ
ครู กศน.ตำบล เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการส่งเสริมการอ่าน มี 3 ตอน
ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการส่งเสริมการอ่าน และข้อเสนอแนะ ชุดที่ 3 แบบสอบถาม
สำหรับนักศึกษา กศน. เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการศึกษาผลการดำเนินการส่งเสริมการอ่าน ในประเด็น
เกี่ยวกับการการร่วมกิจกรรม และผลจากการร่วมกิจกรรม ที่สะท้อนถึงการอ่าน มี 3 ตอน ประกอบด้วย
ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ความพึงพอใจและความต้องการในการเข้าร่วม
กิจกรรมส่งเสริมการอ่านครั้งต่อไป และข้อเสนอแนะ

4.2.3 เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านให้กับ สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ชุดที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านให้กับ สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับบุคลากรกลุ่มยุทธศาสตร์และการพัฒนา กลุ่มการศึกษาตามอัธยาศัย และกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษา และผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ กรอบประเด็นการสนทนากลุ่ม มี 4 ประเด็นประกอบด้วย 1) แนะนำผู้เข้าร่วมการเสวนา 2) สภาพและผลการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ผ่านมา ในมิติของบทบาทหน้าที่แต่ละคน 3) ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการอ่าน 4) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการส่งเสริมการอ่าน และแบบบันทึกสรุปผลการสนทนา

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3.1 วิธีการเก็บข้อมูล ประสานงานกับกลุ่มงานที่เกี่ยวข้อง และศูนย์ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อวางแผน และนัดหมายวัน เวลาการเก็บเก็บข้อมูล

4.3.2 การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการด้วยตัวเอง

1) เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ แบบตัวต่อตัว โดยการนัดหมายในวันที่ ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ มาติดต่อราชการที่สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ใช้เวลาดำเนินการ 1 เดือน

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการการสัมภาษณ์พูดคุยสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลที่สามารถนำไปสังเคราะห์ โดยมีผู้ร่วมสนทนา คือบุคลากร สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย และผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี รวม 34 คน

4.3.3 การเก็บข้อมูลที่ใช้แบบสอบถาม ขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ และครู กศน.ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง กรอกข้อมูล และช่วยเก็บข้อมูลพร้อมรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักศึกษา

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การศึกษาสภาพและผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี แยกเป็น 2 ส่วน คือ สภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน และผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน

5.1 สภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเรื่อง สภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ (n = 25 คน)

สภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน	M	SD	ระดับ
1. ศึกษานโยบายของรัฐบาล และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ	4.40	0.50	มาก
2. ศึกษานโยบายของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	4.36	0.49	มาก
3. ศึกษานโยบายของสำนักงาน กศน. ส่วนกลาง	4.64	0.49	มากที่สุด
4. ศึกษานโยบายของสำนักงาน กศน. จังหวัดอุบลราชธานี	4.72	0.46	มากที่สุด
5. ร่วมกับบุคลากรวิเคราะห์วิเคราะห์นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการอ่าน	4.60	0.50	มากที่สุด
6. ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับบุคลากร กศน. ในสถานศึกษาทุกคน	4.76	0.44	มากที่สุด
7. ร่วมกันกำหนดคำขวัญเกี่ยวกับการอ่านของ กศน.อำเภอ	4.60	0.58	มากที่สุด
8. เขียนคำขวัญประกาศ/เผยแพร่อย่างกว้างขวาง	3.88	0.88	มาก
9. มอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบหลัก (เป็นเจ้าของเรื่อง) ในการดำเนินการ	4.56	0.58	มากที่สุด
10. แต่งตั้งคณะกรรมการจัดและพัฒนากิจการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน	4.20	0.58	มาก
11. ประชุมปฏิบัติการจัดทำนโยบายส่งเสริมการอ่าน ระดับ กศน.อำเภอ	4.44	0.58	มาก

สภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน	M	SD	ระดับ
12. จัดทำแผนพัฒนา และแผนปฏิบัติการของ กศน.อำเภอ ที่ระบุแผนงาน โครงการ เกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านไว้ชัดเจน	4.52	0.65	มากที่สุด
13. นำแผนปฏิบัติการของ กศน.อำเภอ เสนอขอความเห็นชอบจากกรรมการสถานศึกษา	4.44	0.71	มาก
14. สำรวจพฤติกรรม และความต้องการในการให้บริการ การอ่านของนักศึกษา	3.92	0.81	มาก
15. จัดทำโครงการส่งเสริมการอ่านที่สอดคล้องกับนโยบายและพฤติกรรม ความต้องการของนักศึกษา	4.32	0.63	มาก
16. กำหนดให้การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมพัฒนา คุณภาพชีวิตของนักศึกษา	4.52	0.51	มากที่สุด
17. มอบหมายให้ ครู กศน.ทุกคนบูรณาการการอ่านสอดแทรกในการจัดการเรียนรู้ในทุกวิชา	4.48	0.59	มาก
18. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ตามแผนงานโครงการที่กำหนด อย่างต่อเนื่อง	4.44	0.65	มาก
19. จัดสรรทรัพยากร เช่น งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อการจัดกิจกรรมส่งเสริม การอ่านตามความเหมาะสม	4.28	0.68	มาก
20. พัฒนา และจัดหาแหล่งการอ่าน เพิ่มเติมให้ครอบคลุมพื้นที่ เช่น ห้องสมุดชุมชน บ้านหนังสือชุมชน ห้องสมุดในวัด มุมการอ่านในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ร้านค้า เป็นต้น	4.12	0.67	มาก
21. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการส่งเสริมการอ่านโดยมีภาคีเครือข่ายร่วม ดำเนินงาน	4.24	0.66	มาก
22. ประชาสัมพันธ์ กิจกรรมผ่านสื่อที่หลากหลาย (เช่น โฉนด เฟสบุ๊คส์ จดหมายข่าว หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และอื่น ๆ)	4.20	0.76	มาก
23. ทำความตกลงความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ระดับอำเภอและ ตำบล เพื่อร่วม ดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน	4.28	0.61	มาก
24. นิเทศ ติดตามผลการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ	4.16	0.69	มาก
25. จัดให้มีอาสาสมัครส่งเสริมการอ่านเป็นภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินงาน	4.56	0.51	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม	4.39	0.39	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงว่า สภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($M=4.39$, $SD=0.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน 9 ข้อ และ อยู่ในระดับมาก จำนวน 16 ข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ลำดับ คือ ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับบุคลากร กศน.ในสถานศึกษาทุกคน อยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.76$, $SD=0.44$) รองลงมาคือ ศึกษานโยบายของ สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.72$, $SD=0.46$) ศึกษานโยบายของสำนักงาน กศน.ส่วนกลาง ($M=4.64$, $SD=0.49$) ร่วมกับบุคลากรวิเคราะห์นโยบายที่เกี่ยวข้อง ($M=4.60$, $SD=0.50$) ร่วมกันกำหนดคำขวัญเกี่ยวกับการอ่านของ กศน.อำเภอ ($M=4.60$, $SD=0.58$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ เขียนคำขวัญประกาศ/เผยแพร่อย่างกว้างขวาง อยู่ในระดับมาก ($M=3.88$, $SD=0.88$) ตามลำดับ

จุดเด่นของสภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่นของสภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน
(n = 25 คน)

จุดเด่นของสภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. การประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย	23	92.00
2. คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะ และติดตามผลการดำเนินงาน	6	24.00
3. การให้นักศึกษามีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัคร	22	88.00
4. การมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินการ	20	80.00
5. การสร้างความรู้-ความเข้าใจ รับรู้ร่วมกันในแนวทางการปฏิบัติและการดำเนินการด้วยความโปร่งใส ทุกคนมีส่วนร่วมทุกงาน/กิจกรรม	15	60.00
6. มีการวิเคราะห์นโยบายที่ชัดเจน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้	23	92.00
7. จัดทำโครงการรองรับ	18	72.00
8. มีกิจกรรมดำเนินการในทุกกลุ่มเป้าหมาย	16	64.00
9. มีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง	11	44.00
10. มีการกำหนดสโลแกน/คำขวัญการอ่านทุกอำเภอ	20	80.00
11. มีนโยบาย และยุทธศาสตร์ชัดเจนทุกระดับ	12	48.00
12. มีการกำหนดนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมทั้งระดับเครือข่าย จังหวัด อำเภอ และตำบล	10	40.00
13. มีการบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ และบูรณาการจัดกิจกรรมร่วมกันในระดับชุมชน	19	76.00

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่นของสภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของ กศน.อำเภอสังขัก กศน.จังหวัดอุบลราชธานี มากที่สุดเท่ากัน 2 เรื่อง คือ การประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และการวิเคราะห์นโยบายที่ชัดเจน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ผู้ให้ความคิดเห็น 23 คน คิดเป็นร้อยละ 92.00 รองลงมาคือ การให้นักศึกษาร่วมเป็นอาสาสมัคร 22 คน คิดเป็นร้อยละ 88 ลำดับที่ 4 และที่ 5 มีผู้แสดงความคิดเห็นเท่ากัน 2 ประเด็น คือ การมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินการ 20 คน คิดเป็นร้อยละ 80 และมีการกำหนดสโลแกน/คำขวัญการอ่านทุกอำเภอ ส่วนจุดเด่นที่มีผู้แสดงความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะ และติดตามผลการดำเนินงาน มีเพียง 6 คน คิดเป็นร้อยละ 24

5.2 ผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน

ผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ และครู กศน. อำเภอ สังเกต สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี กลุ่มตัวอย่าง 169 คน เก็บข้อมูลคืนได้ 155 คน คิดเป็นร้อยละ 91.71

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินการส่งเสริมการอ่าน ของผู้อำนวยการ และครู กศน. อำเภอ ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินการส่งเสริมการอ่าน ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ และครู กศน. อำเภอ (n = 155 คน)

ผลการดำเนินการส่งเสริมการอ่าน	M	SD	ระดับ
1. มีการนำแผนงาน/โครงการส่งเสริมการอ่านไปใช้ในการดำเนินการจริงจริง	4.10	0.62	มาก
2. มีข้อมูลความต้องการของนักศึกษาเพื่อใช้จัดกิจกรรม	4.10	0.65	มาก
3. มีทรัพยากรดำเนินงานอย่างเหมาะสม	4.03	0.77	มาก
4. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างหลากหลาย	4.23	0.66	มาก
5. มีการประสานภาคีเครือข่ายร่วมดำเนินการและสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรในการดำเนินการจัดกิจกรรม	4.22	0.60	มาก
6. มีการพัฒนา และจัดหาแหล่งการอ่าน เช่น ห้องสมุดประชาชนบ้านหนังสือชุมชนเพิ่มขึ้น	4.10	0.68	มาก
7. มีแหล่งการอ่านในชุมชนเพิ่มขึ้น โดยคนในชุมชนร่วมกันดำเนินการ เช่น บ้านหนังสือชุมชน มุมการอ่านที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานีราชการ วัด เป็นต้น	4.19	0.66	มาก
8. มีอาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน เป็นภาคร่วมดำเนินการมากขึ้น	4.26	0.57	มาก
9. มีการนิเทศติดตาม ประเมินผลและนำผลไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินการ	3.98	0.86	มาก
10. มีการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมผ่านสื่อที่หลากหลาย อย่างต่อเนื่อง	4.12	0.92	มาก
11. ครู กศน. นำความรู้ความเข้าใจไปดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างหลากหลาย ตรงตามนโยบายและแผนงาน/โครงการที่กำหนด	4.12	0.66	มาก
12. ครู กศน. ได้บูรณาการการอ่านในการจัดการเรียนรู้ทุกรายวิชา	4.25	0.66	มาก
13. ครู กศน. ได้จูงใจให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรม และติดตามผลการอ่านของนักศึกษา อย่างสม่ำเสมอ	4.16	0.73	มาก
14. ครู กศน. ได้นำผลการอ่านของนักศึกษาไปเป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผลการอ่าน คติวิเคราะห์ เขียน ตามข้อกำหนดของหลักสูตร	4.14	0.67	มาก
15. ครู กศน. ได้ทำกิจกรรมร่วมกับบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน และภาคีเครือข่ายมากขึ้น	4.10	0.63	มาก
16. นักศึกษาสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการอ่านที่ กศน. อำเภอจัดทุกครั้ง	4.03	0.80	มาก
17. นักศึกษาใช้บริการห้องสมุดหรือแหล่งการอ่านมากขึ้น	4.05	0.71	มาก
18. นักศึกษายืมหนังสือจากห้องสมุด หรือแหล่งการอ่าน เพื่อนำไปอ่านมากขึ้น	4.14	0.61	มาก
19. นักศึกษามีความสามารถในการอ่าน และสรุปสาระสำคัญของการอ่านได้	4.01	0.67	มาก
20. นักศึกษาใช้เวลาในการอ่านหนังสือมากขึ้น	4.06	0.74	มาก
21. นักศึกษาสามารถใช้การอ่านให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้	4.10	0.64	มาก
22. นักศึกษานำความรู้ความเข้าใจที่ได้จากการอ่านไปใช้ในการเรียน และการดำเนินชีวิต	4.14	0.55	มาก
23. นักศึกษามีความสุข และสนุกกับการอ่าน	4.06	0.62	มาก
24. นักศึกษาจัดมุมหรือสถานที่สำหรับการอ่านในบ้าน	4.08	0.67	มาก
25. นักศึกษาเชิญชวน กระตุ้น จูงใจ ให้คนในครอบครัว และเพื่อน ๆ อ่านหนังสือ	4.12	0.63	มาก
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	4.11	0.49	มาก

จากตารางที่ 3 แสดงว่าผลที่เกิดจากการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของ กศน.อำเภอในจังหวัด อุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M=4.11$, $SD=0.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการดำเนินการ อยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ลำดับ คือมีอาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน เป็นภาควิชาดำเนินการ มากขึ้น ($M=4.26$, $SD=0.57$) รองลงมาคือ ครู กศน. ได้บูรณาการการอ่านในการจัดการเรียนรู้ทุกรายวิชา ($M=4.25$, $SD=0.66$) มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างหลากหลาย ($M=4.23$, $SD=0.66$) มีการประสานภาคี เครือข่ายร่วมดำเนินการและสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรในการดำเนินการจัดกิจกรรม ($M=4.22$, $SD=0.60$) มีแหล่งการอ่านในชุมชนเพิ่มขึ้น โดยคนในชุมชนร่วมกันดำเนินการ เช่น บ้านหนังสือชุมชน มุมการอ่านที่ โรงพยาบาลตำบล สถานที่ราชการ วัด เป็นต้น ($M=4.19$, $SD=0.66$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการ นิเทศติดตาม ประเมินผล และนำผลไปใช้ในการพัฒนาการดำเนินการ ($M=3.98$, $SD=0.86$)

ผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมและผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมของ นักศึกษา กศน.อำเภอ ซึ่งสอบถามระดับการปฏิบัติในการเข้าร่วม และผลจากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ปรากฏตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ในด้านการเข้าร่วมกิจกรรมและผล จากการเข้าร่วมกิจกรรม ตามความคิดเห็นของนักศึกษา กศน. อำเภอ ($n = 612$ คน)

การเข้าร่วม และผลจากการเข้าร่วมกิจกรรม	<i>M</i>	<i>SD</i>	ระดับ
1. นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ กศน.อำเภอจัด	4.09	0.74	มาก
2. นักศึกษาสามารถเดินทางไป สถานที่ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมได้อย่างสะดวก	3.89	0.74	มาก
3. นักศึกษาสามารถใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ กศน.จัดให้ได้อย่างเหมาะสม	3.92	0.72	มาก
4. นักศึกษาคิดว่าจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ กศน. จัดมีความหลากหลาย ตรงกับ ความต้องการของผู้ร่วมกิจกรรม	4.11	0.69	มาก
5. นักศึกษาได้รับคำแนะนำจาก ครู และบุคลากร กศน. ในการเข้าร่วมกิจกรรม	4.28	0.64	มาก
6. นักศึกษาสามารถใช้แหล่งการอ่าน เช่น ห้องสมุดประชาชนบ้านหนังสือชุมชน ได้อย่างสะดวก	4.12	0.70	มาก
7. นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมที่ กศน. จัดด้วยความพึงพอใจ	4.19	0.69	มาก
8. นักศึกษาชอบอ่านหนังสือ หรือสื่ออื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น	4.14	0.67	มาก
9. นักศึกษาเลือกหา/ซื้อหนังสือที่สนใจมาอ่านด้วยตนเอง	3.78	0.80	มาก
10. นักศึกษาใช้บริการห้องสมุด/แหล่งการอ่าน เพื่อศึกษาหาความรู้สม่ำเสมอ	3.91	0.77	มาก
11. นักศึกษาได้รับความรู้จากการอ่านหนังสือ	4.03	0.72	มาก
12. นักศึกษาได้รับความเพลิดเพลิน หรือมีความสุขจากการอ่าน	4.07	0.72	มาก
13. นักศึกษาจดบันทึกสาระสำคัญของเรื่องที่อ่าน (บันทึกการอ่าน)	3.81	0.80	มาก
14. นักศึกษานำเรื่องจากการอ่านเล่าให้คนในครอบครัวหรือเพื่อนฟัง	3.80	0.81	มาก
15. นักศึกษาชวนคนในครอบครัว หรือเพื่อน ๆ อ่านหนังสือ	3.74	0.78	มาก
16. นักศึกษาสนใจร่วมเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน	4.13	0.66	มาก
17. นักศึกษาสามารถใช้การอ่านให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้	3.99	0.70	มาก
18. นักศึกษามีความสามารถในการอ่าน และสรุปสาระสำคัญของการอ่านได้	3.94	0.74	มาก
19. นักศึกษานำความรู้ที่ได้รับจากการอ่านไปใช้ประโยชน์ในการเรียน และการดำรงชีวิต	4.16	0.65	มาก
20. นักศึกษามีส่วนช่วยประชาสัมพันธ์ จูงใจ วรรณคดี ส่งเสริมให้คนในชุมชนอ่านมากขึ้น	3.97	0.72	มาก
โดยรวม	4.00	0.50	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงว่าการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรม และผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมตามความคิดเห็นของนักศึกษา โดยรวมปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($M=4.00$, $SD=0.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 5 ลำดับ คือ นักศึกษาได้รับคำแนะนำจาก ครู และบุคลากร กศน. ในการเข้าร่วมกิจกรรม ($M=4.28$, $SD=0.64$) รองลงมาคือนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมที่ กศน.จัด ด้วยความพึงพอใจ ($M=4.19$, $SD=0.69$) นักศึกษานำความรู้ที่ได้รับจากการอ่านไปใช้ประโยชน์ในการเรียนและการดำรงชีวิต ($M=4.16$, $SD=0.65$) นักศึกษาชอบอ่านหนังสือหรือสื่ออื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น ($M=4.14$, $SD=0.67$) นักศึกษาสนใจร่วมเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน ($M=4.13$, $SD=0.66$) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ นักศึกษาชวนคนในครอบครัว หรือเพื่อน ๆ อ่านหนังสือ ($M=3.74$, $SD=0.78$)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ทั้ง 25 คน สรุปผลการศึกษา ดังนี้

5.3 ประเด็นการสัมภาษณ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมอ่าน

1) ด้านนโยบาย

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า นโยบายทุกระดับมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการอ่าน เพราะเป็นทิศทางในการดำเนินการ และเป็นปัจจัยที่ทำให้ทุกฝ่ายตระหนักและดำเนินการอย่างจริงจัง แต่่นโยบายที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน คือ นโยบายจากต้นสังกัด ซึ่งได้นำนโยบายของรัฐบาล และกระทรวง มาทำเป็นนโยบายมอบหมายให้หน่วยงาน สถานศึกษาในสังกัดนำไปปฏิบัติ พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณ/ทรัพยากรที่จำเป็นให้ ทำให้ผู้รับนโยบายสู่การปฏิบัติมีความมั่นใจ เกิดความชัดเจนในแนวทางการดำเนินการ

2) ด้านกระบวนการ/วิธีการ

ผู้อำนวยการ กศน.ทุกคน ให้ความเห็นว่า กระบวนการ/วิธีการทำงาน มีความสำคัญต่อความสำเร็จอย่างมาก เพราะเป็นส่วนกำหนดทิศทางในการดำเนินงาน การส่งเสริมการอ่านให้ประสบความสำเร็จ

กระบวนการ/วิธีการ ในการปฏิบัติ ผู้บริหาร กศน.อำเภอ ทุกคนให้ความเห็นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน สรุปทุกประเด็นที่มีความถี่ ร้อยละ 10 ขึ้นไปเรียงลำดับขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1) ศึกษาและทำความเข้าใจนโยบายทุกระดับ

2.2) นำนโยบายและจุดเน้น ต้นสังกัด คือ สำนักงาน กศน. และสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานีมาวิเคราะห์แล้วกำหนดเป็นนโยบาย จุดเน้น เฉพาะของ กศน.อำเภอ

2.3) จัดทำแผนงานและโครงการตามนโยบาย และจุดเน้น

2.4) กำหนดกิจกรรมที่สอดคล้องกับนโยบาย และจุดเน้น

2.5) ชี้แจงทำความเข้าใจแก่บุคลากรทุกระดับ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกัน

2.6) ประสานงานภาคีเครือข่ายให้มีส่วนร่วมสนับสนุน

2.7) แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการดำเนินงาน

2.8) สนับสนุนทรัพยากร เช่นงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินการ

2.9) ผู้ได้รับมอบหมายดำเนินการตามแผนที่กำหนด

2.10) มอบหมายให้ครู กศน.ทุกคนจัดกิจกรรมการอ่าน บูรณาการกับการจัดการเรียนรู้

2.11) มีการประชุมสรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะ

2.12) มีการติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน

3) ด้านการกำกับดูแล/นิเทศติดตามละประเมิณผล

ผู้อำนวยการ กศน.ทุกคน ให้ความเห็นในทางที่สอดคล้องกันว่า การกำกับดูแล หรือนิเทศติดตามผล เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้งานทุกงานประสบผลสำเร็จ เพราะเป็นการกระตุ้น จูงใจ และสร้างขวัญกำลังใจ ให้ผู้ปฏิบัติกระตือรือร้นในการทำงานให้สำเร็จได้

วิธีการดำเนินการ ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ 22 คน ได้ให้ข้อมูลแนวทางการกำกับดูแลและนิเทศ ติดตามผล เป็นไปในแนวทางเดียวกัน สรุปทุกประเด็น คือ

- 3.1) ผู้บริหารกำกับดูแล/นิเทศติดตามผลด้วยตัวเองอย่างไม่เป็นทางการ
- 3.2) แต่งตั้งคณะผู้นิเทศภายในอย่างเป็นทางการ
- 3.3) มอบหมายข้าราชการครู และหรือครูอาสาสมัครเป็นผู้นิเทศ
- 3.4) เชิญภาคีเครือข่าย ผู้บริหารองค์กรท้องถิ่น ช่วยกำกับดูแล ติดตามผลการดำเนินการ
- 3.5) ติดตามผลด้วยการให้รายงานในที่ประชุม
- 3.6) ติดตามจากการรายงานผลการจัดกิจกรรม

4) ด้านการสนับสนุนทรัพยากร

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ทุกคน เห็นว่า ทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงาน มีผลต่อความสำเร็จ ในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวก ในการทำให้กิจกรรม ดำเนินการได้ และทรัพยากรที่สำคัญคืองบประมาณ ซึ่งถ้าได้รับงบประมาณเพียงพอ ก็จะทำให้สามารถจัด กิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น และผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ 19 คน ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าควรจัดงบประมาณเรื่องการส่งเสริมการอ่าน เป็นการเฉพาะแยกจากงบประมาณอื่น และควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับขนาดพื้นที่และจำนวนประชากร ส่วนวิธีการจัดสรร ทรัพยากรการดำเนินการในพื้นที่ ผู้บริหาร กศน.ทุกคนให้ข้อมูลว่า จัดสรรให้ครู/บุคลากรผู้ปฏิบัติ โดยพิจารณาจากแผนงานโครงการ/กิจกรรม และจำนวนตำบล และหรือจำนวนนักศึกษาในพื้นที่ที่ ครู กศน. รับผิดชอบ

5) ด้านกิจกรรม

ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ทุกคน ให้ความเห็นเป็นไปในทำนองเดียวกัน ว่า กิจกรรมส่งเสริม การอ่านมีผลต่อความสำเร็จอย่างมาก เพราะเป็นเครื่องมือในการกระตุ้น จูงใจ และเป็นการสร้างบรรยากาศ ให้กลุ่มเป้าหมายสนใจ ให้ความสำคัญต่อการอ่าน ลักษณะกิจกรรมที่จัดมีความหลากหลาย ต่อเนื่อง ครอบคลุมทุกตำบล โดยใช้ กศน.ตำบล และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือสถานที่ที่เหมาะสมเป็นแหล่งจัดกิจกรรม

6) ด้านครูและบุคลากร กศน.

ผู้อำนวยการ กศน.ทุกคน มีความเห็นว่า ครูและบุคลากร กศน. เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่มีผลต่อ ความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน เพราะเป็นผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำในการจัด กิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ ตลอดจนเป็นผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้น จูงใจให้นักศึกษาสนใจ การอ่านและการเรียนรู้ มีการมอบหมายและย้ำความสำคัญของการอ่าน รวมทั้งได้ติดตามประเมินผล การอ่านของนักศึกษา ทำให้เห็นความก้าวหน้าของนักศึกษา

7) ด้านนักศึกษา

ผู้อำนวยการ กศน. ทุกคน มีความเห็นว่าตัวนักศึกษาเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของ กศน.อำเภอ เพราะนักศึกษาคือผลผลิตสำคัญ หากสามารถส่งเสริมให้นักศึกษาอ่านมากยิ่งขึ้น ก็ยังเป็นประโยชน์ต่อตัวนักศึกษาเอง และส่งผลต่อภาพรวมของนโยบายส่งเสริมการอ่าน และคิดว่านักศึกษาควรจะเข้าร่วมกิจกรรมที่ กศน.อำเภอจัด พร้อมทั้งร่วมทำกิจกรรมที่ครอบคลุมหมายอ่านบ่อย ๆ ทุกวัน ยืม หรือหาหนังสือไปอ่านที่บ้าน ชักชวนเพื่อนบ้านอ่าน จะทำให้การส่งเสริมการอ่านประสบผลสำเร็จ

8) ด้านชุมชน/ภาคีเครือข่าย

ผู้อำนวยการ กศน.ทุกคน เห็นว่าชุมชน/ภาคีเครือข่าย เป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ส่งเสริมการอ่าน เพราะชุมชน/ภาคีเครือข่าย อยู่ใกล้ชิดกับ นักศึกษา และอยู่ในพื้นที่ ถ้าชุมชน/ภาคีเครือข่าย ให้การสนับสนุนส่งเสริม จะเป็นการกระตุ้น จูงใจให้นักศึกษาและประชาชนเห็นความสำคัญ และเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้การจัดกิจกรรมการอ่านประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น และ ชุมชน/ภาคีเครือข่าย ที่ให้การสนับสนุน หน่วยหลัก ๆ คือ องค์กรท้องถิ่น (เทศบาล อบต.กำนันผู้ใหญ่บ้าน) ร้านค้า/ร้านอาหาร ร้านเสริมสวย โรงเรียนในระบบ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สถานีขนส่ง สถานีตำรวจ ส่วนเรื่องที่ทำให้การสนับสนุน คือ การเข้าร่วมประชุม ให้ข้อเสนอแนะ ร่วมดำเนินการ โดยบูรณาการกับกิจกรรมของหน่วยงาน ช่วยกำกับดูแล ติดตามและประเมินผล ช่วยสนับสนุนเงินทุน/งบประมาณ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อ หนังสือ จัดหาสถานที่อ่าน ให้คำปรึกษา ช่วยประชาสัมพันธ์ และร่วมเป็นอาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน

5.4 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านให้กับสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในส่วนของการดำเนินการส่งเสริมการอ่าน และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้สรุปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยแบ่งเป็นประเด็นสำคัญ 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านนโยบาย

1.1) หน่วยงานต้นสังกัดควรมีนโยบายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง และทำความเข้าใจกับสถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติให้เห็นความสำคัญกับการนำนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

1.2) ควรมอบหมายให้หน่วยงาน/สถานศึกษาในสังกัดร่วมกันศึกษาวิเคราะห์นโยบาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน แล้วร่วมกันจัดทำแผนงานโครงการให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน สามารถปฏิบัติได้

1.3) แผนงาน/โครงการที่จะดำเนินการควรมีกิจกรรมเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง

1.4) ควรมีการติดตาม ประเมินผล และให้มีการรายงานการดำเนินงานเป็นระยะ โดยสรุปข้อเสนอเพื่อการปรับปรุง และพัฒนาให้เกิดความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ

1.5) ควรมีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่การดำเนินงานผ่านสื่ออย่างกว้างขวาง

1.6) ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดกิจกรรมสู่ความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านการบริหารการดำเนินงาน

2.1) ควรจัดสรรงบประมาณ และทรัพยากรสนับสนุน เป็นการเฉพาะ โดยควรแยกจากงบประมาณส่วนอื่น และจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานให้เหมาะสมกับจำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่

2.2 ควรประสานงาน ขอความร่วมมือระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่าย เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน

3) ด้านบุคลากร

3.1) ควรจัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบด้านการส่งเสริมการอ่านโดยตรง

3.2) ควรมอบหมายครูและบุคลากรในสถานศึกษาให้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานร่วมกัน

3.3) ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างต่อเนื่อง

3.4) ควรจัดให้มีอาสาสมัครส่งเสริมการอ่านทุกหมู่บ้านและพัฒนาอาสาสมัครให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรม พร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินงานเป็นประจำ

3.5) ควรจัดเวทีให้อาสาสมัครส่งเสริมการอ่านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งระดับอำเภอและจังหวัด

4) ด้านการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการอ่าน

4.1) ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนทุกประเภทให้กระจายไปสู่ชุมชน เพื่อกระตุ้น และจูงใจให้ประชาชนสนใจการอ่านมากขึ้น

4.2) ควรมีการจัดทำสื่อ แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์แจกจ่ายในพื้นที่

4.3) หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดทำสื่อ/อุปกรณ์/เอกสารส่วนกลางให้ทันสมัย น่าสนใจ แจกจ่ายไปให้สถานศึกษา

4.4) ควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ และประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่และต่อเนื่อง

5) ด้านภาคีเครือข่าย

5.1) ควรจัดประชุมชี้แจงภาคีเครือข่ายให้เข้าใจนโยบาย และประโยชน์ที่จะได้รับ

5.2) ควรเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายร่วมวิเคราะห์/กำหนดนโยบาย และร่วมวางแผนการดำเนินงาน

5.3) ควรเชิญภาคีเครือข่ายร่วมเป็นเจ้าภาพจัดกิจกรรม

5.4) ควรใช้กระบวนการจูงใจโดยการยกย่องให้เกียรติบัตร รางวัลภาคีเครือข่ายที่ร่วมดำเนินการ

5.5) ควรเชิญภาคีเครือข่ายร่วมติดตาม และประเมินผลการจัดกิจกรรม

5.6) ควรส่งเสริมให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณ

5.7) ควรขอความร่วมมือให้ภาคีเครือข่ายประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมการอ่านในชุมชน

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานส่งเสริมการอ่าน ของ กศน.อำเภอ ในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัด อุบลราชธานี ตามความคิดเห็นของผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ พบประเด็นสำคัญที่ กศน.อำเภอ ได้ปฏิบัติ คือ การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับบุคลากร กศน. ในสถานศึกษาทุกคน และมีการศึกษานโยบายของสำนักงาน กศน. จังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งนโยบายของสำนักงาน กศน. ส่วนกลาง แสดงว่า กศน.อำเภอ ได้รับทราบ และให้ความสำคัญกับนโยบายทุกระดับ การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยร่วมกับบุคลากรวิเคราะห์นโยบายที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดคำขวัญเกี่ยวกับการอ่านของ กศน.อำเภอ มอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบหลัก

(เป็นเจ้าของเรื่อง) ในการดำเนินการ จัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ ที่ระบุแผนงานโครงการเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านไว้อย่างชัดเจน ข้อมูลดังกล่าวเป็นเหตุผลสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่า กศน.อำเภอ น่านนโยบายส่งเสริมการอ่านสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีผลคล้ายคลึงกับการศึกษาของ สุมาลี สังข์ศรี (2555: 325-326) ที่วิจัยการประเมินผลการน่านนโยบายส่งเสริมการอ่านสู่การปฏิบัติ ระดับประถมศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ด้านสภาพการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารศูนย์ กศน.อำเภอ พบว่า มีการน่านนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยประชุมกรรมการสถานศึกษา ภาควิเคราะห์ เพื่อจัดทำ แผนงานโครงการ กำหนดกลยุทธ์ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายต้นสังกัด และจากข้อมูลความคิดเห็นตามข้อคำถามปลายเปิด พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับจุดเด่นของการน่านนโยบายสู่การปฏิบัติของ กศน.อำเภอในจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุด เท่ากัน 2 เรื่อง คือ การประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และการวิเคราะห์นโยบายที่ชัดเจน สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ รองลงมาคือการให้นักศึกษาร่วมเป็นอาสาสมัคร ซึ่งสภาพดังกล่าวตอบสนองนโยบายตามแผนปฏิบัติการ 4 ปี ของสำนักงาน กศน.จังหวัด อุบลราชธานี ด้านการศึกษาตามอัยยาศัย เรื่องการส่งเสริมการอ่าน (สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี, 2557: น. 11) ความว่า “ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายส่งเสริมการอ่านโดยจัดให้มีอาสาสมัคร ส่งเสริมการอ่านในทุกตำบลเพื่อร่วมเป็นกลไกในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีเจตคติที่ดีต่อการเสริมสร้างความรู้ ด้วยการอ่านเห็นประโยชน์และความสำคัญของการอ่านมีนิสัยรักการอ่านและพัฒนาตนเองให้เป็นนักอ่านที่มีคุณภาพต่อไป”

6.2 การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านของ กศน.อำเภอ ในสังกัด สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ทั้ง 25 คน มีความเห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมการอ่านในแต่ละประเด็นมีความสำคัญ คือ 1) ด้านนโยบายส่งเสริมการอ่าน 2) ด้านกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน และ 3) ด้านครูและบุคลากร กศน. ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับการศึกษาของ สุมาลี สังข์ศรี (2555: 331-334) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในระดับประถมศึกษาในโรงเรียน ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษา พบว่า มีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการอ่าน และแต่ละปัจจัยต้องมีการดำเนินการอย่างชัดเจน เช่น ปัจจัยด้านนโยบาย ต้องมีนโยบายที่ชัดเจน ตั้งแต่ระดับกระทรวง กรม มาจนถึงสถานศึกษา ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารต้องสามารถแปลงนโยบายมาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีทรัพยากรสนับสนุนในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลอย่างถูกต้องตามหลักการประเมิน

6.3 การจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านให้กับ สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งภาพรวม สามารถจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมการอ่านให้กับ สำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ดังนี้ 1) ด้านการน่านนโยบายสู่การปฏิบัติ หน่วยงานต้นสังกัดควรมี นโยบายที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมอย่างต่อเนื่อง และทำความเข้าใจกับสถานศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติให้เห็น ความสำคัญกับการน่านนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง มีแผนงาน/โครงการที่จะดำเนินการควรมีกิจกรรม เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง มีการติดตาม ประเมินผล และให้มีการรายงาน การดำเนินงานเป็นระยะ โดยสรุปเป็นข้อเสนอเพื่อการปรับปรุง และพัฒนาให้เกิดความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ 2) ด้านการบริหารการดำเนินงาน ควรจัดสรรงบประมาณ และทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ โดยแยก งบประมาณส่งเสริมการอ่าน จากงบประมาณส่วนอื่น และจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานให้เหมาะสมกับ จำนวนประชากรในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ได้รับสื่อส่งเสริมการอ่านตามความต้องการของผู้รับบริการอย่างทั่วถึง

ควรมีการประสานงาน และขอความร่วมมือระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่าย เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน 3) ด้านบุคลากร ควรจัดให้มีบุคลากรรับผิดชอบด้านการส่งเสริมการอ่านโดยตรง ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างต่อเนื่อง ควรจัดให้มีอาสาสมัครส่งเสริมการอ่านทุกหมู่บ้านและพัฒนาอาสาสมัครให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรม พร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินงานเป็นประจำ และควรมีการจัดเวทีให้อาสาสมัครส่งเสริมการอ่านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งระดับอำเภอและจังหวัด 4) ด้านการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการอ่าน ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนทุกประเภทให้กระจายไปสู่ชุมชน เพื่อกระตุ้น และจูงใจให้ประชาชนสนใจการอ่านมากขึ้น ควรมีการจัดทำสื่อแผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์แจกจ่ายในพื้นที่ ทั้งนี้หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดทำสื่อ/อุปกรณ์/เอกสารส่วนกลางให้ทันสมัย น่าสนใจ แจกจ่ายไปยังสถานศึกษา นอกจากนี้ ควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ และประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างครอบคลุมทุกพื้นที่และต่อเนื่อง และ 5) ด้านภาคีเครือข่าย ควรมีการจัดประชุมชี้แจงภาคีเครือข่ายให้เข้าใจในนโยบายและประโยชน์ที่จะได้รับ มีการเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายร่วมวิเคราะห์/กำหนดนโยบาย และร่วมวางแผนการดำเนินงานร่วมเป็นเจ้าภาพจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ไปจนถึงการร่วมประเมินผลการส่งเสริมการอ่าน เพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านให้กับประชาชนได้อย่างยั่งยืน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากการศึกษาสภาพและผลการนำนโยบายการส่งเสริมการอ่านสู่การปฏิบัติ ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี ในครั้งนี้ ได้มีข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรมสู่การปฏิบัติ ที่เกิดจากผู้เกี่ยวข้องโดยตรง และนำไปสู่การจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการเพื่อสร้างวัฒนธรรมการอ่านให้กับประชาชนอย่างกว้างขวางและยั่งยืนต่อไป

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนนโยบายด้านการส่งเสริมการอ่านภายใต้ยุทธศาสตร์ “อุบลราชธานี นครแห่งการอ่าน” ของสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี เพิ่มเติมในปีถัด ๆ ไป เพราะด้วยบริบทเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเปลี่ยนแปลง อาจส่งผลกระทบต่อส่งเสริมการอ่านด้วย

7.2.2 ควรศึกษาถึงบทบาทของนักศึกษา ชุมชน องค์กรอื่น ๆ ในการสนับสนุนการส่งเสริมการอ่านภายใต้ยุทธศาสตร์ “อุบลราชธานี นครแห่งการอ่าน”

7.2.3 ควรมีการประเมินผลโครงการที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการอ่านภายใต้ยุทธศาสตร์ “อุบลราชธานี นครแห่งการอ่าน” ของสำนักงาน กศน.จังหวัดอุบลราชธานี อย่างต่อเนื่อง

7.2.4 ควรมีการศึกษารูปแบบหรือแนวทางในการส่งเสริมการอ่านภายใต้ยุทธศาสตร์ “อุบลราชธานี นครแห่งการอ่าน” ด้วยรูปแบบวิธีการวิจัยอื่น ๆ เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ได้ทราบถึงสภาพและผลการบริหารจัดการ การขับเคลื่อนนโยบายด้านส่งเสริมการอ่าน ภายใต้ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อน “อุบลราชธานี นครแห่งการอ่าน”

8.2 ได้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานส่งเสริมการอ่านของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุบลราชธานี

8.3 ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการดำเนินงานการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

บรรณานุกรม

- กรมการงาน วัฒนสโทยอิน. (2549). แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชน
อำเภอในเขตภาคตะวันออก. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน. กรุงเทพฯ: ชุมชนสมุทสรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กัณทพร กากแก้ว. (2555). รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษา
นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี. (รายงานวิจัย). อุบลราชธานี:
ม.ป.ท.
- กาญจนา เชื้อมศรีจันทร์. (2552). ประโยชน์ของการอ่านหนังสือ. สืบค้น 4 ตุลาคม 2561, จาก
<http://www.thaigoodview.com>.
- จิราวรรณ อารยัน. (2556). การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนในเขต
จังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2542). การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน. กรุงเทพฯ: ศิลปบรรณาการ.
- ธรรมพร แซ่กสิการ. (2549). การประเมินโครงการรณรงค์การอ่าน สานสัมพันธ์ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครสวรรค์: นครสวรรค์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). เอกสารแนวทางการดำเนินงาน
ปฏิรูปการเรียนการสอนตามเจตนารมณ์กระทรวงศึกษาธิการ “2549 ปี แห่งการปฏิรูปการเรียน
การสอน แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน”. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและ
มาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. นโยบายส่งเสริมการอ่าน. เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการ
ส่งเสริมการอ่าน เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2552.
ณ ห้องประชุมกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2562). ยุทธศาสตร์และจุดเน้น
การดำเนินงาน สำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.
- สำนักงานอุทยานการเรียนรู้. (2551). โครงการวิจัย ทักษะคิด และพฤติกรรมการอ่านของคนไทย. กรุงเทพฯ:
สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.
- สำลี รักสุทธี. (2553). สอนอย่างไรให้เด็กอ่านออก อ่านได้ อ่านคล่อง อ่านเป็น เขียนได้ เขียนคล่อง และ
เขียนเป็น. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2555). การประเมินผลการนำนโยบายส่งเสริมการอ่านสู่การปฏิบัติระดับประถมศึกษาทั้งใน
โรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน. (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อภาวรรณ โสภณธรรมรักษ์. สำนวนการอ่าน คนไทยยุคดิจิทัล. สืบค้น 19 เมษายน 2559, จาก
<http://www.thaihealth.or.th/Content/31159-สำนวนการอ่าน%20คนไทยยุคดิจิทัล.html>

Digiovanna, Lisa Marie. (1994). **The Importance of Recreational Reading and It's Impact on Children's Motivation, Attitude Towards Reading, as Well as Reading Achievement.** (Masters Theses). Grand Valley State University.

ความรู้และการปฏิบัติการณ์เทศทางการพยาบาลของผู้นิเทศทางการพยาบาล
โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
Knowledge and Practice on Nursing Supervision
of Nurse Supervisors in Somdech Phra Pinklao Hospital

ธนพร แยมสุตา¹ และขันธแก้ว ลักขณานุกุล²

Thanaporn Yaemsuda and Khankaew Lukananukul

โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า
Somdech Phra Pinklao Hospital

(Received 23/04/2021, Revised 16/07/2021, Accepted 19/07/2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงบรรยายครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ การปฏิบัติการณ์เทศทางการพยาบาล และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับความรู้และการปฏิบัติการณ์เทศทางการพยาบาลของผู้นิเทศทางการพยาบาล โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า กลุ่มตัวอย่าง คือพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานเป็นผู้นิเทศทางการพยาบาลทุกระดับ จำนวน 210 คน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความรู้และการปฏิบัติการณ์เทศทางการพยาบาล ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.80 และ 0.74 ตามลำดับ ตรวจสอบความเที่ยงด้วยการใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าเท่ากับ 0.84 และ 0.86 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาลโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($M=18.37$, $SD=3.03$) ด้านการนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพมีคะแนนสูงสุด อยู่ในระดับสูง ($M=7.09$, $SD=1.25$) รองลงมาเป็นความรู้ด้านการนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน และการนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 2 ด้าน ($M=5.73$, $SD=2.61$ และ $M=5.50$, $SD=1.45$ ตามลำดับ) 2) ผู้นิเทศมีการปฏิบัติการณ์เทศทางการพยาบาลโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($M=4.09$, $SD=0.47$) และรายด้านทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านการนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติและด้านการนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพมีคะแนนเท่ากัน ($M=4.12$, $SD=0.05$, $SD=0.45$ ตามลำดับ) ด้านการนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานมีคะแนนน้อยที่สุด ($M=4.03$, $SD=0.56$) 3) ปัจจัยการศึกษาในระดับปริญญาตรีไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้และการปฏิบัติการณ์เทศทางการพยาบาล แต่อายุ และระยะเวลาการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติการณ์เทศทางการพยาบาลทางบวกในระดับต่ำและปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .194$, $.204$ ตามลำดับ)

คำสำคัญ: การนิเทศทางการพยาบาล, ผู้นิเทศทางการพยาบาล

¹ ที่ปรึกษาศูนย์แพทยศาสตรศึกษา รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า, E-mail: thanabhorn@gmail.com

² พยาบาลวิชาชีพ หัวหน้าวิทยุวิทยุศัลยกรรม รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า, E-mail: khankaew.l@gmail.com

Abstract

This descriptive research aimed to study knowledge, practice and relationship regarding personal factors on nursing supervision of nurse supervisors in Somdech Phra Pinklao Hospital. The participants were 210 professional nurses who performed nursing supervision at all level were selected by using multistage random sampling. The research instrument was the questionnaire that included: demographic data, knowledge and practice on nursing supervision. The questionnaire was validated by 5 experts. The precision indexes were 0.80 and 0.74 and Cronbach's alpha coefficient were 0.84 and 0.86, respectively. The data were analyzed using descriptive statistics including percentage, mean, standard deviation, and Pearson product-moment correlation. The research results revealed that: 1) The overall nursing supervision knowledge was at the moderate level ($M=18.37$, $SD=3.03$), the highest score was the restorative clinical supervision at the high level ($M=7.09$, $SD=1.25$, the normative and the formative clinical supervision were at moderate level ($M=5.73$, $SD=2.61$ and $M=5.50$, $SD=1.45$ respectively). 2) The overall nursing supervision practice was at the high level ($M=4.09$, $SD=0.47$), the 3 aspects were at the high level, whereas the formative and restorative clinical supervision were equal scores ($M=4.12$, $SD=0.05$, $SD=0.45$ respectively), and the lowest score was the restorative clinical supervision ($M=4.03$, $SD=0.56$). 3) Bachelor degree was not relevant with the knowledge and practice in nursing supervision, but age and duration of working were positive associated at low and moderate level with the nursing supervision practice significantly at .05 level ($r=.194$, .204 respectively)

Keywords: Nursing Supervision, Nursing Supervisors

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการให้บริการด้านสุขภาพโดยภาครัฐให้การคุ้มครองสิทธิในการรับบริการด้านสุขภาพของประชาชนมีแนวโน้มสูงขึ้น เกิดปัญหาการร้องเรียนหรือฟ้องร้องด้านกฎหมายต่อบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานผิดพลาดบ่อยครั้ง ส่งผลทำให้สถานพยาบาลทุกแห่ง และทุกองค์กรวิชาชีพทางด้านสุขภาพจำเป็นต้องมีการพัฒนามาตรฐานบริการมากขึ้น (อนุวัฒน์ ศุภชิตกุล, 2561) ตามมาตรฐานการรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (Hospital Accreditation) ตอนที่ 2 ข้อ 2.1 กำหนดให้มีการกำกับดูแลวิชาชีพด้านการพยาบาล ข้อ (3) ระบบบริหารการพยาบาล มีโครงสร้างและกลไกที่ทำหน้าที่สำคัญต่อไปนี้อย่างได้ผล คือ การกำกับดูแลมาตรฐานและจริยธรรมของผู้ประกอบวิชาชีพ การนิเทศ กำกับดูแล และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและความปลอดภัยในการดูแลผู้ป่วย การส่งเสริมการตัดสินใจทางคลินิกและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลที่อยู่ระหว่างการเรียนการสอน และพยาบาลที่อยู่ระหว่างการฝึกอบรมในโรงพยาบาล และการจัดการความรู้และการวิจัยเพื่อส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพ (สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล, 2561) และมาตรฐานการพยาบาลและการผดุงครรภ์ มาตรฐานที่ 2 การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล ข้อกำหนดที่ 2.5 ให้มีการจัดเตรียมการ ควบคุมกำกับและประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อการบริหารจัดการที่ดี โดยมีเกณฑ์การประเมินซึ่งกำหนดให้องค์กรพยาบาลมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการพัฒนาระบบการควบคุมกำกับ ติดตาม ประเมินผลงาน โดยผู้รับการนิเทศมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน (สภาการพยาบาล, 2555) การนิเทศจึงเป็นกิจกรรม

สำคัญที่ช่วยให้การพยาบาลมีประสิทธิภาพ และช่วยควบคุมคุณภาพการบริการ โดยการช่วยเหลือ สนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเอง มีการตั้งใจและสร้างความพึงพอใจในงาน การนิเทศที่มีประสิทธิภาพสม่ำเสมอและพอเพียงจะทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจในงานสูงขึ้น ส่งผลต่อผลิตภาพของงานสูงขึ้น การนิเทศทางการพยาบาลในคลินิกเป็นกระบวนการสนับสนุนให้พยาบาลปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานที่กำหนดและใช้ในระดับหอผู้ป่วยมากที่สุด โดยกระบวนการดังกล่าวจะนำไปสู่การตระหนักในความรับผิดชอบเชิงวิชาชีพและสะท้อนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ จากการศึกษาของนางลักขณ์ กำภัสสร และสุวิณี วิวัฒน์วานิช (2559) พบว่า พยาบาลมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติการป้องกันผลกตัตบของผู้ป่วยและมีความพึงพอใจเพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการนิเทศทางการพยาบาลในคลินิก โดยต้องมีการกำหนดนโยบายและแผนงานที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร และการชี้แจงนโยบายและแผนงานสู่ผู้ปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ การติดตามกำกับดูแลบุคลากรทางด้านการพยาบาล ส่งเสริมให้พยาบาลระดับปฏิบัติการเสนอความคิดเห็นและผลงาน นวัตกรรมการปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพและมีคุณภาพ

การดำเนินงานของกองการพยาบาล โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า มีการจัดทำคู่มือการนิเทศการพยาบาล พ.ศ.2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นคู่มือในการนิเทศและติดตามระบบงานสำคัญของโรงพยาบาลและกลุ่มงานการพยาบาล เพื่อให้ผู้นิเทศปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกันตามมาตรฐานวิชาชีพ และเพื่อความปลอดภัยของผู้ป่วยเป็นสำคัญ โดยได้นำแนวคิดการนิเทศของ Proctor (Proctor's three-function interactive model or Supervision alliance model) มาเป็นแนวทางในการนิเทศงาน ซึ่งกำหนดบทบาทของผู้นิเทศออกเป็น 3 ด้าน 1) การนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Formative Clinical Supervision) 2) การนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพ (Restorative Clinical Supervision) 3) การนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน (Normative Clinical Supervision) ซึ่งมีการประกาศใช้อย่างเป็นทางการเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการนิเทศทางการพยาบาล แต่จากผลการศึกษานำร่อง การประเมินผลการปฏิบัติงานผู้ตรวจการพยาบาลทั้งในและนอกเวลาราชการ พบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการนิเทศทางการพยาบาลของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เช่น ผู้นิเทศไม่ทราบนโยบายหรือแนวทางการนิเทศที่ชัดเจน ผู้รับการนิเทศไม่ทราบแนวทางการดูแลผู้ป่วยเฉพาะโรค เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการนิเทศทางการพยาบาลอาจประสบปัญหาทั้งที่เกิดจากตัวผู้นิเทศ เช่น ขาดความรู้และทักษะในการนิเทศ ผู้นิเทศที่เป็นผู้บริหารต้องทำหน้าที่ทั้งด้านบริหารและบริการ จึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะทำหน้าที่นิเทศงานแก่บุคลากร ผู้ปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาลบางเวลาไม่ได้กำหนดแผนการนิเทศที่ชัดเจน ไม่มีรูปแบบการนิเทศ การนิเทศไม่สม่ำเสมอ เน้นการตรวจตราด้านอัตรากำลังมากกว่าการสอนทางคลินิก ผู้ปฏิบัติขอคำปรึกษาน้อยมาก และไม่สนใจที่จะรับการนิเทศ พยาบาลประจำการรู้สึกว่าการนิเทศ เป็นรูปแบบการจับผิดข้อบกพร่องมากกว่าการสร้างขวัญและกำลังใจ อีกทั้งไม่มีระบบการประเมินผลที่ชัดเจน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของบุคคล ประกอบด้วยปัจจัย 2 ด้าน คือ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสถานการณ์ (McCormick and Ligen, 1985) ปัจจัยส่วนบุคคล (Individual variables) หมายถึง ปัจจัยที่มาจากตัวผู้ปฏิบัติงาน ลักษณะที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบุคคล การศึกษารั้งนี้ คณะผู้วิจัยเลือกศึกษาตัวแปรด้านอายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี และระยะเวลาการปฏิบัติงาน ซึ่งบุคคลที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน ดังนั้นคณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความรู้และการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล ตามการรับรู้ของผู้นิเทศทางการพยาบาลโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาแนวทางการนิเทศที่เหมาะสมในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการพยาบาลและลดปัญหาความเสี่ยงที่อาจเกิดกับผู้รับบริการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาความรู้และการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาลของผู้นิเทศทางการพยาบาล โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

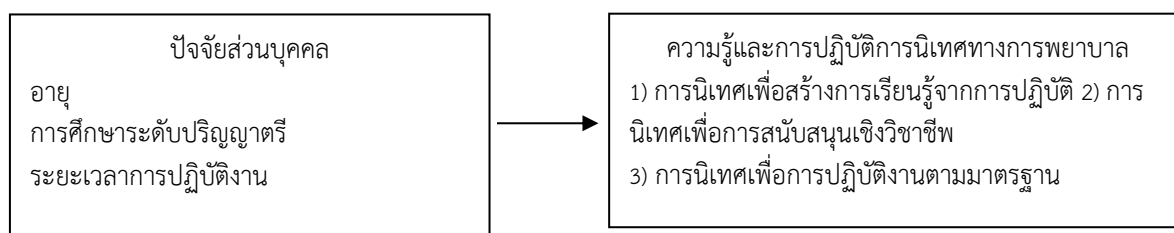
2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี ระยะเวลาการปฏิบัติงานกับความรู้ และการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาลของผู้นิเทศทางการพยาบาล โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

3. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านอายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี และระยะเวลาการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับความรู้ และการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาลของผู้นิเทศทางการพยาบาล โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

4. กรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศทางการพยาบาล เป็นกระบวนการและกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพ โดยการพัฒนาบุคลากรทางการพยาบาลให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดการนิเทศทางการพยาบาลของพรอคเตอร์ (Proctor's three-function interactive model or Supervision alliance model, 2001) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศปฏิบัติต่อผู้ปฏิบัติงาน โดยใช้หลักสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ช่วยเหลือให้ผู้ปฏิบัติงานมีการพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ทางคลินิกเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ในการบริการการพยาบาลอย่างมีคุณภาพ ดังนี้ 1) การนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Formative Clinical Supervision) โดยมีการนำความรู้ทั้งทฤษฎีและประสบการณ์มาสร้างให้เกิดการเรียนรู้ในขณะปฏิบัติงาน โดยใช้กระบวนการย้อนคิดและจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดการพัฒนาความสามารถ 2) การนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพ (Restorative Clinical Supervision) เป็นการนิเทศที่เน้นการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการนิเทศ โดยการให้เวลาที่เพียงพอ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และการสร้างความสัมพันธ์ในการนิเทศที่ดี 3) การนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน (Normative Clinical Supervision) เป็นการสนับสนุนให้พยาบาลมีการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานให้ได้ตามมาตรฐานของแต่ละหน่วยงานและตามกระบวนการทำงาน โดยการเยี่ยมตรวจทางการพยาบาล การติดตามผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะร่วมกันวางแผนการนิเทศก่อนทำการนิเทศ ดำเนินการนิเทศตามแบบแผน และติดตามประเมินผลการนิเทศ ผลจากการนิเทศทางคลินิกทำให้พยาบาลผู้ปฏิบัติงานได้พัฒนาความรู้และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เกิดความมั่นใจและเพิ่มความตระหนักในการปฏิบัติหน้าที่ มีทัศนคติที่ดีต่อการที่ผู้นิเทศให้ความช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน ลดความเครียดและทำให้เกิดความพึงพอใจในงาน (Cutcliffe & Proctor, 1998) ทั้งนี้การปฏิบัติการนิเทศของผู้นิเทศทางการพยาบาลขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสถานการณ์ (McCormick & Ligen, 1985) ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเลือกศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย ตัวแปรด้านอายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี และระยะเวลาการปฏิบัติงาน ที่คาดว่าจะส่งผลต่อความรู้และการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย รายละเอียดปรากฏดังตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. นิยามศัพท์

ความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาล หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของผู้นิเทศเกี่ยวกับการนิเทศทางการพยาบาล ครอบคลุม ความสำคัญ จุดมุ่งหมาย กระบวนการ กิจกรรม และปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จของการนิเทศ ครอบคลุมการนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพ การนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน

การปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล หมายถึง พฤติกรรมหรือการปฏิบัติของผู้นิเทศทางการพยาบาล ที่กระทำโดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บุคลากรพยาบาลหรือผู้รับการนิเทศพัฒนาตนเอง ให้มีศักยภาพเต็มที่ โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพการพยาบาลที่ให้แก่ผู้ป่วย ประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การสร้างสัมพันธภาพ การปฏิบัติการพยาบาล การบริหารงาน กระบวนการกลุ่ม และการประเมินผล แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ประกอบด้วย การนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพ และการนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน

การนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ หมายถึง พฤติกรรมหรือกิจกรรมการปฏิบัติที่กระทำเพื่อให้ผู้รับการนิเทศนำความรู้ทั้งทฤษฎีและประสบการณ์มาสร้างให้เกิดการเรียนรู้ในขณะปฏิบัติงาน โดยใช้กระบวนการย้อนคิดและสนใจให้ผู้ปฏิบัติงานมีการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงาน

การนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพ หมายถึง พฤติกรรมหรือกิจกรรมการปฏิบัติที่กระทำเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ โดยการให้เวลาที่เพียงพอต่อการปฏิบัติ การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และการสร้างความสัมพันธ์ในการนิเทศที่ดี

การนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน หมายถึง พฤติกรรมหรือกิจกรรมการปฏิบัติที่กระทำเพื่อสนับสนุนให้พยาบาลมีการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานให้ได้ตามมาตรฐานของแต่ละหน่วยงาน และตามกระบวนการทำงาน โดยการเยี่ยมตรวจทางการพยาบาล การติดตามผลการปฏิบัติงาน

ผู้นิเทศทางการพยาบาล หมายถึง พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานเป็นผู้นิเทศทางการพยาบาลทุกระดับตั้งแต่หัวหน้าฝ่ายการพยาบาล หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล ผู้ตรวจการ หัวหน้าหอผู้ป่วย พยาบาลวิชาชีพที่ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าเวร และ/หรือมีประสบการณ์การปฏิบัติงานมากกว่าหรือเท่ากับ 5 ปี

6. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ประชากรในการวิจัย ได้แก่ พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ในปีงบประมาณ 2562-2563 กลุ่มตัวอย่างคือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานเป็นผู้นิเทศทางการพยาบาลทุกระดับตั้งแต่หัวหน้าฝ่ายการพยาบาล หัวหน้ากลุ่มงานการพยาบาล ผู้ตรวจการ หัวหน้าหอผู้ป่วย พยาบาลวิชาชีพที่ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าเวร ซึ่งคำนวณกลุ่มตัวอย่างด้วยโปรแกรม G*power (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2555) กำหนดค่าอิทธิพล (Effect size) ในระดับปานกลางเท่ากับ 0.3 ค่าอำนาจการทดสอบ ($1-\beta$) ที่ร้อยละ 90 และกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (α) .05 ได้เท่ากับ 210 คน ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) เพื่อให้ข้อมูลมีกระจายและสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทุกระดับ

7. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามการนิเทศทางการแพทย์พยาบาล ประกอบด้วย 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล เป็นแบบบันทึกข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา แผนกที่ปฏิบัติงาน และระยะเวลาการปฏิบัติงาน

ส่วนที่ 2 แบบวัดความรู้ในการนิเทศทางการแพทย์พยาบาล มีข้อคำถามทั้งหมด 30 ข้อ เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ ตอบถูกได้คะแนน 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน คะแนนเต็มโดยรวมเท่ากับ 30 คะแนน คะแนนเต็มรายด้าน ๆ ละ 10 คะแนน แปลผลคะแนนความรู้โดยรวมและรายด้านโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับตามลำดับคือ คือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0-9.99, 0-3.33 มีความรู้ระดับต่ำ 10.00-19.99, 3.34-6.66 มีความรู้ระดับปานกลาง 20.00-30.00, 6.67-10.00 มีความรู้ระดับสูง ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการปฏิบัติการนิเทศทางการแพทย์พยาบาล เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีข้อคำถามทั้งหมด 30 ข้อ มีค่าคะแนนตั้งแต่ 1-5 โดย 5 หมายถึง ปฏิบัติเป็นประจำทุกครั้ง/สม่ำเสมอ และ 1 หมายถึง ไม่เคยปฏิบัติ แปลผลคะแนนการปฏิบัติโดยรวมและรายด้านโดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-2.33, 2.34-3.66, 3.67-5.00 แสดงว่า ผู้นิเทศทางการแพทย์พยาบาลมีการปฏิบัติการนิเทศอยู่ในระดับน้อย ปานกลาง และมาก ตามลำดับ

มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือโดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศทางการแพทย์พยาบาล รูปแบบการนิเทศของโรงพยาบาลสมเด็จพระปิยะบุรินทร์ รวบรวมข้อคำถามให้สอดคล้องกับนิยามเชิงปฏิบัติการ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน มีค่า ดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content validity index หรือ CVI) ได้ค่าเท่ากับ 0.80 และ 0.74 ตามลำดับ และตรวจสอบความเที่ยงแบบสอดคล้องภายใน (Internal Consistency) โดยการนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำมาวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Alpha Cronbach Coefficient) ได้ค่าเท่ากับ 0.84 และ 0.86 ตามลำดับ

8. การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ ได้ผ่านการพิจารณาและอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย กรมแพทยทหารเรือ หนังสือรับรอง COA-NMD-REC 022/62 โดยให้การรับรองตั้งแต่วันที่ 23 กรกฎาคม 2562 ถึงวันที่ 22 กรกฎาคม 2563 ก่อนการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยมีการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยชี้แจงวัตถุประสงค์ และประโยชน์เกี่ยวกับการเข้าร่วมการวิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่างทราบ ขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการเก็บข้อมูลเฉพาะผู้ที่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัยเท่านั้น กลุ่มตัวอย่างสามารถยุติการตอบแบบสอบถามได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องให้เหตุผลและจะไม่มีผลกระทบต่อดำเนินงานในการปฏิบัติงาน ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะนำมาวิเคราะห์ในภาพรวม และการรายงานผลการวิจัยจะไม่สามารถเชื่อมโยงถึงตัวบุคคลของกลุ่มตัวอย่างได้

9. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยขออนุมัติดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงพยาบาลสมเด็จพระปิยะบุรินทร์ เมื่อได้รับอนุมัติจึงดำเนินการประสานงานกับหน่วยที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และนำแบบสอบถามส่งมอบให้กับกลุ่มตัวอย่างโดยตรง และรับแบบสอบถามกลับเมื่อครบ 1 สัปดาห์ ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 1 - 30 พฤศจิกายน 2562 ได้รับข้อมูลกลับคืนจำนวน 210 ชุด ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามพบว่า มีแบบสอบถามที่สามารถนำไปวิเคราะห์ได้จำนวน 210 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

10. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 10.1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล โดยใช้ความถี่ และร้อยละ
- 10.2 วิเคราะห์ความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด
- 10.3 วิเคราะห์การปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด
- 10.4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี และระยะเวลาการปฏิบัติงาน กับความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาล และการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (บุญใจ ศรีสถิตนรากร, 2550)

11. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความรู้ และการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับความรู้และการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้นิเทศทางการพยาบาล ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 98.57) อายุน้อยกว่า 30 ปีมีจำนวนมากที่สุด รองลงมา คือ 31-40 ปี และ 51-60 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 38.57, 34.76 และ 22.38 ตามลำดับ) มีสถานภาพโสดมากที่สุด รองลงมาคือ สถานภาพสมรสคู่ (ร้อยละ 54.76 และ 41.43 ตามลำดับ) ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 88.10) ผู้นิเทศปฏิบัติงานอยู่ในแผนกอายุรกรรมมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยวิกฤติ และแผนกผู้ป่วยนอก มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 29.52, 19.05 และ 1.43 ตามลำดับ) มีระยะเวลาการทำงาน 8-15 ปีมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ 5-7 ปี และมากกว่า 25 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด (ร้อยละ 28.57, 20.48 และ 4.29 ตามลำดับ) รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n = 210)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	207	98.57
ชาย	3	1.43
อายุ		
<30 ปี	81	38.57
31-40 ปี	73	34.76
41-50 ปี	47	22.38
51-60 ปี	9	4.29
สถานภาพสมรส		
โสด	115	54.76
คู่	87	41.43
หม้าย/หย่า/แยก	8	3.81
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	185	88.10
ปริญญาโท	25	11.90
แผนกที่ปฏิบัติงาน		
อายุรกรรม	62	29.52
วิกฤติ	40	19.05

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (n = 210)	ร้อยละ
ศัลยกรรม	25	11.91
สูติ-นรีเวชกรรม	15	7.14
กุมารเวชกรรม	16	7.62
ผ่าตัด	13	6.19
ฉุกเฉิน	13	6.19
ศัลยกรรมกระดูก	12	5.71
ฝ่ายการพยาบาล	7	3.33
ตา หู คอ จมูก	4	1.91
ผู้ป่วยนอก	3	1.43
ระยะเวลาการปฏิบัติงาน (ปี)		
3-4 ปี	30	14.29
5-7 ปี	43	20.48
8-15 ปี	60	28.57
16-20 ปี	39	18.57
21-25 ปี	29	13.80
>25 ปี	9	4.29

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความรู้ในการนิเทศทางการแพทย์และการปฏิบัติการนิเทศทางการแพทย์

ผลการวิเคราะห์ความรู้ในการนิเทศทางการแพทย์ของผู้นิเทศทางการแพทย์ พบว่า ความรู้ในการนิเทศทางการแพทย์โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($M=18.37, SD=3.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้ด้านการนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพมีคะแนนสูงสุด อยู่ในระดับสูง ($M=7.09, SD=1.25$) รองลงมาเป็นความรู้ด้านการนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน และการนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 2 ด้าน ($M=5.73, SD=2.61$ และ $M=5.50, SD=1.45$ ตามลำดับ) รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุดและระดับความรู้ในการนิเทศทางการแพทย์ จำแนกเป็นรายด้าน (คะแนนเต็ม 10) และโดยรวม (คะแนนเต็ม 30) (n = 210)

ความรู้ในการนิเทศทางการแพทย์	M	SD	Min	Max	ระดับ
การนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ	5.50	1.45	0	9	ปานกลาง
การนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพ	7.09	1.25	3	9	สูง
การนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน	5.73	2.61	1	9	ปานกลาง
รวม (คะแนนเต็ม 30)	18.37	3.03	6	26	ปานกลาง

ผลการวิเคราะห์การปฏิบัติการนิเทศทางการแพทย์ของผู้นิเทศทางการแพทย์ พบว่า การปฏิบัติในการนิเทศทางการแพทย์โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($M=4.09, SD=0.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การปฏิบัติการนิเทศทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมากเช่นกัน ด้านการนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติและด้านการนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพมีคะแนนเท่ากัน ($M=4.12, SD=0.05, SD=0.45$) ตามลำดับ ด้านการนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานมีคะแนนน้อยที่สุด ($M=4.03, SD=0.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ผู้นิเทศสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างทำการนิเทศ มีคะแนนสูงสุด ($M=4.41, SD=0.56$) รองลงมาผู้นิเทศ

มีการปฏิบัติในเรื่อง การปฏิบัติต่อผู้รับการนิเทศอย่างจริงจัง เปิดเผย รับฟังปัญหา และให้คำปรึกษา ($M= 4.33, SD=0.58$) ซึ่งอยู่ในด้านการนิเทศเพื่อสนับสนุนเชิงวิชาชีพ แต่การปฏิบัติการนิเทศในเรื่อง การวางแผนการนิเทศทางการพยาบาลเป็นลายลักษณ์อักษรมีคะแนนต่ำสุด ($M=3.61, SD=1.0$) รองลงมา คือ การกำหนดเวลาล่วงหน้าเพื่อทำการนิเทศทางการพยาบาล ($M= 3.72, SD = 0.90$) ซึ่งอยู่ในด้านการนิเทศ เพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุดและระดับการปฏิบัติการนิเทศทาง การพยาบาล จำแนกเป็นรายข้อ รายด้าน และโดยรวม ($n= 210$)

การปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max	ระดับ
การนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ	4.12	0.05	2.80	5.00	มาก
1. เปิดโอกาสให้ผู้รับการนิเทศได้พูดคุยถึงผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาเพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาการทำงาน	4.21	0.62	2	5	มาก
2. ถ่ายทอดประสบการณ์ทางคลินิกเพื่อให้ผู้รับการนิเทศมีความรู้และสามารถนำไปพัฒนาการปฏิบัติดูแลผู้ป่วย	4.28	0.63	2	5	มาก
3. ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ	4.13	0.61	2	5	มาก
4. การนิเทศทางการพยาบาล ผู้รับการนิเทศสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงานได้	4.25	0.58	3	5	มาก
5. ใช้การนิเทศทางการพยาบาลแก้ปัญหาเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วย	4.20	0.64	3	5	มาก
6. ช่วยให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจในการให้บริการดูแลผู้ป่วย					
7. จัดบันทึกประเด็นเพื่อนำมาให้ผู้รับการนิเทศทบทวนความรู้และประเมินตนเอง	4.26	0.59	2	5	มาก
8. ช่วยพัฒนาความรู้และทักษะของผู้รับการนิเทศทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ	3.74	0.86	1	5	มาก
9. ผู้รับการนิเทศมีส่วนร่วมในการประเมินและหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงาน	3.96	0.67	2	5	มาก
10. ผู้รับการนิเทศทบทวนการปฏิบัติงานเป็นระยะ ๆ และนำข้อผิดพลาดมาเป็นบทเรียนในการปรับปรุง	4.12	0.67	2	5	มาก
	4.12	0.67	1	5	มาก
การนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพ	4.12	0.45	2.80	5.00	มาก
11. ช่วยจัดการปัญหาให้ผู้รับการนิเทศได้ ทั้งปัญหาส่วนตัวและปัญหาจากการดูแลผู้ป่วย	3.80	0.80	1	5	มาก
12. ช่วยให้ผู้รับการนิเทศรู้สึกผ่อนคลายและลดความเครียดจากการปฏิบัติงาน	4.10	0.64	1	5	มาก
13. จัดสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมกับการนิเทศทางคลินิก	4.10	0.63	2	5	มาก
14. ทำการนิเทศทางคลินิกโดยไม่ใช้บทบาทของผู้บังคับบัญชา	4.15	0.64	2	5	มาก
15. จัดบรรยากาศของการนิเทศทางคลินิกให้มีความเป็นส่วนตัวปราศจากการรบกวนจากภายนอก	3.94	0.67	2	5	มาก
16. ใช้วิธีการนิเทศทางการพยาบาลที่เหมาะสมตามความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ของผู้รับการนิเทศ	4.18	0.52	3	5	มาก
17. สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างทำการนิเทศ					
18. มีการนิเทศทางคลินิกได้สอดคล้องกับบริบทการทำงานของหน่วยงาน	4.41	0.56	2	5	มาก
	4.22	0.58	2	5	มาก

การปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล	M	SD	Min	Max	ระดับ
19. ปฏิบัติต่อผู้รับการนิเทศอย่างจริงใจ เปิดเผย รับฟังปัญหา และให้คำปรึกษาได้	4.33	0.58	3	5	มาก
20. ใช้เวลาแก่ผู้รับการนิเทศอย่างเพียงพอในการปฏิบัติงาน	4.04	0.62	2	5	มาก
การนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน	4.03	0.56	2.30	5.00	มาก
21. ช่วยให้ผู้รับการนิเทศปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานของหน่วยงาน	4.22	0.58	2	5	มาก
22. มีการเตรียมการนิเทศทางการพยาบาล และแจ้งให้ผู้รับการนิเทศทราบล่วงหน้า	3.86	0.79	2	5	มาก
23. มีการวางแผนการนิเทศทางการพยาบาลเป็นลายลักษณ์อักษร	3.61	1.0	1	5	ปานกลาง
24. กำหนดเวลาล่วงหน้าเพื่อทำการนิเทศทางการพยาบาล					
25. เปิดโอกาสให้ผู้รับการนิเทศมีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศทางการพยาบาล	3.72	0.90	1	5	มาก
	4.08	0.76	2	5	มาก
26. ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน					
27. สอนสาธิตการปฏิบัติงานที่มีความสำคัญและเฉพาะเจาะจง/	4.31	0.60	2	5	มาก
28. ส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจในการตัดสินใจทางการพยาบาล	4.23	0.68	1	5	มาก
29. กระตุ้นให้ผู้รับการนิเทศนำผลการนิเทศทางการพยาบาลมาทบทวนเพื่อนำมาพัฒนาการปฏิบัติงาน	4.26	0.55	3	5	มาก
30. จัดบันทึกประเด็นที่ได้การนิเทศทางการพยาบาลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้รับการนิเทศ	4.18	0.59	2	5	มาก
	3.88	0.83	1	5	มาก
รวม	4.09	0.47	2.83	5.00	มาก

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาลและการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี ระยะเวลาการปฏิบัติงานกับความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาล พบว่า อายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี และระยะเวลาการปฏิบัติงานของผู้นิเทศทางการพยาบาลไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.055, .053$ และ $.042$ ตามลำดับ) รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างอายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี ระยะเวลาการปฏิบัติงานกับความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาล ($n = 210$)

ตัวแปร	ความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาล สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	p-value
อายุ	-.055	.429
การศึกษาระดับปริญญาตรี	.053	.448
ระยะเวลาการปฏิบัติงาน	.042	.550

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี ระยะเวลาการปฏิบัติงานกับการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล พบว่า อายุ และระยะเวลาการปฏิบัติงานของผู้นิเทศทางการพยาบาลมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับต่ำและปานกลางกับการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .194, .204$ ตามลำดับ) แต่การศึกษาระดับปริญญาตรีของผู้นิเทศทางการพยาบาล ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติการณ์เทศทางการพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .048$) รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างอายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี ระยะเวลาการปฏิบัติงาน กับการปฏิบัติการณ์เทศทางการพยาบาล ($n = 210$)

ตัวแปร	การปฏิบัติการณ์เทศทางการพยาบาล สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	p-value
อายุ	.194**	.005
การศึกษาระดับปริญญาตรี	.048	.489
ระยะเวลาการปฏิบัติงาน	.204**	.003

12. อภิปรายผลการวิจัย

12.1 ความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาล พบว่า ผู้นิเทศทางการพยาบาลมีความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาลโดยรวมและรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านการนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน และการนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีความรู้ในการนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพมีคะแนนสูงสุด และอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า การนิเทศทางการพยาบาลเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน ซึ่งเป็นการนิเทศที่ต้องอาศัยความรู้ในการกำหนดมาตรฐาน การกำกับติดตาม และการประเมินคุณภาพการพยาบาล ผู้นิเทศทางการพยาบาล ต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการพยาบาลหรือมีหน้าที่ในด้านการประเมินคุณภาพการพยาบาล ซึ่งจากการศึกษาทบทวนการนิเทศทางการพยาบาลในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2553-2563 พบว่า ส่วนใหญ่ผู้นิเทศทางการพยาบาลในคลินิกจะอยู่ในระดับหัวหน้าและรองหัวหน้าหอผู้ป่วยเป็นส่วนใหญ่ (อรรถยา อมรพรหมภักดี, สุทธกร จันทร์ประเสริฐ, และอมราพร สุรการ, 2563) ซึ่งผู้นิเทศกลุ่มนี้จะทำการนิเทศในระดับหน่วยงาน มีการมอบหมาย ความรับผิดชอบหน้าที่ และในด้านการนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ต้องอาศัยความรู้ในการสอน การแนะนำ และการร่วมมือปฏิบัติกับผู้รับการนิเทศในขณะปฏิบัติงาน ผู้นิเทศทางการพยาบาล ควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ความเชี่ยวชาญในงานที่นิเทศหรือได้รับการอบรมในด้านการนิเทศโดยตรง (ดารินทร์ ลิ้มตระกูล, 2562) แต่จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าอยู่ในระดับปานกลางทั้งสองด้าน อาจเนื่องจากลักษณะส่วนบุคคลของผู้นิเทศทางการพยาบาลส่วนใหญ่มีอายุน้อย (ต่ำกว่า 30 ปี) ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 38.57 และอายุ 30-40 ปี ร้อยละ 34.76 ที่ยังไม่มีความประสบการณ์ในคลินิกอย่างเพียงพอและไม่มีประสบการณ์ทางการบริหารงาน จึงส่งผลให้มีความรู้ทั้ง 2 ด้าน และโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น แต่ความรู้ด้านการนิเทศเพื่อการสนับสนุนเชิงวิชาชีพมีคะแนนสูงสุดและอยู่ในระดับสูง เนื่องจากการนิเทศในด้านนี้เป็นความรู้ในลักษณะของการให้คำปรึกษา การให้กำลังใจ และการร่วมมือปฏิบัติงาน ผู้นิเทศซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานร่วมกันในทีมการพยาบาล จึงมีความรู้ในด้านนี้อยู่ในระดับสูง เนื่องจากเป็นความรู้ที่พยาบาลมีอยู่และปฏิบัติต่อกันในฐานะรุ่นพี่รุ่นน้องที่จบการศึกษาจากสถาบันเดียวกันทั้งหมดมาโดยตลอด ไม่ต้องอาศัยหลักการและองค์ความรู้ทางทฤษฎีหรือมาตรฐานการพยาบาลเช่นเดียวกับ 2 ด้านที่กล่าวมา สอดคล้องกับงานวิจัยของ เผอิญ ณ พัทลุง (2559) ที่พบว่า ผู้นิเทศทางการพยาบาลในคลินิกยังขาดความรู้และทักษะในการนิเทศ ต้องการการฝึกอบรมเพิ่มเติมในเรื่องเทคนิคในการนิเทศทางคลินิก บางคนผ่านการอบรมเพียงเล็กน้อย จึงไม่มั่นใจในเรื่องการสื่อสารและเทคนิคต่าง ๆ ในการนิเทศทางการพยาบาล

12.2 การปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล พบว่า ผู้นิเทศทางการพยาบาลมีการปฏิบัติการนิเทศโดยรวมอยู่ในระดับมาก และการปฏิบัติการนิเทศทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่การนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานมีคะแนนน้อยที่สุด ทั้งนี้การปฏิบัติการนิเทศในรายข้อพบว่า ผู้นิเทศสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างทำการนิเทศมีคะแนนสูงสุด รองลงมาผู้นิเทศปฏิบัติต่อผู้รับการนิเทศอย่างจริงใจ เปิดเผย รับฟังปัญหา และให้คำปรึกษาซึ่งอยู่ในด้านการนิเทศเพื่อสนับสนุนเชิงวิชาชีพ แต่การปฏิบัติในเรื่องการวางแผนการนิเทศทางการพยาบาลเป็นลายลักษณ์อักษร และการกำหนดเวลาล่วงหน้าเพื่อทำการนิเทศทางการพยาบาล ซึ่งอยู่ในด้านการนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานมีคะแนนน้อยที่สุด ทั้งนี้ การที่ผู้นิเทศทางการพยาบาลประเมินตนเองอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้นิเทศส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งมีวุฒิการศึกษาเท่ากับผู้รับการนิเทศเป็นส่วนใหญ่ มีอายุใกล้เคียงกับผู้รับการนิเทศ จึงทำให้ผู้นิเทศรับรู้ว่าได้ปฏิบัติการนิเทศเพื่อสนับสนุนเชิงวิชาชีพมีคะแนนสูงสุด โดยมีการปฏิบัติงานร่วมกับผู้รับการนิเทศให้เวลาในการปรึกษา ซึ่งเป็นการปฏิบัติสืบทอดกันมากจากรุ่นพี่รุ่นน้อง แต่รูปแบบการนิเทศในด้านอื่น ๆ มีคะแนนรองลงมานอกจากนี้ จากการทบทวนบริบทของหน่วยงาน ยังไม่มีการมอบหมายงานในการนิเทศด้านการปฏิบัติตามมาตรฐานอย่างชัดเจน ไม่มีการอบรมผู้นิเทศทางการพยาบาลในประเด็นที่มีผลต่อมาตรฐานการพยาบาลในแต่ละแผนกงาน ซึ่งมีมิติด้านคุณภาพการพยาบาลแตกต่างกัน ซึ่งจากการวิจัยของทิพวรรณ ตั้งวงศ์กิจ, สุวัฒนา เกิดมวง, มณฑาทิพย์ ไชยศักดิ์, นิจวรรณ วีรวัฒน์ม, และศศิมา พิงโพธิ์ทอง (2560) ที่ศึกษาผลของโปรแกรมการพัฒนาการนิเทศการพยาบาลแบบมีส่วนร่วมต่อคุณภาพการนิเทศงานของหัวหน้าหอผู้ป่วย พบว่า ภายหลังที่พยาบาลหัวหน้าหอผู้ป่วยได้รับการพัฒนาการนิเทศการพยาบาลแบบมีส่วนร่วม มีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ ทักษะ และคุณภาพการนิเทศงานสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการฝึกอบรมผู้นิเทศมีความสำคัญต่อการพัฒนาการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล ผู้นิเทศต้องการการฝึกอบรมเพิ่มเติมในเรื่องของเทคนิคในการนิเทศทางคลินิกเพื่อให้เกิดความมั่นใจในเรื่องของการสื่อสารสามารถนิเทศแบบมีส่วนร่วมได้ในขณะปฏิบัติงาน (เผอญ ญ พัทลุง, 2559) ประกอบกับข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้นิเทศปฏิบัติงานอยู่ในแผนกอายุรกรรมมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยวิกฤติ และแผนกผู้ป่วยนอก ซึ่งเป็นแผนกที่มีภาระงานมากทำให้การนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานและการสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งต้องใช้เวลาและความรู้ความสามารถในการนิเทศมีคะแนนต่ำกว่าการนิเทศเพื่อสนับสนุนเชิงวิชาชีพดังกล่าว

12.3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล กับความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาลและการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาล พบว่า อายุ การศึกษาระดับปริญญาตรี ระยะเวลาการปฏิบัติงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการนิเทศทางการพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่อายุ และระยะเวลาการปฏิบัติงานของผู้นิเทศทางการพยาบาลมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติการนิเทศทางการพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่า อายุและประสบการณ์ในคลินิกที่มากขึ้นจะมีการปฏิบัติการนิเทศในคลินิกเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้รับการนิเทศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ระวีวรรณสุนทรเวชพงษ์ (2558) ที่พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศของผู้นิเทศทางการพยาบาลโรงพยาบาลในภาคตะวันออก ทั้งนี้อภิปรายตามแนวคิดของ McCormick & Ligen (1985) ได้ว่า อายุและระยะเวลาการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยด้านบุคคลที่ผลักดันให้แต่ละบุคคลแสดงความสามารถออกมา มีความกระตือรือร้นที่ปฏิบัติในสิ่งที่ตนเองสนใจ ก่อให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ประกอบกับผู้นิเทศได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับมาตรฐานการพยาบาล กระบวนการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการพยาบาล และการประเมินคุณภาพการพยาบาลตามบริบทและจุดมุ่งหมายของการพยาบาลและเป้าหมายหรือเข็มมุ่งของโรงพยาบาลที่มีการสื่อสารและการดำเนินการเพื่อการพัฒนาคุณภาพการรักษายาบาลอย่างต่อเนื่อง

(Continuous Improvement) ตามมาตรฐานการรับรองคุณภาพโรงพยาบาล (อนูวัฒน์ ศุภชุติกุล, 2561) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพ ปัญหาการเจ็บป่วยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอจากสภาพแวดล้อมและบริบทในสังคมที่เปลี่ยนแปลง รวมทั้งความก้าวหน้าทางการแพทย์ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2559) ทำให้อายุและประสบการณ์ของผู้นิเทศมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติการนิเทศทางการแพทย์ในโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า

13. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

13.1 จากข้อค้นพบของงานวิจัย ที่พบว่าผู้นิเทศทางการแพทย์มีความรู้ด้านการนิเทศเพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานและการนิเทศเพื่อสร้างการเรียนรู้จากการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และมีคะแนนการปฏิบัติการนิเทศทั้ง 2 ด้านนี้น้อยกว่าด้านอื่น องค์กรพยาบาล จึงควรเสริมสร้างความรู้และทักษะการนิเทศทางการแพทย์เพื่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานและการเรียนรู้จากการปฏิบัติให้เด่นชัดมากขึ้น โดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ รวมทั้งติดตามประเมินการปฏิบัติของผู้นิเทศอย่างต่อเนื่อง

13.2 จากข้อค้นพบของงานวิจัยที่พบว่า อายุ และระยะเวลาการปฏิบัติงานของผู้นิเทศมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติการนิเทศทางการแพทย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ องค์กรพยาบาลจึงควรเร่งสร้างประสบการณ์ให้ผู้นิเทศทางการแพทย์มีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการพยาบาล กระบวนการปฏิบัติงาน รวมทั้งการประเมินคุณภาพการพยาบาล ตลอดจนการสร้างผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ในสาขาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้นิเทศนำประสบการณ์และความเชี่ยวชาญที่ได้มาใช้ในการนิเทศเพื่อพัฒนาบุคลากรพยาบาลอย่างต่อเนื่องและมีความมั่นใจมากขึ้น

13.3 องค์กรพยาบาลควรสร้างระบบหรือรูปแบบการนิเทศทางการแพทย์ในคลินิก มีการมอบหมายความรับผิดชอบที่ชัดเจน และสื่อสารทำความเข้าใจให้ผู้นิเทศทางการแพทย์รับทราบ และนำไปปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน และมีการประเมินการปฏิบัติของผู้นิเทศเพื่อนำมาปรับปรุงการนิเทศหรือพัฒนาระบบการนิเทศอย่างต่อเนื่อง

14. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

14.1 ศึกษาปัจจัยอื่นที่อาจมีความสัมพันธ์หรือส่งผลต่อความรู้และการปฏิบัติการนิเทศทางการแพทย์ในคลินิก เช่น ความรู้ทางการแพทย์ในสาขาเฉพาะทาง การบริหารจัดการความเสี่ยง การรับรู้สมรรถนะของผู้นิเทศ เป็นต้น

14.2 วิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบหรือระบบการนิเทศที่เหมาะสมกับบริบทของโรงพยาบาลและนำไปทดลองใช้จริง ติดตามประเมินและปรับปรุงเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์จริง

บรรณานุกรม

- ดารินทร์ ลิ้มตระกูล. (2562). การพัฒนารูปแบบนิเทศการพยาบาลวิสัญญีเพื่อมาตรฐานและคุณภาพบริการ. **วารสารหัวหินสุขใจไกลกังวล**, 4(1), e0056.
- ทิพวรรณ ตั้งวงศ์กิจ, สุวัฒนา เกิดม่วง, มณฑาทิพย์ ไชยศักดิ์, นิจวรรณ วีรวัฒน์นอม, และศศิมา พึ่งโพธิ์ทอง. (2563). ผลของโปรแกรมการพัฒนาการนิเทศการพยาบาลแบบมีส่วนร่วมต่อคุณภาพการนิเทศงานของหัวหน้าหอผู้ป่วย โรงพยาบาลทั่วไป จังหวัดชัยนาท. **วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข**, 30(2), 190-202.
- นงลักษณ์ กำภัสสร และสุวิณี วิวัฒน์วานิช. (2559). ผลของโปรแกรมการนิเทศทางคลินิกต่อการเกิดแผลกดทับของผู้ป่วยและความพึงพอใจต่อการนิเทศของพยาบาลวิชาชีพ. **วารสารกองการพยาบาล**, 43(3): 44-58.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2555). **สถิติขั้นสูง**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอเคพริ้นติ้ง.
- เผอญ ญ พัทลุง. (2559). บทบาทการนิเทศของหัวหน้าหอผู้ป่วยที่เป็นจริงและที่คาดหวัง ด้านการใช้กระบวนการพยาบาล ด้านการบันทึกทางการพยาบาล และด้านการพัฒนาความรู้ของบุคลากรในโรงพยาบาลสงขลา. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 3(1), 190-206.
- ระวีพรรณ สุนทรเวชพงษ์. (2558). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติกิจกรรมการนิเทศของผู้นิเทศทางการพยาบาล โรงพยาบาลภาคตะวันออก**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล). มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี.
- โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า. กองการพยาบาล. (2561). **คู่มือการนิเทศการพยาบาล**. กรุงเทพฯ: งานมาตรฐานและพัฒนาคุณภาพการพยาบาล ฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า.
- สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล. (2561). **มาตรฐานโรงพยาบาลและบริการสุขภาพ ฉบับที่ 4**. นนทบุรี: สถาบันรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน).
- สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2559). **แผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข พ.ศ. 2560-2564**. สืบค้น 20 มกราคม 2564, จาก <https://www.hsri.or.th/sites>
- สภาการพยาบาล. (2555). **แผนพัฒนาการพยาบาลและผดุงครรภ์แห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2555-2559)**. นนทบุรี: สภาการพยาบาล.
- อรรถยา อมรพรหมภักดี, ฐาศุภร์ จันทร์ประเสริฐ และอมราพร สุรการ. (2563). การนิเทศทางการพยาบาล: การทบทวนแบบกำหนดขอบเขต. **วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข**, 30(3), 144-157.
- อนุวัฒน์ ศุภชุตikul. (2561). **HA update 2018**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาและรับรองคุณภาพสถานพยาบาล (องค์การมหาชน).
- Cutcliffe, J.R., and Proctor, B. (1998). An alternative training approach to clinical Supervision. **British Journal of Nursing**, 7(6), 280-285.
- McCormick, E. J., & Ligen, D. (1985). **Industrial and organizational psychology**. (3 rd ed.). Englewood Cliff, NJ: Prentice-Hall.
- Proctor, B. (2001). **Training for the supervision alliance attitude, skills and intention in fundamental themes in clinical supervision**. London: Routledge.

การพัฒนารูปแบบการดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เป็นงานวิจัย (PLC to R)
ของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออก
The Development of Professional Learning Community to Research (PLC to R)
The Models for Teacher in Basic Education School in the Thai Eastern Region

พงศ์เทพ จิระโร¹

Pongthep Jiraro

วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา

St. Theresa International College

(Received 11/07/2021, Revised 21/07/2021, Accepted 23/07/2021)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้ความสามารถดำเนินงานวิจัยของครู 2) เพื่อศึกษาความรู้และเข้าใจกระบวนการพัฒนาตนเองของครูด้วยกระบวนการชุมชนทางการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นงานวิจัย (PLC to R) ของครู 4) เพื่อทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 478 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ผู้ทรงคุณวุฒิผู้พิจารณาแบบเป็นอาจารย์คณะครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ผู้บริหาร และครูวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการวิจัยและการดำเนินงานเกี่ยวกับ PLC โดยทุกท่านมีคุณสมบัติในระดับปริญญาเอก จำนวน 17 คน ครูผู้ทดลองใช้รูปแบบจำนวน 42 คน การวิเคราะห์ข้อมูลพิจารณาฉันทมติ (Consensus) โดยค่ามัธยฐาน (Mdn) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) สถิติภาคบรรยายใช้ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) สถิติอ้างอิง (Inferential Statistic) โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t -test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) การเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟต์ (Scheffe's method) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยสูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (r_{xy}) สรุปผลวิจัย ดังนี้

การรับรู้ความสามารถในการวิจัยของครูก่อนเข้าร่วมโครงการ พบว่า มีการรับรู้ความสามารถโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M=3.28$, $SD=0.62$) หลังร่วมโครงการ พบว่า มีการรับรู้ความสามารถในการทำวิจัยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.60$, $SD=0.49$) ค่าดัชนีพัฒนาการสัมพัทธ์ โดยรวมร้อยละ 77.34 ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน PLC ของครู พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน PLC โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M=4.05$, $SD=0.86$) ผลการพัฒนารูปแบบการทำ PLC เป็นงานวิจัย โดยใช้เทคนิคกึ่งเดลฟาย (Applied Delphi Techniques) ได้รู้รูปแบบการดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เป็นงานวิจัย (PLC to Research) ของครูเป็นกระบวนการดำเนินการบูรณาการกิจกรรมและกลไกการวิจัยกับกระบวนการ PLC รวม 30 รายการ ผลการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยพิจารณาความถูกต้อง (Accuracy) ความเหมาะสม (Propriety) จากค่ามัธยฐาน (Mdn) และพิจารณาความสอดคล้องจากค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ผลประเมินพบว่า มีผลประเมินระดับมากที่สุดทุกรายการ โดยมีผลการพิจารณาที่สอดคล้องกันทุกข้อรายการ และการประเมินหลังจากทดลองใช้โดยครูผู้ทดลองใช้พิจารณาจากค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นาวาตรี ดร. คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา, E-Mail: pongthep@stic.ac.th

ผลประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของกิจกรรมและกลไกของรูปแบบ PLC to R จำนวน 30 รายการ พบว่า โดยรวมมีผลประเมินอยู่ในระดับมาก ($M=4.22$, $SD=0.23$) และเมื่อพิจารณาเป็นข้อรายการ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 7 รายการ และอยู่ในระดับมาก 23 รายการ

คำสำคัญ: การดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, PLC to Research, ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

This research aims to study teachers' research efficacy which are about knowledge and understanding the teacher self-improvement process regarding the Professional Learning Community (PLC) process. Additionally, the research is also to develop and evaluate a model for implementation of professional learning communities to research hereafter PCL to Research. 478 peoples stratified random sampling are target group. 17 experts are professors from the Faculty of Education, administrators, and teachers with experience in research and PLC. All of them have doctoral degrees. 42 teachers were the experimental targets. The result are consensus analysis by Mdn, IQR, Descriptive Statistic using Mean, SD, Frequency, and Percentage. Inferential Statistic using t-test, One-way ANOVA, Pair comparison by Scheffe's Method, correlation analysis by Pearson's correlation coefficient (r_{xy}). The summaries of research are as follows:

Pre participation, the teachers' research efficacy indicate that the overall efficacy is at the moderate level ($M=3.28$, $SD=0.62$) whereas post participation, the overall research ability is at the higher level ($M= 4.60$, $SD=0.49$). 77.34 percent of the overall relative development index for each teachers' knowledge and understanding of PCL operation indicates that teachers are at the high level of knowledge and understanding of PLC operation ($M=4.05$, $SD =0.86$). Applied Delphi Techniques are tools for developing a PLC model to be research. A model of conducting professional learning community as research (PLC to Research) of teachers is a traditional process. Activities and research mechanisms and PLC processes are 30 items.

Evaluation from 17 Experts, based on accuracy, appropriate from the median (Mdn), and the inter-quartile range (IQR), shows the highest rating in all items which are correlated all together.

Based on mean and standard deviation of the feasibility, utility of activities and mechanisms of the PLC to R model of 30 items, the evaluation from 42 teachers, the target group, is clear to show the feasibility evaluation and the benefits of the activities and mechanisms of the PLC to R model overall are at the high level ($M=4.22$, $SD=0.23$). 7 items of the PLC to R model are at the highest level whereas 23 items are at high level. The results confirm the benefits of the PLC to R model.

Keywords: Professional Learning Community, PLC to Research, Basic Education

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้การประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก การประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานด้านคุณภาพการศึกษา เพราะการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนย่อยที่ต้องทำให้ถูกต้องสมบูรณ์ ก่อนเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก จาก สมศ. การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน จึงเป็นส่วนองงานวิชาการของสถานศึกษาที่สำคัญ งานประกันคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพที่ดี และประสิทธิภาพสูงบุคลากรต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา โดยบูรณาการเข้าไปกับการทำงานปกติ การวิจัยของครูเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพทั้งการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย การดำเนินงานวิชาการด้านการวิจัยของครูในสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการดำเนินงานเป็นทีมการทำงานวิจัยในสถานศึกษา ต้องอาศัยการปรึกษาหารือ ให้ได้ผลงานเป็นคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา กระบวนการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาที่สำคัญในปัจจุบันคือ กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) การประยุกต์การพัฒนาครูให้เป็นงานวิจัยจึงเป็นเรื่องลดภาระงานที่ครูสามารถเขียนรายงาน PLC เป็นงานวิจัยไปด้วยเลยในเวลาเดียวกัน

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นงานพัฒนาตนเองที่สำคัญตาม ว. 21 ที่ครูต้องเก็บสะสมชั่วโมงให้ได้ 50 ชั่วโมงต่อปี กิจกรรมของชุมชนทางวิชาชีพในโรงเรียนควรประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมเสวนาใคร่ครวญระหว่างกัน ซึ่งเป็นการนำเอาประเด็นปัญหาที่พบเห็นจากการปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนของครูขึ้นมาพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ช่วยให้แต่ละคนได้วิเคราะห์และสะท้อนมุมมองของตนในประเด็นนั้นต่อกลุ่มเพื่อนร่วมงาน ทำให้ทุกคนได้มีโอกาสเกิดการเรียนรู้ และได้ข้อสรุปต่อปัญหาจากหลากหลายมุมมองยิ่งขึ้น 2) การเปิดใจกว้างให้มีปฏิสัมพันธ์ในหมู่ครูผู้สอน เพื่อลดความรู้สึกโดดเดี่ยวในงานสอนของครู เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครู 3) การรวมกลุ่มเพื่อเน้นเรื่องการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นกิจกรรมที่ดี ลักษณะสำคัญของโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ที่มีเจตจำนงมุ่งสร้างผลลัพธ์ 4) การร่วมมือร่วมใจกันในกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ความเป็นมืออาชีพของครูและการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาจะก่อให้เกิดพลังในการร่วมวิเคราะห์ปัญหาและแก้ปัญหา บรรยากาศแห่งความร่วมมือร่วมใจกันจะช่วยเสริมการปฏิบัติงานประจำวันของครูแต่ละคนได้อย่างถาวร 5) การแลกเปลี่ยนในประเด็นที่เป็นค่านิยมและปทัสถานร่วมกัน ด้วยความเป็นมืออาชีพของบุคคลเหล่านี้จะพัฒนาสิ่งที่เรียกว่าอำนาจเชิงคุณธรรมขึ้นเป็นแนวทางของการอยู่ร่วมกันแทนที่การใช้อำนาจเชิงกฎหมายหรืออำนาจโดยตำแหน่งเพียงอย่างเดียว

จากที่กล่าวมาเมื่อพิจารณาถึงการดำเนินงานวิจัยภายในสถานศึกษาที่จำเป็นต้องบูรณาการเข้าไปในการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับแนวคิดของ PLC ที่มีแนวคิดสำคัญคือการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกในองค์กรหลาย ๆ ฝ่าย การที่นำมาพัฒนาเป็นงานวิจัยจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนางานตามตัวชี้วัดด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เนื่องจากที่ผ่านมาสถานศึกษาจำนวนมากดำเนินงานวิจัยแยกจากกัน การใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นงานวิจัย (PLC to R) เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของครูให้มีส่วนร่วมในการบริหารและการบูรณาการการทำงานวิจัย อันจะเป็นแนวคิดการบริหารงานยุคใหม่ในการบริหารงานวิชาการและงานวิจัยของครูในสถานศึกษา ลดการซ้ำซ้อนการทำงานเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการรับรู้ความสามารถในการทำวิจัยของครูของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออก

2.2 เพื่อศึกษาความรู้และเข้าใจกระบวนการพัฒนาตนเองของครูด้วยกระบวนการชุมชนทางการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

2.3 เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นงานวิจัย (PLC to R) ของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออก

2.4 เพื่อทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาตนเองของครูด้วยกระบวนการชุมชนทางการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นงานวิจัย (PLC to R) ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออก

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านประชากร ประกอบด้วยครูและผู้บริหารสถานศึกษาในภูมิภาคตะวันออกของประเทศไทย ประกอบด้วย 8 จังหวัด ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

3.2.1 รูปแบบการดำเนินงานวิจัยด้วยกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เนื้อหาประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ คือ มีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน (Shared values and vision) ร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (Collective responsibility for students learning) สืบสอบสะท้อนผลเชิงวิชาชีพ (Reflective professional inquiry) การร่วมมือร่วมพลัง (Collaboration) การสนับสนุนการจัดลำดับโครงสร้างและความสัมพันธ์ของบุคคล (Supportive condition structural arrangement and collegial relationships) โดยมีกิจกรรมประกอบด้วย การมีเป้าหมายร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมเรียนรู้และรวมพลัง มีการวิพากษ์ สะท้อนการทำงาน และการสร้างทีมงาน มีการทำงานเป็นทีม

3.2.2 การดำเนินงานวิจัยของครูในสถานศึกษาเนื้อหาประกอบด้วยองค์ประกอบการดำเนินงานวิจัย ได้แก่ การทำงานประจำให้เป็นงานวิจัย (Routine to Research: R to R) (วิจารณ์ พานิช, 2551) ทางการศึกษาประกอบด้วย งานวิจัยสถาบัน (Institute Research) เป็นงานวิจัยที่มีขอบเขตการอ้างอิงภายในสถาบันเป็นการศึกษาค้นคว้าให้ได้ข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) และองค์ความรู้ (Body of Knowledge) สำหรับผู้บริหารสถาบันนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจในการบริหารสถาบัน ผลงานวิจัยสถาบันมีความน่าเชื่อถือ นำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาสถาบันให้มีความก้าวหน้า ทันเหตุการณ์ เป็นงานวิจัยที่ไม่เน้นในการอ้างอิงไปสู่สังคมระดับกว้าง (วิจิตร ศรีสอาน, 2554) และงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน Classroom Action research (CAR) เป็นการดำเนินการกับประชากรโดยตรง คือ ตัวนักเรียนที่ครูพบปัญหาเป็นงานวิจัยขนาดเล็กนับเป็นงานวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ใช้วิธีการประยุกต์แนวทางการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง คือนักเรียนที่ครูสอนยังขาดทักษะบางอย่างที่ครูตั้งวัตถุประสงค์ไว้แล้วยังไม่บรรลุหรือมีปัญหาพฤติกรรมในการเรียนรู้ เป็นงานวิจัยที่มีลักษณะเฉพาะ (สุวิมล ว่องวานิช, 2553)

4. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบการดำเนินงานกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) หมายถึง ชุดของกิจกรรมและกลไก ที่ดำเนินการร่วมกันหรืออิสระจากกันที่นำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน มีขั้นตอนสำคัญคือ การกำหนดปัญหา (Problem) การวางแผน (Planning) การวิพากษ์แผน (Plan Reflect) การดำเนินการ (Implementation) การวิพากษ์การดำเนินงาน (Implement Reflect) การสรุป (After Action Review: AAR) ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ คือ มีบรรทัดฐานและค่านิยมร่วมกัน (Shared values and vision) ร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน (Collective responsibility for students learning) สืบสอบ สะท้อนผลเชิงวิชาชีพ (Reflective professional inquiry) การร่วมมือรวมพลัง (Collaboration) การสนับสนุน การจัดลำดับโครงสร้างและความสัมพันธ์ของบุคคล (Supportive condition structural arrangement and collegial relationships) โดยมีกิจกรรมประกอบด้วย การมีเป้าหมายร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสถานการณ์จริงทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมเรียนรู้และรวมพลัง มีการวิพากษ์ สะท้อนการทำงาน และการสร้างทีมงาน มีการทำงานเป็นทีม

การดำเนินงานวิจัยของครูในสถานศึกษา หมายถึง องค์ประกอบการดำเนินงานวิจัย ได้แก่ การทำงานประจำให้เป็นงานวิจัย (Routine to Research: R to R) ในทางการศึกษาประกอบด้วย งานวิจัยสถาบัน (Institute Research) และงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน Classroom Action research (CAR) ใช้วิธีการประยุกต์แนวทางการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นงานวิจัยที่มีลักษณะเฉพาะการดำเนินการวิจัยวัดได้จากแบบประเมินการดำเนินงานวิจัยของสถานศึกษา

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

5.1 ทำให้ทราบการรับรู้ความสามารถทำงานวิจัยของครูของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออก นำไปเป็นข้อมูลในการร่างรูปแบบการพัฒนาตนเองของครูด้วยกระบวนการชุมชนทางการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นงานวิจัย (PLC to R) ของครู

5.2 ทำให้ทราบความรู้และเข้าใจกระบวนการพัฒนาตนเองของครูด้วยกระบวนการชุมชนทางการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองของครูด้วยกระบวนการชุมชนทางการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นงานวิจัยของครูในโอกาสต่อไป

5.3 ทำให้ได้รูปแบบการดำเนินงานชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นงานวิจัยของครูในสังกัดสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออกนำไปพัฒนาตนเองของครูและนำไปสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่อไป

5.4 ทำให้ทราบผลการประเมินผลการใช้รูปแบบการพัฒนาตนเองของครูด้วยกระบวนการชุมชนทางการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นงานวิจัยของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออกที่พัฒนาขึ้นนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

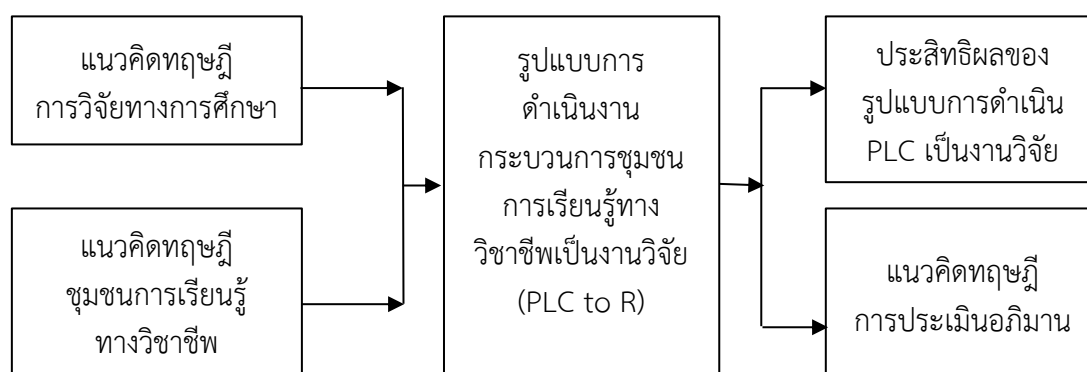
5.5 การใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นงานวิจัยเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของครูให้มีส่วนร่วมในการบริหาร และจะเป็นแนวคิดการบริหารงานยุคใหม่ในการบริหารงานวิชาการและงานวิจัยของครูในสถานศึกษา ลดการซ้ำซ้อนการทำงาน เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

6. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เป็นงานวิจัยของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออกในครั้งนี้ได้ดำเนินการการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย แนวคิดทฤษฎีการวิจัยทางการศึกษา (Educational Research) ประกอบด้วยงานวิจัยวิชาการ (Academic Research) งานวิจัยสถาบัน (Institutional Research) วิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) แนวคิดทฤษฎีชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) (DuFour, Eaker, & Many, 2006) แนวคิดทฤษฎีการประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) (Stufflebeam, D. L. อ้างถึงใน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2541) ประกอบด้วย ความถูกต้อง (Accuracy) เหมาะสม (Appropriate) และผู้ทดลองใช้รูปแบบพิจารณาความเป็นไปได้ (Possibility) และเป็นประโยชน์ (Useability) และแนวคิดทฤษฎีการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) (สุวิมล ว่องวานิช, 2553)

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เป็นงานวิจัยของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออกในครั้งนี้ได้ใช้การเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

8. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เป็นงานวิจัยของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออก เป็นงานวิจัยของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออก การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการศึกษาการรับรู้ความสามารถดำเนินงานวิจัยของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้กระบวนการ Documentary Research > Focused Group Discussion และการใช้แบบสอบถามในการสำรวจการรับรู้ความสามารถการทำงานวิจัยเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาแบบ และแบบสำรวจความรู้ความเข้าใจ PLC ของครู โดยแบบสอบถามตามการรับรู้และมีส่วนร่วมของครู ศึกษาจากเอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสืบค้นจากอินเทอร์เน็ตและฐานข้อมูลต่าง ๆ จากนั้นนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้มาประมวลเข้าด้วยกัน โดยการสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้ร่างรูปแบบที่ควรจะเป็น นำร่างที่ได้ไปเป็นกรอบในการสัมภาษณ์และการวิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ เพื่อให้ได้รูปแบบ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการทำ PLC เป็นวิจัย โดยใช้เทคนิคกึ่งเดลฟาย (Applied Delphi Techniques) ขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนารูปแบบดำเนินการโดยการนำร่างรูปแบบการดำเนินงาน PLC เป็นงานวิจัย มาพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมและกลไกการดำเนินงานที่มีความถูกต้อง เหมาะสม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกิจกรรมและกลไก โดยการหาฉันทามติด้วยวิธีการเทคนิคกึ่งเดลฟาย

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และการประเมินรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยนำไปทดลองใช้ (Implementing) กับ 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยา โรงเรียนชำนาญสามัคคีวิทยา โรงเรียนแสนสุข โรงเรียนทุ่งเหียงพิทยาคม โรงเรียนคลองหาดพิทยาคม โรงเรียนพนัสพิทยาคาร ขั้นตอนนี้เป็นการทดลองใช้กิจกรรมและกลไกของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเป็นการพิจารณาคุณภาพของกิจกรรมและกลไก โดยการนำกิจกรรมและกลไกของระบบไปใช้ในสถานการณ์จริง และการประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ โดยกลุ่มครูผู้ทดลองใช้รูปแบบนำไปพัฒนากิจกรรมและกลไกของรูปแบบให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้ ประกอบด้วยครูในสถานศึกษาในภูมิภาคตะวันออกของประเทศไทยจำนวน 8 จังหวัดประกอบด้วย จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดตราด จำนวน 37,600 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาการรับรู้ความสามารถในการทำวิจัยและความรู้ความเข้าใจ PLC กำหนดขนาด (Sample size) โดยสูตรทาโรยามเน่ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ตามสูตร $n = \frac{N}{1 + Ne^2}$ ประชากร 37,600 คน ได้จำนวนตัวอย่าง 396 คน (Taro Yamane, 1978) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความครอบคลุมและเป็นตัวแทนมากขึ้น จึงใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 478 คน การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) จากการกำหนดสัดส่วนครูในจังหวัด 8 จังหวัด สุ่มโรงเรียนและสุ่มอย่างง่ายครูในโรงเรียน

สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้รูปแบบกระบวนการ PLC เป็นวิจัยที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับโรงเรียน โดยเลือกจาก 8 จังหวัด โดยใช้วิธีการตามความสมัครใจเข้าร่วมโครงการ จากนั้นสุ่มอย่างง่ายจำนวน 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวังน้ำเย็นวิทยา โรงเรียนชำนาญสามัคคีวิทยา โรงเรียนแสนสุข โรงเรียนทุ่งเหียงพิทยาคม โรงเรียนคลองหาดพิทยาคม โรงเรียนพนัสพิทยาคาร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การวิจัยประกอบด้วย

1. แบบวิพากษ์ของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับกระบวนการ PLC เป็นการศึกษา และความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมและกลไกในร่างรูปแบบ
2. แบบสอบถามใช้ในการสำรวจการดำเนินงาน PLC เป็นงานวิจัยของครู เป็นแบบสอบถามปลายปิดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับงานด้านการวิจัย
3. แบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย สำหรับบันทึกการประชุมในการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups) วิพากษ์กิจกรรมและกลไกของรูปแบบการทำ PLC เป็นวิจัย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ของการศึกษาได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือโดยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและศึกษาการสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคอร์ท เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ค้นพบจากการศึกษามาวិเคราะห์ สังเคราะห์ และกำหนดกรอบคำถาม แนวคิด หรือประเด็นหลักในการสร้างแบบสอบถามให้ตรงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา
3. สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง ตามข้อบ่งชี้และเนื้อหาที่กำหนด ประกอบด้วย 1) แบบประเมินการรับรู้ความสามารถการทำวิจัยของตนเองครูจำนวน 25 ข้อ 2) แบบประเมินความรู้ความเข้าใจ PLC ครอบคลุมกรอบการดำเนินงาน PLC จำนวน 43 ข้อ 9 ด้าน และ 3) แบบประเมินรูปแบบ PLC to R จำนวน 30 ข้อรายการ การให้คะแนน 5 หมายถึง มีระดับมากที่สุด 4 หมายถึง มีระดับมาก 3 หมายถึง มีระดับปานกลาง 2 หมายถึง มีระดับน้อย 1 หมายถึง มีในระดับน้อยที่สุด ประกอบด้วย
4. การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับคำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษาโดยใช้วิธีหาค่า Index of Item Objective Congruency (IOC) บันทึกผลการพิจารณาความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านในแต่ละข้อจำนวน 5 ท่าน จากนั้นคำนวณหาค่า IOC โดยคัดเลือกข้อคำถามครั้งนี้ทุกข้อ ทุกฉบับมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60-1.00 เป็นแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. นำแบบสอบถามที่แก้ไข ปรับปรุงเสร็จเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยง (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) ผลการวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสอบถามดังนี้

5.1 แบบประเมินการรับรู้ความสามารถการทำวิจัยของตนเองครู $\alpha = .984$

5.2 แบบประเมินความรู้และเข้าใจ PLC ของครู $\alpha = .990$

5.3 แบบประเมินความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ $\alpha = .703$

การวิเคราะห์ข้อมูลกึ่งเดลฟาย (Applied Delphi Technique)

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพิจารณาฉันทามติ (Consensus)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบคำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านจำนวน 17 ท่าน กับคำตอบของกลุ่ม โดยคำนวณมัธยฐาน (Mdn) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาฉันทามติของผู้ทรงคุณวุฒิจากการตอบแบบสอบถามปลายปิดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งพิจารณาดังนี้ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2544)

1.1 กิจกรรมและกลไกใดที่มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 แสดงว่า กิจกรรมและกลไกนั้น ๆ ได้รับฉันทามติ (ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญสอดคล้องกัน)

1.2 มาตรฐานการวัดและประเมินใดที่มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์เกิน 1.50 แสดงว่ากิจกรรมและกลไกดังกล่าวไม่ได้รับฉันทามติ (ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญไม่สอดคล้องกัน)

2. การวิเคราะห์ระดับความถูกต้อง เหมาะสม เป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกิจกรรมและกลไกของรูปแบบ

3. ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการทำ PLC เป็นวิจัย (PLC to R) โดยประเมินผลจากการใช้เทคนิคกึ่งเดลฟาย ในผลการตอบแบบสอบถามของผู้ทรงคุณวุฒิ ว่าเห็นด้วยในความถูกต้อง (Accuracy) เหมาะสม

(Appropriate) และผู้ทดลองใช้รูปแบบพิจารณาความเป็นไปได้ (Possibility) และเป็นประโยชน์ (Useability) ของกิจกรรมและกลไกระดับมากถึงระดับมากที่สุด ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกิจกรรมและกลไกนั้น ๆ (ค่า Mdn ตั้งแต่ 3.50 – 5.00)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 สถิติภาคบรรยาย (Descriptive Statistic)

วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) สำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป การดำเนินงานประเมินการรับรู้ความสามารถตนเองของครู (Practice) การวิเคราะห์พัฒนาการสัมพัทธ์ โดยสูตร (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2538)

$$\text{พัฒนาการ} = \frac{Y-X}{F-X} \times 100$$

Y หมายถึง คะแนนหลังเข้าโครงการ

X หมายถึง คะแนนก่อนเข้าโครงการ

F หมายถึง คะแนนเต็ม

ส่วนที่ 2 สถิติอ้างอิง (Inferential Statistic)

ข้อมูลที่ได้วิเคราะห์นำมาเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ย ศึกษาความสัมพันธ์ และศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินการ PLC to R ของครู โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยสูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient: r_{xy})

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ข้อมูลจาก Focus groups และ Interview เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้วิธีการจำแนกกลุ่ม แง่เน้น และการสรุปเนื้อหาโดยภาพรวม

9. สรุปผลการวิจัย

9.1 การประเมินการรับรู้ความสามารถในการทำวิจัยของตนเอง

การรับรู้ความสามารถในการวิจัยของครูก่อนเข้าร่วมโครงการ พบว่า มีการรับรู้ความสามารถโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($M=3.28$, $SD=0.62$) เมื่อพิจารณาการรับรู้ความสามารถในการทำวิจัยแต่ละรายการ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกรายการ โดยการกำหนดประชากรและการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน ($M=3.37$, $SD=0.66$, 0.64) รองลงมาเป็นการตั้งชื่อเรื่องและการระบุประโยชน์ที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($M=3.36$, $SD=0.65$, 0.67) ส่วนการเผยแพร่ผลงานวิจัย มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($M=3.13$, $SD=0.80$)

การรับรู้ความสามารถในการวิจัยหลังร่วมโครงการของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภูมิภาคตะวันออก พบว่า มีการรับรู้ความสามารถในการทำวิจัย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M=4.60$, $SD=0.49$) เมื่อพิจารณาในแต่ละรายการ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 24 รายการ อยู่ในระดับมาก 1 รายการ โดยการระบุประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ($M=4.65$, $SD=0.55$) รองลงมาเป็นความสามารถในการกำหนดประชากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M=4.64$, $SD=0.55$) ส่วนการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ มีความรู้อยู่ในระดับมาก และ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($M=4.43$, $SD=0.59$)

ค่าดัชนีพัฒนาการสัมพัทธ์ และการจัดลำดับของพัฒนาการความสามารถในการวิจัยตามการรับรู้ของครู จำแนกตามข้อรายการของกิจกรรมในการทำวิจัย ค่าดัชนีพัฒนาการสัมพัทธ์โดยรวมร้อยละ 77.34 พบว่า

พัฒนาการ 10 ลำดับแรกของการรับรู้ความสามารถในการทำวิจัยของครูตามลำดับ ได้แก่ 1) การระบุประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 2) การสรุปผลวิจัย 3) การกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัย 4) การเขียนประชากร 5) การเขียนรายงาน 5 บท 6) การอภิปรายผลวิจัย 7) การสรุปบทคัดย่อ 8) การเขียนกลุ่มตัวอย่าง 9) การกำหนดขอบเขตการวิจัย 10) การวิเคราะห์ข้อมูล

9.2 การประเมินความรู้ความเข้าใจ PLC ของครู

โดยสรุปความรู้ความเข้าใจ PLC ของครู จำแนกตามรายด้านและโดยรวม พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน PLC โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M=4.05$, $SD=0.86$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน PLC อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านความสำเร็จของครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนและด้านการต่อยอดความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของครูและนักเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากัน ($M=4.14$, $SD=0.89$, 0.91) รองลงมาเป็นด้านการสะท้อนผลการเยี่ยมชั้นเรียน ($M=4.11$, $SD=0.92$) ส่วนด้านการกำหนดปัญหาเพื่อพัฒนาผู้เรียน มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($M=3.93$, $SD=0.89$)

ผลการเปรียบเทียบและการศึกษาความสัมพันธ์การรับรู้ความสามารถในการทำวิจัยของตนเองและ ความรู้ความเข้าใจการดำเนินการ PLC ของครู พบว่า การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการประเมินการรับรู้ความสามารถตนเองในการวิจัยของครูหลังร่วมโครงการที่มีความแตกต่างกันตามเพศ และคุณวุฒิการศึกษา โดยการทดสอบค่าที (Independent t-test) พบว่า ครูที่ระดับการศึกษาต่างกัน มีการรับรู้ความสามารถตนเองในการทำวิจัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยพบว่า ครูที่มีคุณวุฒิปริญญาโทมีการรับรู้ความสามารถวิจัยที่สูงกว่าครูวุฒิปริญญาตรี ส่วนครูที่มีเพศต่างกันมีการรับรู้ความสามารถตนเองในการวิจัยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการประเมินการรับรู้ความสามารถตนเองในการวิจัยของครูที่มีความแตกต่างกันตามกลุ่มสาระที่สอน ชั้นที่สอน และวิทยฐานะ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p value
กลุ่มสาระที่สอน	ระหว่างกลุ่ม	7.523	7	1.075	4.670***	.000
	ภายในกลุ่ม	108.152	470	.230		
	รวม	115.675	477			
ชั้นที่สอน	ระหว่างกลุ่ม	2.674	5	.535	2.234	.050
	ภายในกลุ่ม	113.001	472	.239		
	รวม	115.675	477			
วิทยฐานะ	ระหว่างกลุ่ม	3.607	3	1.202	5.086**	.002
	ภายในกลุ่ม	3.607	3	1.202		
	รวม	112.068	474	.236		

** $p < .01$, *** $p < .001$

จากตารางที่ 1 พบว่า ครูที่มีความแตกต่างกันตามกลุ่มสาระที่สอนและวิทยฐานะมีผลการประเมินการรับรู้ความสามารถตนเองในการวิจัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และระดับ .01 ตามลำดับ และพบว่าครูที่สอนต่างระดับชั้นกันมีผลการประเมินการรับรู้ความสามารถตนเองในการวิจัยแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ในการนี้สำหรับครูที่กลุ่มสาระที่สอนต่างกัน และวิทยฐานะต่างกันได้นำไปทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟต์ (Scheffe) พบว่าครูที่มีความแตกต่างกันตามกลุ่มสาระมีผลการประเมินการรับรู้ความสามารถตนเองในการวิจัยเป็นรายคู่ ระหว่างครูภาษาไทยกับครูอื่นๆ โดยครูภาษาไทยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และครูที่มีความแตกต่างกันตามวิทยฐานะมีผลการประเมินการรับรู้ความสามารถตนเองในการวิจัยเป็นรายคู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างครูชำนาญการกับครูอื่น ๆ โดยครูชำนาญการมีความรู้ความเข้าใจสูงกว่าครูอื่น ๆ ส่วนคู่อื่น ๆ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการประเมินความรู้ความเข้าใจ PLC ของครูที่มีความแตกต่างกันตามกลุ่มสาระที่สอน ชั้นที่สอน และวิทยฐานะ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

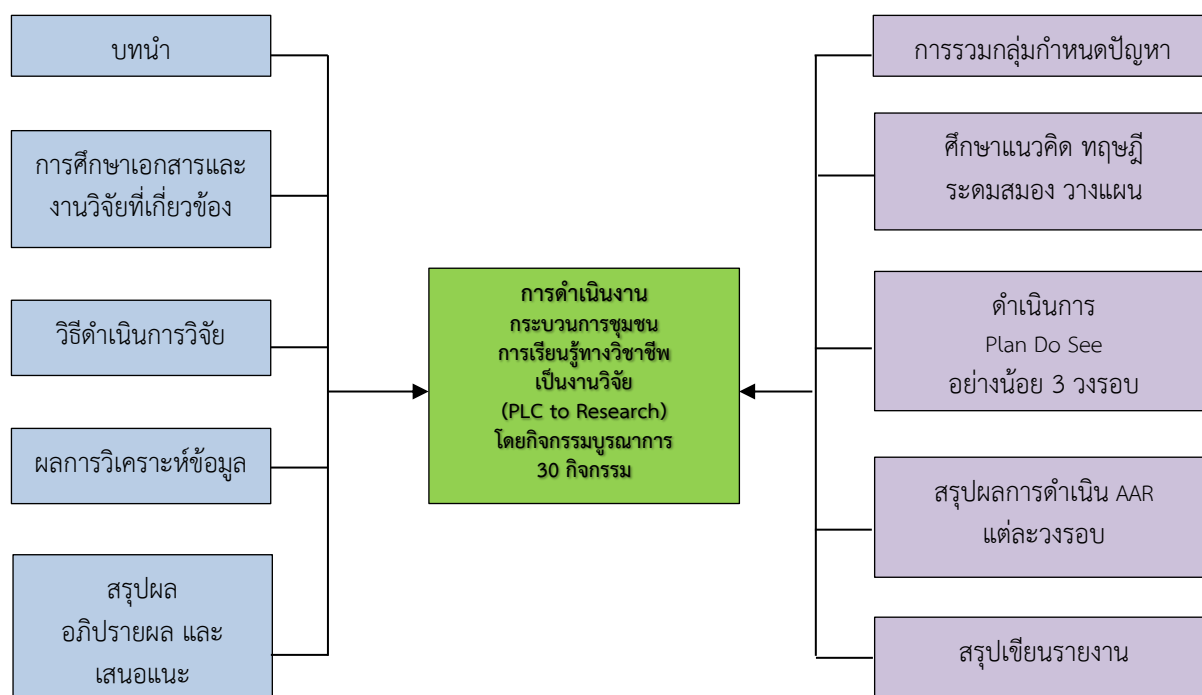
ตัวแปร	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p value
กลุ่มสาระที่สอน	ระหว่างกลุ่ม	18.884	7	2.698	3.763**	.001
	ภายในกลุ่ม	336.967	470	.717		
	รวม	355.851	477			
ชั้นที่สอน	ระหว่างกลุ่ม	44.225	5	8.845	13.397***	.000
	ภายในกลุ่ม	311.626	472	.660		
	รวม	355.851	477			
วิทยฐานะ	ระหว่างกลุ่ม	3.840	3	1.280	1.724	.161
	ภายในกลุ่ม	352.011	474	.743		
	รวม	355.851	477			

** $p < .01$, *** $p < .001$

จากตารางที่ 2 พบว่า ครูที่มีความแตกต่างกันตามกลุ่มสาระที่สอน และระดับชั้นที่สอนมีความรู้การทำ PLC แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .001 ตามลำดับ และพบว่าครูที่มีวิทยฐานะแตกต่างกันมีผลการประเมินความรู้ความเข้าใจ PLC แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ในการนี้สำหรับครูที่กลุ่มสาระที่สอน ชั้นที่สอนต่างกันได้นำไปทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟต์ (Scheffe) พบว่าครูที่มีความแตกต่างกันตามกลุ่มสาระการสอนมีผลการประเมินความรู้ความเข้าใจ PLC เป็นรายคู่พบว่า ทุกคู่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าครูที่มีความแตกต่างกันตามชั้นที่สอนมีผลการประเมินความรู้ความเข้าใจในการทำ PLC เป็นรายคู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างครูมัธยมกับครู ปวช., ครูมัธยมกับครูประถม ส่วนคู่อื่น ๆ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยค่าเฉลี่ยการประเมินความรู้และเข้าใจครูมัธยมต่ำกว่าครูประถมและครู ปวช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

9.3 การพัฒนารูปแบบการดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เป็นงานวิจัย (PLC to Research) ของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนารูปแบบการทำ PLC เป็นวิจัยโดยใช้เทคนิคกิ่งเดลฟาย ขั้นตอนนี้เป็นการพัฒนาแบบดำเนินการโดยการนำร่างรูปแบบการดำเนินงาน PLC เป็นงานวิจัย (PLC to R) มาพิจารณาคัดเลือกกิจกรรมและกลไกการดำเนินงานที่มีความถูกต้อง เหมาะสมในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามกิจกรรมและกลไก โดยการหาฉันทามติด้วยวิธีการเทคนิคกิ่งเดลฟาย ได้รูปแบบการดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เป็นงานวิจัยของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรูปแบบการดำเนินการกระบวนการพัฒนาตนเองโดยชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เป็นงานวิจัย (Research) ที่ได้จากผลวิจัยโดยสรุปเป็นการบูรณาการกระบวนการวิจัยเข้ากับกิจกรรม PLC โดยใช้กิจกรรมการวิจัย จำนวน 25 กิจกรรม ผสมผสานกับกระบวนการ PLC จำนวน 5 กิจกรรม รวมกิจกรรมและกลไกของรูปแบบ PLC to Research จำนวน 30 กิจกรรมที่บูรณาการเข้าด้วยกัน ตามรูปแบบวิจัยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน และการพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียน รายละเอียดของรูปแบบเป็นคู่มือการใช้รูปแบบ PLC to R รายละเอียดตามแผนภาพที่ 2 โดยรายละเอียดผลประโยชน์ความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบการทำ PLC เป็นงานวิจัย (PLC to R) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ รายละเอียดตามตารางที่ 3

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการดำเนินการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพให้เป็นงานวิจัย (PLC to Research) ของครูในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตารางที่ 3 ค่ามัธยฐาน (Mdn) และความสอดคล้องค่าพิสัยระหว่างควอร์ไทล์ (IQR) ผลประเมินความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบการทำ PLC เป็นงานวิจัย (PLC to R) โดยของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 17 ท่าน จำแนกตามกิจกรรมและกลไกของรูปแบบ

ข้อ	รายการในการทำ PLCเป็นวิจัย	ความถูกต้องเหมาะสม				ผลประเมิน	ความสอดคล้อง
		Q1	Mdn	Q3	IQR		
1	การกำหนดปัญหาวิจัยเน้นวิจัยพัฒนา	4.20	4.47	4.73	.53	มากที่สุด	สอดคล้อง
2	การตั้งชื่อเรื่องหรือหัวข้อเรื่องวิจัยมีตัวแปรและกลุ่มเป้าหมายชัดเจน	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
3	การเขียนความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาจากการประชุมสมาชิกเครือข่ายเพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
4	การตั้งคำถามวิจัยครอบคลุมตัวแปรที่ต้องการพัฒนา	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
5	การกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยสามารถตอบคำถามวิจัยได้ครบ	4.14	4.43	4.71	.57	มากที่สุด	สอดคล้อง
6	การตั้งสมมติฐานการวิจัยสำหรับวัตถุประสงค์ที่มีการเปรียบเทียบและ/หรือหาความสัมพันธ์	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
7	การระบุประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับครอบคลุมวัตถุประสงค์	4.14	4.43	4.71	.57	มาก	สอดคล้อง
8	การกำหนดขอบเขตการวิจัยครอบคลุมประชากรและเนื้อหาทุกตัวแปร	4.00	4.33	4.67	.67	มากที่สุด	สอดคล้อง
9	กำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการครอบคลุมทุกตัวแปร	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
10	การศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับตัวแปรของงานวิจัย	4.20	4.47	4.73	.53	มากที่สุด	สอดคล้อง
11	การเขียนกรอบแนวคิดในการวิจัยเชื่อมโยงทฤษฎีของตัวแปรทุกตัว	4.00	4.33	4.67	.67	มากที่สุด	สอดคล้อง
12	การเขียนประชากรครอบคลุมกลุ่มที่ต้องการอ้างอิงทั้งหมด	4.25	4.50	4.75	.50	มากที่สุด	สอดคล้อง
13	การเขียนกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุม Sample size และวิธีสุ่ม	4.20	4.47	4.73	.53	มากที่สุด	สอดคล้อง
14	การสร้างเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยนวัตกรรมการสอนและแบบวัดผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
15	การหาคุณภาพเครื่องมือโดยการวิพากษ์แผนการสอน และวิพากษ์แบบวัด ผลสัมฤทธิ์	4.00	4.33	4.67	.67	มากที่สุด	สอดคล้อง

ข้อ	รายการในการทำ PLCเป็นวิจัย	ความถูกต้องเหมาะสม				ผลประ เมิน	ความ สอดคล้อง
		Q1	Mdn	Q3	IQR		
16	กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น ตารางกำหนด Model teacher ที่ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการสลับกับ การเป็น Buddy teacher	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
17	กิจกรรม PLC 5 กิจกรรม เน้นการ ลำดับการปฏิบัติ และร่องรอย หลักฐาน	4.14	4.43	4.71	.57	มากที่สุด	สอดคล้อง
18	การดำเนินการ PLC อย่างน้อย 3 วงรอบ	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
19	แผนการสอนเป็นร่องรอยของกิจกรรม PLC แต่ละวงรอบ	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
20	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย	3.83	4.27	4.64	.81	มากที่สุด	สอดคล้อง
21	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปผลการสอน AAR ทั้ง 3 วงรอบ	4.20	4.47	4.73	.53	มากที่สุด	สอดคล้อง
22	การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
23	การสรุปผลวิจัยโดยสรุปผล การดำเนินงาน PLC	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
24	การอภิปรายผลวิจัย	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
25	การเขียนข้อเสนอแนะ	4.14	4.43	4.71	.57	มากที่สุด	สอดคล้อง
26	การสรุปบทคัดย่อ	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
27	การเขียนรายงานฉบับเต็ม (5 บท)	3.83	4.27	4.64	.81	มากที่สุด	สอดคล้อง
28	การเขียนบทความวิจัย	4.25	4.50	4.75	.50	มากที่สุด	สอดคล้อง
29	การเผยแพร่ผลงานวิจัย	4.08	4.38	4.69	.61	มากที่สุด	สอดคล้อง
30	การเขียนบรรณานุกรมและภาคผนวก	4.20	4.47	4.73	.53	มากที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางพบว่าความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 17 ท่าน มีผลการพิจารณา
ที่สอดคล้องกันทุกข้อรายการ และจากการแปลผลคะแนน (Mdn) แบบช่วงเท่า ดังนี้ (พงศเทพ จิระโร, 2562)

คะแนน 1.00 - 1.79 หมายถึง ถูกต้องเหมาะสมระดับน้อยที่สุด

คะแนน 1.80 - 2.59 หมายถึง ถูกต้องเหมาะสมระดับน้อย

คะแนน 2.60 - 3.39 หมายถึง ถูกต้องเหมาะสมระดับปานกลาง

คะแนน 3.40 - 4.19 หมายถึง ถูกต้องเหมาะสมระดับมาก

คะแนน 4.20 - 5.00 หมายถึง ถูกต้องเหมาะสมระดับมากที่สุด

พบว่ามีผลประเมินระดับมากที่สุดทุกรายการ

9.4 ผลประเมินความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ของกิจกรรมและกลไกของรูปแบบ PLC to R

โดยผู้ทดลองใช้รูปแบบหลังทดลองใช้ ($n = 42$ คน)

ผลประเมินความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ของกิจกรรมและกลไกของรูปแบบ PLC to R โดยผู้ทดลองใช้รูปแบบ หลังทดลองใช้จำนวน 30 ข้อรายการ พบว่า ความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M=4.22$, $SD=0.23$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด 7 รายการ โดยการกำหนดปัญหาวิจัยเน้นวิจัยพัฒนา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($M=4.76$, $SD=0.43$) รองลงมาเป็นการดำเนินการ PLC อย่างน้อย 3 วงรอบ ($M=4.74$, $SD=0.45$) และมีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ของกิจกรรมและกลไกของรูปแบบ PLC to R อยู่ในระดับมาก 23 รายการ โดยกิจกรรมเกี่ยวกับการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการครอบคลุมทุกตัวแปรและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ สรุปผลการสอน AAR ทั้ง 3 วงรอบ ความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากัน ($M=3.88$, $SD=0.83$, 0.86) ประสิทธิภาพงานวิจัยของครูโรงเรียนที่ใช้รูปแบบการทำ PLC เป็นวิจัย (PLC to Research) ผลงานวิจัยของครูกลุ่มทดลองใช้รูปแบบปีการศึกษา 2563 ผลงานวิจัยรวม 42 ชื่อเรื่อง

10. อภิปรายผลวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่าครูที่มีคุณวุฒิปริญญาโทมีความสามารถวิจัยที่สูงกว่าครูวุฒิปริญญาตรีทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานความรู้เดิมด้านการวิจัยที่ในหลักสูตรได้กำหนดไว้ การทำโครงการ (Project) (สถานศึกษาบางแห่งเรียกว่า โครงการงาน) ส่วนมากเป็นการศึกษาระดับปริญญาตรีที่นักศึกษาต้องทำก่อนสำเร็จการศึกษา สำหรับสารนิพนธ์นั้นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาโทที่เลือกแผนการเรียนแบบไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์ (อาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันตามที่แต่ละหลักสูตรกำหนด) และวิทยานิพนธ์สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาโทที่เลือกแผนการเรียนที่ทำ วิทยานิพนธ์ ส่วนดุชนิพนธ์นั้นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาเอก อย่างไรก็ตามการทำงานของนักศึกษาทุกระดับชั้นอยู่บนพื้นฐานเดียวกันคือ ใช้กระบวนการวิจัยหรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินการ (เกษมสันต์ วัฒนาณรงค์, 2553) จากการที่มีพื้นฐานความรู้ด้านการวิจัยที่ไม่เท่ากันนำไปสู่การรับรู้การทำวิจัยที่แตกต่างกัน และจากผลวิจัยที่พบว่าครูที่มีวิทยฐานะในระดับชำนาญการมีความรู้ความเข้าใจ PLC สูงกว่าครูผู้ช่วย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูผู้ช่วยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเชิงวิชาชีพที่น้อยกว่าครูชำนาญการ เนื่องจากครูผู้ช่วยกับครูชำนาญการมีความแตกต่างกันตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉ.2) 2545 บังคับให้มีตำแหน่ง 2 ตำแหน่ง คือ ครูผู้ช่วย กับครูวิทยฐานะ ประกอบด้วย ครูชำนาญการ ครูชำนาญการพิเศษ ครูเชี่ยวชาญ ครูเชี่ยวชาญพิเศษ ครูที่ได้รับการบรรจุใหม่ จะมีชื่อเรียกว่าครูผู้ช่วย จะต้องได้รับการประเมินอย่างเข้ม 8 ครั้ง คือ ระยะเวลาที่ทดลองงานจำนวน 2 ปี ประเมินทุก ๆ 3 เดือน ผ่านการทดลองงานก็จะได้รับการแต่งตั้งเป็นครู ค.ศ.1 (พิชัย ตั้งประโคน, 2556) ดังนั้นประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงานของครูผู้ช่วยจึงมีน้อยกว่าครูชำนาญการ

ผลประเมินความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 17 ท่าน มีผลการพิจารณาที่สอดคล้องกันทุกข้อรายการ พบว่ามีผลประเมินระดับมากที่สุดทุกรายการ และผลการประเมินความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ของกิจกรรมและกลไกของรูปแบบ PLC to R โดยผู้ทดลองใช้รูปแบบหลังทดลองใช้ พบว่า ความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M= 4.22$, $SD=0.23$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 7 รายการ โดยการกำหนดปัญหาวิจัยเน้นวิจัยพัฒนา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาเป็นการดำเนินการ PLC อย่างน้อย 3 วงรอบ ทั้งนี้ เนื่องจากกระบวนการดำเนินงาน PLC ที่บูรณาการเป็นงานวิจัยมีความสอดคล้องกับการออกแบบการพัฒนาครูด้วยกระบวนการ PLC ของ สพฐ. ที่กำหนดให้ครูต้องทำ PLC 50 ชั่วโมงต่อปี ตาม ว.21 (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา: กคศ,

2561) และครูสภาที่ได้กำหนดการดำเนินงาน PLC ของครูที่รับทุน PLC ต้องดำเนินการ PLC อย่างน้อย 3 วงรอบ ที่ปรากฏตามผลงานวิจัยจากทุนของครูสภาในการวิจัยกำกับ ติดตาม และประเมินผล การจัดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของเครือข่ายที่รับเงินทุนอุดหนุนกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพของครูสภา ประจำปี 2562: ภูมิภาคตะวันออก ที่กลุ่ม PLC แต่ละกลุ่มต้องดำเนินงานตามที่ครูสภากำหนดคือไม่ต่ำกว่า 3 วงรอบ (พงศ์เทพ จิระโร และอาพันธ์ชนิด เจนจิต, 2563)

11. ข้อเสนอแนะ

11.1 ข้อเสนอแนะจากผลวิจัย

กิจกรรมเกี่ยวกับการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการครอบคลุมทุกตัวแปร และกิจกรรมการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสรุปผลการสังเกตการสอนด้วยกระบวนการ (AAR: After Action Review) ทั้ง 3 วงรอบ และความรู้ความสามารถเรื่อง PLC ด้านการกำหนดปัญหาเพื่อพัฒนาผู้เรียน มีผลประเมินหลังทดลองใช้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับกิจกรรมในกระบวนการ PLC ที่บูรณาการกระบวนการวิจัย ดังกล่าวให้มีความกลมกลืน มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์มากขึ้น โดยการให้ความสำคัญกับกระบวนการทำ PLC ให้เป็นงานวิจัย (PLC to R) ให้เป็นรูปธรรมชัดเจน กล่าวคือ สถานศึกษาควรมีระบบการบริหารการดำเนินการพัฒนาครูด้วยกระบวนการ PLC ของสถานศึกษาที่เอื้อต่อกระบวนการดังกล่าวที่มีความยั่งยืน กล่าวคือ การให้ความรู้ความเข้าใจใน 3 ประเด็นหลักคือ

- 1) การสร้างความเข้าใจกับกระบวนการ PLC ให้ครูมีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน
- 2) การสร้างความเข้าใจกับกระบวนการวิจัยระดับการวิจัยสถาบัน ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ตอบสนองการแก้ปัญหาและพัฒนาครูและพัฒนาผู้เรียนในระดับสถานศึกษา
- 3) การสร้างความเข้าใจกระบวนการบูรณาการ การปฏิบัติงานประจำของครูให้เป็นงานวิจัย (PLC to R) อันเป็นเครื่องมือในลดความซ้ำซ้อนของการปฏิบัติงานที่ตอบโจทย์คุณภาพการจัดการศึกษาทั้งงานพัฒนาวิชาการ และงานพัฒนาบุคลากร
- 4) การนำรูปแบบ (PLC to R) ไปใช้ควรควบคู่ไปกับคู่มือการใช้ซึ่งจะมีรายละเอียดการบูรณาการกิจกรรมและกลไกของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนำไปสู่การดำเนินการที่นำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

11.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การนำรูปแบบ PLC to R ไปพัฒนาต่อยอดให้มีข้อมูลสารสนเทศในเชิงลึก โดยใช้กระบวนการวิจัยที่บูรณาการวิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการพัฒนาครูในสถานศึกษาที่มีขอบเขตการวิจัยที่กว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ในระดับชาติมากขึ้น นำไปสู่การบูรณาการศาสตร์ด้านการวิจัยที่เป็นภารกิจทางวิชาการที่มีผลกระทบในทิศทางบวกต่อการจัดการเรียนรู้ต่อนักเรียน อันเป็นประโยชน์กับประชากรครูและนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาของชาติในอนาคตต่อไป

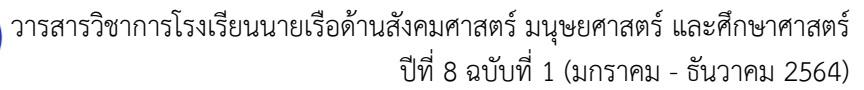

บรรณานุกรม

- กฤษมันต์ วัฒนานรงค์. (2553). การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการและวิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. สืบค้นจาก <http://Thairath.co.th/content/135382>
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2544). เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDR. ใน ทศพร ศิริสัมพันธ์ (บรรณาธิการ). **เทคนิควิธีการวิเคราะห์ นโยบาย**. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยลิขิต สร้อยเพชรเกษม. (2555). การวิจัยด้วยวิธีเดลฟาย: การใช้มติสอดคล้องโดยเสียงข้างมาก. **วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์**, 7(18), 1-13.
- ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม. (2553). การพัฒนาหลักเทียบสำหรับการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพใน **โรงเรียน**. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- พงศ์เทพ จิระโร. (2562). **หลักการวิจัยทางการศึกษา**. ชลบุรี: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พงศ์เทพ จิระโร และอาพันธ์ชนิด เจนจิตร. (2563). การวิจัยกำกับ ติดตาม และประเมินผล การจัดกิจกรรม พัฒนาวิชาชีพแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของเครือข่ายที่รับเงินทุนอุดหนุน กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพของคุรุสภา ประจำปี 2562: ภูมิภาคตะวันออก. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**, 31(3), 12-26.
- พิชัย ตั้งประโคน. (2556). **บนทางเดินชีวิต: ครูผู้ช่วย**. สืบค้นจาก <https://www.gotoknow.org/posts/197670>
- วิจารณ์ พานิช. (2551). R2R: ROUTINE TO RESEARCH สยบงานจำเจด้วยการวิจัยสู่โลกใหม่ของงานประจำ. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- วิจิตร ศรีอ้าน. (2554). **ประสบการณ์ในการใช้ประโยชน์และความก้าวหน้าทางอาชีพของนักวิจัยสถาบัน**. เอกสารประกอบการบรรยายวิจัยสถาบัน. วันพุธที่ 9 มีนาคม 2554 ณ ห้องสารนิเทศ อาคารบริหาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2538). การวัดการเปลี่ยนแปลง. ใน การประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3 เรื่อง “หลักและวิธีวิจัยขั้นสูงเฉพาะการวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตคนไทยด้านต่าง ๆ” สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติร่วมกับคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อการวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมถวิล วิจิตรวรรณ. (2556). **แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงประเมิน**. นนทบุรี: สำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2541). **วิธีวิทยาการทางการประเมิน**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2561). **คู่มือการประเมินให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาดำรงครุมีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2553). **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน**. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Charles, C.H. (2010). **The effect of professional learning community principles on English language learner instructional practices and reading achievement.** (Doctor of Philosophy In Educational Leadership and Policy Studies). Virginia Polytechnic Institute and State University. Blacksburg, VA.
- DuFour, R., & Eaker, R. (1998). **Professional Learning communities at work: Best practices for enhancing student achievement.** Bloomington, IN: Solution. Education Service.
- DuFour, R., Eaker, R., & Many, T. (2006). **Learning by Doing A Handbook for Professional Learning Communities at Work.** Bloomington, IN: Solution Tree Press.
- Macmillan, T.T. 1971. **The Delphi Technique.** Paper Presented at the annual meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development. Monterey: California. (May 1971): 3-5.
- Stufflebeam, D. L. (1981). Meta-evaluation: Concepts, standards, and uses. In R. Berk (Ed.), **Educational evaluation methodology: The state of the art.** Baltimore, MD: Johns Hopkins.

“ก็เพราะว่าคนเก่งมีมากแล้ว
สถาบันแห่งนี้จึงต้องสร้างคนดี”

RTNA is a home of leaders

แหล่งผลิตนายทหารเรือ
อันเป็นรากแก้วของกองทัพเรือ

เหล็กในคนสำคัญกว่าเหล็กในเรือ

